

A varázsszőnyeg utasai Magellán

[két kisregény]

Darányi Sándor

2021

A varázsszőnyeg utasai

Elemei eredetébe
mindenünk visszaszáll.
Test a földhöz,
vér a vízhez,
hő a tűzhöz,
légbe sóhaj.

Matthew Arnold: *Empedoklész az Etnán*

Aztán elgondolkoztam azon, hogy minden az emberrel magával történik, és minden pontosan most.

Jorge Luis Borges: *Az elágazó ösvények kertje*

1

Először azt hitte, a műezzinek kiáltozására riadt fel, még mindig Conakryban; ámde Szalonikiben ébredt, ebben a drága, rendetlen városban, ahol a Thermai-öböl partján, szemben az Olümposzal Pál apostol, Arisztotelész és Élektra még mindig együtt kísért – szombati árusok hajtottak be autóikkal a sötét mellékutcákba, és a kormány mellől a megafonba vonyítva kínálgatták portékájukat. A környező negyedben az albánok második nemzedéke lakott, vak lépcsőházak, ajtó nélküli liftek vezettek fel a hatodikra, a teljesen véletlenszerűen épült házak antenna- és légkondicionáló-erdejéhez, szabálytalan erkélysorok fölé. Hogy az ártatlanság hányszor veszíthető el egyetlen felnövekvés során, ebből a tervszerű rendetlenség és rendetlen tervszerűség, Bizánc és Róma között egyensúlyozó állapotból nem derült ki, csak annyi látszott, hogy az erkélyek fölé hajló napvédő ponyvák, az utca fölé kiakasztott száradó ruhák, meg a majdnem összeérő homlokzatok rengetegében kell majd eligazodnia. Galerius romkertje mellett megevett egy szelet pizzát a betonkorlát még hűvös sarkára telepedve, ivott rá egy nagy kávét, végül felkerekedett, hogy a Kőtörő Szent Dávid templomát megkeresse. Ez a Héttorony alatt, a hegyoldalban úgy el volt dugva, hogy csak kevesen találtak rá. De először nem arra indult el, hanem le a tengerparti sétányra.

Ahogy körülnézett, minden kereszteződésben ugyanaz a látvány fogadta: távolabb rendre magas házak vettek körül egy, a tér közepére biggyesztett, félig a földbe süllyedt templomocskát. Itt is a felsőbb emeleteken láthatatlan kalickákban tartott kanárik füttyögésétől zengett a környék. A kapualjak mellett lehetetlen szögben és mértékig a nagy teremgarázsokba és garázslejáratokba parkolt kocsik állták el az utat, a járdán úgy kellett közöttük átfurakodni, az utca közepén a kereszteződésben pedig két sorban éjszakáztak, egyetlen sávot hagyva a közöttük átvergődni szándékozóknak. A maradék helyet lezárt robogók foglalták el. Kávészó kávézót, étterem éttermet, pék péket követett mindenféle keltséztával melegen, közül egy-egy újságossal, zöld neonkeresztjét villogtató patikával, finommechanikai műszerész-meg fazekasműhellyel. Egy néptelen lépcsőn, háttal a régóta bezárt bolt rozsdás redőnyének támaszkodva két hosszú hajú fiú nevetgált, egyikük kezében gitár, és a rosszul felkövezett járdán olykor megbillentek a kőlapok a talpa alatt, saras vizet lötytyintve fel a nadrágszárába. A cirill betűk még éltek az emlékezetében, így aránylag könnyen kisilabizálta a cégtáblákat és bolti feliratokat. Mi minden pusztult el itt! Mintha az örök tenger színe előtt minden építmény beismerni sietett volna önnön romlandóságát, ami egyeseknek hamarabb sikerült, másoknak egyelőre nem, de senki nem harcolt a hiábavaló ellen; a pusztulás békéje ellensúlyozta az élet küzdelmeit, a napok nyugtalanságát, a célok monomániáját.

A parton egy padra lerogyva előbb folyton elbóbiskolt a friss szélben, pontosabban újra meg újra arra ébredt, hogy már megint leesett a feje. Előtte a galambok bólogatva, egyre dühödtebben csépeltek egy kenyérdarabot, bár időnként jutott morzsa belőle a szemfülesebb verebeknek is. Füstcsíkja alatt nagy tankhajó távolodott Agia Triada, majd a Halkidiki-félsziget felé, mely Poszeidón háromágú szigonyaként meredt az Égei-tengerbe; de az is lehet, hogy Isztambulba tartott, fölhajózni a Dardanellákon, Európa és Ázsia választóvonalán. A szigony két ága nyaralókkal volt tele, a harmadik Athosz-hegyi kolostorokkal. Régen arrafelé csak mezőgazdaság volt, naponta egy távolsági busz, utána földúttal meg az apostolok lovával, mostanára azonban huszonhárom kolostor épült a félszigetre, egy-egy orosz, bolgár, szerb, illetve román, a többi görög. Ezzel viszont eljött a dzsipek kora. Egy fiatal szerzetes az árokban kötött ki a terepjárójával. Megkérdezték az igument, mit szól a dologhoz. Az igumen erre azt felelte: – Görög embernek nem elég, ha tilos, amit csinál, annak veszélyesnek is kell lennie.

Dárday Gyula megborzongott, ahogy összeszedegette az este emlékeit. Minden lent a piacon kezdődött, az egész filmszakadás. Illetve nem is. A Modianóban? A birkák, jesszusom! Az étteremben, fenn az emeleten, a vaskorláttal szegélyezett fél méter széles csigalépcső tetején, abban a pirinyó padlásszobában, ahol az ablakhoz telepedve, papírterítőn polipot rendelt vacsorára? És hiába remélte, hogy az egész csak álom volt, ha egyszer átkerült ide Szalonikibe, sőt a tenyere is begyógyult, mert a kettő kizárta egymást.

Vagy sokkal régebben? Megbolondult talán? A hajlama eddig is megvolt rá, küzdelem és bizalom egyensúlya azonban rég megbomlott benne, ahogy utóbbi az évek során megfogyatkozott, s most az elmúlt hónapok terhei, rá pedig ez a három hét szinte agyonnyomta. Micsoda sorozata a balsikereknek! Tomás Ruiz Fagundez nem jött el. Továbbra sem ért semmit az életből; meg is sebesült, hozzá meg ez az újabb képtelen kaland...

A satu képlete egyszerű volt. Azok után, amin keresztülment, többé semmiben nem kételkedhetett; másrészt viszont villámlátogatása az Egyenlítőn, rá ez a hajóút, meg a vége, a lét mint összeesküvés leleplezésének kudarca, s hogy bármerre tévedt, mögötte csupa lezáratlan ügy maradt hátra, nem eresztette a szűkülő pofák közül. Túl sokat akart markolni és túl keveset fogott. Ezekhez csak körítés volt a napok törmeléke, a bentlakásos felújítás, a rendszer emlékei, Bajazid meg a Kabbala, mert annyi viaskodás után, hogy begyűjtsön minden fontosat, pont a megfelelő kérdést nem bírta föltenni; ettől megrohanták a pokol összes kételyei, s hozzájuk képest tetszett szolid feladványnak, mi is történt akkor velük, meg hogy véletlenül-e, avagy szándékosan. Ha ez nem patt, akkor semmi.

Szegény kicsi polipnak rosszul kezdődött a reggel. Háromkor kifogták, hatkor már a piacon volt, ahol előbb néhányszor a pulthoz csapdosták, majd a jégre került. Olivaolajban készítették el, hogy a húsa ne legyen gumiabroncs-szerű, hanem a barnászörösre sült bőre ropogósan váljon el tőle, újhagymát meg citromot tettek mellé, azzal kivitték egy hosszúkás porcelántányéron a vendégnek, aki jóízűen megette, de ha belegondolunk, a megpróbáltatásai ezzel még korántsem értek véget. Erre a drámára egyenesen muszáj volt inni, evégett tehát Dárday Gyula oroszlántejet, más néven rakit rendelt, majd összemосolygott a szomszéd asztalnál ülő vadidegen társasággal.

Azok hárman voltak: Párisz nevű szetterével a betegek iránti részvétől gyötört szép Eleni, a szenvedélyesen digitális stratégia, mellesleg azonban feltűnően csinos Vivi – ők a férfinemnek állított csapdát képviselték nagy átéléssel és igen tehetségesen –, meg egy bozontos, alacsony fiú, aki itt nőtt fel a Heptapüriön területén, azután felnőttként elköltözött, s most Szalonikitől harminc kilométerre, valamelyik hegy oldalában lakott két nagy pásztorkutyával meg a barátnőjével; télen a méteres hóból lapátolta ki magukat, éjjel-nappal vágta a fát meg fűtött, onnan járt be naponta a munkahelyére, egy kutatóintézetbe, viszonylag békésen élve meg az ortodoxiát. A lányok éppen arról vitakoztak, hogy Jézus nem volt se kommunista, se kapitalista, mire ő annyit felelt jámboran: – Persze hogy nem, ha egyszer Isten fia volt, sőt

maga Isten! Nem meghalt, hanem utat mutatott, mint egy szifonon át. Előrement. – Abban viszont egyetértettek, hogy a megfeszítés csütörtökön, a sírba tétel pénteken történt; csütörtökön sütik a kalácsot, de vasárnapig, feltámadásig nem kóstolják meg, böjtölnek, előtte kedden tojást festenek, melyet a húsvéti báránnyal – sültnek vagy bélbe töltött hurkának elkészítve – tesznek az asztalra, a kedvenc pópájuk meg eközben a templomban görkorcsofolyán föl-alá szaladgál, és egy vesszőkosárból babért hajigál marokszám a levegőbe.

Erről Dárdaynak eszébe jutott a piacon az a sok üveges szemmel maga elé meredő, fejjel lefelé lógó, megnyúzott birka, se bőrük, se mellső lábuk, a faggyúról meg gyomrukban a parlagfűről nem is beszélve; meg hogy Görögországban ezek szerint nemcsak a húsvét nem a báránnyal ünnepe. Nagyot nyelt, nem árulta el, hogy minden szavukat érti, ellenben tét nélkül közölte velük, hogy ő egy egészen kicsi delfin, utána pedig már kezdődhetett is a muri. S bár gondosan ügyelt rá, hogy az átlagturista által ismert húsz szóra szorítkozzék, ezeket jókor pötyögtette el, minél fogva hajnali négyre amazok eskü alatt vallották volna, hogy folyékonyan beszél görögül; ezt mi sem bizonyította jobban, mint hogy meg is választották polgármesternek a szemközt fekvő Adelfoi-csoport egyik harminc lakosú, Perisztera nevezetű szigetére, bár rosszabbul is járhatott volna, mert Piperinek csak hat, Küra Panagiának pedig két lakosa volt, csak aztán hazafelé az egyik sarkon rossz irányba fordultak és belefutottak egy másik társaságba, amely egy alakulófélben levő zenekar muzsikájára új táncokat próbálgatott. Ebben részt kellett venni, mikor pedig reggel hazatévedt és rókázni akart, beverte a végébe a fejét, mindent összevérezett, épp csak nem vette észre; pár óra ájult, hideglelés alvás után azonban igen.

Vajon mit pusztított el, aki ezt a világot teremtette, hogy helyet csináljon az újnak? Ha neki sikerült, ami nekünk aligha, nem vagyunk mi semmiféle képmás, mert se Éva, se Ádám nem evett eleget az almából. És ha elnézte hozzá a bérházat, ahol kikötött, a szűk, magas udvart, mely egybenyíltott más szűk, magas udvarokkal, minden belső erkélyen zsalugáter, száradó ruhák meg légkondicionálók kültéri egységei, odalent a mélyben betonromok, mohától zölden, itt-ott kóbor macskákkal meg a telkeket elválasztó magas téglafalakkal, melyek fönről eltörpültek az udvarok mellett, s odafönt, legfölül a hol kék, hol szürke ég, de ember sehol, csak a lehúzott rolók, mintha bárki, aki itt élne, csak éjjelente óvakodna elő, hogy sürgősen, kapkodva kiteregessen, utána meg visszahúzódjon a zsaluk mögé, a tévé kék fényébe, mint valami éjszakai vad, akkor falba tudta volna verni a fejét, csak már fájt anélkül is. Hiába festett úgy fotón ez a balkon is, mint ahova kiülhet kávézni öt percre, mindössze a fényképész volt ügyes – teret varázsolt oda, ahol nyoma sem volt: az egész egy parányi loggiának bizonyult, odakint a szárító rácsával meg a takarítövödrökkel, felmosóronggyal, a kültéri doboz sárga műanyagcsövével, ahol a padlózat összefolyójába ívben aláereszkedett. Ráadásul már kezdett felforrósodni a délelőtti levegő, vele pedig négyzetesen növekedett egy újabb áramszünet esélye, amitől majd leolvadnak a jégszekrények. Ekkor, a kilátástalan csend mélypontján pittyent a telefonja, ő pedig felriadt a vonyításra.

Mitől búza a búza, és nem az a tevé? Növény és állat döntő különbsége a mozgás. Nem az anyagcsere, hanem a helyváltoztatás képessége választja őket ketté, ahogy állatot és embert a lelkiismeret. Az állat boldog, mert nincsen lelke. A növény még boldogabb, mert moccanni se bír, mindene koncentrált. Legboldogtalanabb az ember, aki szétszórtságát izgó-mozgó életformával véli ellensúlyozhatni, a lelke azonban nem hagyja békén. Nem engedi menekülni, azért olyan karikás a szeme. Nincs az a hiéna, ami ilyen állapotban egy hétig húzná a vadonban.

Bizonyos szempontból csakugyan lenyűgöző ez a kavarc; kimératani szemléltető, kentaurok ivadéka, aki maga elől nem szökhethív tulajdon szellemébe menekül, egy önmagán kívüli magába. A növény- és állatvilág ebben is messze előtte jár – nem vesződik a halhatatlansággal, ahogy az egyéniséggel sem, legalábbis nem abban a megszállott formájában, mely az én kultuszával üldözi az arra alkalmatlanokat. Tudatosan végig árnyékban maradni,

mint a télizöld meténg vagy a borostyán, elkerülni a hírnév csábítását annyi, mint a névtelen többség mellé állni, a halandóságot választani.

De az igazi titok a hold kapcsolata az arra fogékonyakkal. Mennyire képes elhíttetni az éji vaddal, minden egyes áldozatával, hogy kettesben vannak a kapcsolatukban, az intimitás minden fájdalmával és izgalomával egyes-egyedül? Az est a tájon megfolyik, fekete marcipán: mint porcelánfejű babák a kerti asztalon, fehérlik tőle már a park, vonaglik a gaz, a seprűnyom, bokrok közt a hajléktalan, kóbor macskák-kutyák – a máz a lelükre ragad, világít bokrok közt a pad, sötét a vér, a nyák. Arra ébredni, hogy telihold van, nem kerek, mint egy tökéletes megoldás, hanem egészen gömbölyű; betűz a tetőablakon, felébreszti vágyakozással, mintha azok a tejfehér sugarak ártatlan lány-ujjak lennének, bibritélők, cirógatók, lehetetlenre csábítók... Szerelmespár reszket egymástól így.

S persze mi folyton az élőkkel találkozunk, velük vagyunk körülvéve, semmi újat nem látunk. Velük takarózunk. A korlátainkban hiszünk, nem egy sokkal tágasabb valóságban. Bajba csak akkor kerülünk, ha az elhítt semmibe vesz minket; valahányszor bemutatja, hányféle érvényes magyarázata létezhet ugyanannak a jelenségnek, s vállvonogatva hozzáteszi: tessék választani.

Éji vad, a hold szeretője, igen. Semmi nem ér fel azzal a kielégüléssel, mikor havonta egyszer viszontlátja az ágyában, elmosolyodik a csiklándásra, s pár percnyi béke után üdvözlően elalszik. Semmi földi.

Éppen azt álmodta, hogy húsvét van, éjfél, Hellé lemosolyog rá és vörös rózsaszirmokat szór az Alsó Váci utcán egy első emeleti ablakból, cseng a hangja, azt kiabálja: „Tudom, hogy hazudik, de mondja, mondja, mondja!”, meg hogy emiatt jött vissza annyi viszontagság után. Az üzenet csakugyan a lánytól érkezett; szűkszavúan arra kérte benne, keresse meg a Kötőrő Szent Dávid kertjében, amint lehet, ennek azonban, mint láttuk, a viszontlátás mellesleg vágyott rettenete miatt nem volt egyszerű eleget tennie, amiből előbb kávé lett, pizza, majd a parti sétányon rövid bóbiskolás a hús tengeri szélben. Az esti hancúrozásnak mostanára brutális migrén lett a vége, noha a raki a lehető legtisztább volt, legfeljebb abban a nyolc-tíz üvegben lehetett némi szennyeződés, amelyekből felváltva ittak. Margit néni a nevelőotthonban erre azt mondta volna: – Löttyedt vagy, drága gyermekem, mint huszár fasza a hajnali kuplerájban.

A néni a családból hozta terebélyes katonai szókinsét. Apja vezérkari tiszt volt a második világháború kezdetéig, majd előbb nyugdíjazását kérte, utóbb pedig részt vett a Bajcsy-Zsilinszky vezette összeesküvésben. Mikor tehát egy decemberi hajnalon a körúti fegyházban akasztani vitték, az nem is történhetett másként, mint hogy az ő kapitánya felpillantott a tébolyult égre, s azt mondta magában: »Na, ennek mindjárt vége«. Azután átfutott rajta: »Mi a felhők értelme? Hogy vérüket másokért ontva születnek újjá, tehát valahogy majd csak lesz«; erre még utoljára kért és kapott egy forró presszókávét keserűn, felhajtotta teketória nélkül, mire beleiből ádáz tiltakozás harsant, ő pedig megvetően így felelt a végzet trombitaszavára:

– Szerencséd, hogy kigyüttél, különben leforráztalak volna.

Hogy aztán Margit néni honnan tudta mindezt ilyen pontosan, tekintettel arra, hogy a kivégzésnél az elítélt kiskorú lányaként nem lehetett jelen, azt mindaddig senki nem értette, míg harminc év múlva be nem vitték az epéjével a kapuvári kórházba. Meg is műtötték annak rendje és módja szerint, harmadnapra azonban nagy szirénázás közepette mentőautóval hazazavarták Csornára, hadd szórakoztassa az otthonvalókat; kiderült ugyanis, hogy a közös kórteremben esténként halottlátó szeánszokat szervezett a lábadozóknak, azok meg agyfrászt kaptak, mert az összes halottjuk lelke ott repkedett a kék éjszakai megvilágítású hodályban, alig lehetett tőlük elférni. Így egyedül az maradt rejtély, miért pont ezt kellett a kapitánnyal sürgősen tisztázni, minden más teljesen rendjén való és hiteles volt.

A normális emberek közül akkor iratkozott ki, mikor kezdtek rájönni holmi megmagyarázhatatlan görcsök. Álmában olykor teljesen lemerevedett, hiába ébredt fel, mozdulni sem bírt, s olyankor egy föléje magasodó alakot látott az ágya körül, miközben vörös máz öntötte el a szobát. Ezt persze senki nem hitte, Dárday azonban megfigyelte, hogy esténként, fél kilenc után, az általa megjósolt időszakban, a gyülekező homály meg a kezdődő sötét óráján hogyan vágnak át a mennybolton holmi hihetetlenül gyorsan mozgó fénypontok, majd nyilallnak váratlanul vissza lehetetlen szögben, sebességükön nem változtatva, az irányukon azonban nagyon is. Mindez kizárta a repülőt meg a mesterséges holdakat, noha egyszersmind a józan ész is, csak hogy mikor saját szemével látja az ember, amit nem kéne, akkor vakarózni kezd, mert muszáj választania dogma meg tapasztalat között. És az is a néni volt, aki a kislányt fölkarolta, amennyiben előbb a *Különös házasság*ot, majd *A Titanic kísértetei* című szimbolista regényt olvasta föl neki jó kiejtéssel, lefekvés után, a részleteknél aprólékosan elidőzve – voltak benne tengeri hajókat lehúzó ösgyíkok, feslett tengerészek és kurvák közt mágnások meg plutokraták, míg csak Dárday Gyula úgy nem érezte, hogy mindjárt vége a dalnak; mivel még csak három éves volt, ilyenkor Margit néni kicipelte a mosdóba, miközben azt magyarázta, hogy igazából az apukáját szeretné megpisilteni. Vagy dél-amerikai szörnyekről értekezett, az egyik a *carvanas* volt, a másik a *nanda-devi*, és úgy kellett kifogni őket a mocsárból, hogy egy fél tehenet kötélen bedobtak az ingoványba, persze döglötten, mire a *carvanas* ráharapott, és akkor ki lehetett húzni, aztán mikor feltűnt, küllős sugarakban forgott a vérekes szeme. De a kedvence mégis az a történet volt, sőt egy kép is tartozott hozzá, mikor a Fekete-tengerben volt egy tölcsér, ott folyt le a fölösleg, fekete lyukba a fekete víz – ez olyannyira ráhozta a félórát, hogy egy évtizedig a kádban sem merte a sarkával bedugni a lefolyót, nehogy beszippantsa, miközben majd szörnyet halt a rémülettől.

Arra a legeslegutolsó hajnalra a kapitánynak már kiérlelt okai lehettek, miért ne idegeskedjen, mérte fel sokadszorra is, míg most nekivágott a kaptatónak. Itt minden utca a hegynek kanyarodott, lehetetlenség volt kiigazodni az útvesztőben. Egy: minden összeesküvés központi eleme a fontoskodás, miután pedig az elpárolog, bukkan fel a tömény tragédia. Kettő: a katona mestersége közelebb áll a halálhoz, mint a közigazdászé, ámbár az ő hőse mindkettőt kóstitolta, csak aztán a dolgok másképp alakultak. Három: háború volt, egyedül jogi értelemben törvényes, amúgy viszont teljesen törvénytelen állapot, ő pedig az élet és az értelem normáit megtagadó pusztítás közepette epizód szerepet kapott, járulékos veszteséggé végezte, s ez aránylag jó címke, járhatott volna rosszabbul is – önuralom kérdése az egész. Margit néni pedig azt tanácsolta: tanulj németül, kislányom, mert utána már semmi rossz nem történhet veled, mintha a finommechanikai pontosságú névszórározásba belerondított főnévi nemek jártak volna az eszébe, vagy a múlt idő különféle igealakjai egy olyan nyelvből nézve, amelyből a kilátástalanság hatására vagy kiveszett, vagy szimplán sose volt meg a jövő iránti érdeklődés. Ő egy darabig szót is fogadott, csak aztán jött Ingrid Stuhlträger, akinek a kedvéért előbb disszidálni akart az NDK-ba, utána viszont az emlékéitől elfelejtette a derdidaszt.

De hiába kereste fel újra meg újra ezt a kedvesen lompos várost, ahol végre senkinek nem kellett a szegénységét szégyellnie, huszonöt év gondtalanság után Dárday Gyula úgy érezte, ki kéne festetnie, és ezzel dugóhúzóba került; semmiféle előérzet nem óvta idejekorán, sőt egyik világvége hozta magával a másikat. Már rég nem arról volt szó, hogy a teraszt suttyomban felverte a gaz. Annakidején ugyan duplaüveges soproni ablakokat építtetett be, ezek azonban mostanára megvetemedtek, télen befütyült mellettük a huzat, tehát lépni kellett, háromrétegű ablakokat azonban csak csináltatni lehetett, kapni nem, vagyis innen indult a hullámvadás. Ha egyszer belevágunk, ne aprózzuk el: a két ferde tetőablak alatt nyáron már úgyis csak úgy lehetett megmaradni, ha fekete fóliával kitakarta az ablaktáblát, azután botladozott a sötétben, tehát az utcai fronton a teljes ablakcsere lett a megoldás. Mestereket azonban nem lehetett találni, mert a megbízhatóak rég elmentek nyugatra, a maradék meg

vagy nem beszélt idegen nyelvet, noha többnyire tartotta a szavát, épp csak a körülményei élveztek elsőbbséget, vagy se nem beszélt, se nem tartotta, hanem lubickolt a kereslet okozta konjunktúrában. Mindenesetre ismeretségei révén az ablakokat egy évvel hamarabb meg tudta rendelni, s így februárban elkezdhetett csomagolni. Mintha sejtette volna, mi vár rá, előtte kevert magának egy moszkítócsalogatót mindabból, amit a konyhában talált: forró teából, vodkából, szardíniából meg lekvárból, cukor ugyanis épp nem volt odahaza.

Hatvan láda könyvvel és két héttel később rájött, hogy életében még egyszer ő ezt már nem szeretné végigcsinálni, csak hogy addigra már benne volt a csőben. Ahol a nyílászárókat kicserélik, de annyira, hogy a fészket rakó galamb márciusban beköltözhetne a tátongó lyukon keresztül, továbbá gipszkartonnal kibélelik az egész lakást, hogy mögéje újabb szigetelésréteget fogathassanak föl, valamint a padlás felől a mennyezetet is vastagabb szilikátpaplannal terítik le, épp csak a társasháznak nem sikerül közben az előregedett tetőt fölötte kicseréltetnie, tehát megrendelő kockáztatja, hogy friss tapétástul, festéssel egy éven belül leázik, mindazonáltal nagy kockázat nélkül nincs nagy siker, ott olyan apróságokra az ember nem tud mit mondani, hogy a kéményszabványok már megint változtak, hisz miért ne kereshetnének a kéményseprők is egy kicsit, úgyis elszedik majd tőlük is, korán örülnek neki, hogy hatóságot játszhatnak. Igen ám, de emiatt a kazáncsere nemcsak egy kötelező kéménybélelésbe meg néhány borsos árú használatbavételi engedélybe futott bele, hanem a vécé felé is át kellett törni a falat, hogy a kondenzvizet a csatornába lehessen bekötni; a vele járó csészecseré, tartályátépítés, vízóra-áttelepítés, némi vésés a csöveknek, továbbá a falon a levert csempe kiegészítése már úgyszólván említést sem érdemelt. Az építőanyagokat persze be is kellett szerezni meg hazahozatni, de az külön fejezetet érdemelt volna. Igaz, hogy a víz, gáz és fűtés fővállalkozója hat héttel később jött a megállapodottnál, mert közben el kellett mennie Phuketba búvárkodni, utána meg feltorlódtak a másoknak bevállalt munkái, sőt az sem volt szóra érdemes, hogy a mogorva minden szerelője egy vállára vetett, hatalmas táskarádióval járkált fel-alá, s a belőle bömbölő Zámbo Jimmy-örökzöldektől elandalodva szutyoknak nevezett mindent, ami keresztbetett neki, épp csak a dugaszoló szelepeket felejtette el ellenőrizni, mielőtt a fűtőtestekre ráengedte a nyomást; így mialatt Dárdai a számítógépénél ült, orra előtt egyszer csak szökőkútként tört fel a fűtésből a fekete víz, mindenütt leáztatta a hófehér falat, megállt a billentyűzeten, a konnektorban meg az útlevelén. Lidérces pillanat volt.

Mindez persze sok lógással járt az egyetemről, készületlenül megtartott órákkal, amit a diákjai is észrevettek, az egyik lány pedig különösen – rosszálló arckifejezéssel hallgatta a süketelést, vagy tüntetőleg mással foglalkozott, például kiterített szabásmintákat tanulmányozott a Burdából, Dárdai azonban ugyanilyen látványosan nem sétált bele a csapdába –, állandóan módosítandó megállapodásokkal és határidőkkel, no meg töménytelen felmosással, ugyanis a mesterek habozás nélkül végigtalpaltak a poros, saras, habarcsos cipőjükben az egész lakáson, akárhányszor nyalta fel az egészet, a folyosót is beleértve. Aztán ott volt az a szerda, mikor megtudta, hogy a parkettás mégsem másnap, hanem majd csak egy hét múlva jön, ellenben a kőművesnek kéne három régi padlócsespe, hogy a vécében a csatorna újjáépítésénél feltört részt lekövesse. Semmi baj, emlékezett rá, hogy annakidején félretette a maradékot, az meg csak a külső kamrában, valahol az alján lehet, mert ugye nehezett nem tesz a polc tetejére az ember; igen ám, csak hogy a kamra is tele volt molyokkal meg a bentről kimenekített papírládákkal, fekete műanyagzsákokkal, bármivel, amit nem sikerült a szobáról szobára kóválygó, egymást kerülgető és leszóló mesterek elől máshova menekítenie. Nosza, harminc láda ki a folyosóra, meg is lett a csespe, bár a konyhapultra használt, műgyantába öntött márványtörmelék-lapokon kívül nem talált mást, viszont a vécé alá az is jó lett arra a helyes kis bakra, amit muszáj volt odaépíteni, mert az új, tartállyal egybeépített csésze máskülönben nem fért volna el. Egy kalap alatt a konyhában is ki kellett cseréltetni a mosogató csapját, amit alig sikerült találnia, mivel a Mofém, nyilván háttéralkuk következményeképp, a

szerelvényboltba biztonság esetére ilyesmit már nem szállított; valamint a spájzból ki a fölösleges boylert, a mosogató alá be egy áteresztős vízmelegítőt, azzal máris lehetett a levert csempéket itt is visszarakatni, míg a bűvárszenvedélyéből a rögválóságba időközben visszaérkezett kazánszakértő beszabályozta az új készüléket, illetve elcsitította a frissen bélelt kéménybe az égéstermékét kinyomó ventilátort, mert az úgy szólt, mint egy IL18-as. S ha már úgy esett, hogy az új kazán kicsit hasasabb lett a régi cirkónál, minélfogva nem lehetett többé becsukni az előszobai boylerszekrény ajtaját, rögtön szedhette is le a frissen festett falról a szegélylécet és hajthatta kijebb a diópántokat, hátha akkor megszűnik az ajtó fölfekvése. Dárday tehát olyan képet vágott, mint egy halálosan kimerült, már nem is éjjeli, hanem hajnali pillangó, majd megkönnyezte a békebeli iparosok emlékét, akik a malterba tejet, túró, tojást is tettek kazeinnak, meg Kőműves Kelemennét, a habcsókot, hogy jobban kössön.

Közben elvitték a régi bútorait is, mindent, amit sikerült eladnia, bár az ágyat már csak az ablakon keresztül sikerült kituszkolni a folyosóra, miután a hórukkosok se bírtak rájönni, annakidején hogyan kerülhetett be a lakásba. Két megtermett legény fújtatott vagy negyed-óraig, ő meg a festővel szurkolt nekik, ugrabugráltak körülöttük, végül segítettek az ablakpárkányra föltenni, majd a kinti korlátra áttolni a kék behemótot, épp csak a karja szorult a bútor meg a korlát közé, mégse tört el. A lépcsőházon át eltűnt ez a darab is, mint a múlt, csak a sittes zsákok meg a lakók által odacsempészett szemét gyarapodott napról napra, mert a többség úgy képzelte, hogy ha nem bukik le, a következmények már nem rá tartoznak, ennyiért pedig megpróbálni legalábbis érdemes. Ezenközben esős tavasz ide vagy oda, a Vár felőli oldalon a lapos tetőt javítani kellett, mert idestova másfél éve beázott, hiába jöttek-mentek a szigetelők – az egyik a szellőzőbe kötötte be a csatornát, a másik úgy vonult le, hogy a friss szigetelés alatt a földem, akár a víztől tocsogó szivacs, még javában szivárgott lefelé, nem volt ideje kiszáradni sem. Áramot odafele csak az amúgy zárva tartandó liftgépházból vehettek, ezért nem volt szabad a karbantartókat kihívni, noha a lift immár harmadik hete nem járt, a kartonokat meg műanyag-szemetet a padlásról is a kapualjba kellett lehordani; még szerencse, hogy a háznak nem is lett volna pénze a javíttatásra, mivel az ötödiken a tető mellett épp egy függőfolyosó is készült leszakadni, a szakvélemény szerint heteken belül, vállalkozót ellenben nem találtak, aki nekifogott volna a hónapokig tartó állványozásnak és újjáépítésnek. A közös képviselő ezenközben nyugdíjba készült, ezért az utolsó évben már kissé visszafogta magát, az önkormányzati pályázattal nem is készült el időre, így onnan se kaptak pénzt, ahonnan lehetett volna, ellenben fizetésemelést sikerült kiharcolnia, amiből egyenesen következett, hogy ezentúl még kevesebbet dolgozzon érte, hisz egyszer ez a taktika bevált. A házat évtizedekkel a rendszerváltás után még mindig társadalmi munkában fenntartó két háziasszony erre úgy káromkodott, mint a jégeső, de muszáj volt engedniük. S mivel az egyik bank végül hajlandó lett volna nagyobb kölcsönt nyújtani a háznak jelzálog nélkül, közgyűlést kellett tartaniuk, mindjárt kettőt is, mivel az első jegyzőkönyvből a kért összeg mellől kimaradt a pénznem megnevezése – forint, dollár akar ez lenni, vagy tugrik talán? –, s erre a legkézenfekvőbb megoldásnak a leendő adós megcsuklóztatása tűnt, míg csak meg nem tanulja, hogyan kell egy jegyzőkönyvet helyesen kitölteni. Ezen a második gyűlésen a huszonkét lakó közül már csak hat jelent meg, köztük Borisz, az egyik beázós, aki azonban a moszkvai tulajdonos nagynénikéjétől elfelejtett írásbeli meghatalmazást kérni, így nem szavazhatott, mire halálosan megsértődött; a többiek a Hatok egyike viszont körbejárta, és minden egyes tulajdonossal a saját küszöbén íratta alá a jelenléti ívet. Közben az eső tovább esett, a tavaly megcsináltatott tizenöt méter folyosóburkolaton pedig úgy hullámozott a víz, mint Mózes pálcája nyomán a kettéválni készülő Vörös-tenger, ugyanis három mester és két hónap kellett hozzá, mire a kőlapokat sikerült nagyjából szintbe hozni, bár annyira azért nem, hogy télen a fűgákba bele ne fagyjon a hólé, amitől máris kezdett fölrepedezni a nagy mű. A közös képviselő persze megint csak a karját tárogatta, mint aki nem tehet semmiről, lévén ez egy sorscsapásokkal teli dzsungelban mindennapos kicsiség, ámbár a munkát már átvétel

nélkül kifizette. Dárday azonban nem zaklatta fel magát a lassú, ám feltartóztathatatlan haladás láttán, hanem hazament a leszerelt fűtőtesteket a kádban egyenként lemosni, a falra mögéjük pedig ezüstös műanyag paplanszerűségből hőtükröt szerelt fel. Igaz, hogy közben a kínai kézifűró betont fogott, vídiaheggyel sem jutott el a tiplihely végéig, ellenben a fűró leégett, de ez csak négy különutat jelentett, előbb ki, utána haza az óbudai a Praktikerből, ahol leadta garanciális javításra, majd két hét múlva ismét, mikor visszakapta a masinát, addig meg ott volt a régi nehézsúlyú atomfűró a huszonvalahány évvel korábbi építkezés idejéből.

Mire idáig jutottak, a februárból május vége lett, a vége még nagyon nem látszott, legfeljebb az, hogy karácsonyra mindazonáltal nyilván minden a helyére fog kerülni, s ekkor Dárday Gyula is megértette végre, hogy a rövid élet titka a lakásfelújítás. Mivel pedig a kamra kirámolása közben a belső lépcsőn megcsúszott az egyik nehezebb láda alatt, és nemcsak a bokacsontját, hanem vele együtt az egyik mettlachi szegélycsempét is sikerült levernie, pihenésképp nekilátott, hogy a csempe hátáról az odakövélt betonhabarcsot eltávolítsa, hátha akkor a kőműves vissza tudja ragasztani a barna lapkát – ehhez egy gazdátlan fandlit meg egy öreg csavarhúzó használt véső gyanánt, hisz megmondta már annakidején az NDK-ban szakmai gyakorlaton a főnöke, egy öreg meós, hogy magyar elvtárs kezében minden kalapácsá változik.

De hát az élet fegyenctelep, szökni meg nem lehet.

A virgonc életkedv mögött titkok lapultak, be nem vallott igazságok, sok bizonytalanság, némi belőle táplálkozó agresszió, meg jó adag halálfélelem, legfőképpen pedig köntörfalazás, hátha időt nyerhet. Nem bírta megszokni, hogy a dolgok sohasem érnek véget, semmit nem lehet lezárni, befejezni, sosincs kész, amiről azt hitte, hogy végre igen, mégpedig az különösen nem; az ágyat, a széket le is kell festeni, nem elég megvenni, utána meg összeszerelni, vagy az átalakítás idejére műanyaglepedővel szépen letakart könyvespolcokat a végén muszáj lesz majd leporszívóznia, mert mögéjük hullott a sitt, s ehhez legcélszerűbb rekeszenként kivenni belőle mindent, amit nem ládázott be, föltenni a legtetejére, aztán ha végzett, vissza a helyére, első körben csak hatvanöt polcon, a többit majd később, de ezúttal nem csak ott, ahol a papok táncolnak. Mindennek persze örülhetett is volna, lévén az ilyesmi az eleven bizonyíték rá, hogy él és virul, csak a megdőfött disznóként visító porszívót hallgatva nem jutott fel ilyen magasokba. Nem az volt a baj, hogy nem fogta föl, mi a kérdés, hanem hogy nem értette: pontosan ez az. Ekkor azonban belepillantott a naptárba, és meghűlt benne a vér, mert július huszadikán randevúja volt egy kísértettel Conakryban.

Fölfelé a hegynek olyan párás volt a levegő, hogy a sarlósfecskék vijjogva, a tetők szegélye alá ereszkedve cikáztak, egymás nyomában száguldozva, akrobatákkal keresztezett versenyautók módjára. Kisvártatva rövid zivatar dorongolta le a várost, majd rögtön azután, hogy elállt, minden felforrósodott megint, akár a Baktérítő mentén. Fullasztó meleg áradt a hajdan fekete aszfaltból, mely úgy gőzölgött, mint egy konok bivalycsorda. A krokodilok az ilyen időjárás miatt nem hajlandók százmillió éve kijönni a vízből, legyen az folyó, tó, vagy maga a tenger, az emberek azonban balszerencséjükre a parton ragadtak. Dárday viszont a vár felé kapaszkodva azon tűnődött, mi mindent tett vele az olvasás, amit az élet sosem, s hogy mindezt vajon annak köszönheti-e, aki azt mondta, Szefirának hívják, vagy inkább Abajnesnek és Tomás Ruiz Fagundeznek, a peripatetikus suszternek? Noha még messze volt a nyugdíj, máris úgy érezte, háta mögött hagyta a szárazföldet, kijutott az óceán fölé – többé nem térhet vissza; repül majd mindhalálig, bár kezdetben ebben volt valami nyomasztó, körvonal nélküli félelem az ismeretlentől, viszont az olvasatlan rengeteggel szembesülve egyre kevésbé bánta. Ha a könyvek kitartanak, minden jobb lesz a vártnál.

Egy sikátorban jobbra fordult, majd rövid kapaszkodó után tetőtlen, kiégett ház mellett bandukolt el; a néptelen rom szenes gerendái még keresztül-kasul meredeztek a kivert üvegű ablakkeretek fölött. Váratlan fordulóval átjutott az omladozó várfalon – ez itt most jobbra, kiégett fűtől szegélyezve vagy két kilométeren keresztül nyílegyenesen futott vissza le a

tengerpartig, balra pedig megnyílt a tövében egy újabb lépcső fölfelé, párhuzamosan a Pasakerttel, mely az út túloldalán terült el a hegyoldalban. Innen fentről tisztán látszott, hogy az események minden szögből mást jelentenek, valamint hogy magáról állított ki szegénységi bizonyítványt, mikor Mombueybe menet II. Bajazid szultánt méltatta egy alkalmi ivócimborának a Spanyolországból kiűzött húszezer zsidó letelepítéséért Szalonikiben, mert ez a csúsztatás magasiskolája volt. A helyszínről nézve ugyanis lehetetlen volt észre nem venni, hogy mikor Murád 1430-ban megostromolta a várost, a lakói pedig ellenálltak, a janicsárok akit lehetett, kardélre hánytak, a maradékot meg elvitték rabszolgának, csak hogy akkor ki fog adót fizetni? Évtizedekig kongtak a házak az ürességtől, s a birodalom Konstantinápoly után második leggazdagabb metropolisza ott állt volna ebek harmincadjára az idők végezetéig, ha az inkvizíció meg nem könyörül Bajazidon, hadd gyakorolja nagyvonalúan uralkodói bölcsességét.

Minden attól függ, honnan nézzük. A széles váll titka például a karcsú derék. Dárday Gyula lelkében azonban az évszázad vihara tombolt, és nem volt hova bújniá előle. Spanyolországból sem jöttek hírek, legfeljebb a kis színes kategóriában: Valenciában, a férje születésnapjára rendezett díszvacsorán meghalt egy látszerész gombamérgezésben, még az étterem Michelin-csillaga sem segíthetett rajta; vagy hogy a felhőszakadások nyomán a Pireneusokból támadó villámárvizek elsodortak egy férfit Pamplona körzetében, benne fulladt az autójában, miközben – negyedszázada először – a bikaviadalokat el kellett halasztani, mert az arénákat is elöntötték a hegyi folyók. Nem várhatta el, hogy a világ megértse, mert ő sem értette saját magát, ellenben nyugvópontra akart jutni végre. A békéhez két út kínálkozott – vagy hozzácsúnyul lelkiekben a külsejéhez, vagy megszépül, hogy ellensúlyozza azt. De mind a kettő kétségekkel töltötte el, ha az itteni elgyötört arcú fekete nőkre esett a pillantása, akik szerették a sötét rúzszt meg a szenvedélyes tekintetét.

Még soha ilyen erősen és világosan nem érezte, mennyire árva. Mintha nem is réges-rég, hanem váltig elveszített volna valakit – de soha senkije sem volt, ez tehát fantomfájdalom, amire nem szabad odafigyelni. Legszívesebben mégis teleüvöltötte volna vele a világot, bár tudta, hogy senkit nem érdekel. Kiket hagyott el? A sosemvolt szüleit; a barátait, akiken túllépett; az összes lányt és nőt, a remény alkalmi fellángolásait, hogy ezúttal másképp lesz, azután sehogyan se lett. Az egész életét. Vitte a hátán, nem fulladt bele, erős volt, néha még vitorlázott is, nem csak úszott vagy sodródott az árral – de értelmetlen maradt, mert céltalan, és céltalan, mert nem vezetett sehova. Ezen változtatott annak a mombueyi éjszakának a máglyafénye, és azt a fényt oltotta ki a rá következő még szurkosabb, mert reménytelenebb sötétség.

Az nem tűnt fel neki, hogy míg küzd, míg meg nem adja magát, ha úgy tetszik, megint, nem is fog változni se a helyzete, se az állapota. Hogy a lebegés képessége, a ráhagyatkozás a titok. Mert mit rejteget maga elől is? Ha senki sem hallja, miért nem vallja be? Pont ezért: mivel egyszer úgy alakult, azóta pedig nem lehet biztos benne többé, hogy senki nem hallja. Füle van mindennek, egyetlen nagy fülkagyló természet és civilizáció, várja a vallomást, kikényszeríti, mint víz nyomása a gátszakadást. De eszébe jutott, hogy azt a Tábara meg Mombuey közötti estét is micsoda üvöltözések előzték meg az éggel, micsoda vádak és viták, míg végül váratlanul minden véget ért, azaz kezdődött előlről a téboly, csak más szinten. Viszont ha nem meri elfogadni, hogy méltónak találtatott egy tisztázatlan küldetésre, hiába volt az egész. Megtagadja a hihetlent? Miért lett akkor könyvmoly?

– Veled akarok lenni – mondta hangosan, próbaképp. – Veled, aki nem vagy, ha kerecsünk, csak akkor, ha nem, mert bizonyosságot adtál magadról. Talán bűnt követtem el, mikor nem hallgattam rólad az idők végezetéig, nem törődve avval, illetéktelenek fülébe jut-e a hír? Azóta eltűntél, megszűntél megint. Így büntetsz? Vagy azt hiszed, az okos kevésből is ért? Tudd meg, az okos a legmagányosabb! Én mindent elkövettem, hogy visszakapjalak, kicsikarjalak, az ész összes mutatóvívát, tüzes karikákon ugráltam át, visszautasításról visszautasí-

tásra; megvádoltam a tudományt, hogy haszontalan, ha mágiára nem alkalmas, de semmivel nem bírtalak se bizonyítani, se rákényszeríteni, hogy innom adj megint. És belepusztulok abba, hogy voltál, mégse vagy, mert hiába titkolom, hiába teszek úgy, mintha lázálom lett volna, minden szavára emlékszem annak a beszélgetésnek.

Hát igen: kétségbeesetten szeretne ismét tanúságot tenni, csak lenne kiről, és nemcsak azért, hogy a gyávaság vádja alól tisztázza magát. Semmihez nem volt fogható az az intenzitás, mely a létezésébe aznap este mintegy beszüremlett, felforgatta, érvek nélkül bizonyította, hogy nincsen egyedül, a lehetetlen nemcsak lehetséges, hanem mi vagyunk lehetetlenek a kiizzadt bizonyosságainkkal, kapaszkodóinkkal egy ilyen forgószél közepette, mert ez ahogy jön, úgy távozik, jár-kel kedve szerint, épp csak fölforgat mindent. Fejéről a talpára? Ez a kérdés. Azóta nem tudja, miként lehet ilyen elveszett, és hogy ez előfeltétele-e bármi meglátogatottságnak.

– A visszaküzdött jelenlétéért akarom – közölte most már magabiztosabban hat üresen roskadozó székkal egy bezárt kocsmá előtt. – Mert életem legracionálisabb döntése volt, mikor hinni kezdtem. Mikor meggyőződtem a tapasztalatod. Onnantól minden tanúsággá vált, miközben az már nem rám tartozott, van-e kinek elmondani. Sziget vagyok, nem foltnyi szárazföldre vetett ki a tenger, hanem úgy lettem alóla kinyúló, értelmezhetetlen magaslat. Kilencezer méter? Kétszáz ha kilátszik belőle, a többi rejtve marad, teljesen jelentéktelen. Hogy mellette vagy alatta mekkora vízesések forgatják a mélységet, nem a mi dolgunk. A társadalom csak olyasmért hálás, aminek hasznát látja, közvetlen, azonnali hasznát, vásárlóerővel kistafírozott szimbólumokban kifejezve, ha ugyan a jelkép a csatolás látható és láthatatlan között. Benyelt minket az élet, már csak sugárzásként szabadulunk ki innen – amit művelünk, mindennek hatása van, kisugárzása, maradvány, ennyi marad a tettekből és mulasztásokból, a könnyekből meg a nevetésből. Rakjon össze újra, aki tud.

A dolog pofonegyszerű. Vissza akarja kapni a jelenést? Rendben van – ha jól érzi magát a világban, a bőrében, nincsen semmi baj. Ha viszont nem, akkor igen. Ez nem kicsavart hangzik, hanem halálpontos, mert paradox, a lényeg maga, és a legképtelenebb tettvágy meg tehetetlenség moslékába taszítja, ahonnan már hallatszik a közeledő csámcsogás. Vagy ha nem akar ebben a süket csendben tengődni, ám legyen; de mákszemnyivel sem világosabb az eltávozott visszatérítésének a módja, göggel vagy megalázkodással, miként provokálja ki, patthelyzet van, szélcsend, hínáros tenger, hogyan változtasson, hol rontja folyton el, miért nem segít semmi továbbra sem?

Igazából két dolog nem hagyta nyugodni. Az egyik az volt, amit Tomás Ruiz Fagundez mondott neki a kísérleti metafizikáról, a másik Abajnes bemutatója ugyanarról – ahogy a jövőbe látott általa, látta benne magát, egynémely kalandját, vagy inkább a következményeiket, és hogy lesz két gyereke, aminél hangzatosabb blöffel még nem találkozott. S hogy mind a ketten... Nem. Ezt még kimondani is rettenetes volt, a bizonytalanság maga. Csak ne félt volna annyira utána, hogy napokig rohant, míg meg mert végre állni! Mégis, ez a dupla kényszer vitte rá, hogy a válaszok nyomában beleártsa magát a fizikába meg a Kabbalába, mert nem az volt a fontos, vajon jól érti-e, amit érteni vélt, hanem mert szégyenlett volna nem engedelmeskedni a hívásnak, megfutamodni, meg se próbálni átugrania a léctet. Főzni sem tudni, hanem merni kell.

Mit belekontárkodott, egyszerűen elbitangolt a kíváncsisága után... Mindez a naivitás győzelme és a szakismeret veresége lett, ha ugyan létezik ilyen formája a filológiában a megdicsőülésnek, ahol minden tévedésért gúny jár, s egyedül az békél meg a mérleggel, akinek szívében tiszta a szándék, mintha tényleg minden a befogadón múlna. Isten titkos életében vájkálni azonban túl csábítónak bizonyult, s az édes bűn ezer esztendejére az ő pár röpke éve már csak habnak ígérkezett a tortán. Különben is, ami ilyen soká meghaladja a nyelvet, arról csak rébuszokban lehet beszélni, abba pedig az ő alázatos hablatyolása is belefér! Ugyanakkor az ígéret, hogy ha nem is volt jó, egyszer mégis az lesz, magától értetődő

módon összefüggött a látogatásokkal, azok műveltető jellegét sugallva. Miért? Nyilván mert súlyos mulasztásai halmozódtak föl; erre nagy nehezen rájött, ám sejtelve sem volt, hogyan tovább. Abajnes engedékenysége, hogy hagyta látnia a feltárulkozását, valamit a lényegéből, halálra rémítette, mint aki hirtelen tényleg megértette, miféle tűzzel játszik, milyen lánggal égető hiány jött el érte, a rémületen túl azonban tanácstalanság terjengett, robbanás porfelhője, melyben vakon botladozott. Közben meg izgatta, miféle társ, milyen utazás várja, mert hogy a jóslat meg fog történni, abban nem kételkedett. És aztán keresett, vándorolt a pusztában negyven esztendeig, mert aki keres, talál, míg csak bele nem fárad a fiatalságba. A jelenés ígérete tartotta életben, hogy három év múlva viszontlátják egymást a nagymecset mögött Conakryban.

A várfal mellett föl, ameddig a szem ellátott, a turisták mindent gátlástalanul tele-szemeteltek, mondván, szívességet tesznek a nemzetgazdaságnak azzal, hogy a pénzüket ide-hozzák, tehát a legkevesebb, ha a helybeliek kitakarítanak utánuk. Ettől Szaloniki ugyanolyan elveszett hely lett, mint Velence, csak nem tellett neki lagúnára. A legjobban itt lehetett tanulmányozni a pusztulás esztétikáját, mert mind a város, mind az ország gyatra kezekben volt, napi szinten küszködött olyan egyszerű problémákkal, mint a csatornázás, s valami furcsa egyensúlyban lebegett rend és öskáosz között, eldönthetetlenül, vajon most építik vagy bontják; mindenki mindent folyton a történelemre kent, próbálta túlélni ezt a lebegést anélkül, hogy bármelyik végletét választania kellett volna. Különben meg esőben a Fehér Torony megtelt vízzel a második emeletig, diákok fuldokoltak az alagsorban, a tűzoltók szétfűrészelték a rácsot, hogy kimentsék őket, a szemközti egyetemre pedig mind a nyolcvanezer hallgatónak tilos volt bemennie, mert ott is előtört a bejáratot a lezúduló felhőszakadás, épp csak az itteniek nem tudtak ilyesmiről, kivéve az idegenvezetőket.

Sokkal érdekesebb volt, hogy Moses Cordovero *Pardesz Rimmonim* című, 1592-ben, száz évvel Kolumbusz és az inkvizíció kezdete után, Krakóban kiadott műve szerint minden egyes Szefira nevének kezdőbetűjét a kiáramlásuk sorrendjében fölrajzolva olyan labirintust kapunk, amelyben bárhonnan induljunk el, előbb-utóbb megérkezünk a középpontba; a művet ismertető Gershom Scholem azt nem tette hozzá, hogy Leibniz újítása, a monádok elve szintén kabbalista ihletésű, azt a bebörtönzött és megkínzott van Helmonttól 1696 körül tanulta, vagyis Newton nem az egyedüli volt, aki mechanikát és asztrológiát egyszerre művelt, s a modern természettudománynak nem kéne annyira röstellnie a gyökereit. Persze a Kabbalával vissza is kanyarodtak a Provence-hoz meg Spanyolországhoz, ahonnan mindene eredt; a tíz név pedig úgy szikrázott, mint egyazon szövétnek fénye ugyanannyi egymásba ágyazott, más-más színű tükörben, amelyeken mint a létra fokain, föl lehetett hágni a gyertyáig magáig. Ezek a fények létsíkoknak feleltek meg, mindegyik egy-egy külön világ, bármelyiket visszatükrözte a másik kilenc, sőt már a tizenegyedik század kezdetétől, a *Széfer há-Báhir* óta hangot kapott az a meggyőződés, hogy nemcsak az egyes Szefirák között, hanem bennük magukban is fortyog a tűz, majd szétveti őket a teremtő erő. A tizes felosztást követve aztán a rendszer a végtelenségig bővíthető és bonyolítható lett, akár ezer évvel később az Egyetemes Tizedes Osztályozás. Ez a tíz ragyogás lett az ösképe mindannak, ami az istenségen kívül, a teremtett világban felbukkant, miközben a zafír fénye megtermékenyítette, amit átjárt; a végtelen misztériumából is láng csap ki, benne titkos kúttal. Ezt nem értette Dárday Gyula, és ezzel nem bírt mit kezdeni. Egy viszont biztos: ha a csodát várta, és ezzel idézte meg, akkor ő tehet mindenről, ő a bűnös.

Rossz tanuló volt, egy életen át képtelen megérteni, hogy a kíváncsiság káros, az összehasonlítás visszaüt, a tanulás pedig pont azokra vonatkozik, akik nem tudnak mit kezdeni vele; az idealistát bottal se bírják rákényszeríteni, hogy feladja elveit, kijöjjön az ellenzékéből, és végre hajlandó legyen belülről nyalni a tortát. Ő is látta 1990-ben a bölcsészetet meg a többi leendő közszereplőt diplomatatáskával a kezében a Parlament előtti parkolón keresztül az országgyűlésbe sietni, s nem feledte, mikor kormánypárt és ellenzék, nagy

egyetértésben, megszavazta magának az első fizetésemelést; az össznemzeti kételyek lekerültek a napirendről, előbb egyelőre, majd tartósan, mert a visszacsatolás, a politikai bukás lehetősége hiányzott a rendszerből, a következmények nélküli kártevés és túlélés viszont nagyon is ott rezgett a kapcsolati fonadék hálójában, csak arra kellett vigyázni, nehogy máról holnapra pókból légyggyé, vadászból zsákmánnyá váljon az ember. A rezsimet viszont egyelőre elintézte annyival, hogy bal, jobb, nemzetvezetők jönnek, koalíciók mennek; a jogászok ezúttal fejőgépet építettek maguknak rendeletekből, végrehajtási utasításokból, törvénycikelyekből meg értelmezésekből, s hogy a tejet közügynek álcázott magánügyek nevében vezetik át csak általuk ismert helyekre, mindez a szerkezet elmés voltát igazolja ugyan, ám az egész ettől még nem etikus. Az egyetlen kérdés az, kit szolgál a hatalom. És míg az egyéni haszon kontra közös kár elve igazgat, ne mondja neki senki, hogy az embereket, mert ez nettó blabla, a pénzes kisebbség, egy mensevik világuralom következménye mindenestül.

Megint eleredt az eső. A fölfelé kanyargó autót mentén rengeteg volt a romos, néptelen ház. Egyszer csak az utca túlfelén irtózatossá sikoltó hallatszott, fölpattant az emeleten a középső zsalugáter, haját tépve megjelent az ablakban egy gesztikuláló fiatal nő, aki úgy festett, mintha ki akarná vetni magát. A következő pillanatban Dárday mellett öreg Ford fékezett le a járdaszélen, úgy, hogy a férfi beszorult a kocsiba meg egy nagy kék, nyitott fedelű műanyag kuka közé; az autóból kezében cekkerrel kiszállt anyuka, mire a pontos időzítés feletti örömeiben a félkegyelmű odafönt elégedetten elmosolyodott és elhallgatott. Lejjebb egy kopaszra borotvált, kemoterápiára járó kövér asszony ballagott feléjük a meredek utcán, kezében bottal; matrózcsikos gypjú hálószele alatt minden lépésnél hintázott a köldökéig érő, megereszkedett, hatalmas melle. Közben folyamatosan dörgött fölöttük a menny, olykor pedig kóbor macskák surrantak el mellettük nesztelenül.

A dolgok mostanára sorba rendeződtek. Kasszander és Nagy Sándor tanulókör-társak voltak Arisztotelész akadémiáján, barátok azonban soha. A világhódító halála után, melyben vagy benne volt a keze, vagy sem, emez Makedóniát és Görögországot örökölte tőle, s miután Sándor féltestvérét, Thesszalonikét feleségül vette, Kr.e. 315-ben megalapította a róla elnevezett várost. Következőnek megölette Rusanakot, a vezér perzsa feleségét, valamint akkor tizennégy éves fiukat, a törvényes utódot; mindketten Verginában nyugszanak, egy földdomb sírkamrákkal teli mélyén. Azután eltelt bő másfélezer év, majd Murád szultánnak álmában megjelent Allah, aki egy csodálatos illatú rózsát szagoltatott meg vele. A császár odavolt érte.

– Megtarthatom, Nagyúr? – kérdezte.

– Ez a város az, és neked szántam – felelte az Örökkévaló.

A fölfelé ívelő árnyas utcafordulóban öreg szánhúzó kutya ereszkedett alá apró léptekkel a házuk bejáratának támasztott rámpán. A gazdája békésen várta. Epipo Elefteriádisz, közölte felettük a cégér; még egy motorszerelő vagy fogtechnikus, az aszfalt közepére állított robogókkal. A macskaköves, szűk Epimenidész utcához érve minden telek előtt autók ácsorogtak halszálla-mintában, olykor hat is. A házak összefirkált falán mogorván zárultak össze a zöldre festett ablaktáblák, a téglák közül minduntalan ecetcserjék törtek az ég felé, a kertfalakon túl meg rózsabokor-zuhatagok. A kátrányos villanypóznák, váratlan szögben magasba tornyosuló, sziklára épült családi paloták, rutával meg ligetszépével teli udvarok közt a kaptató váratlanul kis terecskében végződött, majd jobbra fordult, és egy eldugott, kanyargós, meredek lépcsőhöz vezetett, melyet kétfelől benőtt a gaz. Amerikai turisták ereszkedtek rajta éppen alá, három elragadtatott kékharisnya, akik üdvözülten mosolyogtak az udvariasan várakozó, kifulladt Dárdayra. Ennél jelentéktelenebb hátsó bejáratot el sem lehetett képzelni a kolostorhoz, mely egy régi kőfejtőről kapta a nevét, a kis vaskapunál a meszelt falra fogatott táblával, rajta a szent neve sárga görög, meg fehér latin betűkkel.

A kis kapu a kövezett templomudvarra nyílt, mely egyben a város fölé nyúló teraszként is szolgált, mint itt mindenütt, rajta haranglábbal, szemben ciprusokkal, árnyas

virágággal, cserépben piros meg fehér leanderekkel. Jobbra két régi, egyszerű kőoszlop tartotta a tornácot, középtűt lépcső vezetett le a templom barna ajtajához; a tornác egyik végében a paplak, a másikban szabadtéri oltár állott, mellette és előtte sárgára mázolt székekkel, a tartójukra akasztva. Látszott, hogy ezt a részt utólag toldották a háromszögű oromfalhoz, s az egészet megszürkült kúpcserepek fedték, fittyet hányva bármiféle stíluskánonnak.

Megpillantotta a rá várakozó lányalakot a korlát előtt ülve, neki háttal, de ahelyett, hogy egyenesen odament volna hozzá, először beosont az alacsony mennyezetű, ódon templomocskába. Nem csinált semmit, csak leült egy székre, nézte a pepita kőpadlót, az arany ikonosztázt meg a háromszor öt méteres kis szobát, amely megfeketedett az időtől, hiába ragyogta be az oltárral szemközti egyetlen ablakon keresztül a természet a maga nyíratlan, ember előtti vagy utáni szépségében. Még az is lehetséges, hogy valaki küldte rá, ha ugyan nem álmodta ezt a legutóbbi három hetet, ami mindent egybevetve talán csakugyan jobb is lett volna, mert most ott meredezett közöttük a legnagyobb, a vérfagyasztó kérdés: meddig terjed az összhangjuk, hol az egyetértésük határa, és meddig kötelesek elmenni, hogy kiderítsék.

Hiába hitte, hogy a huszadik századot megérti, ha a tizenkilencediket sikerül fülön csípnie, vagy emezt, ha elkapja a tizennyolcadik üstökét, a történelem sikamlósabbnak bizonyult a legendásan hosszú tengeri kígyónál. Mire a tizennyolcadikat is kiveszte, kiderült, hogy az okság megint kibabrált vele, s mehet vissza még korábbra, ha a mozgatókra kíváncsi. Milton élete azonban meggyőzte róla, hogy ha siet, még idejekorán elvégezheti a dolgát, mielőtt roncsként tekintenének rá is, akár homályban marad a zsinórpádlás tervezőjének kiléte, akár nem, a drótok és madzagok összefüggésrendszerének kiismeréséről nem is beszélve. *Krisztus születése reggelén* című versét Milton még Cambridge-ben, egyetemi évei alatt írta, ám mire élete végén elérkezett az *Aeropagiticá*-hoz, már azt hirdette, hogy a lelkiismeret szabadsága, a megismerés, önkifejezés és vita joga minden más szabadságjog fölött áll – mármint a protestánsoknak, mert ateistákra, zsidókra, mohamedánokra és katolikusokra mindez nem vonatkozik. Ez megfelelően ellentmondásos volt ahhoz, hogy a horgonyát kivesse egy időre, majd alaposabban körütekintsen, mert úgy érezte, itt meg fogja találni a huszonegyedik század gyökereit.

Ötvenhárom esztendő lett, de eddig nem sikerült megöregednie. Még mindig azon mérte a fiatalságát, hogy mindenbe belekeveredett – semmiből nem tanult, viszont sajnos egyre többet felejtett, ami nem vált javára, miközben lassan rájött, hogy legfeljebb a ki nem választottságra kiválasztott, s ez a képesség mindaddig nem is hagyja el, míg nem él vissza vele; rangrejtve hol a hitetlenkedés, hol a bizakodás kerekedett benne felül. Egyrészt nem tudta, mihez fogjon, mitévő legyen, a következő lépés micsoda; másrészt eddig se volt róla fogalma, mégis eltalált ide. A diplomás közlegények meg a négyelemis vezérkar évtizedei után eljött a műveltséget nemcsak kinevető, hanem halálos ellenségnek is tekintő törpék kora, akik elvárták volna, hogy dicsőítsék őket, öntömjénező tehetségükkel viszont elégedetlenek lévén, a propagandába behülyült értelmiség megvásárolható részével végeztették el a seggnyalás kevéssé fölemelő, ám annál fontosabb műveletét. A pártrendszerek fölött közben eljárt az idő, mert az oszd meg és uralkodj eszközévé, a manipuláció terepévé, a cirkusz-történet egy fejezetévé silányultak a sok közül, bár talán inkább kelléktári fordulatként kéne emlegetni a politikai ösztön kiváltotta siralmas bohózatot, melynek magasztos és kötelező gyakorlatára egyedül a haszonélvezői esküdtek, a kárvallottai számára viszont az egész merő vargabetű maradt, hisz úgysem változik soha semmi, sőt ez a lényege – cseber és veder egymást váltogatva, miközben ünnepelhetette az ember, hogy kétszer kettő immár öt, nem hat, mint az átkosban. Mikor tehát a választási plakátok ismét megjelentek, hogy hónapokig ékesítsenek lámpaoszlopot és házfalat, új arcokkal ígérve a régi folytatását, vagy esetleg régiekkel valami üdítően újat, Dárday felsóhajtott és megvonta a vállát, a száját viszont ezúttal gondosan befogta, mivel éppen adósságai voltak. Még jól emlékezett a négyigenes népszavazást

megelőző jelenetre egy orvosházaspár lakásán, ahol a hírneves író kérdezte ki Pozsgay Imrét, lépésenként vezetgetve el az eredetileg népfrontban utazó nagy nevet annak kimondásához, hogy igen, vállalná a korábbi ellenzék jelölését a köztársasági elnök posztjára, majd miután ezt kiejtette a száján, a kérdező ugyanolyan finoman kihátrált a támogatói közül, hagyva lebegni a megvezetett, mozdulatlanra dermedt áldozatot a szakadék fölött. Dárday a meghívást kapcsolatai révén érte el, mindezt a utolsó széksorok egyikéből kísérelte figyelemmel, és nagyon tanulságosnak találta. Utána húsvéti sonka következett balatoni borokkal, a potya felvillanyozta a királycsináló résztvevőket, és igen, ott hangzott el a háziasszony szájából az a megjegyzés egy távozó sinológusnak, hogy azért mégiscsak nagy dolog az a karma.

A horoszkópjában egyrészt ott volt az aprólékos analízis mániája, másrészt az a kényszer, hogy mindent a saját eszeveszett módján rakjon össze, a maga képére alakítson; ezen a lejtőn adatott lefutnia. A száraz maradék viszont maradt, ami volt, hogy mindent folyton a nulláról kellett kezdenie, feltalálnia egy külön világot, a tüzet, a varrótűt meg a szeget abban is megint, legalább képletesen; ebben nem volt semmi vidám vagy felemelő, hacsak a „pont így jó” rigolyája nem, ami buherálók nemzedékeit hajtotta előtte alkatrészek, kidobhatatlan limlom felhalmozásába, hisz amire váratlanul szükség lehet, azt úgyse kapni, amivel meg tele van a sufni, még jó lehet valamire, emlékezet és rögtönzésre mindig kapható fantázia dolga az egész; az élet átmeneti állapot, kritikus hiányok egymásba harmonikusan átfolyó sorozata, átkötésekre és rövidzárlatokra van hozzá szükség. Ám mindemögött egyetlen meggyőződés munkált: hogy az a híres-nevezetes, bablevesbe belemártott szabad akarat teleszart zoknit sem ér, ha nem arra tör, hogy ezt a távolról sem a lehetséges világok legjobbikát azzá tegye. A miértekre sohasem lesz válasz, és ezeket mint feltételeket kell elfogadnia, ha többet akar, ha behatolna a tilosba. Nem tudni, mennyi ideje lesz rá, de biztosra veheti, hogy nem alkudozhat.

Beletett öt eurót a perselyként használatos vesszőkosárkába, kísétált a tornácra, odabólintott a fekete reverendában söprögető szerzetesnek, pár lépés után pedig letottyant Hellé mellé a padra, szemközt a lélegzetelállító kilátással. Kasszander akropolisza alól kitárult nekik a magas égbolt és a láthatárig nyúló tenger ölelésének látványa, odalent meg a kórháztól jobbra az örmény temető. Jó lehetett tartozni valahová a ciprusok és selyemfenyők alatt, lehullott tobozok alá temetve, pláne mivel a kőfalon túlról vontatott, keleties énekszó hallatszott; a pap mikrofonba cifrázta, szépen megrezegtetve a sorok végét, sőt jó hangja is volt. Dárday Gyula ekkor végigtekintett a nap elhamvadt részén, azután a láthatárról le sem véve a szemét, egyszerűen csak annyit mondott ennek a földre szállt angyalnak:

– Itt vagyok.

2

Három év múlva azonban hiába ácsorgott a Fejszál-nagymecset mögött délután kettőkor, hogy viszontlássa Tomás Ruiz Fagundezt; teltek-múltak az órák, míg végül dolgavégzetlenül indult vissza szállására a zuhogó trópusi esőben.

Már mikor a gépből kiszállt, megcsapta valami rettenetesen otthonos: az éjszakai hőségben a pára mintha légkalapáccsal vágta volna mellbe. Nehezére esett lélegzetet vennie, a szíve örülten ugrált. Megérkezett a gőzölgő pokolba, ami ráadásul egy vagyronba is került – Ecuador óta nem érzett ilyet, s a honvágy most váratlanul és rettentő erővel sújtott le rá. A reptér hasonlított a ferihegyi bódésorhoz, mikor a fapadosok megszállták, a termeszek pedig rég megették a faszerkezet javát, így a hullámbádog rendesen átszellőzött, miközben úgy dübörgött a vízcseppek miriádja alatt, mintha közuhatag záporozott volna rá.

Taxival eljutott a német misszió bérelt szállására. Megkönnyebbült a kopár, de patyolattiszt szoba láttán, melyben egyetlen vaságy, kis éjjeliszekrény, a falon óra meg tükör, fölötte kereszt volt a teljes bútorzat. A Madonna is ébenfából volt a folyosón az égszínkék selyemköpenyében, karján a kormos kicsi bambinóval, mintha a hőségben mind a ketten odakozmáltak volna; a lábuknál mindenesetre fehér lilomok nyiladoztak nehéz illatú kinyilatkoztatásról rebegeve, a kinti esőfüggöny mögött egyenletesen szurokfekete trópusi éjszaka ellenpontjaként. A zsalugáteres ablakon keresztül akadálytalanul betört az éjszakai nagyváros zaja, ő pedig nyugtalanul elaludt, de a szüntelen dübörgés közepette is hallotta, hogy a környékbeli bárokban hajnalig szólt az idegen zene. Árnyak siettek az utcán, autók és kerékpárok, ám még több gyalogos.

Guinea abban az évben, 1958-ban lett független, mikor ő született, tartozott tehát annyival a közös évfordulónak, hogy nem érkezett készületlenül. Az Egyetemi Könyvtár földrajzi katalógusában feltúrta a fiókokat cikkekért, így az Univerzum folyóirat Tarka Tudomány rovatának megsárgult lapjairól megtudta például, hogy egy hajdanvolt nagykövetünk felesége két csimpánzkyökyöt ajándékozott a pesti Állatkertnek, de előbb rákapatta őket a magyaros házikosztra: a paprikás csirke lett a kedvencük, noha nem vetették meg a hagymás, olajos, fűszeres pörköltet, a sajtos kifőtt tésztát, a paradicsom-, becsínált- és húslevest, sőt a Magyarországról származó zöldség- és gyümölcsfélét sem, különösen a lecsópaprikát; helyben is beszerezhető déligyümölcsöt viszont alig fogyasztottak. Megtudhatta azt is, hogy a helyi piacon főleg hegyi és mocsári rizst, kukoricát, négerkölest, maniókát, batátának is nevezett édesburgonyát, ehető kontyvirágot, földimogyorót, a szavannákon gyűjtögetett zöldségfélét, a gyümölcsök közül pedig mindenekelőtt mangót, a dinnyefáról származó papaját, melléjük meg közönséges guávát, avokádót vagy alligátorkörtét találhat, és persze az Ecuadorból már hazai íznek számító banánt, ananászt, citrusfélét, valamint kávé. Ugyanott gyömbérre, bembe paprikára, szerecsendióra és szegfűszegre is számíthatott, továbbá a vadgesztenye ízére emlékeztető, kemény és keserű kóladióra, aminek nemcsak a társadalmi és vallási életben fontos a rendeltetése mint áldozatnak, ajándéknak vagy a lánykérés elengedhetetlen eszközének, hanem világszerte keresett serkentő és gyógynövény is élénkítő hatású koffein- és teobromin-tartalma miatt. Akinek pedig ez nem elég, vegyen magának szezámot, jázminféléségeket, szizálkendert vagy dohányt. Csak az nem volt világos, hogy a közösségben végzett irtásos-égetéses földművelés nyomán miért nem virágzott fel a szövetségi mozgalom, s miként maradt el, hogy a gyarmatosítás igáját lerázott tengerparti ország Nyugat-Afrika mintagazdaságává váljon.

A piac tehát mindenképpen érdekelte. Másnap reggel azonban – jobb biztosra menni – előbb bevetette a „vadászatot rendez a vad” című forgatókönyvet, hogy tisztábban lásson. Ezt is a nőknek köszönhetette, mert tőlük leste el; a lényege az volt, hogy mit sem sejtő, legelésző növényevőnek tettesse magát, felébresztvén az oroszlánok kíváncsiságát.

És csakugyan nem kellett soká várnia. Alighogy kilépett a misszióról, nyomban megértette, hogy kettős hibát vétett: nem érti, mi folyik körülötte, továbbá a környezetéhez képest valósággal világít. Balek, akinek nem lett volna szabad idejőnnie. Ázott ruhájában, szandáljában és csatakos kalapjában, melyet napszúrás ellen tervezett viselni, úgy kilógott a tömegből, mint a fehér holló – se ő, se ez a helyzet nem volt átlagos. No mindegy; innen szép nyerni.

Pénzt még leszállás után váltott a várócsarnokban egy éjszaka különösen nyitva tartó szakembernél, hogy a taxit ki tudja fizetni, amire negyven perc kanyargás következett a vaksötétben, a gyér fényárban úszó horizonthoz mindazonáltal apránként mégiscsak közelebb evickélve; frankja tehát volt, az árfolyam jóvoltából szép vastag zöld köteg. Nem is tudott másra gondolni, mint hogy alighanem két lábon járó mackónak nézhetik, mert az utca túlfelén, a forgalomra ügyet sem vetve kisebb csapat rohamrendőrt vett észre, akik máris érdeklődéssel vizsgálgatták. Szálfatermetű, kigyúrt férfiak voltak kék egyenruhában, fekete bukósisakban, oldalukon divatos gumibottal. Hogy Dárday habozva rájuk pillantott, majd tanácsa-

lanul erre-arra fordult, egyikük, egy valóságos óriás, az autókat visszahessentve határozott léptekkel máris megindult feléje. Átvágott az úttesten, föléje tornyosult, majd követelőző hangon mondott valamit, a műveletlen európai azonban nem értette. Erre a többi is átsétált, és a kerítéshez szorítva körbevették. A képlet persze egyszerű volt: Guineában az utcán ácsorgó, semmittevő rendfenntartóval találkozni rosszat jelent, az pedig, hogy az utca túlfelén sétálva el akarta kerülni őket, egyenlő volt a provokációval.

Az óriás megint rávakkantott. Dárday Gyula ismét nem értette. Mi a nyavalyát akarnak tőle? Félreértés, persze, de miért vele ciciznek? A szerencse azonban máris melléje szegődött: valahonnét egy Ali nevezetű, kék meg fehér ikatba öltözött szép szál afrikai penderült elő, és elkezdett fordítani neki. A szavaiból kiderült, hogy a rendőrök szerint az út másik felén kell sétálni, nem emezen, ezért a vétségért pedig be kell vinniük az őrre. Dárday erre megpróbált bocsánatot kérni, de ezzel csak olajat öntött a tűzre.

Amazok ötven gyűltek össze, ráadásul fegyver is akadt náluk, tehát meglepődtek, mikor Ali még náluk is látványosabban pukkadózni kezdett:

– Én a kormány hivatalos tolmácsa vagyok, épp a Sierra Leone-i követségre megyünk ezzel az úrral Diawara miniszter parancsára! Mit akarnak? Ha pénzt, már vihetnek is, egy fityinget se látnak tőlünk! – tette hozzá határozottan. Kiveszett ebből az országból a megvesztegetés művészete, ez volt a képére írva. Ha valakit tetten érnek és kivásárolja magát, az hagyján, de ilyen béna ürüggyel próbálkozni, ez akkor se szép, ha túl sok az éhes száj, és minden útjavesztett turista szélben sodródó százdollárosra hasonlít.

– Majd meglátjuk – böffent fel a melák, mire a rendőrök a kocsijuk felé kezdték taszigálni őket. Annak a platóján két további egyenruhás várakozott AK-47-essel a kezében, mindketten kék-szürke álcaruhában.

Dárday már kezdte azt hinni, hogy az éjszakát tölthetik egy tetves cellában, Ali azonban odasúgta neki, hogy csak blöff az egész. Mikor a dzsiphez értek, követelte, hogy a parancsnokkal beszélhessen, amit az nagykegyesen engedélyezett is neki. Miközben a tolmács hevesen gesztikulálva előadta védőbeszédüket, az illető, egy hadnagy, szégyenében került a tekintetét – nyilván nem szokott ellentámadáshoz. Végül susu nyelven leteremtette a beosztottjait, majd szabadon engedte a két jómadarat, mehettek vissza az utca túlfelére. – Hülyének néztek – dohogott bosszúsan a tolmács. Következőnek leintett egy taxit, aztán majdnem a mecsetig elvitte Dárday Gyulát, mielőtt folytatta volna útját a követségre; köntöse ujjá még sokáig lengett utána a szélben, ahogy az ablakon kihajolva visszaintegetett neki.

Érdekes lett volna eljátszani a gondolattal, hogy megrendezett cirkusz lehetett az egész, ám hőünket sokkal jobban izgatta, hogy végre megérkezett. Itt volt az a pillanat, melyre három éve várt. És a minaretek ormára erősített hangszórókból már hangzott is fel a műezzinek napi ötszöri imája közül a következő, de nem csak itt az orra előtt, hanem városzerte ezt visszhangozták a falak. A forróságban az eső továbbra is zuhogott, neki pedig lassanként mindene átázott.

A főváros öt nagymecsete közül a Fejszál onnan kapta a nevét, hogy annakidején a szaúdiak pénzén épült, majd az ezredforduló után a fenntartására is bőkezűen adakoztak, mégse volt benne hol víz, hol villany, hiányzott a karbantartás, így a hatalmas piszkossárga épület – négy sarkán egy-egy karcsú minaret, közöttük a dobókocka ötösének elrendezésében öt félholdas ormú, zöldesszürke kupola – egyfolytában harcolt a trópusi enyészettel. Odabent tízezer férfinak, illetve az emeleten kétezer-ötszáz nőnek volt helye az ájtatossághoz, kint a főbejárat előtti téren pedig további tizenkétezer-ötszáz hívőnek. Volt a kertben egy mauzóleum is Guinea nemzeti hősei számára, de a 2009-es vérengzés után is ide, erre a kőlapokkal kirakott térségre terítették ki ötvennyolc áldozat holttestét, mire újabb zavargások törtek ki, a rendőrség könnygázt vetett be, az pedig előntötte a mecset belsejét.

Hogy a dolgok vannak, épp csak másként, ez a felismerés másodszor akkor zuhant Dárday Gyulára, mikor a Donka kórházhoz vezető sugárút meg a Fidel Castro autópálya

harapófogójába került épülettömb mögött egy lelket sem talált. Néptelen és elhanyagolt volt a környék. Nem volt ott semmi, csak beton, még több vörös föld, meg egy kerítés, azon túl iparvágány, fekete-fehérré festett, de főleg rozsdás szemaforok, egy gyalogos felüljáró a sínek felett, és fák, fák, fák, közbül magasra nőtt gazzal.

Nem értette. Mivel a hely elég néptelen volt, itt feltűnés nélkül nem ácsoroghatott öt percnél tovább, ezért elhatározta, hogy a szomszédos fűvészkert kerítése mellett ögyelegeve fogja szemmel tartani a zónát. Át is ment, bár ehhez nagyot kellett kerülnie, mert a kert bejárata a félsziget csúcsa felől nyílt, ott viszont először a temetőbe futott bele, amely mostanára öt hektárt harapott ki magának a főváros egyetlen zugából, ahol még tiszta levegőt lehetett szippantani, és feltartóztathatatlanul terjeszkedett északkeletnek. A bejáratnál egy katona felajánlotta, hogy elkíséri mindössze harmincezer frankért, s mivel géppisztolya is volt, nem utasíthatta vissza a díszkíséretet. A zöld bozóton át avarborította, elhanyagolt földutak kanyarogtak az ősrégi mangosztánok közt, lángba borult madagaszkári tűzvirágfák árnyékában, afrikai mahagóni- és fehér kérgű eukaliptusz-rengetegen keresztül az ylang-ylang illatától nehéz forróságban, melybe csak a Brazíliából behozott kaucsukfák, ausztrál akácok, cédrusóriások, borscserjék, ceyloni fahéjfák, teakfák meg kopálfenyők hoztak némi változatosságot. Az út mentén itt-ott sárga műanyag zsákocskákban magoncok nyúlászkodtak az ég felé, mintha mit sem sejtő óvodásokat felejtett volna ott valaki. Azután a kert végénél, mikor a katona már végképp nem értette, mi a fenét keres, s egyre állhatatosabban kérdezgette, Dárday észrevette a mecset vaskerítését, az épület körül a továbbra is néptelen térséget, rájött, hogy innen sem leselekedhet, s ugyanakkor átvillant rajta, hogyan vezetett föl eddig a főút jobbra a keresztény, balra a muszlim sírokkal; ettől nagyon rossz érzése támadt, mert ez a terület is a mecset mögé esett, csak északkeletről, a repülőtér felől nézve. A meglehetősen rendetlenségben sorakozó félholdas-csillagos sírkövek hol hatalmas ceibafákról lelógó liánok függőnye alatt, hol sudár pálmacsokrok tövében fehérlettek; némelyiket gondozott vasrács vette körül odabent szórvány-bokrokkal meg agávéval, mintha a dzsungel tisztult volna fel lélegzetvételnyi időre és térközökre, melyek lazán összefüggő hálózatban követték egymást. A sírok közt a talajt itt is világosra száradt trópusi avar borította. Mi van akkor, ha Abajnes erről az elátkozott zugról beszélt?

Hirtelen felfogta vállalkozása kétségbeejtő romlatlanságát. Fa hamvad így füstté láva közt. Mit akar itt, hogy kerül ide? Hitt valamiben, ami lehet hogy igaz se volt. Soha többé nem látják egymást, mert talán soha nem is találkoztak, csak álmodta. Először is, megint itt áll egyedül, mint az ujjam. Különben oly mindegy, mit hisznek a férfiak, végül mindig a nők szempontjai győznek; háborúk is csak azért vannak, hogy a végén egyes hímek jobban tessenek bizonyos nőstényeknek; még hálás lehet a sorsnak, hogy soha senki nem maradt meg mellette, mert így nem kellett meggyűlölniük. És utána nem is szabadulhatott az érzéstől, hogy jó helyre jött ugyan, de a kellő pillanatban nem értette el az Abajnes szavaiban bujkáló iróniát, s így eshetett, hogy a kettejük barátságának csodája most ott rothad valahol a trópusi talaj mélyén, a vakon tapogatózó gyökerek között? Ez az érzés, a hiába pörölye teljesen kiütötte. Nem is várt tovább, hanem egy másik taxival visszament a misszióra. Még három órára se járt, mikor ruhástul az ágyára zuhant és kimerülten elaludt.

Szükséges persze megemlítenünk azt is, hogy a maga idején Margit néni egy Lázár Albert nevű római katolikus papot szeretett, különösen a gondolócsontját. Pontosabban annyira szerette Istent, hogy fellázadt ellene, s addig nem nyughatott, míg el nem ragadta tőle az illetőt, hadd kerüljön közelebb imádottjához az erőszakos osztozkodás által; és hát hogyan lehetne bűnös az, aki ennyire ártatlan, miközben egy sóvárgó szerencsétlent esküszegésre kényszerít, kárhozatból kárhozatba taszítva? Ez persze csak évtizedek múlva derült ki, mikor a már korántsem acélos mélységi felderítőn erőt vett a nyugtalanság, felkereste a családot, hogy viszontlássá dadusát, s megtudta nemcsak azt, hogy elkésett, hanem a csoda körülményeit is, csak itt egészen másként tűnt el a test, mint Arimatiai József előtakarékossgal

megvásárolt sírboltjából, ami ha nem is volt egy másik biztos feltámadás jele, a sors megkülönböztetett figyelméről mégiscsak árulkodott. Lázár Albert gondolócsontját pedig Koszta Margit nem azért szerette, hogy a vágy erejével kettétörve még többet harcoljon ki az élettől, csupán csak jó volt odasimulni a férfi mellkasára a béke utolsó perceiben, mielőtt újabb sötét felhőbe borította volna őket a kielégülésükre lecsapó lelkifurdalás. Ha Dárday Gyula arra gondolt, hogy a néni semmit nem kapott meg, amit imáiban kért az égtől, viszont mindent, amire a küldetéséhez szüksége volt, mert ugyebár izzhatott, akár a fáklya, ha már egyszer a vére úgy ficánkolt az ereiben, akkor nem tudta, miféle édes íz öntötte el az ínyét; márpedig az pontosan ugyanaz volt, ami Margit nénit rohanta meg Lázár Albert láttán, mikor először pillantotta meg vajszerű porcelánöltönyben és a világoskék, begombolt gallérú ingében leszállni a trolibuszról a templom mögött, hogy a paplak felé igyekezzen, és szép volt, akár egy dákakalap. Ugyanebben a pillanatban megérezte a narancsvirág szívbemarkoló illatát is, és ezzel vége lett. Egy pillanat alatt halálosan belészeretett.

Koszta Margit nem volt közönséges tanítónő. Semmi hétköznapi nem volt benne a szó polgári értelmében. Miután kiszúrta ott a megállóban, miként lép be Lázár Albert a plébánia kapuján, utána meg legközelebb a Zeneakadémia körül látta sündörögni, először arra tippelt, hogy mivel ekkoriban volt a növendékek létszáma a legmagasabb, talán eredetileg ide szeretett volna felvételizni, csak aztán jött a papi szeminárium, hogy a SAS-behívót elkerülje. A népbírószági tárgyalásokat már elvitték a nagy hangversenyteremből, nyitánynak két keretlegényt az Oktogonon rögtön fel is akasztottak, Szálasiékát meg a Markó udvarán. Mikor tehát Koszta Margit a templom meg a plébánia között föl-alá sétálgatva a második emeleti klöplifüggönyön túlról meghallotta az utcára kiszűrődő ismerős akkordokat, rájött, hogy a szép ismeretlen gyöngéjét adta kezébe az ég – nem verte nagydobra, de rábízta, mihez kezd vele, ami a motívumok titkos nyelvén elhangzott: ez a férfi szenved tőle, hogy Krisztus meg a nők iránti szerelmét csak egymás rovására élheti ki, azért hallgatja folyton Wagnert, őket pedig máris összeköti, hogy mindketten a lehetetlenre vágyakoznak. Mivel pedig a gramofon odafönt szinte éjjel-nappal szólt, erre a zeneőrületre nemigen kínálkozott más magyarázat, amin mélyen elgondolkozott. Ettől fogva minden szabad percében misére járt.

Ha azonban a költészet arra való, hogy az embert halandóvá tegye, van annak más módja is. Erre ugyanaznap döbbsen rá, mikor a Hunyadi téri piacról hazatérő fiatalembert meglátta lekászálódni a troliról kezében a cekkerrel, és elöntötte a bűnös kíváncsiság, még a térde is beleremegett. Ellentmondásokat akart találni, hogy a logika résein keresztül a céljához közelebb furakodjon. Először is, a papi nőtlenség fogadalma önmegtartóztatásról szól, az önmegtartóztató azonban fakír, akinek a büntetés is gyönyör. Másodszor, lehet hogy semmi esélye, de a statisztika a kivételek eloszlásának a tudománya, tehát miért ne próbálna szerencsét? Végére jól mennek a dolgok, épp csak kurva időket élünk.

Ez az út azonban rögzös volt, és minden, csak nem egyenes. Margit néni kezdetben szégyellte, hogy kíváncsós, nem bírta mit kezdeni Lázár Albert pillantásaival, a megremegő hangjával, se azzal, hogy a hallatára vérhullám öntötte el, mely a csípejétől haladt fölfelé, s világos volt, hogy előbb-utóbb eléri és elborítja az agyát. Ezt ráadásul kívánta is, mint egy kicsapó habtarajt, mely hiába szalad vissza, minden hátrahúzódása mélyén ott lüktet a következő túláradás. Miután így elszánta magát a halálos bűnre, nem sokat törődött a kételyeivel, annál többet viszont azzal, hogy kifesse magát és a selyemkombiné fölé pöttyös kartonruhát vegyen, tekintettel a nyárra meg a háború előtti francia divatra. Aznap éjjel Lázár Alberttel álmodott, aki ezúttal rózsálatot árasztott, majd elsőhajtozta neki, hogy testté vált csodának tartja, a pusztá látványától is sorvadozik, ő pedig úgy érezte, szomjan hal ezek nélkül a vallomások nélkül, s kizárólag akkor nem kell elpusztítania a szeretett férfit, ha az magától úrnőjévé teszi, ehhez azonban így is, úgy is pont ezen a bizonyos testen keresztül fog vezetni az út, az ötéves tervet meg teljesítse négy és fél év alatt, akinek megy a vonata.

Egy pénteki napon mindazonáltal úgy érezte, nem várhat tovább; kiöltözött, magára húzta anyja háború előtti legjobb ruháját, majd vett egy mély levegőt, és belépett a templomba, amely sötét volt, akár egy kivilágítatlan akvárium, csak sokkal magasabb, mellesleg pedig kongóan üres. Odasétált a gyóntatószékhez, a rácson bepillantva ellenőrizte, vajon az üldözött vad szunyókál-e odabenn, azután letérdepelt, megköszöri a torkát, és besugorog a fülkébe, hogy dicsértesse a Jézus Krisztus. Lázár Albert felriadt; a következő negyedóra a pusmogással telt el, s végül Koszta Margit azt mondta neki, miután térdeltéből föltápászkodott, keresztet vetett, majd egy könnyű mozdulattal lesimította a selyemharisnyáját:

– Atyám, ha van vér a pucájában, eljön velem ma este az operába. Klemperer vezényel.

Ez kivédhetetlen döfés volt. Lázár Albert elkövette azt a hibát, hogy nem tömte be viasszal a fülét már eredetileg is. Itt ez a gyönyörű teremtes, aki egy zsinatra elegendő teológiai tévelygést adott elő már uzsonna előtt, s hozzá a muzsika kísértéseiben is járatos. Mi jöhet még ezután?

– Mit játszanak? – csúszott ki a száján a végzetes kérdés.

– A Lohengrint – felelte Koszta Margit egyszerűen, majd felsóhajtott: – Ha fél, húzzon álruhát. Adhatok egy parókát.

Így esett, hogy sötétedés után kettesben lógtak be az Opera kakasülőjére egy ismerős jegyszedő segítségével. Előtte Lázár Albert hazaküldte a szakácsnőt vidékre a családjához, hadd főzzön helyette rájuk a hétvégén, majd özvegyi gyászruhát öltött Koszta Margit lakásán, mert más nem akadt a nagy politúros szekrényben, az meg elég hosszan fedte a lábszárát: magasszárú cipőben nem volt feltűnő a turpisság. Kapott egy barna parókát, a simára borotvált orcáján kétoldalt derengő sötét árnyalatot pedig a lány púderral alapozta le, és adott neki egy zöld ridikült is, de csak magát rúszosza ki, mert mind a ketten zavarban voltak.

Se az első, se a második szünetben nem mentek le a büfébe, inkább meghúzódtak az aranyozott gipsztukkóktól meg puttóktól hemzsegő mennyezeti freskó magasában. Lent a mélyben, a hatalmas csillár alatt morajlott a közönség. Koszta Margit győri keksszel kínálta Lázár Albertet, s miközben csendben rágicsálták, olykor egymásra pillantottak, többnyire azonban úgy tettek, mintha bémésködnének, annyira nem bírtak mit kezdeni a helyzettel: egyszerre marasztalták volna, illetve kívánták a pokolba az egész megrázkódtatást. A férfi egyszer szólalt meg egész este, az is úgy hangzott, mint egy beismerés: minden a végzet meg a szabad akarat drámája, az ember macska-egér játékot játszik a sorssal, de hiába cicázik vele, mégsem kerülheti el. Idővel persze kiderült, hogyan érti ezt, s mintha a jövődő előképe lett volna, odalent az előadás is baljósan alakult.

Ugyanis a harmadik felvonásra végképp kiderült, ami már a megrázó erejű nyitány után a levegőben lógott: hogy a zenekari árokban nem a dunaparti legendák micisapkás karnagya dirigál, aki egyetlen sárga aktatáskával, öltönyben és gumicsizmában érkezett Budapestre, s noha vett aztán két pár cipőt is, mind a kettő kicsi lett rá, hanem egy hórihorgas, szemüveges démon frakkban, megátalkodott és könyörtelen. Lehajtotta a muzsikussait, mint egy agárversenyt, keményen, pengeélre állítva, halálfélelemig túlfeszítve, hogy gondolkodni ne maradjon idejük, engedelmeskedni is alig; mint a makrancos lovakat, megtörte őket már a próbáival, hogy aztán letargiájukból ezzel a vízióval rángassa ki, ráadásul fütyült a szokásokra meg a vastapsra, nem engedte Simándy Józsefnek másodszor is elénekelni a Grál-áriát, hanem intett, hogy tovább, hiába pfújolt a földszint. Klemperer erre megfordult, farkasszemet nézett az arctalan fenevaddal, vaskos szitkokat vágott a tiltakozók fejéhez, majd kirohant az árokból, egyesek szerint az utcáig, mások szerint csak a kijáratig, ahonnan visszaédesgették, bár abban mindkét tábor egyetértett, hogy előbb a zenészek közé hajította a karmesteri pálcáját, mire a zenekar szétesett – Elza nem hallotta a szólamát az ütemes tapstól, leállt, vele a többiek is; hét percbe telt, mire a botrány lecsillapult és az előadást folytatni lehetett. Az már csak a hab volt

a tortán, hogy mindezt a Hanglemezgyár élő adásban sellakk-lemezre is fölvette az utókornak, bizonyára okulásul.

Mivel még vissza is kellett változnia, hazafelé Lázár Albert levette a parókát. Megsemmisülten bandukolt az estélyivé előléptetett gyászruhában a már kopasz Vilma királynő fasor meg az evangélikus gimnázium felé, s hagyta, hogy lány megfogja a kezét, majd belekaroljon a hideg októberi szélben. Teljes volt a lelkében a zűrzavar. Koszta Margitnak persze erre is megvolt a saját elmélete – azért rázta meg őket az opera, mert most Lázár Alberté az Elza sorsa: tett egy fogadalmat, ha viszont az igazságra kíváncsi, vagyis őrá, érte muszáj lesz megszegnie. Ha egyszer ő maga is Isten alkotása, a papnak semmi értelme ragaszkodnia holmi meggondolatlan eskühöz; különben is, míg a párka elváltottatta, nem ugyanaz a személy volt, aki a templomban osztotta az észt. Nem lehetséges, hogy a reverenda is másvalakit csinál az emberből? Mindez egyszerre maszkabáli és tulajdonjogi kérdés, vélte bölcsen, neki viszont az igazi keresztje kell, akit csak kipróbálva hajlandó viselni. Míg a férfi ingét lassan kigombolta, lehunyta a szemét és végighullámozott rajta a szerelméből áradó narancsillat, valami égszínkékkel határos mámor, s ez megerősítette benne, hogy ezt akarja, örökké ezt, nem a rácsos ablak mögül kiáradó szalmiákot, pont úgy, ahogy a Madonna lilioma is beszivárgott a küszöb felett Dárday szobájába, és megmérgezte az álmát, mindegy volt, hogy fehér virágtölcsér árasztja vagy rókavörös.

Koszta Margitnak közhelyes elképzelései voltak arról, mi a nő a férfinak: boldogság, ha segítő kezet nyújt, extázis, ha egyebeket is, vagy hogy a hű asszonyt mindenki tiszteli és csodálja, ellenben akad, aki szerénységből nem tart igényt erre a hódolatra; meg hogy akkor a legerősebb, ha gyöngeségekkel vértézi fel magát, mert az igazi férfi jutalma a nő, a nőé ellenben a tudat, hogy ő a jutalom, s minderre akkor kerül sor, mikor a férfi a nő javát akarja, mármint a legjavát, végül pedig, hogy Isten először megteremtette a férfit, utána azonban támadt egy jobb ötlete. Közben viszont félre is tolt mindezt az idegen holmit, mint egy halom talált tárgyat, mert érezte, mennyire más lesz majd, ha ők ketten körbesétálnak a Ligetben és zoknit húznak a fák gyökereire – jó meleg zoknikat, hogy meg ne fázzanak. Lázár Albertnek ellenben csakis az számított, hogy abban a pillanatban, mikor a neki szóló kinyilatkoztatás végre bekövetkezett, mindössze egyetlenegy látszott Éva összes lányai közül, akárha éles fénysugár esett volna rá; minden egyéb, az egész világmindenség félhomályban maradt, mégis, ezt az összpontosítást a továbbiakban is sikerült megtartania, s többé úgy nem tévesztette szem elől, mint aki az üdvösséghez vezető keskeny ösvényt pillantotta meg. Mindezeket pontosan rögzítette is magában, hogy a megrázkódtatás majd élete végéig, édesmindegy, éjjel vagy nappal, de újraélhető legyen, s később a szerelmi rohamok szüneteiben be is vallotta Koszta Margitnak, aki viszont a családi legendárium részévé tette, hogy megörökítéséhez a nyilvánosságra hozatallal maga is hozzájáruljon, ha már az ihlet forrását, önmagát nem kívánta senki mással megosztani, mert bizonyágtételre szükség van, hogy aki csak él, remélni merjen. Így maradt a történet a boltos unokaöcsre, aki ötven évvel később is pontosan fel tudta sorolni Dárday Gyulának, ezek ketten mit műveltek az ágyban.

Miután a főpróba kiválóan sikerült, Koszta Margit első ízben jelentette be, hogy akkor ő kolostorba vonul, mert egészen elképzelhetőnek tartotta, hogy szent életet élni így is lehet. Olyan volt, mint a gyümölcsfaág, ha tél végén lemetszik és virágozni kezd a befőttesüvegben, mert még nem tudja, hogy meghalt.

– Ez volt az elsőáldozásom – válaszolta tartózkodóan Lázár Albert, aki szeretett képekben beszélni. – Annak elég soká tartott – közölte elégedetten Koszta Margit, mire a férfi azt felelte: – Sok itt a bűn is. Csapjunk a közepibe!

Hogy Isten tányérkájáról elcsenhették a legízletesebb falatot, ez boldoggá tette őket, legalábbis azokban a percekben, mikor a verejtékes testük egymásnak feszült, s akár egy édes-hármasban, sikerült közelebb nyomulniuk az örökkévalósághoz, ahol az időn kívül mindenféle tiltott póspász és titkos nyaláncság tiszta lelkiismerettel kóstolgatható, nyakló nélkül és

büntetlenül. Koszta Margit barna bőrén kövér cseppek gördültek le, miközben Lázár Albert kétségbeesett szuszogása harsogott a fülébe, hátha sikerül átkelniük a hús blokádján és betörniük a Paradicsom kapuját, lángpallosú angyal ide vagy oda; mindez azonban csak addig a szerdai napig tartott, míg a pap 1951-ben egy nyári délután föl nem furakodott a Szabadság téren a még hátsó kéményes buszra, amelyen neki már csak a sofőr mellett, a bőrköténnyel letakart, amúgy kellemesen meleg motorházon jutott hely, annyira tele volt, az egyik epebajos melós meg elkezdett veszekedni vele, hogy műszak végén a munkásember már haza se juthat az ilyen öltönyösök miatt. Erre Lázár Albert a maga óvatlan módján megkérdezte tőle: – Fejben is lehet dolgozni, barátom, de ez magának újdonság, ugye? –, mire még aznap éjjel elvitte az ávó, hogy a nép ellenségéből a fizikai munka meghitt barátjává neveljék át, hol Recsken, hol a Hortobágyon; tehát ő se azt kapta, amit kért, hanem amire pillanatnyilag másoknak volt szükségük, az ő vigasztalásuk lehetőségét. Igaz, ehhez előbb megcsókoltatták vele az árammal teli feszületet, utána meg néhányan ledoktoráltak rajta papagájforgatásból meg körömleszedsézből, ám mindez valamit már sejtetett a Nagy Tervből, melyben nemcsak Dárday Gyula, hanem mindenki kétségbeesetten kereste vagy a végszavát, vagy ami még rosszabb, a szerepét.

Miután egy hétig hiába várta haza Lázár Albertet, Koszta Margitban elbődült valami. A félelem nem volt számára ismeretlen, elég volt apjára gondolnia; hogy azonban az élete szerelmét is elvegyék tőle, ráadásul most már mindig így legyen, ez több volt a kettőnél. Egyik reggel későn ért be az iskolába, lemaradt a Szabad Nép félóráról, de még be se lépett az osztályába, mikor a folyosón már fölfedezte az arcképét a faliújságon más lógósoké közt, amint nagy vehemenciával tolja a kapitalizmus szekerét. Erre előntötte a vér az agyát: be se tette maga mögött a terem ajtaját, hanem megállt a katedránál, azzal már le is csapta az osztálykönyvvvel Sztálin elvtárs porcelán mellszobrocskáját az asztaláról, azt visítva, hogy se debilekről, se debileket nem hajlandó tanítani; a szobrocska szépen rapityára is tört, őt meg az elmeorvos kivizsgálás után ellátta flepnivel, de az iskolába nem mehetett vissza. Így került a gyerekotthonba, ahol egy jólelkű igazgató megsejtette benne a díva mögött vergődő kislányt.

Visszatérve Dárdayhoz, ami a körülményeket illeti, ez a körút Afrikában kezdődött, de nem ott fejeződött be. Mint egy harakiri nyomvonala, előbb fölért a Földközi-tengerre, majd augusztusban haránt haladt tovább északkeleti végpontjáig, ahol hirtelen balra, északnyugatnak fordult, közben egyre mélyebbre hatolva, míg végül nem volt mit kettévágnia többé, nem maradt a múltból mit értenie, értelmeznie, se elfogadnia. A külső pompája támasza lett a belső aprólékos kibontásának, a színek, szagok, ízek, hangok egyvelege a fekete vér selymének meg a növekvő fájdalomnak, pont úgy, mint mikor a beteg megkérdezi az orvost, mit talált, az pedig hümmög, hogy majd a boncasztalon kiderül. Vagy mint egy időutazás, ami úgy visszaparittyázta a múltba, hogy minden otthonosan megszokottnak tessenek, egyedül ő legyen rosszkor és rossz helyen. Mint egy mocskos tévedés.

Nem volt egyszerű bejutnia ide, főleg nem a maga módján. Két évig tervezte számtalan változatban, mivel a hivataloskodás azoknak való, akik szeretnek a röntgenbe beállni. Legelőször azt hitte, hogy majd a Kanári-szigetekről bevitorlázik, hátában az atlanti passzáttal. Volt aztán szó arról is, hogy kis kerülővel Mauretánián át a Nouakchottba tartó tehervonaton lejusson, ameddig csak lehet, utána meg már amúgy is félúton jár. A baj ezzel csak az volt, hogy a bányavonat északra tartott, nem délre, amerre neki kellett. Gondolt persze arra is, hogyne gondolt volna, hogy belóg hamis spanyol útlevéllel, de ilyenkor többbe kerül a leves, mint a hús, ő pedig öreg és lusta volt mostanára, kész krokodil; maradt tehát a szokásos álca, a turistáé. Innentől pedig már egyszerű volt számba vennie, mire lesz szüksége: Guineának konzuli szolgálata van például Berlinben meg Belgrádban, illetve a jótanácsok közt előkelő helyen szerepelt, hogy a kolera, a sárgaláz meg a hastífusz ellen rendszerint úgynevezett kombinált oltást adnak be, a maláriára pedig, az országban eltöltendő idő függvényében, tablettát javasolnak. Ezen kívül már csak a fertőző májgyulladás mindkét változata

ellen kellett védőoltás. Guineában persze nyáron esős évszak van, az ország gyakorlatilag járhatatlan, de nem adhatja fel ilyen könnyen: Tomás Ruiz Fagundezzel július végén találkoztak, az évforduló kötelez. Amikor jobb lenne, november meg március közt, a száraz évszakban neki tanítás van odahaza.

Az élet közege a maguktól értetődő csodák világa. Ugyanakkor nem állíthatjuk, hogy Dárday Gyula ezzel a valósággal egy percig is köszönőviszonyban lett volna. Hacsak épp azt nem példázta mindez, hogy a jóslatok ugyan igazak, szó szerint venni őket mégsem érdemes, nem tudta mire vélni a dolgot – először arra gondolt, hogy biztos eltévesztette a napot, avagy akár az évet is. Állt ott a mecset mögött, és barátság izzott a szívében, mint akinek végre van valakije, érte tette meg ezt a hosszú utat a világnak ebbe a zavaros zugába; ám Tomás Ruiz Fagundez nem mutatkozott, és ez érthetetlen volt, annyi várakozás után kétségtelenül a mélypont.

Levertség fogta el. Ezúttal ezzel kezdődött minden, meg Ermitage Nbwajollal, aki a katonai rendőrség ezredese volt, és az első pillanattól fogva gyanúsak találta Dárday Gyulát.

Az ezredes nem volt rossz ember, csak célszerű. Voltaképp szívesen látta volna a hívatlan vendéget az Alpha Yaya támaszponton, sokak rettegett végállomásán, ugyanakkor nem akart nagy feneket keríteni az egésznek, ezért úgy döntött, hogy inkább maga látogatja meg. Mióta Dárday feladta azt a romantikus elképzelését, hogy majd Szenegál felől surran be a határon, azután meg illa-berek, irány a főváros, és helyette meg nem engedett segédeszközként vízumhoz folyamodott, Ermitage Nbwajol tárt karokkal várta; ugyanis ügyfele volt Fleisz Balázs üzletember és tiszteletbeli konzul, aki kifogástalan útleveleket állított ki nem egészen szentéletű szépségtapaszkodóknak, és idővel egy riadóautóban halt meg, akár mert váratlanul bevett valamit a hátsó ülésen, akár mert beadták neki, jelenleg azonban túlkapások ellen, szolgáltatási alapon havonta védelmi pénzt fizetett a katonai rendőrségnek. Bizalma jeleként az ezredes tőle kérdezte meg, mi a fenét kereshet itt legálisan egy honfitársa, mire a konzul is csak tanácstalanul széttárta a karját, a dolog annyira képtelenül hangzott, hacsak nem valami körmönfont üzleti fogás akart lenni az egész, a továbbiakban viszont a fejét vakarta, mert túrendelték magukat kurvákból.

Mindenesetre Dárday Gyulát már a reptéren várták, ámbár észrevétlenül, s azóta is minden mozdulatát figyelték, a baj azonban az volt, hogy nem mentek el rajta. Minek indult taxival a nagymecset mögé, de gyalogolt az utolsó száz méteren? Nincs ott semmi látnivaló. Talán bizony a sortűz áldozatai után kutat? Azok elöl vannak eltemetve nagyon tisztességesen, senkinek semmi kifogása nem lehet. Vagy mi jót keresett a botkertben, talán bizony virágárus vagy csempész? Nem lehetett szóra bírni – ez is gyanús. Ha ezt az alakot ideküldte valami Kacor király, hogy szaglásszon, akkor az ilyesmi sohasem jön jól, és a szuverenitás megsértése határozott válaszlépéseket követel.

– A tököm tele barackvirággal – morogta Fleisz. Megtörölte a homlokát, és megpróbált az alatta izgó-mozgó farcimpákra összpontosítani, de nem sikerült.

– Mi a baj, Balage? – kérdezte az ezredes.

– Nem tudom, ki ez a fazon.

– Semmi baj, majd elmondja ő. – Mindez olyan jóságosan hangzott, hogy a konzul hátán végigfutott a hideg.

Ahogy Ermitage Nbwajol elnézte a ringatózó csípejű, vihorászó lányokat, rossz érzése támadt, nem először azóta, hogy a Bamako-Conakry kerékpárverseny egészen zseniális ötlete kipattant Fleisz sörtés fejéből. Az ötlet azért volt túlzás nélkül rendkívüli, mert összefüggéseibe helyezte és rendszerbe állította egy nagyobb és bonyolultabb, ám az ezredes régóta foglalkoztató kirakós darabkáit: hogyan lehet a túlnépesedést kihasználva egyszerre csökkenteni azt, keresni rajta, végül pedig magához ragadnia a hatalmat. Fleisz soha nem kérdezte tőle, mit szeretne, mert annál jobb emberismerő volt, ám nyilvánvalóan rájött, hogy az ezredes valamivel szűkebb agyának időnként jól jön egy-egy kulcsfontosságú részlet. A

bicikliverseny célja az volt, hogy tömegeket összecsdítve, Guineát pár napra a világ képernyőinek millióira tegye rá a nemzetközi résztvevők és tudósítók révén, majd mikor az illegális bozóthús-piac jóvoltából elszabadul valami kis jóféle vírus, az a glóbusz minden négyzetcentiméterére eljusson, a művelt Nyugatot is beleértve. Időzítés kérdése az egész. A vakcinázáson meg az egészségügyön majd hatalmasat lehet keresni, mert bauxitra mindig mindenkinek szüksége lesz, az meg van itt bőven, ő pedig megerősödve bevezeti a rendeleti kormányzást, ami egyértelmű előrelépés lesz a katonai diktatúra helyett, az ENSZ-nek is tetszeni fog, s végül a hálás nép, ahogy szokta, örökös elnökévé fogja választani megmentőjét, vagyis őt. Azért pont őt, mert neki van küldetésstudata.

Az Ermitage amúgy felvett név volt, az eredetét senki sem ismerte; mecénási hajlamaira utalt vele, ugyanis rendszeresen túlfizette a lányokat, hogy majd jó hírért költsék. Maliban született, az ottani mandinkák között, de ideát lett a fulanik réme a polgárháború során, miközben a két ország egyesítéséről álmodott. Mint minden tisztességes, egyelőre rejtőzködő hadúr, aki csak a megfelelő alkalomra vár, hogy kimutassa a foga fehérét, Nbwajol is ambíciókban múlta felül kortársait, abban, hogy szép számmal voltak ötletei. De hát minden fontos dologban a képzelet dönt, elsőbbsége van – a tettek nem halála, hanem szülője az okoskodás. Ezekhez a nagyon világos elképzelésekhez viszont tőkére volt szüksége, beleértve az afrikai nagydíjat is, Fleisz pedig erre érzett rá, mikor esti poharazgatás közben megemlítette neki a Sheraton teraszán, hogy az Emirátusokban vannak kapcsolatai; például valamelyik sejk ügyfelének intézi éppen, hogy a kiöregedett versenylovait a hévizi gyógyfürdőben kezeljék, amihez mindössze egy úszó repülőteret kell építeni a Balaton közepére. Csúzos arabs telivérek a tavorózsák közt, hát nem eredeti? Ha a bringások megindulnak a hatalmas Nigert balról megkerülve, a laposnak tűnő aszfalton aztán fővárostól fővárosig, hegyenvölgyön át szakadhat róluk a veríték, jól fognak mutatni a képernyőn az átizzadt színes trikóikban, napszemüveggel; az ilyen biodíszlet mindig jól jön a hirdetőknél.

Conakryban az emberi jólét azon a kedd délutánon, fél ötkor tetőzött. Elérte fejlődésének csúcspontját a Föld nyolcmilliárd lakosával, a túlterhelt légiirányítási központokkal, az eget másodpercenként összekaristoló gépekkel, a világ erdeit ellepő műanyag uzsonnás zacskókkal, a túltápláltságot ledolgozó konditermekkel, nagy halom kidobott étellel, a boltok polcain újjélandi kivivel, brazil mangóval meg dél-afrikai mammutszarral. Igaz, ebből a helybeliek nem sokat vettek észre, legfeljebb vágyaik változó összetételéből következtethettek a haladásra, az pedig mindig egyféleképpen ért véget – kolera, de bármilyen más járvány idején is a Vöröskereszt felelt azért, hogy az elhunytaknak megadják a végtisztességet; a védekezés központi irányítója egy még csak huszonnyolc esztendőes orvosnő volt, ez azonban senkit nem érdekelt. Mikor tehát a negyvennyolc önkéntese valamelyike fölhívta, hogy újabb begyűjtendő porhüvelyért kell indulniuk, először is összekészítette a védőöltözeteket, a permetezőt meg a klóroldatot, főlőszorta mindet a kisteherautóra, miközben az ujjain számolt, nehogy valamit kihagyjon, utána viszont a megyei kórházba hajtottak, máskor meg vidékre, aszerint, hol kellett temetni a főváros száz kilométeres körzetében. Ha nem voltak elegenden, maga is fölvette a fehér öltözetet, a szemüveget meg a gumikesztyűt, azzal ásót ragadott; mivel azonban ő osztotta szét a falvakban a kézmosáshoz a szappant meg a klóros vizet is, amint körülötte is halni kezdtek, elindult a szóbeszéd a háta mögött, hogy ő terjeszti a kórt. Mindenképpen temetniük kellett, nem hagyhatták elüldözni magukat, ezért mit volt mit tenni, a női szolidaritásra hivatkozva az öregasszonyokhoz, a családok mátriarkáihoz fordult, akik az elhunytat mosdatták és öltöztették, s mivel a lakosság zöme erre felé mohamedán, a hitük pedig tiltja a balzsamozást, a temetéseknek villámsebessé kellett lezajlaniuk, lehetőleg egy napon belül. Ez már csak azért is fontos volt, mert a halottasházban a hűtés kifizethetetlenül drága volt, egy vagyonba, a napi átlagkereset kétszeresébe került. Ám a Fejszál-nagymecset mögötti, Kamerun nevű sírkert a keskeny, tengerbe nyúló félsziget végébe esett, ráadásul a szűk utcákat elborító színes autótengerben szinte lehetetlen volt odajutni, öt órába is beletelt,

míg a város egyik pereméről átértek a másikra, ezért a hullaszállítók is szirénával meg riadó-lámpával követeltek maguknak utat a párás hőségben, mielőtt a tetem a dugóban oszlásnak indulna; a köröző kék fény láttán a kocsioszlop lassan kettévált, majd ismét összezárult, mintha politikusoknak vagy a rendfenntartó erőknél teremtenének helyet, ily módon a holtakat is abban a tiszteletben részesítvén, amelyben egyes élőket. Ugyanakkor a Kamerun mindenekelőtt a helyi burzsoázia végső nyughelye volt, állami tisztviselők, tábornokok, bányamérnökök, történelmi családok sarjai temetkeztek ide, vagyis nem mindenkinek járt ki a kék lámpa.

Holtakból azonban errefelé rendszeresen több is volt a kelleténél; erről a mindenkori rezsim gondoskodott. Például a temetőtől délnyugatra állt a November nyolcadika-híd, ott, ahol az autópályáról lehet lehajtani; a portugál zsoldosok előző ősszel megghiúsult puccskísérlete után 1971 januárjában, mikor a világ épp a Manson-banda bűnperével volt elfoglalva, Sékou Touré elnök parancsára ennek a hídnak a korlátjára akasztottak fel nyilvánosan öt embert, köztük négy magasrangú kormánytisztviselőt (egy pénzügyminisztert, egy belügyminisztert, egy államminisztert meg egy rendőrfőnököt), valamennyit ítélet nélkül; a testük egész nap közszemlére kitéve maradt, a tömeg pedig karnevált rendezett, megkövezte és leköpdöste a kivégzetteket, így ünnepezve az ország sokat próbált, drága függetlenségét. Ehhez a függetlenséghez persze a szocializmust a koncentrációs táborokkal ötvöző szellemiség is hozzátartozott, amire közel száz további, szintén tárgyalás nélküli akasztás emlékeztetett. De ott volt Touré korábbi ENSZ-nagykövetének az esete is, akit az elnök a fekete diétának nevezett éh- és szomjhalálra ítél, vagy a katonai puccsok sorozata, melyek után a vesztesek állhattak a kivégzőosztag elé; egyáltalán, túl hatékonyan folyt minden elképzelhető trónigénylő kiirtása, lehetőleg törzsi alapon. Így eshetett meg, hogy mikor Lansana Conté elnök, foglalkozására nézve vezérkari főnök 2008 decemberében hosszú betegség után elhunyt, éppen nem volt kéznél senki, aki a hatalmat átvegye, mire előpattant egy Dadis Camara nevű kapitány, és különösebb ellenállás nélkül beleült az elnöki székbe; mivel a korábbi lázadásokban már kitüntette magát, sőt életben is maradt, könnyű volt két év múlva szabad választásokat ígérnie, ám rövidesen kiderült, hogy a katonai kormányzásban résztvevőknek eszük ágában sem lesz lemondani a hatalomról. Mikor ráadásul Camara újjavasztatósága se került le a napirendről, tömegtüntetések robbantak ki, s ekkor történt, hogy a hadsereg a Donka stadionban belélt a tömegbe, százötven tiltakozót megöltek, a maradékot pedig szétkergették, elfogták és megkínózták a biztonsági erők, különösen a nők megerősökölésében jeleskedve. Ez 2009 októberére esett; a hatalomátvétel első évfordulóján aztán Camarát is lelőtte egy tisztjárja, mire a korábbi hadügyminiszter közölte, hogy övé a vár, mindenki másé meg a lekvár, természetesen csak ideiglenesen. Dárday, a kéretlen látogató a lehető legrosszabbkor érkezett.

Ami a bozóthúst illeti, Fleisz akár jutalékot is kérhetett volna magának mint ötletgazda, ha tudta volna, mi jár az ezredes fejében. Mivel abból élt, hogy mások fantáziát láttak benne, ő pedig fölszította az érdeklődésük lángját, szintén könyv nélkül fújta, milyen szorgalmasan vásárolják például Brüsszel afrikai negyedében az antilop- meg majomhúst, ami hogy, hogy nem, repülön érkezett, mégis megkerülte a vámhivatalt, s mindezt hosszú évek óta; az ilyesmi lehetőségeket tartogat, különösen ha az ember jókor suttoghat a megfelelő fülekbe. Az ezredes viszont arra számított, hogy bármi fertőzésből egyenesen következik az export-import összeomlása, tumultus a köbön: akik élelmiszerből behozatalra szorulnak – így Afrika tekintélyes része is –, nem tudnak majd se pénzben, se kivitellel fizetni, tehát éhséglázadásokra lehet számítani, s akkor jól jön a hadsereg szakértelme. Világjárvány esetén különben is sok mindent meg lehet csinálni, amit máskor nem, ámbar egy katonai kormányzás is csodákra képes; olyankor például minden zsíros üzlet az övék, mert a felszabadításhoz pénz kell, sok pénz. Viszont kívánni, míg összegyűlik, kínkeserves, rosszabb az esős évszaknál, bár nemrég sikerült végre megvennie az első Jumbóját, hogy az ország két vége közt belföldi

légijáratot indítson; oda is ült rögtön a kapitány mellé a beüzemelésen, és ellenőrizte az utazási feltételek betartását. Kint valamelyik faluvégi legelőn, ahol leszállhatott az óriásgép, már egy héttel az indulás előtt gyülekezni kezdtek az utasok, éjszakára meg a nappali forróság elől az ernyőakáciák alatt meghúzva magukat. Mikor leszállt a Jumbó, nem állt meg teljesen, hanem lassan gurult a mezőn; az utazni szándékozók mellette szaladtak, és fölfelé kiabálva licitáltak az ablakból kihajló kapitánynak. Végül a gép lefékezett, a nyertesek beszálltak, a többiek meg vártak egy újabb hetet.

Nyilvánvaló volt azonban, hogy ideje áttérni feszesebb tempóra, nagyobb hozamokra. Aki értéket akar teremteni, annak sietnie kell. Fleisz Balázs nagy ötlete is akkor született, mikor üzleti ügyben kölcsönkérte az ezredes limuzinját, ám még így is tizenkilenc teljes órájába tellett visszaautóznuk Bamakóból. A hórihorgas sofőr egész nap hajtott, dudált, előzött, szegte meg az összes ismert és ismeretlen közlekedési szabályt, mialatt utasa lassan kortyolgatta az erősen felvizezett, de legalább jéghideg whiskyt a nyitott hátsó ülésen, nedves zsebkendővel a fején és telefonnal a kezében, melyen az útvonalukat követte. Már egy Kobilá nevű település közelében jártak, mikor a kanyargós erdei úton a szélvédővel elütöttek egy jókora madarat, csak úgy puffant az üvegen. A limuzin nagy porfelhőt verve megtorpant, ahogy a vezető eszeveszetten beletaposott a fékbe, a kérdésre pedig, hogy miért álltak meg, extázisban azt felelte: visszamegy a madárért, kibeleezi és földrótozza a kipufogóra – mire megérkeznek Conakryba, pont megsül.

Ezt muszáj volt elhinni, mert Fleisz máskor már látta, ugyanez az atlétatrikós sofőr sötétedés után, gitározás meg iszogatózás közben a bozótbeli tábortűznél hogyan pattant egyszer csak föl, és mintha teniszben szerválna, leütött egy szép példányt a fölöttük cirkáló denevérek közül, majd a parázsra dobta; amint leváltak a testről, a két szárnyát egyenként bekapta és elszopogatta, a csontokat, mint a tökmaghéjat pedig sorozatban kiköpködté, közben a parázson két bottal forgatva a denevér törzsét, amely zsírosan sercegett a sok elfogyasztott rovartól. Mikor már nem sistergett tovább, kikapta a csontot a tűzből, és egyik kezéből a másikba dobálva hűtötte, akár valami túlhevült pingponglabdát; végül, hogy a csemege hőmérséklete elérte a tálalhatót, az egészet feldobta a levegőbe, az meg visszapottyant a hatalmasra kitátott szájába. Csorgott a zsír meg a nyála, a látványkonyha élvezetétől forgott a szeme, ami újabb whiskyt kívánt, majd napirendre tértek a közbiztonság felett, és ott folytatták az estét, ahol abbahagyták.

A tiszteletbeli konzulnak most végre leesett, hogy pár országgal lejjebb, Nigériában miként sikerülhetett a hetvenes években a Yankari Nemzeti Park teljes vadállományát kipusztítani és felfüstölnie a helybelieknek. És ez a benyomása csak megerősödött, mikor ugyanaznap este valamelyik kisvárosban betértek egy szabadtéri moziba, ahol éppen a King Kongot vetítették; a majmok majma fölemelte tenyerén a szőkeséget, hogy szörnyeteg szívét megigézzé a szép, mire az egész mozi fölugrott a helyéről, és a nézők vadul ordibáltak: – Csopam, csopam! – ami annyit tesz: most eszi meg. Tehát hazaértek, beszámolt az út tapasztalatairól, beszélt a meglátásáról is az ezredesnek a Sheraton teraszán, s ettől fogva felgyorsultak az események.

Így történt, hogy a misszió alig félóra alvás után Dárdai Gyula dörömbölésre ébredt. Odakintről, a folyosóról ököllel verték az ajtaját. Már meg se lepődött, mikor kinyitotta, és a délelőtti rendőrökkel találta magát szemközt; nyilván azért jöttek vissza, mert támadt egy sokkal jobb ötletük. A szemét azonban hosszasan dörzsölte, annyira gyűröttnek érezte az arcát.

- *S'il vous plaît passez votre passeport* – mondta a benga.
- Bocsánat, nem beszélek franciául.
- Katonai rendőrség. Kérem az útlevelét – ismételte meg amaz angolul.

– Parancsoljon. – Az óriás átvette, kinyitotta, figyelmesen vizsgálgatta, majd szó nélkül hátraadta a mögötte álló slapecnak. Ez nagyon nem tetszett Dárdaynak, mert a vízuma rendben volt, a legkevesebb három éjszakára szóló szállásigazolással együtt.

– Ne haragudjon, miért veszi el?

– A retúr repülőjegyét is kérem.

Mit volt mit tenni, azt is oda kellett adnia.

– Mikor kapom vissza az irataimat?

– Ellenőrzés. Nemsokára. – Azzal a fegyveresek elmentek. Egyedül az oltási bizonyítványai nem kellettek nekik.

Dárday kinézett az ablakon. Ez a küldetés véget ért, mielőtt elkezdődhetett volna. Mitévő legyen most? Útleveél és jegy nélkül mindössze várhat. Meddig? Tudja az ég. Túl a zsalugáteres ajtón, odakint betontornác húzódott vascsövekből hegesztett kopott korláttal, mely a kékre festett árkád dongaíveit kötötte össze, elválasztva a lakrészeket a kert pálmáitól. Az udvar vöröses, döngölt földjén az eső szüneteiben hatalmas tócsák sorakoztak, tükrözve az alacsonyan lógó fellegeket. Azután jobb híján ismét megadta magát az okoskodásnak.

Ez a betegek világa – a hatalomvágy betegeié. A senkiké, akik sehogyan se bírják bebizonyítani, hogy valakik. Az összefüggések számai, az a rengeteg vízszintes meg függőleges, ami a megismerés keresztretjvényét alkotja, megannyi ellentétet köt össze. Ezek láttán vakarózik az ember, hogy akkor most mi a teendő? Jó válaszok pedig nincsenek, mert a véletlen gondoskodik róla, hogy ne legyenek. Van a világ túlárado gazdagsága, amelyben ott bujkál az öröm is valahol; másrészt ennek a gazdagságnak a tragikomikus volta, ami a groteszkben mint sűrítményben fejeződik ki: kristályosan kemény, nem mint a befőzött paradicsom. Hogy korai magömlésben szenvedő, jóképűnek mondott, izmos fiatalember keresi szép arcú, keményseggű, nagymellű hölgy ismeretségét, akivel... különben hagyjuk, már mindegy is.

Ilyen körülmények között az embernek kötelessége reményt találnia, és azt másoknak is továbbadnia. Erre a mai kereszténység alkalmatlan; nem bír mit kezdeni a halandóság tényével, sem az ártatlanok bűnhődésével, mert egyetlen élet se az emberi, se az isteni jóvátételre nem elegendő. A javítást meg nem engedő, az embertől eleve hibátlan tökéletességet követelő Teremtő erkölcstelen, mert magát kéri számon a nála végtelenül kevesebbtől. Az a vesztes a hibás, aki egy ilyen konstrukciót létrehoz vagy megenged, legfőképp pedig belenyugszik; ő ellenben tiltakozik, tehát van – hamarabb változtatja meg az elgondolás peremfeltételeit, semhogy egy gonoszságra is képes Mindenhatóban higgyen. Mert a század botránya, hogy Isten se nem igazságos, se nem szerető lehessen, ezt pedig elfogadni nem lehet, sem ezzel a tudattal vagy előfeltevéssel együtt élni, tehát csak abban bizakodhat, hogy félreértettük egymást, mikor pont egy szeretetlen, igazságtalan végső hatalomhoz akartunk hasonlítani, még mélyebben pedig abban tévedtünk, hogy egy másvalamilyen szeretetet és igazságot összekevertünk a miénkkel. A Más fogalmát nem tisztáztuk idejekorán, és ez a hanyagság végzetes lett. Az eredmény magáért beszél.

Bizonyos értelemben minden élet térfogat, absztrakt, tudhatatlan és kiismerhetetlen; szintén bizonyos fokig rajtunk is áll, mivel töltjük tele a túlcordulás pillanatáig, s hogy hígítva, hígíthatatlanul, a koktél száraz lesz-e, keserű, vagy fűszeresen édes, mintha ismételtetetlen recept valósulna meg. Minden élettörténet egyszerre osztályozási kézikönyv, a miből mennyi preambuluma, egyben pedig a kibontakozás káprázatos nyomvonala. Viszont senki sem lehet büntetlenül sokoldalú, még kevésbé öszvérmódra kettős természetű. Vagyis továbbra is az a sorsa, hogy a hígaknak mély, a mélyeknek híg maradjon, minden várakozásra rácsfolva megjósolhatatlan; ezért nincsenek barátai, mert se okapi, se petymeg; váratlan felvillanásai fénytörést sejtetnek, kiszámíthatatlansága elijeszti az óvatlanokat, hát még az óvatosakat, akik csak a magukfajtaéhoz döngölöznek, ki a zöld búzából, be a térdig hóba.

Az ő tündérkirálynője, Abajnes Telagu testet öltött neki, ébenfeketét, és ebben a tény, nem a test volt a jelentős. Három dolgot nem értett azonban. Mit tesz valaki úrnőjének lenni, s ha az illető álruhát ölt, menekültként mutatkozik meg, mi lehet a végzetét burkoló titok? Erről semmit sem tudott. Aztán: a női lényeknek mi a viszonya a megjelenés alakváltozataihoz? Erről még kevesebbet. S három: az a bizonyos metafizika-szagú számításmenet, amiről Tomás Ruiz Fagundez mesélt neki, és ami nem bűzlött éppenséggel a kénköztől.

Rádiós korszakából megszokta, hogy a félmegoldás is jobb a semminél. Továbbá a bölcsészekkel hemperegve ráragadt, hogy a hős legbelül rendíthetetlen; nem ijed meg az árnyékától, mit neki egy kis fizika? Tehát a legegyszerűbbel, a harmadikkal kezdte, már csak azért is, mert a másik kettőhöz kanala se volt. Ebből persze nem következett, hogy a peripatetikus suszter eszmefuttatásából bármit fel bírt volna idézni, ezért furcsaságokat keresett, magyarázatra szoruló anomáliákat, valamint át akarta ismételni vele a hallottakat, mint egy magnóról visszajátszható kinyilatkoztatást. Emiatt akarta viszontlátni, és mert meg se fordult a fejében, hogy azt a túlérzékenyített önmagát szeretné újraélni, aki aznap este azért beszélgetett a házaspárral, mert felnőtt hozzájuk, képes volt rá. Végül már olyan sokat remélt a várva várt viszontlátástól, amit csak mesékkel lehetett elmondani, hogy előnyösen leplezze a munkakerülést: ha szóra bírhatja még egyszer Tomás Ruiz Fagundezt, mindent meg fog érteni, többé nem kell törnie magát, hogy a maga erejéből jöjjön rá, mi az igazság, vagyis ha a más hátán is, de célhoz ér.

Be kellett vallania végre, hogy a látomás óta, de különösen Abajnes magyarázatával az emlékei közt, már jó ideje a metafizika álma gyötri, mégpedig nem a vértelen, kiherélt változatáé, amit a tudomány háromszáz esztendő alatt csinált belőle, hanem az eredeti, a természettel foglalkozó hat kötet utáni hetedik, meg a rákövetkezők. A vallomás része volt, hogy azért izgatja a lehetetleneknek ez a legkülönösebbike, mert zsigerből érzi, hogy a természetén túlit a természetessel, a metafizikát a fizikával modellezni, az lenne az igazi; mellesleg Tomás Ruiz Fagundez szavai is ebben erősítették meg, nevezetesen hogy létezik az ismeretek még meghódíthatatlan világában, a szép számmal terpeszkedő fehér foltok közt egy másik fölfedezetlen Északnyugati Átjáró, amit neki kéne megtalálnia, ha van igazság a földön. Miért neki? Mert nem kapitány ugyan, de kormányos, az égtájak mestere, bejárt sok messzi földet, olyanokat is, amelyekről a skatulyájukba bezárkóztak nem is hallottak még, sőt túl is élte valamennyit.

Hogy ez voltaképp a kalandor meghatározása, nem a tudósé, s hogy nyugtalan vérenek a tudományos módszer is csak ürügy a csavargásra, a legkevésbé sem zavarta. És ha a fizika a természet valóságát kutatta, a metafizika meg a valóság természetét, zászlaján anyag és tudat, megnyilvánulatlan lényeg kontra megnyilvánult tulajdonság, lehető és adott viszonyát firtató kérdésekkel, melyekhez csatlakozott egy hosszabb lista arról, hányféle lét lehetséges, hogyan állnak a létezők ismérvekből, mi a hasonlóság veleje, miként hat ok és következmény térben-időben, szükség és lehetőség hogyan viszonyul egymáshoz, mit jelent lenni, azonosnak lenni, és mit változni, akkor az izgatta, lehet-e a kettő egymásnak tükörképe, átvihetők-e a leírás meg a kísérletezés módszerei egyikről a másikra, hogy a természettudomány látványos sikerei egy kicsit felforgassák, nagyobb tempóra ösztökéljék a természetén túlival foglalkozó szakterületeket; az okoskodást ugyanis szívből gyűlölte. A bölcsészet- és szellemtudományok szempontjából ez anarchista vénájú kíváncsiság volt, tehát sáncoltak ellene, mondván, féltő, hogy többet rombolna, mint építene; a társadalomtudományokat, különösen a lélektant, a szociológiát meg a közgazdaságtant viszont nem hogy nem érdekelte a tükörkép esélye, hanem jóformán elégtétellel töltötte el, mivel se szégyenlősek nem voltak, se jobb ötletük nem akadt nekik se; központi fogalmuk, az érték legalább olyan megfoghatatlan volt, mint a visszautasítás ürügye, a szó- és mondatjelentés problémája, emezeknek ellenben működött az a modellezés, amiről amazok hallani sem akartak, vagyis a főcsapás iránya helyes volt akkor is, ha a lehető legalkalmatlanabb hadvezér próbálta erőltetni, nevezetesen önmaga. Röviden,

azokhoz csatlakozott, akik szerint a valóság nem állapot, hanem folyamat, benne az új, az újítás, a véletlen játszik kulcsszerepet, és ezt a táborát kívánta fölszerelni ciklotronnal, melyben a gondolatokra ragasztott címkék ütköznek egymással, hogy típusokba sorolható struktúrákat hozzanak létre.

Teljes volt a szélcsend.

Nem volt itt Ariadné, se vörös fonál; sem aki beküldte volna, se azt nem tudta, milyen alakú lesz az útvesztő ura, csak a csalogató kuncogást hallotta hol innen, hol onnan, így hát felváltva tétovázott és tévelygett. Ilyen helyzetben az iránytű nem segít, se konkrét, se átvitt értelemben; a jobbkez-szabály – folyton jobbra fordulni minden elágazásnál – bizonytalan, mint a kutya vacsorája, maradt tehát a fenti kettő egyvelege, harmadiknak meg a töprengés, mit kellett volna másként csinálnia. Nem a jutalom reményében ment le a térképről, hanem hogy félrehúzódva nyugtot leljen a többiek elől. A kudarckerülő embernek pedig a halandóság kétszeres büntetés.

Engedelmesség! Ebben szűkölködik!

A következő pillanatban aztán kiderült, hogy dehogy is. Semmi nem ilyen egyszerű, mert a sorsot is választani kell.

Talán egy óra telt el a szakasz látogatása óta, mikor az ajtón ismét kopogtattak, ezúttal finoman, mégis erőteljesen és határozottan. Felpillantott a faliórára: délután fél ötre járt, hamarosan esteledett, ő pedig még nem tudta, milyen érdekes sorsfordulóhoz érkezett. Fiatalon örvényekben lubickolt, mostanára kiért régi önmagából, de még nem érkezett meg a levegőn is járni képes újbá, vagyis sebezhető volt, ámbár ártatlan sosem, s ennek a leendő másvalakinek, ennek a bábnak a barátság a csoda és a továbblépés eszköze lett Ermitage Nbwajol kapzsisága által.

Az ezredes khaki egyenruhát viselt, hozzá zöld barétot, és csak két katona kísérte. Köszönés nélkül lépett be, mint aki otthon van, s biztosra veszi, hogy várták, tehát nem kell bíbelődni az illemmel. Cigaretta lógott a szájából. Egy pillantással felmérte a kopár szobát, ráhajolt az öngyújtójára, rágyújtott, nagyot pöfékelt, majd a tanácstalan szállóvendég arcába meredt.

– Mit keres itt? – kérdezte egyenesen a tárgyra térve.

Dárday Gyulának az a kellemetlen érzése támadt, hogy a másik jóval többet tud róla, mint szeretné. Igyekezett elhessegetni ezt a szorongást, nehogy elárulja.

– Mármost önöknél? A barátomat – felelte hasonlóan tárgyilagosan.

– Hogy hívják a barátját?

– Tomás Ruiz Fagundez. Spanyol állampolgár.

– Nincs ilyen nevű beutazónk. Szerintem maga álmódott – közölte az ezredes egyelőre nyájasan. Vagy sose mondott igazat, tette hozzá magában. Mert az ilyen szaglászokra az a jellemző, hogy mindenféle ürüggyel beállítanak, utána meg telesívítják a külföldi sajtót emberi jogokkal. Éberség! Ez az egyetlen ellenszerük.

Az emberi jogokkal mint témával mellesleg Guineában lehetett volna mit kezdeni, az ezredes szempontjából viszont mindössze annyi történt, hogy ahol faragnak, ott a forgács is hull.

– Miért itt keresi?

– Itt adtunk találkát egymásnak három éve. Gondoltam, hátha eljön.

– Közelebb nem lehetett volna?

– Nem én találtam ki – felelte Dárday kicsit nyugtalanul.

– De tiltakozhatott volna, nem?

– Ez igaz. Nem jutott eszembe.

– Ő az? – tolt elébe az ezredes egy fényképet. Három alak volt rajta, hátulról lefotózva egy férfi, egy nő, közöttük meg egy kisgyerek, akinek mind a ketten fogták a kezét. Továbbá volt valami furcsa is a felvételen, de nem volt ideje törődni vele, mert másra kellett az

értékes másodpercek. Ha kikérdezik, gyanúsnek találják, azaz félnek tőle. Ha ő is fél, kikészítik. Ha pökhendi, fölingerli őket, akkor még inkább. Ha vall, nem hagyják abba. Ha nem, még kevésbé. Mit tegyen? Mivel azonban végig a remény éltette, hogy viszontlátja a házaspárt és választ kap a kérdéseire, összetört, mikor a megígért találka elmaradt, s ez a friss teher most lehúzta.

Egy pillanatra megingott. A háttal álló férfi a képen ugyanolyan vásott kordnadrágot viselt, a nyakában pedig arab kendőt, amelyet Tomás Ruiz Fagundez azon az estén. Persze nemcsak egy tarka kutya van a világon, de az esélye mégiscsak csekély, hogy pont ilyesvalaki kerüljön lencsevégre, nem? Ráadásul ilyen különös körülmények között.

Azt természetesen ő is tudta, hogy a népvándorlás megindult, az embercsempészek módszere a „fogd a pénzt és fuss”, pont mint a környezetszennyezőké; aki letette a méreggel teli hordót és sikerült eliszkolnia, mossa kezeit, a dologhoz többé semmi köze – a következményeket megnyerte, tehát hadd vigye más. A tömeg, mint gátszakadás után a víz, megindult északnak, a lejtő elvét követve igyekszik oda, ahol nem jobb életet, csak egyszerűen életet remél; még pár év, és Európa nagy bajba kerül. A titkosszolgálatok igyekeztek beépülni a csempészek közé is, így rég föltérképezték a Szaharán átvezető útvonalakat, melyeket jeltelen sírok végtelen sora szegélyezett, a szél által kitakart csontok, a névtelen szenvedés milliónyi olvasatlan dokumentuma. Mire az elsők a Földközi-tengerbe fúlnak, tízszer annyian fognak elpusztulni a sivatagban, csak arról nem írnak majd az újságok, mert riporter nem merészkedik oda; a lelkiismeret zsarolása, a másokra vonatkozó rossz hír utáni megkönnyebbülés, a tömegközlés üzleti modellje nem lesz képes változtatni ezen, bár soha nem is akart – a pénzt így is megkeresi, akár egy katasztrófafilmmel, mely után a néző már nem bánja a jegy árát, ha ezt is megúszhatta; aggodalomra semmi ok. A tiszt kezében a kép nyilván egy téglafelvétele, ha nem a levegőből készült. Ahol műholdról le lehet olvasni egy autó rendszámát, vagy egy cikk szövegét a napilapot olvasó járókelő kezében, ott nincsenek titkok, se véletlenek.

Mivel a nyilvános kivégzések áldozatai meg a lemészároltak tömegsírai mellett létezett egy harmadik kategória is, a véletlenül vagy tévedésből megölteké, némelyiküket a családja a Kamerunba temettette; ettől persze a katonaság meg a titkosrendőrség még joggal gyanakodhatott. A gyanújukat éppen a hívatlan vendég látogatása keltette fel a szomszédos fűvészkertben, hogy miért ácsorgott ott annyit, tett úgy, mintha a ceibafák érdekelnék, és persze pont a temető legsarkában álló ősök, terebélyes példányok.

Noha a helyzet nem volt alkalmas rá, Dárday nem állhatta meg, hogy a pillanat tört-részig ne elemezze. Ez itt diktatúra, nem vitás. Akitől erőszakkal elvesznek, joga van fegyverrel vagy csellel visszaszerezni – lopd meg a tolvajt, és száz év bűnbocsánatban részesülsz. Őt évek óta gyötri a kétely, most már a félelem is: azt akarja, hogy nyomát veszítsék, ugyanakkor még mindig nem szánta el magát semmire.

Észrevett valami furcsát a három alakon, de nem nézhette meg alaposabban, mert ahhoz nagyító kellett volna. Annyit mindenesetre látott, hogy mintha az anyékuk megtört volna a talpuk alatt. És azért tört meg, mert harminc centivel a nyomsáv fölött lebegnek, jött rá a megfejtésre most már elkerülhetetlenül. Hozzá egy kétéves-forma kislány is van velük? A dolog bármennyire képtelenség, nem tűnt teljesen lehetetlennek. Száz év különbséggel Avilai Szent Teréznek meg Kupertinói Szent Józsefnek is sikerült, ráadásul nem természettudományos alapon, de ezt nem most kellett megbeszélni.

Dárday Gyula ekkor végre megkapta a neki szóló angyali üdvözetet: hogy a remény él, nem tűnt el, nem foszlott szerteszét, csak bujkál. Nem jött el, mert nem jöhetett. De ha ez igaz, akkor minden az, amit nem ért, és akkor ő sincs itt hiába! Márpedig neki ennél nem kell több. Legokosabb, ha tovább játssza a hülyét, aztán majd jönnek érte is az oroszlanmenyasszonyok.

– Nem látni az arcukat – felelte tényszerűen. – A termete alapján akár lehetne is.

Visszaadta a fényképet, parányi késlekedése azonban nem kerülte el a tiszt figyelmét, és nem tévesztette meg az ártatlan tekintete sem. Ermitage Nbwajol, a lelkek nagy olvasója most már biztosra vehette, hogy ez az ember titkol valamit, és ki is verethetné belőle, a kisujját se kéne mozdítania érte, de most nem erre van szükség, hanem hogy elvezesse a kapcsolataihoz. Másrészt úgy tűnik, ismeri a triót, vagyis talán tényleg a barátját keresi, nem az Amnestynek szaglászik, ennél azonban sokkal fontosabb, hogy a fél világ, az összes titkosszolgálat most ezt a három alakot kergeti, mert micsoda hecc lenne csak úgy átlevitálni egy aknamezőn – az ilyesmi aranyat ér, ha pedig megfogják őket, akkor valaki nagyon jól jár, kivéve persze ezt a szent családot.

Kincset lel, aki megcsípi az ilyet. Majd ez a halacska odavezeti. És ha ezt a találmányt megkaparintja, akkor véget érnek a pénzgondjai, egyszer s mindenkorra minden nyomorúságnak vége szakad, mert beköszönt az aranykor: még Fleiszre se lesz szüksége többé.

A jó vezető gyorsan dönt, ő pedig az volt.

– Én a maga helyében másutt keresném a barátomat, és nem jönnek ide többet – lehelte ki finoman a füstöt az orrlukán. Baljával kivette a szájából a cigarettát, levergette a padlóra a hamut, majd a háta mögött áttette a jobb markába. – Ki tudja miért, errefelé az emberek nem szeretik a nyugtalanságot. Tessék az útlevele meg a jegye! A gépe ma este indul, vigyázzon, le ne késse.

– De hát...

– Átfoglaltattam. Ne köszönje meg. És még valami.

Kezet nyújtott, a katona pedig beugrott neki, nem mintha tehetett volna mást az adott körülmények között. Gondolkodás nélkül megszorította az eléje tartott jobbát, s a beléje rejtett csikk megégette a tenyerét.

A váratlan fájdalomtól Dárday kétségbeesetten felüvöltött. Az ezredes elmosolyodott, súlyos karját az összegörnyedő sebesült vállára helyezte, a füléhez hajolt, majd bizalmasan mindössze ennyit súgott bele:

– Emlékeztetőnek.

Mivel az orosz-lán-menyasszonyok érdeklődése tartósan bizonyult, ezzel hivatalosan is kezdetét vette az üldözés. Ennek során aztán nem is az lett a kérdés, hogy mint a szilveszteri sült malac, előbb szájába kapta a citromot, utána meg felfeküdt a tálcára, úgy szervírozta föl saját magát, sőt az sem, vajon kinek a figyelmét sikerült felkeltenie, hanem hogy a maga nyomozását megadatik-e befejeznie, mielőtt elkapják és lerántják. A tolvaj kiléte nem hagyta nyugodni, aki ellopta az élet értelmét, és olyan jól elrejtette, hogy senki nem találja; nyilván valami széfből kuksol a kék Mauritius egyetlen megmaradt példánya mellett.

Két nappal később hiába riadt fel a tejfehér, szélesen hömpölygő holdsütésre, először azt se tudta, hol van. Azután a telihold egyre szélesebben izzó fényében láthatta, hogy a kis szobában minden úgy maradt, ahogy este hagyta, mikor lezuhant a priccsre. Olyan világos volt, mint egy üvegházban. A másik fekhelyen még ott húzódott keresztben kiterítve a zöld-piros hímzett stóla; fölötte a meszelt falra fantasztikus szövevényt terített a kinti gallyak árnyéka. A két fekhely közt kis barna éjjeliszekrény állt fának álcázott műanyagból, az ágya lábánál meg egy ruhásszekrény, de semmi más. Mosakodni lavórból lehetett a konyhában, a többire meg ott volt a tenger, mert spórolni kellett a vízzel, amelyet marmonkannában hordtak fel ide, ha a ciszterna kiürült. Carla kint a szerszámkamrában aludt, ahol volt egy külön kis fekhelye; saját szobáját átengedte a vándormadárnak, aki így kettesben maradt az életével. Mert a dolgok komplikáltak.

Ott volt ugye rögtön Sztálin elvtárs esete. Hruscsov elvtárs már javában regnált, a generalisszimusz azonban csak akkor akolbólították ki a mauzóleumból, mikor a XXII. pártkongresszuson egy a gulagot is megjárt elvtársnő felszólalt: álmában megjelent neki Vlagyimir Iljics, és megérdeklődte, meddig kell még e mellett a disznó mellett feküdnie? Ez

hatott: éjjel a rendőrség a Kreml fala mellett ásott egy szép nagy gödröt, abba fektették bele Joszif Visszarionovicsot koporsóstul, majd jól lebetonozták az egészet. Még mondja valaki, hogy a túlvilági üzenetek folyton süket fülekre találhatnak.

De mit akar ő, és hogy került ide?

Miért nem ment egyenesen haza? Ha a hideg leli is ki tőle, várja egy felújított, édes otthon. Már annyi mindenkije meghalt, hogy végleg kisebbségbe szorult, de biztosan nem erről van szó. Miért jobb még a limányok között is? Egyáltalán, most hol keresse őket? Ha azok ketten eltűntek, egyszerűen ki kell bírnia, hogy ennyi volt. A velük ráköszöntő szabadság azonban a karámon kívül érte; nyilván ez is belejátszik, hogy nem akarózik magára húzni a kriptafödelet.

A marka egyre jobban sajgott. Az égési seb széle mostanára feketén megpörköldött, tüzesen lüktetett, jobb kézzel nem is bírta megtartani semmit. Ez már a gyulladás előtti állapot volt, mikor majd szép fehéren begennyed a tenyere, ő meg paradicsomot fog rárakni, hogy a piros lé kiszívja az egészet. Még szerencse, hogy az Air Merlin elhagyta a csomagját, ami pedig megmaradt, ahhoz a bal is elegendő lett. Ugyanis Conakry után a párizsi várócsarnokban nagy volt a fejetlenség, törölték a járatát, és a földi kiszolgáló pultjánál több mint másfél órát kellett sorban állnia. Mindenki roppant ideges volt, a türelmetlenség csak úgy vibrált a levegőben, s mikor végre elhangzott a varázsige, hogy a KLM-re felférhet, az ügyintézőnek elfelejtette bemondani, hogy az eredeti csatlakozásra már feladta a poggyászát, s csak Rómában jutott eszébe, hogy az információnál rákérdezzen, hova lett, Párizsból ugyanis Cagliariba váltott jegyet római átszállással; persze negatív, ezen a gépen nem volt, ott maradhatott az Egyenlítőn, vagy a bánat tudja, hol. Azon rágódott, hova küldesse maga után – ott állt izzadtan, fogkefe nélkül, egy szál gatyában vasárnap délelőtt, mikor minden zárva; akadozott a csarnok hűtése is, s erre a fullasztó melegben, reggel a tranzitban elindult alsóneműt vásárolni, de még a méretét se tudta, a kiszolgáló kisasszonytól kért segítséget, annak meg a vontatott, álmodozó válaszai úgy hangzottak, mintha egészen másra gondolt volna, nem arra, amit javasol. Végül néhány boxerrel, trikóval és zoknival gazdagabban szállt fel a járatára, ám mindössze kézipoggyásszal a baljában, a jobb ugyanis már kezdett veszettül fájni.

A kudarctól levert volt és ideges, kétségek mardosták. Miért szálnalmas a viselkedése? A szerénysége miatt. Mert ő akarja elhíttetni a sorssal, hogy feladata van, tolakszik, utána meg segítségért könyörög. Kilátástalan úgy.

Azt a bizonyos törölt járatot egyetlen telefon előzte meg. Carlát hívta fel, de csak annyit kérdezett tőle, meghúzhatná-e magát pár napra nála, utána pedig elment és megvette a jegyet – a pesti visszaút ezennel elveszett, ám a történetek után fontosabb volt eltűnnie. A gép éjfél előtt indult Conakryból és reggel hat után ért Párizsba, ahol azonban forgalmi okok miatt szerencséjére nem a Charles de Gaulle-ra szálltak le, hanem Orlyra, legalábbis nekik ezt mondták. Ebből hatalmas kavargás támadt, Dárdaynak pedig késelem nélkül döntenie kellett, merre tovább, mielőtt a rezsim várakozó ügynökei átloholnak és azonosítják. Ekkor gyorsan vett egy eldobható telefont, Carla meg tudta, hogy ha csak annyit mond, pár napra szeretne visszavonulni a közélettől, akkor ezt ugyanolyan komolyan kell venni, mint a levelibéka tudományát: a dologban vagy van valami, vagy nincs, de inkább van, tehát azt felelte, persze, jöjjön nyugodtan, a hétvégi házában fogja várni. Ez egy isten háta mögötti kis településen bűjt meg Szardínia nyugati partján, ahol lépéselőnyhöz juthatott. Így hát Cagliariiban betaxizott a kikötőbe, kocsit bérelt egy olasztól, majd a lagúnák felé kihajtva előbb Iglésiasnak tartott, majd felkanyarodott Portu Magának, a Costa Verde borókásai felé. Mivel nem ismerte az utat, öt órát elpocsékolta, a térképutomata pedig többször is szakadékba akarta terelni, mint utóbb kiderült, azért, mert a programját évek óta nem frissítették. Valahányszor sebességet kellett váltania, a könnye folyt, annyira fájt a tenyere.

Ha belegondolt, végig a váratlantól rettegett, mindattól, amire nem lehet felkészülni, csak rátör, és ez benne a legiszonyúbb. A Meteor-barlangban visszacsínált megszületését egyetlen ösélmény előzte meg: egy korai kirándulás Erdélybe, még piros útlevéllal és motorkerékpárral, mikor Marosvásárhelyen berúgtak néhány helybelivel, s mivel nem volt hol aludniuk, egyikük felajánlotta a mama szenespincéjét, mert a földre leterített kartonokon két hálózsaék úgymond kényelmesen elfért.

Azzal azonban senki nem számolt, milyen mély változások előhírnöke közeleg. Az éjszaka közepén Dárday Gyula először álmodta azt, hogy egy kartondobozban kuksol, ami kívülről egyre forróbb, s anélkül ugrott fel az olcsó zöld zsákból, hogy előbb kitalált volna belőle, mert a villanykapcsolót félálomban felkattintania az egyetlen megoldásnak tűnt; míg csak meg nem találta az ablaktalan pincében, egyfolytában artikulátlanul üvöltött, közben meglepetésére mintegy kívülről figyelve magát. Mikor végtelennek tűnő pillanatok után meglett a bakelit bütyke és felgyulladt a negyvenes izzó, társa értetlenül ült a szénporra terített kartonokon, a korábban számolatlanul fogyasztott, erősen kozmás cujkának tulajdonítva az egészet. Dárday egyetértett vele, ez azonban hiú reménynek bizonyult.

Legközelebb téli hadgyakorlaton, harmincfokos hidegben éjszakáztak a szabad ég alatt két másik híradóssal úgy, hogy hárman aludtak egy kétszemélyes sátorban; igaz, egy rönkházban verték fel, melynek azonban se ajtaja, se ablaka nem volt, a tetejét is elhordta a szél, ezért odabent vastag hótakaróra terítették a levágott fenyőgallyat derékaljnak, mielőtt az alsó ponyvát kifeszítették volna. A rádiók a sarokba kerültek, ők ezúttal vastagabb múmiazsákokba, a csuklyáját is föl kellett húzniuk, nehogy lefagyjon az orruk, éjjel azonban megint bekövetkezett a baj. A sátor szűk volt, egyre forróbb és sötét, ő pedig az egésznapos menetelés után ugyanúgy vonyítva ébredt, mint a pincében, a pánikját fogadó szitkozódás sem különbözött, legfeljebb dühösebb lett, azt ellenben megfigyelhette a kunyhó elől, ahova rémületében kirohant, hogy vagy húsz kilométerre tőlük, a fenyveseken túl, lenn a síkságon egy városka fénye úgy terült szét a februári ködben, akár a pogácsa.

Ez a váratlan rajtaütés azután koronként megismétlődött, bárhogy igyekezett eltemetni az emlékei alá. Vagy tíz éve is éppen itt, társasutazáson, Barumini mellett tört rá egy négyezer esztendőös kőtoronyban, ahol a sziklaalagút teljesen alkalmasnak mutatkozott rá, hogy a fejét szétverje a falon, csak mert előtte is, mögötte is izzadt német turisták állták el az utat; odakint a nuraghét övező, barnára perzselődött dombvidék látványának ezúttal fél órára volt szüksége, hogy lecsillapítsa, mert végre rájött, mi álmok jönnek a halálban. Carlát akkor ismerte meg. Az asszony régészként dolgozott a szomszédos ásatáson, csoportokat is vezetett, aznap pont az övéket, s ő zavarta ki mögüle a németeket, hogy a szabadba nagynehezen kijusson. Mikor aztán ismét kiürült a parkoló, mindenki elszéledt, ez busszal, amaz gépkocsin, leültek beszélgetni a kecskelábú asztal mellé az olajfák árnyékába. Nem is folytatta akkor az útját, annyival érdekesebb lett a váratlan egérút. Pár napra rá így jutott el ebbe a hétvégi házba, mivel a másik megsejtette, mi minden nyomhatja a lelkét, és sóslevegő-kúrát rendelt neki.

Igen, a pincerendszerbe kellett leereszkednie végre, szembenézni a szörnnyel. Világosságot gyújtani az örök sötétben, legalább itt-ott, míg el nem nyelik a kazamaták. És amit talált, a pokoljárás még mindig csak az előszoba, és mindörökre az is lesz, elnyeli nyomtalanul. Ámbár pont azért ment világgá a szélrózsa minden irányába, hogy soha ne kelljen lemerészkednie többé.

Parazsat adsz ennem, édes gazdám.

Azt mindenki tudja, hogy az ideákat követve az ember nyugtalan vizekre tér, és azt is sokan, hogy Borges 1941-ben írta *Az elágazó ösvények kertjét*; azt viszont alig valaki, hogy ugyanebben az évben védte meg Feynman a doktori értekezését, melynek témája szintén egy időbeli labirintus volt, csak épp az elemi részecskék fizikájában. Ez utóbbi egy elvágyódás

naplója, kivonulás a képzeletbe: a végig kívülálló legendájának egyik fejezete, aki megfigyelővé vált, és ezzel összeomlasztotta a rendszert.

Feynman egyik álláspontja – hogy a múlt rendezettebb, mint a jövő, s az idő azért mutat előre, mert az univerzum a káosz felé vágat – hangzatos, éppen csak babapiskóta. Először is, a már megtörténtek halmaza semmivel nem rendezettebb a jövőnél, ám alighogy a jelen kilép önmagából és elkezd múlttá válni, mindenki munkát fektet bele, tologatja, átrendezi. A közös munka végeredményét látjuk, miközben vitatkozunk és harcolunk a szempontok barikádjain: negentrópia terjeszt negentrópiát, mint valami szelíd és gyilkos álmokórt.

Másfelől ez is nonszensz. A múlt rendezését a jövőére használjuk, a vágyottat visszavetítve, majd kanonizálva, hogy a leendő megcsatálhassuk általa. És a történelemből nem azért nem lehet tanulni, mert csak egy van belőle, nincs összehasonlítási alap, hanem mert a lényeg vele átellenben dől el. Az egész csakis ott, előttünk alakítható, ahol még képlekeny. Mire mögénk kerül, széthullik darabokra – ami aktuális volt, megkövül, ami pedig sohasem lett, az elmulasztott lehetőség páráként lebeg körülötte.

A sors az okság labirintusa. Az idő és a tér, minden egyetlen útvesztő, előre és vissza, csupa elágazás. Hogyan viselkedjen, hogy a belőle létrejövő múlt a mostani énjére ne csak visszahasson, hanem egyenesen megváltoztassa? Minden óra megsebez, az utolsó azonban megöl: az idő még a pénznel is pénzebb, mert soha nincs elég belőle, hozzá meg egyre fogy.

A reggel friss volt, még minden csupa harmat, mikor előkászálódott a hálókamrából és nagyot nyújtózott. Innen visszatekintve világos volt, az éjszaka miként keletkezik: titkos hívásra felbukkannak az árnyak, megtöltik a bizonytalan térfogatú világot, miközben a felszálló tintafoltok egyre mélyebbről keverednek elő. Valamiért Bob Dinnyés egy régi polbeat-dala jutott eszébe, az, amiben kondenzált anyatej, diplomás dada kell, meg Kejsza a seregből, akit eredetileg Mosonyi Gézának hívtak, töppedt és szőrös volt az arca, mint egy öreg kajszibaracknak, s szintén polbeat énekes akart lenni, ezért gitárján itt-ott hamis, ám megbízhatóan mélabús akkordokat pengetve arról lelkesedett nekik, hogy lila csók, lila dal, lila álmok a lelkemben, s mire végleg felocsúdtam, ő már eltűnt mellőlem, de azóta minden éjjel lilának tűnik nekem a szürkeség. Szép, érzelmes dal volt, pont szarpucoláshoz való a surranó talpáról.

A Moszkva tér azonban az átkosban is a Fény utcai piaccal volt határos, az pedig már az áldottban, de még a boldog MIÉP-es békeidőkben, Pityu bácsi regnálása alatt történt, hogy Dárday lezarándokolt cédrusaihoz, a második emeletnek is a bal felső sarkába, mert sztrapacskára szottyant kedve. Beállt a sorba, ami csak azért volt az, mert ő következett benne másodiknak, ám várnia kellett, míg az előtte terebélyesedő asszonyosság végez a listájával. Pillanatnyilag még csak a tejfőlnél meg a cukorbetegnek való aprósüteménynél tartott, az eladónő meg parírozott neki.

Dárday Gyula figyelme kis időre megoszlott egy piros csizmában mellettük végigkopogó, mikulásszerű hideglelés, meg e között az ablakon át a pultra bekönyöklő, régimódi boglyatupír között, akin nercbunda pompázott, ám harisnyáján a szem a kitaposott cipője karimájáig lefutott. A bunda alól olyasféle estélyi ruhaszegélye lógott ki, mint egy nejlon hálóing. Négy szatyor meg egy kosár is volt a hölgyel, szétterítve a tejjel szemközi padon, nehogy valakinek eszébe jusson leülni oda, ezek ketten meg mint üzletasszony az üzletasszonnyal, trécselgettek, hadd teljen a nap.

– Hát akkor jövő pénteken, Borikám, mint rendesen. A linzerből tehet bele még egy sort, úgy, drága. Majd rakjon nekem félre abból a múltkori mákospból is, meg a szilvásból, az is finom volt.

– Jövő pénteken én nem leszek, elmegyünk három napra a Mátrába szilveszterezni, már alig várom.

– Ó, az biztos magára fér, akkor majd egy héttel később, vagy valamikor. Ott van közte a pénz.

Dárday érezte, hogy melegedni kezd a kézfeje a láthatatlan simogatásától. Nem sietett, mégse vette jónéven, hogy ennyire levegőnek nézik, mint aki ott sincs. Tartalmas pletykáldást szívesen kihallgat az ember, de ennek itt nem volt se teteje, se alja, ami a becsapás egy neme, tehát csak föltartották. A nercbundás viszont még nem végzett. Előkotort a belső zsebéből egy haránt a sarkán nemzetiszín sávval, szürkés papírra nyomott szennylapot, s a vezércikkre mutogatva hadonászott a pufajkás eladónőnek:

– Egyébként ezt nézze meg, Borika! Maga meg mit bámul, fiatalember? Megnézheti maga is! Jönnek vissza a zsidók, megint övék lesz a világhatalom!

– Szerintem magát kellett volna a Dunába lőni, mamikám, nem a rendes embereket – felelte higgadtan Dárday. Vállat vont, majd a felháborodástól levegő után kapkodó nagysáddal többet nem törődve, beszólt ő is a pult mögé: – Fogjuk rövide, csókolom. Fél kiló juhtúrót kérek, lehet több is, köszönöm.

Micsoda roncsok! Mennyi törmelék, értelmetlen emlék! De az egy másik Dárday Gyula volt, aki még akart valamit, hitt valamiben; a mostani ellenben már csak abban bízott, hogy sikerül túljárnia az üldözők eszén. Ha például Carla kölcsönadná a mobilját, akkor odafönt az égen egy műhold azt gondolná, jé, no ní, a nő ül az autóban, nem ő, ami a bújócska egy neme; csak épp nem szabad kipróbálnia, nehogy bajba sodorja. Van ellenben más megoldás is – itt van például ez a remek mikrohullámú sütő.

Mikor az asszony a vállára vetett törülközővel feljött a partról a reggeli fürdőzésből, hogy a fekete dresszéből még mindig csepegő tengervízzel összetocsogja a konyha egyszerű kőpadlóját, a férfi épp javában ügyködött. Mivel nem volt végig nála, hanem az ezredes fogdmegjei adták vissza neki, élt a gyanúperrel, hogy megpiszkálták az útlevelét, ezért jobbnak látta betenni a mikróba és mindkét oldaláról megsütni, míg csak lám-lám, nagyot nem villámlott. Az üvegtányéron fekete folt díszelgett, a bíbor okmány azonban pár másodperc után még sértetlen maradt. Annyi baj legyen, haza tud menni a személyijével is, otthon meg majd újat igényel.

– Te meg mi a fenét csinálsz? – kérdezte a házigazda fejcsóválva. – Kávét ittal már?

– Hagyd, ne is kérdezd. Ennek már ideje volt.

Carla tehát nem kérdezett semmit; mivel azonban a láthatatlan dolgok valóságában hitt, abban, ami a földben rejlik meg az emberek fejében, aznap este el is mesélte tábortűz mellett, mik az indokai. Sohasem találkozott Milena Agusszal, a híres írónővel, de volt egy, az övéhez hasonló története, ami szálanként feslett fel benne, noha nem tudta, a fonalak honnan erednek, hová kellene nyúlnia, hogy folytatódjék a szövedék. Az egész mélységesen átláthatatlan volt, akár a pergamenné aszott káposztalepkék, fehér szirmukon még az orchideavirág labiális bordázatával. Mintha ezen a szövőszéken feszült volna a minta.

– Cagliari utolsó bombázásakor – ez negyvenkettő vagy negyvenhárom őszén történt; a pontos dátumnak nincs jelentősége – apám elvesztette az akkori családját. A városban nem voltak óvóhelyek; aki tehetett, a fűvészkert alatti barlangokba vagy vidékre menekült. Felesége és három gyermekük veszett oda a romok alatt, két kisfiú meg egy pólyás kisleány. Ő azért maradt életben, mert Stampaceból éppen átment Villanován túlra kenyérért. A szárdok egyébként ezt a bombázást sohasem bocsátották meg az amerikaiaknak, s keveseknek fért le a torkán, hogy mindnyájuknak kellett bűnhődniök a Duce nagyfasiszta álmáiért. Sokkal inkább a déli foszforbányák feletti uralom tétjét gyanították a légicsapások mögött, a fegyveripar nyersanyagellátása fölött érzett aggodalomban helyesen érezve rá a tőkés világrend alapelveire, hogy a közösen megtermelt nyereség magán-, az általa okozott mérhetetlen kár viszont közügy. Ez a világháborúkra különösen igaz. Apám tehát a hegyek közé ment, és az első adandó alkalommal felrobbantott egy amerikai dzsipet négy katonával, a szemet szemért elvét követve, választásában ugyanolyan könyörtelenül véletlenül, ahogyan a gyújtóbomba éppen az ő házukat találta el. Ártatlanokat az ártatlanokért. Majd eltűnt a parti forgatagban, egy időre a szárazföldre áttelepülve.

„*And nature, / Like a sailorless boat whose course defies intention...*”¹ A háború után régészetet tanult. Ebben az időszakban, mintegy Mussolini nagyratörő terveit váltva valóra, Dél-Szardínia mocsarait kiszárították, a szúnyogfészkeket megsemmisítették a Rockefeller-alapítvány bőkezű pénzadományaiból, s ezzel a pún háborúk idején, kétezer évvel korábban behurcolt malária uralmának egyszer s mindenkorra vége szakadt. Öntözésről, mezőgazdaságról, iparról szóltak a kormányzat ígéretei, fejlődésről és fejlesztésről, nem pedig sápról, korrupcióról, a termelésből kivont haszonról meg az Északatlanti Szövetségnek bizonytalan időre bérbe adott támaszpontokról. Valamiért azonban, talán az emberi természet vak erői folytán, az utóbbi történt. Ugyanekkor szaporodtak meg a feltárások is, s derült fény négy vagy öt különös föníciai temetőre, a legnagyobbra éppen Sant’Antioco alatt. Ezeket tófetnek nevezték, de addig csak a Bibliából meg Flaubert *Szalambójából* voltak róla értesülések.

»És felépítették a Tófet magaslatait, a mely a Ben-Hinnom völgyében van, hogy megégessék fiaikat és leányaikat tűzben, a mit nem parancsoltam, és a mi gondolatomban sem volt«, panaszkodik Jeremiás a Molochnak és Tanitnak címzett véres ajándéokra. Ez is a pún múlt része volt, az a laza, életveszélyes föníciai hordalék, melyre az új vallás templomának épülnie kellett, és amelyet Akház király vagy Manassze áldozata egy időre visszabontott, ha le nem is rombolt, mikor fiaikat átvitték a tűzön.

– Tavaly azonban a PNAS egyik számában érdekes fejtegetésre bukkantam – folytatta Carla. – Eszerint a karthágói településeken kétféle temetőt szokás találni: az egyiket többnyire a központban, benne felnőttek és serdülők csontjaival, a másik fajtát viszont külteleken, tele aprócska urnákkal, kölyökállatok vagy csecsemők hamvaival, a kettő olykor összekeveredve. Jeremiás ez utóbbit szapulta. Noha az elsődleges temetkezési helyekről éppenséggel hiányzó legifjabbak ténye szokatlan és önmagában is vitára ingerel, ez a vita régóta mégis a tófetek jelentőségéről folyik, különösen a karthágóiakéről. Az egyik magyarázat szerint, mely a punok közt elterjedt gyermekáldozat két vélhető szemtanújára, Kleitarkhoszra és Diodorus Siculusra támaszkodik, két dolgot nem szabad elfelednünk: egynémely sírsztélék feliratainak fordítását, illetve hogy ha az állati hamvak égőáldozatból származnak, akkor az emberek eredete sem kétséges. Így a tófet sem lehet más, mint az áldozatok temetője. Az ellenhipotézis szerint viszont, noha megeshet, hogy a punok – akárcsak kortársaik – időnként embert is öltek az oltáron, ide nemcsak az áldozatokat temették, hanem a legifjabbakat általában, bárhogyan haltak is meg.

A szerzők aztán leírták, milyen eredménnyel zárult a karthágói tófetből származó kremált csontmaradványok első nagyszabású elemzése, amelyet a 348 urnában talált 540 egyed maradványain végeztek. Azt vizsgálták, hogyan fejlődtek a fogak, milyen volt a fogzománc szövettana, a koponya alakja, valamint a csontok zsugorodása a hőségtől. A mintában zömmel megszületett, öt-hathónapos csecsemőket találtak, de akadtak benne szép számmal vetélések is. Ez viszont nem emberáldozatra utal, hanem egybevág a modern gyermekhalandósági statisztikákkal, amelyeken a kor közegészségügyi viszonyai Rómában vagy Pompeii-ben éppúgy csak rontottak, mint Karthágóban. Cikküket azzal zárták, hogy a tófet egyszerűen gyerekeparcella.

Erre nem volt mit mondani. Dárday Gyula ha valamit, akkor az évtizedek során nem figyelni tanult meg, hanem kimutatni, hogy nem afféle egyik fülén be, a másikon ki alak, ezért kis ideig hallgattak, csak a tűz pattogott a vasrostély alatt. A szalonna lassan átsült, a hagyma rég feketére fonnyadt a nyárson.

– Ennek a történetnek három állócsillaga az aragón behatolók ellen harcoló Eleanor d’Arborea, nevezett tartomány utolsó és leghíresebb királynője, aki solymászott, korát messze megelőzve hozott bölcs és felvilágosult törvényeket, és akivel lezárult a bírák kora; II. Viktor Emánuel király, mivel nélküle nem egyesülhetett volna Olaszország, s mert uralkodásáig –

---

¹ „S a természet, / Csónak utas nélkül, nyomvonalát szándék le nem írja...”

még a XIX. század szövevényes politikai viszonyai között is – Eleanor törvénykönyve maradt hatályban, noha száz évvel Kolumbusz előtt kodifikálták; végül ugyanő azért is, mert a valdenses kései utódait befogadta, és ezzel a vallási szabadgondolkodóknak utat nyitott. Ez egy királytól se kis teljesítmény, hát még ha igaz a fáma, hogy nem is Károly Albert herceg és Mária Terézia főhercegnő fia volt, hanem elcserélt gyerek, egy Gaetano Tiburzzi nevű hentes fattya. Az én egemen azonban mindnél fényesebben ragyog apám neve, aki egész életében a kényszerből feláldozott gyerekeinek szóló emlékművön dolgozott. A patológia őt tisztázta: hogy ártatlan volt, nem bűnös, mint hitte. A sors ironiája, hogy igazolását két amerikainak is köszönhette, noha ezt már nem érte meg; feloldozás nélkül vitte el a gégerák 1986-ban.

– Pontokat keresünk, amelyeket aztán egyenesekkel köthetünk össze, hátha értelmes ábra bontakozik ki belőlük. S akkor végül egy szó arról, hogyan ástam magam bele a múltba én is. Mikor a szárazföldről visszatért, apám újra megházasodott, ahogy sokan akkoriban. Idővel megszülettünk, én és a testvéreim, s mint legnagyobbat, egy ízben magával vitt Iglésiasból Cagliariba, hogy megmutassa, hol laktak azon a végzetes éjszakán. Megnéztük a romokat – ma is ott állnak: hetven év nem nagy idő –, aztán szótlanul fölfelé kaptattunk a Yenne térről kivezető hegyi utcácskák egyikén. Talán a tenger pillantására vágyott, hogy lemossa róla a cserbenhagyás szégyenét.

Hirtelen nyávogást hallottunk a magasból. A fejünket forgattuk, míg végül megpillantottuk a macskát. A meredek domboldalban mint gyufaskatulyák meredtek fölfelé a magasnál magasabb, zsalugáteres ablakú, sárga bérházak, a cirmos pedig egy második emeleti erkély korlátján hasalt; a farka rángott, miközben egyensúlyozott, és lefelé, ránk bámult. Visszanyávogtunk neki; ő felelt rá, s így ment ez a különös koncert egy ideig, a járókelők egyre nagyobb derűtségére. Azt csak mi éreztük tragikusnak, hogy mint a sivatagban, ez az állat váratlanul értelmes élőlényeket fedezett fel, akik az ő nyelvén szóltak hozzá, noha alighanem badarságokat; ámde ahelyett, hogy maradtak volna, el is tűntek hamarosan búcsút integetve, ő pedig ismét ott maradt a nyugtalanító sötétben.

»A dolgok megtörténnek, így vagy úgy« – karolt akkor belém apám. – »A kérdés csak az, mi és hogyan? Ezt jegyezd meg egy életre.«

– És? – kérdezte Dárday Gyula.

– Én pedig megjegyeztem.

Tamariska meg boróka illatát hozta feléjük a szél, aztán az egész elkeveredett a füst meg a pernye szagával.

– Ha egy már létező, csak még át nem élt idő egyelőre meg nem történt jelenségeiből indulsz ki, az ismeretlennel ütköző ismert olyan kíváncsiságot gerjeszt, amit nehéz kielégíteni. Vagy ez, vagy az agyad felrobban.

– Ez a nyolcmilliárd világ bolygója, s ehhez a számhoz minden megértés hozzátesz – ingatta szomorkásan a fejét a házigazda. – Ha azonban nincs közöttük átfedés, ahány, annyi-féle elképzelés arról, mibe keveredtünk, voltaképp a nyelvet aknázzunk alá, és vele egyetlen esélyünket, hogy ezt a számot valaha is csökkentsük. Erre valók a kultúrák, és csigahéjuk, a civilizáció. Mivel pedig idővel minden elroppan, jön a spakli, itt jövök a képbe én. De mi a vége? A képtelen a realitás, sőt meg merem kockáztatni, csakis az. Miért? Mert ha a képtelen nem lenne sokkal igazabb a közhelyeknél, nem bukkannánk rá alattuk minduntalan. Aki az én törvényei szerint akar élni, éljen a váratlanra készen.

A zápor lecsapott. Meginogtak a páfrányok. Nem voltak itt eukaliptuszok, mégis a nehéz, nedves illat, ami megülte az estét, a hajnal közeledtével már-már foghatóvá sűrűsödött. A hold rég elbújt, éjfél után befelhősült az ég, s a nap még nem kelt fel, hogy a páratakarót fölhasogassa. Ebben a pitymallat előtti derengésben az ábrándok zavartalanságával, remekül lehetett kóborolni.

A följobb paratölgyessel borított hegyoldal tövében Dárday Gyula összesen egy hetet töltött. Nem számolta a napokat. Az első hármát azzal verte el, hogy kirándult északra, mert mozgó célpontot nehezebb eltalálni. A misztrál-szaggatta nyugati partvidéken az út minden kanyarulata tartogatott ajándékot: emitt mint heverésző rozmárok vagy tengeri tehének, öblöket övezve óriási kövér, csupasz vulkanikus fokok meredeztek, rajtuk gyér sörte helyett még gyérebber növényzettel, másutt apró települések fészkelődtek be a folyton változó körvonalú dűnék ölelésébe sűrű fenyvesek árnyékában, vagy áttetsző kvarcsezemcsékből volt a fövény, s rajta homoki liliom tanyázott. Oristano környékén a sós mocsarakban téltől tavasz végéig tízezerszámba húzódtak meg a flamingók, rózsaszín felhőként ellenpontozva a fehér homokhátságokat benövő, erős gyökerű, törpe aljnövényzet, a boróka meg a pisztácia örökzöldjét. A darvak, kárókatonák, récék lármás társasága mostanára velük együtt szétszéledt, a hőségétől vastag sókéreggé szikkadt a lúp, megbírta az embert, sőt imitt-amott lovasok is kanyarogtak a homoknád pampafűszerű szigetei között. Az egész úgy festett, mint egy képeslap, amely menten felrobban a színektől.

Portu Magából azonban délre is el lehetett jutni, le egész a piscinasi dűnékig, ami az autóúton gyalogolva majd két óráig tartott volna a hegyeken átívelő kerülő miatt, a fövényen azonban jóval gyorsabban, a part kanyarulatait követve haladhatott; mindössze egy sziklásabb rész akadt, ahol kőről kőre kellett ugrálnia, a többi félsivatagnak bizonyult. Mielőtt odaért, keresztezte a Piscinas folyót, mely hiába tekergett, elfogyott, mire a tengerbe ért volna, a vize meg vörös lett a fenti, rég felhagyott bányáktól; a futóhomok betemette a hajdani kikötőhöz vezető talpfákat meg síneket, de a rozsdás csillék még ott várakoztak, körülöttük félmillió, hasonlóan gazdátlan lábnyommal, amit emberek, rókák, foglyok és nyulak hagytak hátra.

Carla búvóhelye a falu meg a bevásárlóközpontnak csúfolt kis piac közt, fenn a hegyoldalon lapult meg, nem messze Deny kávézójától. Az üzletben volt valami félvilágian otthonos, talán a gyarmati sárgára festett boltíves házfalak meg a meggypiros műanyag asztalok és székek miatt, melyeket mintha egy kertibútor-szabkólthól zabrált volna a tulajdonos. A kávézó előtt kanyarodott egyet az aszfalt, még zebra is volt fölfestve rá, balra meg innen indult le a földút a helyi strandcskára. Az útkereszteződésből, a poros parkolón túlról már odalátszott egy kis szálloda kúpcseresepes födele, a tenger felől zárt terasszal, mely utóbbit napelemek borítottak. Közvetlenül ott, ahol a vízpart kezdődött, a szálló alatt is ácsorgott pár kocsi meg egy hatszögletű autószerelő műhely, de onnantól már csak a partoldal magaslott a fövény fölé, hajdan kopár, mostanára csarabbal benőtt hátság, melyen gyalogfenyők versengtek mindenféle óriásira megnőtt, zizegő szálú szürke fűcsomóval. Sivár és elhagyatott hely volt ez, kitéve az örökös szélnek, letről meg fölhallatszott a habok szüntelen moraja; mégis innen, a műhely fölül pillantotta meg egyik reggel a lányt, noha először nem tudta, mit művel odalenn a beszögellésben, miért cigánykerekedik, mit keres ott. Egyáltalán, semmit sem tudott. Amaz pedig, mikor észrevette, hogy a dombról nézi, a csípejét nemtörődöm módon billegetve elment, másnap azonban újból ott volt, s még nagyobb igyekezettel rótt mindenféle krikszkrakszokat a homokba, melyeket szinte azonnal, nem kisebb buzgalommal mosott el a tenger. De utána nem a kempingbe sétált be, hanem a pirinyó szállodába. Még vissza is nézett, föl rá. Ez érdekes volt.

A hajnali égen ma apró báránnyfelhők úszkáltak. Lesétált a dűnékhez, s megint ott találta az idegent, akinek a fürdőruhája úgy virított, akár a sütőtök, és szemlátomást nem volt szüksége alvásra, mert továbbra is rótt a fövénybe az ákombákomjait, azzal se törődve, hogy a kicsapó hullámok simára síkálják a nedves partot a háta mögött. Úgy festett, mint aki regényt ír, s bár egyre elmossa a vihar, ő csak folytatja rendületlen, fejezetről fejezetre, mert amit egyszer följegyeztek, nem múlik el nyomtalanul.

De mi is történt Mombueyban? A férfi lassan már maga sem tudta. Annyi bizonyos, hogy miután évtizedekre a valami nincs sehol állapotában ragadt, három esztendeje fölsétált

Málagától Finisterre-ig, hátha kettesben maradhat a gondolataival. A vállalkozás azonban balul ütött ki: nemcsak öt hetébe került, hanem a maradék lelkingugalmától is megfosztotta, mivel a találkozás a peripatetikus cipésszel meg a Sába királynőjével felszabadította ugyan érvelését, ám el is vette a tulajdon józan eszébe vetett hitét, pont arra mutatva rá, mennyire esetleges az ilyen meggyőződés. Mindegy; ha az a fénykép nem hamisítvány volt, hanem pillanatfelvétel holmi hitelesről, akkor ezek szerint családot alapítottak, Tomás Ruiz Fagundez ezért feledkezett meg az ígéretéről, vagy talán újabb körülmények kényszerítették rá, hogy ne tartsa be? Neki be kell érnie a mozzanattal, hogy a három alaknak törött volt az árnyéka, mint az üvegcserép, egy láb magasan lebegtek valamiféle határzár fölött, bár hogy a kerítés melyik oldalán, az a felvételből nem derült ki. Az is lehet, hogy ezúttal egy gyerekért indultak el, immár kettesben, kimenekítették Líbiából vagy Afrika atlanti peremén valamelyik háborús zónából, mint annakidején Abajnest Aszmarából. Mindenesetre a világ összes fedett hivatala vakarhatja most a fejét, miféle új trükköt fedeztek fel a menekültek, míg számára az üzenet annyi, hogy három esztendeje nem hallucinált, csakugyan több dolgok vannak földön és egen. Megkapta a bizonyosságot, amit keresett, épp csak semmire nem megy vele. És nem gondolhatott másra, mint hogy elment a falig, ezúttal azonban túl messzire merészkedett.

A gyökerek azonban szokás szerint jóval mélyebbre nyúltak, ha már egyszer mióta csak esztét tudta, a valóságérzékét igyekezett elveszíteni. A nevelőotthonban is, mikor háromévesen sikerült a cukorspárgát a nyaka köré tekernie biciklizés közben, Margit néni hisztérikusan sikoltozni kezdett, hogy ha bitót akar látni, majd elviszi a Kozma utcába; este aztán altatónak elduruzsolta, miként intézte el a falujukban, hogy a bíró, a jegyző meg a pap is megszegyenüljön, mivel nem hagyták, hogy a kocsmájuk virágozzék, és ami sok, az sok; erre odahaza a feleségük megmalacozott, csecsemő helyett visító malac fogadta a gyermekágyban mind a hármat. Bántották a családot, azt kapták, amit megérdemeltek.

A túlfeszített képzelet műve lenne minden? Sosincs egyedül. Ezek palackposták egy szigetről, nem is az éjszakai vad vagy a rangrejtve szerető történetei. A reálfantasztikum látletelei, valahányszor az ember tudja, mihez nyúljon; az azonban még nagyobb titok, mikor tegye – ugyanaz a realitás nem tűri, ha rosszkor szólnak hozzá. Teremt tehát ő is, de meg kell kérdeznie, mit szabad valóra váltania, hogy igaz maradjon. Jelen és jövő, lét és leendő viszonya tartja fogva. Az egész ráadásul alkonyi lődörgésre hasonlított egy sorvadozó, a kritikátlanságtól fulladozó egzisztencián keresztül.

Ahogy bent, úgy kint. Megszabadulni az élmények zsarnokságától, belecsobbanni az olvasmányokba teljesen, nem védekezni többé a képtelen ellen? Minden a félelemből indul ki. Elfogadni, ábrázolni. Ha valóság és fantasztikum egymás helyére lép, a kívülállónak így, az elszenvedőnek amúgy, az ilyesmi eleve nem hitelesíthető, noha ettől még bekövetkezhet, pláne ha valaki várja, kéri. Bár az, hogy nincs mágikusabb a fizikánál, mostanára keveseket hozott lázba; ha valami paradox, még csak hagyján, de nem ez a kíváncsi része, hanem a benne foglalt műveltetés. Mit akar általa? Tárgyakat, terméket, hatalmat? Az öntőformája mindnek a képzelet, s akár a kokillába, izzó frissességükben gőzölögve ömlöttek tervekbe, vágyakba, álmokba és óhajokba a tettek, működött a megálmodás. Egy nap fölautózott Algheróba, ahol a székesegyházban üvegkoporsóban ott talált egy szentet, még a gyerekeknek se sikerült fölébreszteniük, pedig várták erősen, hogy kialudja magát; útközben emitt sáskajárás nyomaira bukkant, másutt tűzvész után frissen burjánzó haragoszöld növénytakarót figyelt meg, mely fölött színes ékkövekként gyurgyalagok cikáztak át.

Az igazság az volt, hogy a fizikát kínjában, a Mombuey utáni megfosztásban kezdte felmérni. Nagy összevisszaságot, még nagyobb vitát talált, egyet nem értést felsőfokon; főleg az izgatta, mire vonatkozhattak a cipész szavai, mikor a kísérleti metafizikát emlegette. Kísérleti? Akkor megismételhető, ennek azonban nyomát sem találta. Vagy valószínűségi alapon jóslatok nyersanyaga a nyelv? És mihez kezdjen az idővel?

Az idő lényege a valaki mással megosztható ugyanaz. Ha az én nincs ott, vagy az a bizonyos másik nincs vele, akkor ahol ez az együtt megszakad, ott az egyetértés is: az idők kettéválnak. A halál egyetlen szakadás a papírlapon, egy közös tapasztalat széle.

Először Berkeley okfejtését seprte le, mert nem vezetett sehova. A püspök köztudottan azt állította, hogy bármi észlelt csakis az elmében, általa létezik, minélfogva amit nem észlel senki, az nincs is. Csukott szemmel se? Koromsötét éjszakán tengerben a láthatatlan szikla ne okozna hajótörést? Dehogynem; ellenben nem lehet a szikla objektív létét azzal bizonyítani, hogy egyszer már valaki nyilván észrevette, ezért és azóta van ott a vakoknak is. Ha Borgesnek ez átfért, lelke rajta.

Másodszor: a jelen mint a múlt jövője. A múlt létre is hozza – ez az oksági szál. (Más kérdés, hogy egy specifikus, egyéni múlt nélkül létezne-e az általunk ismert kollektív jelen; ha utóbbi összeg, nyilván volna vagy lehetne, ha kicsit másfajta is. De hát ismert?) Viszont ugyanaz az egyéni jelen létrehozza a saját okát, múltját is az emlékezésben – ez meg a rekonstrukciós-interpretatív szál. A kérdés mindössze az, melyik volt előbb.

Ez a kérdés aztán mindenekelőtt értelmetlen volt, mert tautologikus, mikor éppen egy az időre vonatkozó állítást próbált az idő segítségével, sorrendiséggel elemezni. Azzal együtt, háromféleképpen lehetett válaszolni rá: az ok elsődleges, az emlékezet elsődleges, vagy mindkettő egyszerre az. Vegye sorra mind a hármat.

Az ok prioritása a szokványos, természettudományos kedvenc; ez a választás összhangban van a felhalmozódó bomlással, amely érdekes módon úgy hoz létre egyre kevesebb rendezettséget, hogy ami a mi szempontunkból rendetlenség, a keletkező katyvasz egyneműsége miatt a termodinamika számára mégis egyre nagyobb rend legyen. A természeti jelenségek bekövetkeztének sorrendje egybeesik ok és következmény sorrendjével, ami több mint kényelmes, mert nem kelt gyanakvást. Ha ellenben ugyanabban a világban az elemi részecskék reakcióit vizsgáljuk, amint azt a Feynman-diagramokból láthatjuk, az időnek „odalent” a mélyben nincs kitüntetett iránya, következésképp az okság létezik ugyan, de balról jobbra vagy jobbról balra olvasva ugyanazt az ábrát, ok és következmény fölcserélődik, nem abszolút. Amire mondhatni, hogy az lent van, mi meg fönt vagyunk, épp csak a határvonalat nem bírja meghúzni senki, melyik emelettől abszolutizálódik a relatív, ha meg mi valamennyien elemi részecskék alkalmi összjátéka vagyunk, hogyan gyűrik az ő szokásaikat maguk alá molekuláinknak meg a fölöttük következő struktúráknak a rigolyái. Honnan halandó az ember.

A harmadik eshetőség, mikor a múlt értelmezése hozza létre a jelenét. Olyasmi ez, mint a kölcsönös visszaverődés. És persze van ennek is kvantummechanikai vetülete, azaz paradoxona, mert az ellentmondás maga a realizmus mágiája; például azonnali kölcsönhatás egymástól oly távoli részecskepárok két tagja közt, hogy a fénysebesség sokszorosa sem lenne elég a távolságuk leküzdéséhez – ennek a neve összefonódás. A jelenség következtében azonban, ha egy tizenhárom milliárd évig utazott foton állapotát ma megmértem, ugyanannyi fényév távolságra tőle a vele annakidején összefonódott másik foton is rögvést görcsbe rándul, és az itt mért tulajdonsággal ellentéteset vesz fel: ha itt részecskeként detektáltam a fényt, amott a múltban hullám lesz, illetve viszont. Vagyis a dolgok e másféle rendje szerint a jövő határozza meg a múltat, és a kétféle rend a szemünk láttára, egyszerre érvényesül. Ráadásul mindez belső, mégis mindenki átéli, tehát külső is: mint a forgónak, észrevétlenül érünk a peremére, az meg magába rántja, akit elkap.

Na igen. Ha az ember meri vállalni, történnek vele megmagyarázhatatlan dolgok. Különben meg Wheeler okos ember volt, Feynman témavezetője; azt is ő találta ki, hogy az idő a természet megoldása arra, nehogy a dolgok egyszerre történjenek. Az ilyen kincset meg kell becsülni, muszáj odafigyelni rá. Máshova már úgyse lyukad ki ebéd előtt, a legjobb lenne harapni valamit. De csak Denyhez ment föl, ivott egy újabb kávét, meg bekapott mellé egy bizonytalan állagú és összetételű meleg szendvicset, mert a láthatár továbbra is farkasszemet

nézett vele. És persze tény az is, hogy pont Wheeler felejtette ott az első hidrogénbomba receptjét egy vasúti hálókocsi vécéjében, soha nem is került elő. Márpedig ha egy szigorúan titkos iratból hat oldalnyi rossz helyre kerül a téridőben, beindul az események láncreakciója.

Létezhet egy a rokonaihoz képest könnyű részecske, például egy foton, a tejútrendszeret forgató fekete lyukak mellett? Akkor egészen másként öregednek – ugyanazon tartam során az egyik életekkel többet halmozhatna fel emlékekből, mégis fiatalabbnak látszana. És akkor a kölcsönhatás képzelő és képzelt közös megidézése, jövő és múlt, egymásé, csak máshogy.

S hogy idáig jutott a gondolatmenetében, aznap este megmutatkozott neki a jelenése, egy csalogány. Szürke volt és jelentéktelen, de nem volt két egyforma dala, és mind hozzá szólt, neki énekelt.

Másnap már virradat előtt könnyű szívvel ébredt, mint aki nehéz munkán van túl. Ha az idők már csak bejárásra várnak, akkor egyrészt terük van, másrészt irányuk abban a térben; alapfeltevés, hogy létezik észak, viszonyítási pont is benne, különben nincs kitüntetett égtáj, nélküle tájékozódás, anélkül meg haladás. Transzcendencia nélkül viszont az életnek nincs értelme, ahogy észak nélkül se az iránytűnek; az ellenállás céltalan, a becsület öncélú, a jóság pedig elnyeri méltó büntetését, mert az evolúció, a környezetfüggő önzés diadala nem tűri a lázadást.

Miután ily módon megkapta a feloldozását, kielégült pofával leslattyogott a dűnéhez, letelepedett a tetejére, hogy onnan várja be a napkeltét, de a lány aznap nem mutatkozott. Ez előbb nyugtalansággal, majd aggodalommal töltötte el. Carla már napokkal korábban visszautazott a városba, csak egy cédulát hagyott hátra néhány egyszerű utasítással, meg hogy Cagliariiban valamelyik este elmehetnének vacsorázni, ha arra jár és kedve van hozzá; így hát sebtiben összecsomagolt, bezárta az ajtót, a kulcsot visszadugta a szemöldökfa fölé, azzal a szélvészre bízta magát. Ez annyit tett, hogy beugrott a kocsiba, lehajtott a szálló mellé, várt, közben meg álmódzott. Az nem lehet, hogy a kopónak ne legyen szerencséje, ha egyszer szagot fogott.

Gyerekkorában sokáig nem sikerült eldöntenie, cowboy legyen-e vagy indián. A mérleg hol erre, hol amarra billent, aszerint, hogy patronos ismétlőpisztolyt kapott hatalmas övtáskával, avagy békepipát igyekezett faragni a karácsonyfa tűjefosztott maradékából; utóbbi jobban lefoglalta, főleg az elkészítése, mert a törzset hosszában nem sikerült kifúrnia, ellenben a gáztűzhely lángjánál harapófogóba fogva felizzított egy százas szöveget, s a végén fehéren, lejjebb vörösen ragyogó fémdarabbal égetett díszes mintát a gyantától illatozó vékony hengerre, míg csak el nem vakult a csípős füstben, a szeg megbicsaklott, neki meg a bal kezefejét sikerült vele kidekorálnia. Mivel tilosban járt, nem dicsekedett el a fájdalmával senkinek, de sebesülése most eszébe juttatta a szénfekete körökkel meg átlókkal cífra pipát, melyet piros meg kék szalagokkal, sőt egy héjatollal is feldíszített, végül azonban a falra került és megette a por. Vagy mikor tizenhét éves születésnapján annyira berúgott a Régi Országház pincéjében, hogy előbb a vécében köszönt egy vörös arcú idegennek, aki a tükröképének bizonyult, majd az asztal alatt behányt valakinek a levetett cipőjébe; később elaludt egy hóbuckában a sétányon, végül meg lekeveredett Újbuda peremére, épp csak azt nem tudta, hogyan. A házfalnak támaszkodva sokáig imbolygott, majd találmra megkérdezte az egyik járőrelőt, merre van.

– A Körtéren – felelte az szánakozva.

– Hagyjuk a részleteket, melyik város?

Hát igen. Ilyen a Kaktusz Pedró, a banditakirály, kinél nagyobb hőst még nem szült a világ.

Dárday Gyula felmérte, ehhez képest hol tart. Árnyéktűrő és -kedvelő egyetemi tanár, aki kimaradt az előléptetésekből, mert nem csatlakozott egyik táborhoz sem – feketesegű,

nem fényes ábrázatú. A tekintélye nulla, bár néhanap jól jönne. Vállalhatatlan nézetek és érdeklődés megszállottja, publikációs listája ennél fogva nyúlfarknyi, és már rég nem a tudományos teljesítménye okán nem került lapátra, hanem a mindenféle pénzosztó potentátokkal való sikeres bratyizása miatt, amiből a tanszékének több haszna származott, mint a tudósai összes közleményéből együttvéve, de egy szabad országban mindenki annyira középszerű, amennyire csak kedve tartja.

Igen, ez ő. Négy lépésben képes eljutni szellemi és érzelmi végletekig, megtagadni mindent, csak hogy ellenzékben maradhasson. Nem a nézetek számítanak, hanem a kritika, a tagadás szabadsága – hogy soha ne kelljen eljutnia a kényszerűségből vállalt tettekig, mert a lényeg az, hogy maradhasson. Ne hajtsák sehova, jó neki a rossz is; helyette hagyják békén, hadd keresse az élet értelmét, ezt az aranycsinálók titkát. Az emberek többsége tartozni szeretne valahová, nem kötetlenül élni; az utóbbit szabadságvágynak hívják, és ott dörömböl azokban is, akik szívesebben húzzák az ígát. Ez az ellentmondás kötéltánc a javából, az pedig, hogy folyton el kelljen vágyódni máshova, semmi ne legyen se elég, se tökéletes, nem egyszerűen arra mutat, hogy délibáb játszik velünk, hanem két erő jelenlétére utal, amilyen a vonzás meg a taszítás. Tudjuk, hogy ezek egyensúlyából születnek a szerkezetek, úgy az atomok, mint a molekulák, s egyre följebb. Az ellentétek harca nélkül nem lennének.

Ő nem ilyen. Fafej. Nem hiányzik neki, hogy senki nem várja haza. Megvan a dolga a maga szépségeivel és nehézségeivel, a kettő ráadásul egyetlen csomagban érkezett azon a napon, mikor megpillantotta egy kis facsoport árnyékában az övéit. Sokkot kapott, de nem adta föl, hogy fegyelmezetlen maradhasson.

„A másik: minél kevesebb idő van hátra, annál inkább igényt formálnak rá, hisz már úgyszincs semmi dolgod. Ez is dinamikus egyensúly. A nyomulás zsarol: miközben te magad nem bírod eldönteni, valaki jobban tudja nálad, mitől leszel boldog, és rá is kényszerít. Elég szót fogadnod a nálad tapasztalatlanabbnak, akit mellelleg ugyanez a féreg rág, csak parancsolgatással igyekszik felülkerekedni rajta, az meg nem tűnik fel neki, hogy nem a problémáját, legfeljebb téged kényszerített térdre.”

Csakhogy ő nem ábrázolni akar, hanem rögzíteni a tényeket, mielőtt elmozdulnának. Az ilyesmi preparátort kíván, nem tetszészavagyó hatásvadászt. A fixálás megszállottja. Még az is lehet, hogy arrafelé sekély, amerre mások mélyek, a maga meredélyeihez pedig azoknak nem lehet szavuk, nem férnek hozzá, lévén szokatlan és ismeretlen mind. Nevet szerezni úgyis a halhatatlanságra vágyók igyekeznek, az ő művészete ellenben a névtelenség által elért halandóság.

Mármost volt egy alapszabálya, a „jó tetejébe jót várj”, ami elhallásból származott, ám eddig mindig bevált, és hogy mennyire, az hamarosan ismét kiderült. Mert rostokolhatott volna a szálloda bejáratára szegezett szemmel napestig, félig a hullámverésre sandítva, hogy valami történjen is, miközben a zsákmány családja odafönn a parkolóban készülődött, hogy elutazzon. Kihordták a csomagokat a hátsó üvegajtón, s a családfő sürgetésére apránként beletörődtek, hogy ideje indulni. Dárday ezalatt bambán lent várakozott, mert valamiért úgy képzelte, hogy ha a titokzatos idegen itt szokott bemenni, itt is kell kijönnie a szabadba, ahová időközben már szállingózni kezdtek az első vendégek, hogy a színes napernyők alatt berendezkedjenek egy újabb délelőttre. Így esett, hogy mikor Elli Stavropoulos kért egy percet a többiektől és még utoljára lesétált a földúton, hogy a tengertől elbúcsúzzon, mindenekelőtt pedig a dűne előreharapása mögött attól a beszögelléstől, mely napokon át bújtatta a strandolók elől, nem foglalkozott vele, hogy a táncát kilesték, mert már nem is emlékezett rá. Elhaladt az ezüstszerű Golf mellett, észre sem vette benne az álmodásával küszködő, bóbiskoló férfit, hanem odaballagott a víz széléhez, beledugta az öregujját a kicsapó habokba, majd az eredménnyel mélységesen elégedetlenül körülnézett, tűnődve sarkon fordult, azután visszaindult, bár szemlátomást nem örömeiben.

Középtermetű, arányos alkatú fiatal nő volt abból a rejtélyes fajtából, amely egyaránt lehet tizenöt vagy harminc éves, váltig kedve szerint. Feje kissé lehorgadt, mert ahogy lépkedett, kíváncsian az ujjai közé türemkedő homokot vizsgálta, különben azonban sudár az ifjúságtól; rózsaszín shortot viselt, belegyűrte a vizeskék ujjatlan selyemblúzá, melyből előkandikált a két gömbölyű válla, könnyű szandálja meg ott himbálózott a kezében. A combja is formás volt. Az egész lányon nem volt egy szikra hár, mégsem a piszkafa jutott róla az ember eszébe – fekete napszemüveg takarta arca nagyobbik felét, vállig érő, kissé csigás sötét haja akár az esti kazal. Dárday éppen abban a pillanatban ocsúdott fel málázásából, mikor elhaladt a kocsija előtt, s futólag rá is vetett egy pillantást, de mivel a napszemüvegtől nem lehetett látni, felismerte-e, csak annyit nyugtázhatott, hogy a bájos ismeretlennek arcizma se rándult, ellenben már kora reggel gondosan kirúzsozta a száját. Bokrok zöldjével keretezve ballagott fölfelé, a parkolónál megállt, kecsesen felhúzta előbb az egyik, majd a másik szandálját, végül eltűnt a szeme elől.

Dárday Gyula felnyögött. Árok-e vagy sem, ugrott gondolkodás nélkül. Begyújtotta a motort, kikecmergett két másik autó közül, egyesben fölarszolt a lejtőn, nehogy felhívja magára a figyelmet, kivéve egyvalakiét, s még idejében látta, amint beszáll egy nagy sötétkék cirkáló hátsó ülésére, vagyis nincsen egyedül, majd a batár kikanyarodott a parkolóból s fent az országútnál balra fordult, Deny kávézójának hanyagul búcsút intve. A férfi előbb lelkesen, majd ugráló szívvel a nyomukba eredt, de nemcsak amiatt hasogatott a gyomra, mert az út szüntelenül kanyargott a hegyfalak tövében, hol nem látta őket, hol meg túlságosan a közelükbe ért, hanem azért is, mert ezen a szakaszon még sohasem járt, s éppenséggel sejtelve sem volt róla, hova tartanak amazok, hova pedig ő.

A következő órákban halálosan kimerítette, hogy ki kellett centiznie, miként lássa, merre fordulnak, nehogy eltűnjenek a szeme elől, hol állnak meg ebédelni, fagyizni vagy múzeumot nézegetni; az egész idegfejszítően lassan alakult, noha sokáig rendben, s a messzeségben már ismét látszottak a sólepárlók, távolabb meg a lagúnában a rózsás flamingók röptükben vízszintes ecsetvonásai. Mihelyt azonban beértek Cagliari belvárosába, a forgalom nemcsak jobban álcázta végre, hogy még mindig követi a vadat, hanem a kikötőnél szem elől is tévesztette őket egy pirosnál. Vakarhatta a fejét, de nem volt semmi értelme, mert ebben a nyüzsgésben kapkodnia túl veszélyes lett volna. Helyette leadta a kocsit, utána meg fölment egy Kastrum nevű eldugott szállodába, ahol Carla foglalt neki szobát. Át akarta gondolni, mi minden történt egy hét alatt, s mi a következő lépés, ha van egyáltalán.

Halandónak születni dupla költség, fele mulatság az eleje meg a vége miatt, s akkor a közepéről még nem is beszéltünk. Mégis, miközben csupa választás a bejárando vidék, valójában egy percre sincs választása.

Ugyanakkor meg kell értenie azt az embert is, akivé lett, akit hagyott, hogy benne és általa létrejöjjön, mert az ő választásai legalább annyira belejátszanak a végeredménybe, mint a kezdetektől meghatározatlan peremfeltételek. Ha innen nézi, az eltitkolt élete is új magyarázatot nyerhet, és minden új érdekes, mert lehetőségeket tartogat.

Miért keresi akkor mégis a megbocsátást? Mert félre akarta érteni, félremagyarázta a tömör, de homályos parancsot, ezzel történelmet: dinamikát okozva? Az a bizonyos láncreakció innen ered. Ha milliók viselkednek így, társadalmi súlyuk szerint több vagy kevesebb dobással, a kitérők hatása összeadódik. A végeredményért minden összetevő egyenként is felelős, van tehát mit megbánni, vagy belátni legalább.

A csábítás azonban, hogy éljen, túl erősnek bizonyult. Mi vitte rá, hogy bolond módra előbújjon, föladvá biztonságát? Ez a lány lehet bérgyilkos is, akit ráküldtek, ő meg habozás nélkül lépre megy neki, miért? Itt van, nem tudja, minek, mit keres itt, mi a célja ennek a bizonytalan kitérőnek, és főleg kiért; semmi kedve Carlával vacsorázni, magyarázatot adni hirtelen távozására, majd ír neki egy köszönő- vagy bocsánatkérő levelet. Egyvalamit azonban tud: hogy a teljes reménytelenség tisztasága vette el az eszt, vonzza felelőtlenül – ha bármit

remélne ettől a gyerektől, szégyenében messze elbujdosna. Rangrejtve, céltalanul viszont? Az más, és emiatt az egészen más miatt hagyott hátra csapot-papot a viszonzás ígérete nélkül.

Már megint a vágy csinál bolondot belőle, hogy ebből is lehet zarándokút, legyen bár mindez naivitás vagy fény az éjszakában; minden megtörténhet, kockáztatni muszáj, de semmi másért, csakis ezért érdemes. A hitért, hogy a lényeg alakot ölthet. Hogy még mindig fiatal.

De ez is fals. Minden a kétértelműségek miatt van. Az embernek délelőtt azt mondja az orvos, szedjen vasat, szót fogad, délután meg elviszik érte a zsaruk. Aki az értelmet keresi, nem rejtőzhet el. S noha nem csupán az ő sara, ami körülveszi, hisz bőven maradt rá az előző nemzedéktől is, ettől a képlet még nem változik – valakin muszáj elverni a port, felelni kell a tisztázatlanságokért. Ha nem is bűnös, a tévedéseiben biztosan vétkes, vagyis míg a meccs tart, az utolsó percig támadnia kell.

Egyedül a végzet nem szokott elromlani. Kezdetnek keresett a belvárosban egy mosószalont, ahol kimosathatta a gönceit, majd vett az első boltban egy új nadrágot két gyönyörű hawaii inggel, mint aki paradicsommadarakkal tart atyafiságot. Továbbá néhány készlet eldobható borotva segítségével sikerült lekaparnia végre a tíznapos borostáját, mert úgy viszkedett tőle a nyaka, mintha csalánba esett volna. Ezenközben megszámozta az önfenntartás apró mozzanatait, hogy ki ne felejtse valamit, de még inkább, nehogy megint spekulálni kezdjen, ezzel pihenésre kényszerítve az agyát. Érdekes birkózás volt tekeregni s közben nem gondolkozni semmin, számtalan akadállyal: esti *capoeira* a Yenne téren, fiatalok járták akrobatikus táncmozdulatokkal egy szökőkút előtt, miközben a szomszéd étteremben a vendégek megszállottan csakis pizzát rendeltek; vagy lenni a Via Roma árkádjai alatt az a mutatványos, aki zöld ládán heverő szoptató macskát mutogatott, s miközben a kismacskák lázasan keresték az anyjuk csecset, a cirnos fején négy fehér egér mászkált fel és alá. De nem andalodott el se a meredek utcáktól, se a kikötői nyüzsgéstől, a magas várfalakról nem is beszélve, míg úgy nem vélte, hogy már legalább egy kicsit kiismeri magát – sose tudni, mire jó a helyismeret, azt meg csak gyalog lehet megszerezni.

Így esett, hogy két nap múlva a leányálomra semmilyen nézetből nem hasonlító, kopaszodó Dárdai Gyula a várban tekeregve észrevett egy mostanára ismerős, karcsú alakot az elefántos toronynál. Ez az égbetörő építmény hatalmas kapubástya volt, s onnan kapta a nevét, hogy vagy tíz méter magasan parányi pillér állt ki belőle, rajta ormányát lengető elefánttal; az már csak adalék volt, hogy daliásabb időkben az aragónok szép spanyol szokás szerint a kivégzettek fejét vaskosárban ide tették ki közszemlére a kapubolt fölé. Az alak azonban kisvártatva eltűnt az egyik kanyarban, s odaérve többesélyes maradt, merrefelé indulhatott el a síkátorok szövevényében, ahol a gyakran romos, ám egyformán hórihorgas házak homlokzatán mindenütt kívül futottak a gázcsövek, egy se volt sárgára festve EU-szabvány szerint, meg persze ott porosodott mellettük az obligát villanyvezeték is, és minden erkélyen legalább egy légkondicionáló, a többi meg leander. Hősünket a fene ette egyrészt, hogy ilyen balszerencséje legyen, másrészt feltámadt benne a remény, hogy a csodaszarvas ezek szerint itt legelész a közelben. Elli épp magában dúdolt, mikor egy sarkon mégis egymásba futottak, és a mosolyából kiindulva lehetetlenség lett volna meg nem szólítani. Nyilvánvaló volt, hogy nemcsak mindent ért, hanem mindenben ludas is.

– Szóval maga az!

– Én, kicsoda, micsoda?

– A véletlenek fekete hölgye.

A lány nevetett. A foga fehér gyöngysor volt, kondor haja még mindig boglya, bár már látott aznap fésűt.

– És akkor mi van?

– Megfogtam! Megvan.

– Haha! Én megvoltam végig.
 – Mégse találtam, csak most.
 – És merre kerestett?
 – Messze – vallotta be Dárday Gyula. Elli a fejét csóválta.
 – Én végig a közelben voltam. Maga író?
 – Olyasmi – hazudta a férfi, mert kíváncsi volt, mi következik ezután, és nem is csalódott. Arra számított, hogy mindjárt következhet a szokásos őszinteségi trükk: az ember kicsit kitárulkozik, mintha maga is megnyílna, sebezhetőnek mutatkozna, mikor pedig a másik beugrik neki, gyorsan visszagombolkozik, az meg fölnyársalja magát a vadgesztenye szűrős burkán. A dolog viszont nem így folytatódott.
 – Tudom, hogy maga lesett a dűnéről ott a parton – közölte vele a lány kijelentő módban. Dárday nem is tagadta. – Miért?
 – Érdekelt, mit csinál. Miket irkált a homokba?
 – Az az én titkom – nevette el magát Elli. – De minek jött utánam ide?
 – Tudja azt maga jól.
 – És ha mégse? – Öt perc múlva azonban már azt sem fogták fel, hol vannak vagy mi történik velük, csak döbbsen nézték egymást; egyikük sem mondta ki a megfajtást, nehogy elijessze a percet. Egyszerre tegeződtek és magázódtak, ahogy angolul szokás, s mindenüket átjárta a kétértelműség.

Most, hogy végre szemtől szemben láthatta, Dárday Gyula egyszerre volt kíváncsi és csalódott, megkönnyebbülése azonban hamar elszállt. A csalódását könnyebb volt megfogalmaznia: közletről a lányról lefoszlott a távolság varázsa, letörlődött róla az álom hamva, mindössze egy egészséges fiatal teremtes állt előtte, a koraérettek vagy a későn öregedők fajtájából – korábbi becslésén finomítva legfeljebb huszonöt évesnek tippelte, de azon se lepődött volna meg, ha kiderül, hogy tizenöt. A kíváncsisága inkább saját magának szólt. Minek hajkurászta, mint akinek szemét vették, mi szél hozta, kergette ide? Ezt, ismerte fel bölcsen, már csak egyetlen módon lehet kideríteni, ha folytatja a hajsztát, még ha kiábrándulás lesz is a vége. Ámde megzavarta a másik villódzása: egyik pillanatban csodaszépnek látta, a másikban átlagosan csinosnak; jó, nem egy melle van, az is a hátán nőtt, de semmi különlegesnek, csak hogy a következő percben megint megvillant, akár az aranytükör, s ez a kiszámíthatatlansága tette igazán vonzóvá, hogy nem sikerült eldöntenie, hányadán áll is vele.

Magával volt baja, mint rendesen. Miután soha nem a saját életét élte, most úgy érezte, valaki másnak az első díját nyerte meg. Nem volt miről beszélgetniük, nem tudta, hogyan kezdjen hozzá – erőt vett rajta a félszégesség: egyetlen szóval elronthatja a találkozás örömet, elijesztheti a tüneményt. Amannak azonban szemlátomást mindegy volt, mit mond, s ez egyből fölvetette, vajon az is közömbös lenne-e neki, amit csinálna vele; ugyanis Dárday bármit mondott, ugyanaz az érdeklődésnek tűnő szórakozottság volt rá a válasz, mint aki nem is tudja, hová került, valami az alvajárók természetéből. Nem lehetett tudni, el van-e varázsolva, vagy csak másutt jár az esze; azt még kevésbé, önála-e a veszedelmes bűbáj, ámbar erre a válasz mindenképpen igenlő lett volna, hisz ezért andalogtak most mind a ketten itt. Ez a kétsége aztán a nap folyamán sem múlt el, sőt igazából soha többé, Elli legélénkebb pillanataiban sem, mivel a figyelmetlenségtől az álmodozásig terjedő pagony ugyanúgy a lány birtokához tartozott, mint a hétköznapi gyakorlatiasság; nem bírt teljesen kilábalni belőle, ahogy szikla nem látszik ki a homokból, jéghegy a tengervízből, bár hogy erőlködik – mindig maradt egy kimutathatatlan része, a benne nyugvó súly maga, lappangó tömeg, amit mellékesnek tart az optimista, nyugtalanítónak a tárgyilagos szemlélő, a borúlátás pedig fenyegetőnek. Ma combközépig érő ujjatlan fehér kartonruhát viselt V-alakú kivágással, vastag vállpánttal, mely képeretként emelte ki olajbarna bőre simaságát, hozzá sötét haját feltűzte a feje búbjára, de nem kontyba, csak afféle lengő sörénynek, s az szabadon hagyta tarkóját a hőségben, egy-két rakoncátlan hajtincs azonban diadalmasan ott lengedezett a nyakában. Jött

mellette, többnyire némán, sokat mosolygott, míg az utat meg a házakat fürkészte, ha pedig felpillantott rá, mindig oldalról, alulról tette, mert különben egymagasak voltak; de ez volt benne a legelképesztőbb, hogy nem szaladt el, kíváncsi is volt, kandi, nemcsak közömbös. Olykor nevetett, ha valamire válaszolt, s olyankor elővillant a hófehér fogsora, havas kerítés vörös berkenyék közt.

Ennyi szépségből azután sok csetlés-botlás származott, amit a lány türelmes jóindulattal kezelt, mivel jobban ura volt az általa okozott drámának. Időre volt szükségük, hogy összeszokjanak. Előbb ugyan följebb húzódtak a várba a girbegurba utcák árnyas szövevényében, nevek és helyszínek hangzottak el, ki honnan jött, merre tart, általánosságok, melyek csak arra valók, hogy a bemutatkozás örvén szívfájdalmat okozzanak vele, mekkora a világ, miként eshetett meg ilyen könnyen, hogy nem is tudtak egymásról, s milyen közel a végleges elszakadás. Dárday itt rögtön bele is sült volna a mondókájába, ha a szerencse nem vet egy fagyalatozót az útjukba; de vetett, s így azonmód kiderült, hogy Elli nyalánk, elvan kávé nélkül, továbbá hogy nincs egy vas se nála. Ezen nem volt mit csodálkozni, hisz a nyári ruháján csak két üres zseb lengedezett a léptei ütemére, noha ez kérdéseket is vetett fel. Mindenesetre neki az isteni, méregerős feketétől megeredt a nyelve, annyira megkönnyebbült, amaz meg teljes figyelemmel és nagy odaadással simogatta nyelvével a minden oldalról fogyatkozó ananászos meg pisztáciás fagyicsodát, a tölcséren kívül időnként a bajuszkáját is lenyalintva. Olyan nyelve volt, mint a cicának, hegyes és rózsaszín.

A Szent Kereszt-bástyától lefelé sétáltak tehát, a Sarkantyú-torony boltíves kapuján át a völgybe vezető lejtőre kijutva. Elmaradt mellettük a Szent Mihály templom hármassal boltíves három kovácsoltvas kerítéssel a bejárathoz fölvezető viseltes lépcsősorán, a klasszicista homlokzaton biztonság esetére ablakkal; el az építészetté szublimált rendetlenség megannyi színpompás, viharvert házszora, tűzfalastul, lanternástul, olasz zászlóstul, középkorostul. Már délre járt, mire fölértek az egyetemi fűvészkertbe, talán mert a férfi ösztönösen mindig a trópusokra akart menekülni a váratlan sokk elől, hatalmas fügefákká nőtt szobafikusok meg a pálmák kardos lombja alá. Hosszú üres utakon kóboroltak, árnyas allékba betűző napfényfoltok közt, amerre egy lélek se kívülről; övük volt az egész paradicsom, részegítően elbújva a világ elől, vörös hibiszkuszok meg murvafűrt hatalmas bíbor bokraival a kis amfiteátrum fölött s háttérben az ártatlanul kék tengerrel, mint aki nem tehet semmiről, ahogy a lány szeme sem. Az egész oázis. Minden közösen megtett lépés újabb próbatételnek bizonyult, s másfél óra jobbára némasággal töltött ábrándozás után Dárday Gyula meglepetve vette észre, hogy még mindig együtt vannak. Ez nyugtalansággal töltötte el, a kínos menekülhetnéket azonban megoldotta, hogy ekkor hatalmasat kordult Elli hasa.

Nagyon jól állt neki, hogy nem akart se tetszeni, se nem tetszeni, megmaradt magától értetődőnek, s ha valami, ez volt benne igazán érthetetlen. Most is úgy viselkedett, mint aki már mindent kiérdemelt, vagyis Dárdayra nevetett:

– Kapok palacsintát?

– Bármit kap, ha így néz.

Mostanára a tanár is farkaséhes lett, ugyanakkor rettegve érezte, ismét mennyire félenk, ami nyilván a fáradtságtól tört rá, és a kávéelvonás elsődleges tünete volt; Elli azonban vagy nem vette észre, vagy nem zavartatta magát, mert szó nélkül betért vele abba a palacsintázóba, amelyet nem messze a botanikus kerttől, egy körforgalom tözsomszédságában fedeztek fel. A bejáraton túl hosszú, boltíves alagút nyílt a fal mentén asztalokkal, jobbról hatalmas, neonfényben úszó pulttal, a falakon fénycsövek vakító fehérével, és mindenütt mennyei illatokkal; odabent déltengeri harmonikaszóra meg buzukira felfűzött zene szólt a rádióból, és a pult mögött a kínai nem beszélt semmilyen nyelven, mutogatással azonban jól elboldogultak. Enni kiültek az utcára a ponyvák alá, s nemigen törődtek vele, melyiküknek mitől homályosult el a szeme, a csokoládétól, a tejszínhabtól vagy a friss epertől; miután

pedig besöpörtek fejenként két adagot meg rá két kávét, egy darabig csak mosolyogtak egymásra meg az üres tányérokra, közben a forgalmat nézegetve.

Ez az időhúzás nem jött rosszul Dárday Gyulának. Tudta jól, hogy előbb-utóbb fel kell tennie a kérdést, hiába ugrik görcsbe a gyomra tőle már előre, és nem voltak illúziói. Mindenki azt hiszi, apa és lánya ruccant le egy kis délutáni nassolásra, talán még ő maga is, pláne hogy a pultnál ő fizetett. De ez a képlet jóval bonyolultabb, és a végére kell járnia, miben különbözik bármi hétköznaptól, amilyen a kislányok meg kisfiúk szeretgetése, ha már egyszer így alakult, hogy rácsattant a vidra vas. Azután visszafelé is megmászta a várhegyet, noha Dárday tudott egy liftet, az segített valamit a kitérő ellenére; útközben az egyik erkélyt szőlőlugas borította, odafönt kanári is ugrált, füttyült a kalitkájában, egy öregember pedig a magasból rájuk emelte a poharát – olyan szőke volt a bor benne, mint a júliusi búzakalász. Ők hallgatagon szuszogtak fel a nyomasztóan monumentális falakig, át a másik négyemeletes kaputornyon, amelyet a pisaiak hagytak itt emlékké, mert a férfi kint az utcán azt mondta álmai vándorának: – Jöjjön, mutatni akarok magának valamit.

Elli nem érezte ildomosnak, hogy ellenkezzék, bár a hasa pukkadásig megtelt, s egyetlen porcikája sem kívánta a hegymászást így ebéd után; mégis meglepődött, mikor tíz perc múlva a vár tulsó felén amaz, mint egy cukrosbácsi, megállt egy kőszegélyes kapubéllet előtt, majd így szólt hozzá:

– Én itt lakom. – Virágok nyíltak a kapu mellett mindkét oldalon.

– Nem mehetek be magával – védekezett Elli. – Mindenki látja.

– Ez igaz – felelte kissé tanácstalanul a férfi. Úgy érezte, menten összeütköznek a nehézkedéstől, porrá zúzódnak egymáson. – Hanem azért csak jöjjön föl nyugodtan – tette hozzá a lány megszeppenését látva. – Vagy bízik bennem, vagy sem, de ha igen, ígérem, nem fogja megbánni. – Ez hatott.

Fölmentek lifttel a harmadikra, egy kis folyosón bejutottak az étkezőbe, melynek egyetlen hatalmas ablaka embermagasságban kezdődött és méterekkel följebb, a mennyezet alatt ért véget, párkányán az üvegnek támasztott színes idegenforgalmi broszúrákkal. Három megterített asztalka is állt ott két-két székkal meg egy pirinyó tálalóval, rajta gyümölcstálban már banán meg a másnapi narancs, egy nagy üveg müzli s mindenféle zacskós kekszek, hadd keressen a szomszéd pék is. Mivel konyha a szállóban nem volt, svédasztal pláne nem, a tejet is a jégszekrényből kellett előhalászni, melegíteni meg egy mikro ácsorgott a pulton a kávéfőző mellett, megcsúfolásául a reggeli szent hagyományának, s ehhez a fehér falak, a sötét ablakráma meg a fekete bútorok tökéletesen árasztották az elkeserítő hangulatot. Viszont, mint Dárday hamar fölfedezte, innen az étkezőből egy újabb zezugos folyosón át előbb egy töredezett majolikacsempével meg üvegtéglával kirakott kis belső udvarra lehetett kijutni, ahol mindenféle téli zöldék búslakodtak, utána meg a négy fal szélárnyékából az eget követve, fel a mázolt vaslépcsőn egyenesen nem is egy, hanem három, egymásból kiágazó tetőteraszra, ahol fehér ponyva alatt reggeliztek a szemfülesek, de voltak nyugágyak is a napozóknak. A ponyvát egy zöldrácsos szaletli tetejére feszítették ki, alatta nádbútorokkal, a mellvéd fehérre volt meszelve, mindenütt leanderek nyíltak, a szomszéd tetők cserepei pedig a barna meg a vörös minden árnyalatában gömbölyödtek. Ezt akarta Ellinek megmutatni.

A lány lerúgta a szandálját, fölmászott a terasznak támaszkodó kúpcserepes háztetőre, mint akinek nincs tériszonya, leült a gerincre, megtámaszkodott a két kezével, félig hátrafordult, azután körülnézett. A látvány csakugyan lenyűgöző volt. Egyrészt a ruhája alig fedte a térdét, s a fiatal alak meg a székesegyház kupolája egymás mellett takarták ki a kékselyem eget; másrészt a terasz mellvédje mögül, de még inkább onnan fönről kitarult előttük Cagliari, a várkerület házai felülnezetből, átellenben a királyi palota, az elefántos tornyon túl a kereskedelmi kikötő, meg a távolban két, egymással szemben benyúló földnyelv. Délkeletről odalátszottak a sólepárlók medencéi, ha ellenben hátrasétáltak az eldugottabb teraszocskákra, északnyugat felé kék hegylánc kísért a láthatárt, a messzeségben a tenger felől a városi

strand terület el beérkező fehér hajókkal, körben pedig ipartelepek. S hogy mindez pusztai illúzió, azt rozsdásodó tetőantennák meg a vajszerű homlokzatok tetején vasállványokra felszerelt légkondicionálók tucatjai bizonygatták. Hozzá itt hátul még szellősebb is volt a látvány, a napozóágyak előtt csupán egyetlen vaskorlát húzódott a mélység peremén.

– Most mi legyen? – kérdezte Dárdai Gyula, miután kigyönyörködtek magukat. Lemásztak a vaslétrán, lesétáltak a belső lépcsősoron, megálltak a szobája előtt, és akkor föltette neki a kérdést. – Bejön?

Elli nem mondott rá se igent, se nemet, csak mosolygott, mert ha valaki ért a szóból, annak ennyi is elég. – Nem – felelte végül nyugodtan, akárha olvasott volna a gondolataiban. – Másról van szó. Egészen másról. – De hogy miről, azt nem árulta el. Helyette nézték egymást bódultan, mint akik képtelenek elválni, mégsem tudják, hogyan kerülhetnék el. Dárdai elzsibbadt. Kisvártatva azonban Elli arca földerült, mint aki rájött a megoldásra. Nekiszegezte a férfi mellének a mutatóját.

– Tudja mit, elgázolom. Fizessen, aztán jöjjön le csomagostul a kapu elé ma délután ötkor! Tudom, mit csinállok. – Sarkon fordult, azzal boldogan riszálva elment. A papucsai hangosan csattogott, s noha nem nézett hátra, pontosan tudta, hogy a férfi nem bírja levenni a fenekéről a szemét.

Négykor váltak el, ötkor találkoztak. A tanár addig körmét rágva tépelődött. Diákkora óta nem volt ilyen mámorító céltalanul csavarogni valakivel, most azonban döntenie kellett, mer-e még mindig, megpróbálja-e ismét, mint kamaszfejjel azt az első ejtőernyős ugrását. Később azonban, ahogy abban a keskeny sikátorban a szálló előtt várakozva a feléje száguldó sportkocsit nézte, azokban a másodpercekben Dárdai Gyula megesküdtött volna, hogy a lány mégiscsak legalább tizennyolc éves, föltéve, ha valami örült jogosítványt adott neki; mint egy árny a legtávolabbi múltból, csak már azt nem bírta kivenni, kié. Továbbá – napfény kitérülő ablakon – átvillant rajta a reklám hőskora a rádióból, mikor még elegendő volt, ha egy férfit belebúgta a mikrofonba: „Szervusz Salvus, gyógyító víz!”, de a szorulásnak ez a biztos ellenszere, nem az ivókúra.

A kocsik jobbról is, balról is szinte horzsolta a málnaszín házfalakat, ám ügyesen centizett a bejáratok között. Dárdai megbabonázva leste az utcácska végéből, ahol a Via Canelles annyira kiszélesedett, hogy néhány halszállkásan parkoló robogó is elfért rajta a székesegyház felőli támfalnál. Mozdulni sem ideje, sem ereje nem maradt, mikor az autósoda csikorogva lefékezett mellette, de úgy, hogy a habos bélésű bal első gumi a cipője orrát súrolta. Hogy azonban a kocsiszekrény el ne sodorja, darab fa módjára hanyatt kellett esnie. Fel is borult hangos csattanással, akár a kugli, előtte a füstölő fékpofájú kabrióval, melyben Elli felágaskodott, kitekintett rá, majd szája elé kapva a kezét, kiugrott, és az autót megkerülve hozzáfutott. Fehér ruhája lengett utána, szandálja csattogott a macskaköveken. Leguggolt mellé, föléje hajolt, Dárdai Gyula pedig elalélt a gyönyörűségtől.

Hevert a kövezeten kiterülve, mint egy plakát, és az járt a fejében, hogy Margit néninek bezzeg volt egy nemzetközi fülemülje is, ami franciául meg angolul fütyögött. – *Méridien, méridien, méridien* – hajtogatta a kertjében, utána meg: – *Terrific, terrific, terrific!* –, de aztán elvitte a tornádó. Egyszer ugyanis arra járt egy széltekerő, fordult kettőt, perdült hármát, letarolt néhány gyümölcsöst, kitepelt egy öreg fenyőt, majd némi habozás után ügyesen bekanyarodott a néni házába, de mivel nemcsak az ajtó, hanem hátul az ablak is nyitva volt, nem vitte magával az egész földet, hanem ahogy jött, sebbel-lobbal távozott, épp csak a karnist görbítette el. Viszont a duglászfenyővel együtt felkapta a franciául tudó fülemilét, s így amerre vonult, többen tanúsították, hogy égi szózatot hallottak a viharból provanszál kiejtéssel, elegendő fejtevést okozva ezzel a teológusoknak.

Amikor az ismeretlen katona – bátran nevezhetjük így – hanyatt vágódott, a fejét beverte, ezúttal azonban meghatározott következményekkel. Most egyelőre feltápáskodott a porból és intett, hogy semmi baj, nem kell rendőrt hívni; a máriabesnyői Szűzanya sem

vághatott volna üdvözültebb képet nála, miközben beszállt a lány mellé a fehér sportkocsiba. – A kórházba megyünk! – vetette oda megnyugtatóan Elli a bábéskodóknak, azzal már indított is, bár útközben a biztonság kedvéért háromszor is átforgatta a rendszámtáblát.

Rejtélyes okokból Elli Stavropoulosnak a vitorlázás mindig is a vérében volt. Hét évig járt Gordonstaunba, a fizikai terhelés ott szerepelt a tantervben, ő pedig a tengert választotta, nem a hegymászást; az iskola hajójával jártak a Külső-Hebridákra túl, lementek Lisszabonig, sőt az Egyesült Királyságot is megkerülték. Ekkor derült ki, hogy őstehetség: ködben is úgy tájékozódott, mint a vöcsök.

Mindenkinek van egy eltírt története, mert amit az ember nem mondhat el senkinek, az sokkal érdekesebb. Az övé azzal kezdődött, hogy Londonban a szomszédjukban lakott egy kivénhedt konzul, akit már csak a protokollon foglalkoztatott a külügy; annak a felesége volt ecuadori, s kicsiként gyakran vigyázott rájuk, utána meg csak egyszerűen összebarátkoztak; ez a korán öszülő, szemüveges asszony mesélt folyton a fiatalkoráról, mikor az apja a brit elhárításnak dolgozott Quitóban. Akkoriban mindenféle alak megfordult a fodrásszalójukban, s volt közöttük egy tüzes kis köpcös ember, aki rejtélyekre vadászott éveken át. Valakit üldözött, aki sokat tudott, vagy csak úgy tett, mintha tudott volna; ez a titokzatos vadász egyszer, egyetlenegyszer ellátogatott az otthonukba, sosem felejtette el, mert az apja akkor jött rá a kiejtéséből, honnan sodorta a teraszukra holmi keleti passzát. Búcsúzóul pár szót beszéltek négy szemközt a kapuban ők ketten is, az illető azonban utána eltűnt, mintha a föld nyelte volna el; azt hitték, beszippantotta a zavaros ügyletek világa, pedig tetszetek egymásnak, ezt tudta biztosan, hisz még évekig leveleztek, mikor amaz a világ túlfeléről megírta a címét, csak aztán ő férjhez ment. Vajon mi lett vele? Fontosabb volt számára a két gyereke, hogysem kiderítse, ámbár akkoriban kétségtelenül válaszúthoz érkezett, és sohasem tudta meg, jól döntött-e, ha a tanulást okvetlenül meg kellett fogalmaznia. Időről időre vissza is járt Dél-Amerikába, hátha valahol véletlenül egymásba futnak – utoljára Punta Arenasban kereste, de hiába.

Elli fiatal fantáziájának több se kellett. Mikor megtudta, hogy Punta Arenas a Tűzföldön van, egy pillanat alatt megtörtént vele a jóvátehetetlen – a név kiégethetetlenül ott ragadt, gyökeret vert a képzeletében. Tizenhat éves múlt akkor. Ez már az iskolában történt, alighogy visszament nyár végén északra, a süvöltő atlanti szelek közé. Attól fogva nem nyughatott többé.

Miután leérettségizett, gondolta, kivesz egy évet, hova siessen; akkor szegődött el egy hírneves magánoktató mellé tanoncnak, aki a szakképzésen megtanította az Atlanti-óceán minden csínjára-bínjára, csak arra nem, hogy ha fölkeresi a tűzföldi Szibillát, mindjárt az összessel találkozik, mégse fogja megtudni tőlük, mitől olyan nehéz a szíve. Abban az évben tíz hónapig be se jött a vízről, minden nap tanult és tanult; mikor aztán a tíz hónap letelt, fogta magát és elszökött hazulról. Addigra már november derekára járt. Előtte feladott egy hirdetést, hogy elmenne Patagóniába bármilyen bárkára fizetetlen mindenekért, amire rögtön válaszolt egy bizonyos Rosa Montez, szabadidejében San Diego-i lakberendező, mert éppen a megfelelő zónában tartózkodott, és neki is forrt a vére, ehhez pedig volt egy Kiwi nevű kis vitorlása, mindössze harmincegy láb hosszú, de nem a gyümölcsről, hanem a madárról nevezte el; Elli pedig fogta a megtakarított pénzét, és Buenos Airesen át egyenesen Ushuaiába repült hozzá, egy olyan pici légikikötőbe, ahol csak két cső fért el, a végén egy-egy gépmadár. Még össze se ültek, máris nagy terveket kovácsoltak, hogy három hónap alatt cikkcakkban lavírozva fölhatolnak egészen Puerto Monttig – ez tudvalevőleg a világ vége annak, aki nem kívánczik emberek közé, mert ott kezdődik a civilizáció; sőt Rosa felhívta Stavropoulost is, az meg egyrészt a haját tépte, másrészt eszelős büszkeség fogta el, amiért rátalált az igazi örököse, de legalább nem kerestette tovább a rendőrséggel.

A Kiwi ha nem is a szegény ember egyárbocosa volt, semmi esetre sem pazarolták rá a kényelmet. Kettős kieljét föl lehetett húzni, hogy sekély vízben is kiköthessen, s apálykor a kagylók közt a sárban fel ne dőljön, mint a döglött hal, valamint Bermuda-kötélzete volt a hosszú fő-, meg az öblösebb orrvitorla kezeléséhez; ha fürgének nem is, a szigetek közti tekergéshez megbízhatónak ígérkezett, ha pedig ki kellett merészkedni vele a nyílt vízre, még mindig ott volt a dupla tökesúly meg a szenvedélyesen átélt ima. Mindehhez a tat végében feszült a kormánylapát, ahonnan a bumfa mentén végig lehetett látni az orrig és tovább.

Középutt az ajtó nélküli, de fatetős kabin szerény szállás volt a végtelenségig, két koporsószerű fekhellyel, elől két hosszúkas, oldalt meg három-három szorosan lezárt kerek ablakkal; elvben így egyikük akár ki is kandikálhatott bentről, ámbár ha a fedélzeten hullámok söpörtek végig, a hab az égig csapott, megzavarva a szemlélődést. A két vízszintes kémlelőablak közt állt egy beépített szekrényke, benne a konyhájuk egy odacsavazott merülő forralóval, melyet a kabin tetején lapuló napelem volt hivatva feltölteni, de se jégszekrény, se zuhany, se radar, épp csak egy oszlopra szerelt parányi asztalka a konyhától jobbra, rajta a szonár képernyőjével, fölötte a rádióval meg a térképekkel, a mély polcokon ruhák meg vegyszerek, talpuk alatt a fenékvíz, az alatt pedig a hol hat, hol huszonhat csomóval száguldó tenger. Továbbá volt még elől az orrban, a fülkén túl egy vízhatlan raktár is a vitorláknak meg az élelemnek, ahova fémlétrán kellett lemászni, de az ivóvizet már vörös kannákban, odafönt a korláthoz láncolva tartalékolták, mellettük a sárga műanyagkajakkal, mert lent a hajótestben kevés volt a hely.

A kabinban a két fekhelyet Elli később tárolónak használta, telepakolva műanyagládákkal az élelemnek meg a gyógyszereknek, ő maga pedig a bejáratlaltal szemben, egy babzsákon aludt hanyatt dölve, lábbal a szerszámosládán, hogy egy pillanat alatt kiugorhasson a fedélzetre, ha muszáj. A bejárat mellett kétfelől fogantyúba lehetett kapaszkodni, ha dobálna a hajó, illetve a polcok peremét végig valami smirgliszzerű anyaggal borították, hogy ne csússzon a vizes tenyere rajtuk. A padlón is ilyen csíkok segítettek talpon maradni, a fogantyúk meg arra voltak jók, hogy táncra perdüljön vagy helyben fusson, ha nagyon fázott. Viszont valahányszor ő volt soron a kormánylapátnál a kantáros piros overáljában, halászgárbóban meg kötött sipkásan, fejlámpával, olyankor az élet leegyszerűsödött. Ha jó volt a szél, csak tartania kellett a rudat, ha viszont fölerősödött, muszáj volt reffelni, s ekkor megtanulta, milyen érzés, mikor az ember gumicsizmája megtelik meleg vízzel a szakadó verejtékétől. Ilyenkor zoknit cserélt, meg amit kellett, azzal ment minden tovább. Volt olyan, hogy az overál meg a piros-sárga-fekete gumikabát nem jött le róla másfél hónapig. Néha letolta, nedves kendővel takarítást rendezett, vagy ha nagyon elázott rajta a ruha, alsót is cserélt, utána azonban visszahúzta a vízhatlan felsőt: abban aludt, evett, létezett, kint, bent, bárhol, csuklyával a fején, a kabinban is, különben megfagyott.

A Horn-fok környékének rémesen rossz a híre a tengerészeti szakirodalomban, bár a 19. század első felére Basil Hall kapitány már arról biztosította az Admiraltást, hogy a navigáció meg a tengerjárás fejlődő gyakorlatának hála a nehézségek java letűnt, s az arra járók rettegés helyett legföljebb bizonyos fokú érdeklődés fogja el; ő azonban egy mindössze huszonnégy ágyús, hatodosztályú kis postahajón, a Conway nevezetű háromárbocson parancsnokolt, ami menti elfogultságát. Bár azt is hozzátette, hogy midőn 1820 november 25.-én a szorozhoz értek, a déli tengerbe meredő sziklák közelébe, izgalom fogta el őket: minden szem nyugatra szegeződött, a Fok irányába, arra az égnegyedre, amerre maga az ismeretlen várt rájuk. A kíváncsibb tisztek csoportjai messzelátóval meg notesszal a kezükben fenn hintáztak az árbockosarakban, a pillanatra várva, mikor a szárazföld feltűnik, miközben az ilyesmire kevésbé érzékeny matrónnépségek lenn a fedélzeten nagy nevetések közepette szaltózással szórakozott.

Közben lement a nap, az izgalomuk pedig nőttön-nőtt, hogy nem pillantják meg a földet, mielőtt az éj lehull; ám a hosszú nyáresti félhomály vége felé nagy örömeikre egyszer

csak megjelent a Fok a nyugati láthatáron. Az ötven vagy hatvan mérföldnyire feltűnedező száraz körvonalait rövid időre mintha ceruzával rajzolták volna az égre, ahogy a napnyugta utolsó fénysugarai megcsillantak rajta, majd hamarosan elnyelt mindent a sötét.

Az éjszaka még alig negyedőrája tartott, mikor valami új és váratlan tünemény ragadta meg a figyelmüket: az északnyugati horizonton vakító világosság gyúlt szabályos időközökben. Kezdetben élénkvörösén ragyogott, majd fokozatosan fakulni látszott, míg csak ki nem aludt teljesen; négy vagy öt perc elteltével a ragyogása hirtelen helyreállt, s úgy tűnt, mintha égő anyagoszlop vetült volna az égre. Ez az időszak tíz-húsz másodpercig tartott, utána úgy halványodva, ahogy az oszlop magassága csökkent, míg végül mindössze holmi tompa, rőt derengés maradt vissza, hogy egy perc múlva az is kihunyjon. A fedélzeten élénk találgatás folyt, mi lehet a szabálytalan időközönként felvillanó fényforrás. Többen világítótorony köröző fényszórójára fogadtak, ami nem is volt indokolatlan összehasonlítás, mások égő erdőre, s hogy a fényerő váltakozását a szél okozza, valahányszor a lángokat fölkorbácsolja. Ám azok, akik látcsövön át hosszasan és gondosan tanulmányozták a jelenséget, egyetértettek abban, hogy egy a Strombolihoz hasonló tűzhányó lehet a ludas, időről időre lángsugarakat és izzó köveket köpködve a magasba, mely utóbbiak a hegyoldalra visszahullva hűltükben még kis ideig vöröslöttek.

Ez a különös fényforrás reggelig látható maradt, pitymallatkor azonban eltűnt a szemük elől, s noha éjszaka úgy vélték, nem lehet messzebb nyolc vagy tíz mérföldnél, meglepetésükre reggel semmiféle földet nem láttak abban az irányban. Méricskélni kezdtek az iránytűvel, mígnem kiderült, hogy vagy száz mérföldnyire a hajótól, magán a Tűzföldön pillanthatták meg a természet tűzijátékát; nem elképzelhetetlen, hogy Magellán is ilyesmiben részesült, azért adta ennek a kopár vidéknek ezt a nevet. November 26-án reggel hatra aztán a Conway tíz-tizenkét mérföldre megközelítette a Horn-fokot, s miközben megkerülte, hogy kihajózzon a Csendes-óceánra, alaposan szemügyre vehették az éles körvonallú, fenséges tájat. A nyugati viharok ostromozta Fok égbetörő, iszamos szikla, tekintélyt parancsolón magaslik a vidék fölé, egy fűszál nem sok, annyi se él meg rajta, hanem messze benyúlik a tengerbe sötét és magányos pompájában.

A két nő Ushuaiából hajózott ki november végén. A naptár szerint nyárra járt, ámbár ezt az olykor vízszintesen szakadó jégesőből nem lehetett volna megmondani. Útközben a sziklák gránitja olyan rücskösnek hatott, akár a rozmár pórusai testközelből. Távolabbról odalátszottak a fölül havas, alul zuzmóvörös, középujt kopasz, vigasztalan hegláncok, csupa fűrészelű, szaggatott sziklafog a lemenő nap vetette hosszú árnyékokkal meredek oldalukon. A sötétszürke felhők közén olykor, mint valami léken keresztül, barokk sugárpázmák törtek át, megvilágítva a háborgó óceán tajtékos felszínét. A víz mintha fekete bazaltból lett volna, súlyosan mozgott, másutt meg átváltozott tajtékkal erezett, hullámozó füstüveggé. A parton hol pingvintelepek maradtak el a kőpusztaságban, hol halott fák kérgehántott, világos törzse meredezett a zöld aljnövényzetből a magasba, néha pedig egy-egy pirosra meg fehérre festett világítótorony. A csatorna közepén a nagyobb sziklapadokon fókacsordák heverésztek. Kékbe játszó, jégtömböket borjázó gleccserek maradtak el mellettük, hullámverésük megdobta a kis hajót.

Noha a Kiwi Argentínából indult el, egy nap alatt Chilébe ért, s a továbbiakban ott is maradt. Sajnos Rosa hamarosan rossz hírt kapott, haza kellett repülnie Kaliforniába, Elli pedig választhatott: vagy fényesíti a rezet valamelyik eldugott öbölben hónapokon át, míg csak a tulajdonos vissza nem ér, vagy folytatja az útját, immár egyedül – persze kapott az ajánlaton, hisz nem mindennap esik meg az emberrel, hogy tizennyolc évesen rábíznak egy komplett hajót, és különben sem volt az a típus, aki sokáig ül egyhelyben. Mikor tehát kiderült, hogy a közös kalandoknak annyi, legközelebb már együtt hívták fel Elli apját, noha ő nem szólalt meg, csak Rosa Montez beszélt. Felnőtt a felnőttnek, elmagyarázta Stavropoulosnak, hogy váratlanul vissza kell utaznia, az eredeti tervnek lőttek, viszont vakon hisz a

lányában, s két hónap múlva vagy akörül, találkoznak a végállomáson, mert Elli kiváló sportember, napi tíz szelet csokoládéval a világ végére elmegy, különben is ideje már, hogy kipróbálja magát.

Akár barátságból hazudta ezt, akár mert nem volt más választása, a hívott a vonal másik végén egyáltalán nem volt oda a gyönyörűségtől, hogy a Déli Csendes-óceán dühének teheti ki az egy szem lányát. Rosa Montez azonban meggyőzte végül, mondván, a gyerek érettebb a koránál, a biztonság vaskalapos, feltétlen híve, azaz életben fog maradni, mivel felkészülten szokott dönteni. Ez persze költői túlzás volt: két hét múlva például Elli piros bikiniben ott találta magát valami zátonyféle tetején, szemközt egy olvadozó gleccserrel, s a fjord vizébe zuhanó, háznai jégtömbök okozta kisebbfajta szökőár majdnem ledöntötte a lábáról. A fehéren rohanó tajtékban derékig elmerülve egy sziklába kapaszkodott, közben viszont a bőrén tapasztalhatta, hogy szezonban a víz errefelé nyolc fokra is fölmelegszik, dacára az ólmos fellegeknek.

Ebből aztán az lett, hogy decembertől február végéig tengeren telt az egész nyara. A parton sorra maradtak hátra a tűzhányók, miközben a havas csúcsok sorfala közt úgy húzódtak meg a gránitba mélyedő sziklacsatornák, mint egy irdatlan arc ráncai, melyet már réges-rég elöntöttek a könnyek. Útvonaltervezésre a kék bibliának is nevezett tengerészeti kalauzt használta, mellé meg a rádió sugárzott előfizetéses időjárásjelentést, de nem érdekelték se Puerto Williams, se a többi állomás színes faházai. A Beagle-csatornából a partok mentén fölvtorlázott jó kétszáz mérföldet, ahol előbb elérte a Fueguino-lávamezőt, a legdélebbi Szibilla otthonát, s itt valamiféle válasz reményében ki is kötött éjszakára. Estefelé az éles sárga fényben fehéren izzott alatta a víz, a zöldülő ég előtt megfeketedtek a hegyek.

Utána továbbhaladt északnak, az éktelenül hosszú Isla Desolación csúcsánál viszont visszakanyarodott délkeletre, be a Magellán-szoros torkolatába, mintha Punta Arenast keresné, majd kisvártatva balra föl a Rennell-szigetek meg a Hanover-sziget mellett, hogy csakhamar ismét északnak fordulva egy durván háromszáz mérföldes csatornarendszeren, Puerto Edént is érintve fölérjen a Messier-csatornán a Bánat-öböl, melyet átszelve majd ismét ki kellett merészkednie a Csendes-óceánra. Ez úgy esett, hogy Puerto Edénben, a világ legesősebb településén tudvalevőleg több a kutya, mint az ember, az egyetlen járda egy fölfelé kapaszkodó falépcső nyolc vagy tíz épület mellett, és tőle nem messze alig hatszáz lábra szűkül egy olyan szoros, ahol mindjárt két tengeráram is találkozik; meg is pörgette a hajót a tengelye körül, de mivel Elli mindvégig gondosan szemmel tartotta a Mária-kápolnát, amelyet a helybéli halászok emeltek a sikeres átkelés megtámogatására, sikerült a Messier-csatornába kimenekülnie.

A Magellán-szorossal amúgy nagy szerencséje volt, mert úgy hallotta, olykor egy hónapot is várni kell a kedvező időjárásra, ő viszont pár rövid nap alatt letudta ezt a szakaszt, s csak egyszer kapott olyan erős ellenszelet, hogy öt óra alatt mindössze három mérföldet sikerült megtennie, mielőtt lehorgonyozhatott volna egy védett kis benyúló mohos sziklafala tövében. Ez az ellenszél aztán nem is hagyta cserben, míg csak föl nem ért zegzugos járatokon a hangzatos nevű Bánat-öböl, szemben egy hatalmas félszigettel, amelyen rögtön három hegy is emelkedett egymás háta mögött, mint egy villa gonoszul begömbülő ágai. Itt két és fél hét szörnyű viharai után egy teljes napra megpihent, mert már alig látott a fáradtságtól: a zuhogó havas eső, a sziklahasadékokból minduntalan rátörő szélrohamok meg a jégkásától fehéren fortyogó víz miatt ott is zátonyt sejtett, ahol híre sem volt; minden hullámtörés gyanakvással és halálfélelemmel töltötte el, a csokoládé pedig annyira fogyott, hogy a napi fejadagot tíz szeletről hatra volt kénytelen leszállítani. Öbölről öbölre araszolva ért fel idáig, olykor kisebb jéghegyek között, s egy ízben a vihar kis híján a hajóra döntött a partról egy fát, de az csak a zászlórudat csapta le a tatról.

A pihenő mindazonáltal kényszerszünetnek is bizonyult. A világnak ezen a részén oly kevesen járnak, hogy a hajózási térképek többnyire megbízhatatlanok; biztonságosnak

mondott öblök közepén is bukkanhattak fel sziklapadok, s így csak a szerencsén múlt, ha nem futott zátonyra, ebben a türelemjátékban azonban teljesen kimerült. Ráadásul az állandó nedvességtől a szonár is megadta magát, mindenestül a szemére meg az ösztöneire kellett hagyatkoznia. Már több mint egy hónapja napi egy zacskós levesen meg energiaszeleteken élt, vagyis a térképjavító felfedezőutaknak egyszer s mindenkorra búcsút mondhatott. Az egésztest pedig tetézte az erős északnyugati szél, amely felkorbácsolta az öblöt, aznap lehetetlenné téve az átkelést.

Innen február másodikán hajózott ki, óriási tarajos hullámok közt, amelyek kifogták a szelet a vitorlájából, valahányszor nagy dörrenéssel hullámvölgybe zuhant, minden hullám-hegy tetején viszont élhette újra át ugyanazt az iszonyatot, amit hétéves korában, mikor először állt ki a toronyugródeszka végére, mélyen alatta a medencével. Egyik percben fölkapaszkodtak, fenn a csúcson minden pillanat egy örökkévalóságnak tűnt, azután a nyolctonnás hajótest a túloldalon lezuhant, mint a hullámvasút, a dörej elnyomta a sikoltozását, de hiába repült ide-oda, kutya szájában a rongybaba, senki sem lehetett nála boldogabb. Ahogy egy másik gordonstauni diák mondta egyszer, a tenger rendkívüli szerető – az ember előbb azt hiszi, nincs más igazi élet, csak ez, tíz perc múlva meg már a haláláért könyörög; ez az öböl Ellit az első állítás igazáról győzte meg.

Mostanára annyira összenőtt a hajóval, hogy azonosult a testük, mint lovasé a vágató lóval: ha elkezdett lifegni a vitorla hátsó éle, álmában is azonnal megérezte, felébredt és ráhúzott a csörlőn. A víz ekkora sebességnél viszont üt, mint a beton, percenként kiosztva három-négy akkora pofont, hogy az ember átrepül a korláton. Kikötött kormánynál az egyetlen stabil pozíció lenni a babzsákon volt, de ha bárhova mennie kellett, csakis fogantyúról fogantyúra sikerült, állandóan kapaszkodva, amibe lehetett, mert a hullámvölgy táncoltatta ide-oda, akkorákat rántva rajta, hogy azt hitte, leszakad a karja, miközben felszántotta az öblöt. Muszáj volt gépként tennie a dolgát, nem gondolkodni, nem érezni, és főleg nem fájni. Az ötvenkét órás átkelés mindazonáltal az út egyik fénypontja is lett – akkora vadászó delfincsapatba futott bele, mint a Hyde Park, állatok százaiba; összehangolt ugrásaikkal kétségbe ejtettek volna egy kiképző őrmestert, utána meg bálnákba, túl közelielbe is, akik szemügyre vették, majd alámerültek, hatalmas farkuszonyukat hagyva utoljára.

Már a Peninsula des Tres Montes közelében járt, mikor váratlan köd ereszkedett le a tengerre. Ez Chile egyik legforgalmasabb útszakasza, s az a teherhajó, mely az imént egy mérföldre balra őket előzte épp, egyszerre eltűnt. Hiába kellett volna rég aludnia, helyette ülhetett ott a kezében egy műanyagtölcsérrel, mely a ködkürtöt helyettesítette, a hangja viszont alig hallatszott a közeledő motordohogástól. Éppen negyvenhárom órája küzdött, közben csak ötven percet sikerült aludnia a lapát mellett, ezért rendkívüli hallucinációk gyötörték; ám bármily hajmeresztő volt, folytatnia kellett az útját szonár és holdsütés nélkül a sötétben, gyér lámpafényben úszó lazacfarmokat kerülgetve, míg végül a fejlámpa pászmája mellett átevicckélt három szűk csatornán – a legszélesebb se volt több kétszáznegyven lábnál, a legkeskenyebb ellenben alig kilencven –, majd egy benyílóban horgonyt vetett. A saját motorja pőfögését ekkor már mennyei muzsikának vélte.

Körülötte a tükörsima feketeségen az odafönt átszáguldó üstökösök csóvájának visszfénye lángolt. Újhold volt és vaksötét, ám a messzeségből így is odaderengett a havas hegycsúcsok és tűzhányók sora. Mielőtt büszke, álomtalan alvásba ájult volna lent a fülkében, még egyszer végigvonultak előtte a leküzdött akadályok: a barátságtalan jéghegyek, mindenféle égszakadás, havas kása, örvények és vízen kóborló széltölcsérek, baljós köd, meg az ellene összefogott elemek ezer csalafintasága. A tanulság annyi volt, hogy aki egy szál maga jön ide, mintha utolsó ember lenne a földön, annak nemcsak A-, hanem B-, C-, D- és E-tervre is szüksége lesz, amúgy meg jobban jár, ha főntről le, hátszélben teheti meg ugyanezt az utat. Másnap aztán a Bánat-öböltől az óceán partvonalát követve a Garrido-, Smith-, Luz- és Quemada-szigetek közti zegzugos járaton betakarodott a védettebb Moraleda-csatornába,

majd onnan továbbra is északnak tartott. Az Anna Pink-öböltől megváltozott az időjárás: nem lett szubtrópusi, ámde lenyugodott. Kendőt kellett viselnie a fején, hogy le ne égjen. Puerto Aguirréban végre volt jel, harmadfél hónap után tudott beszélni a családjával ismét, bár az érzelmekről mostanára leszokott, kivéve a zabkása heves utálatát.

Puerto Cisnesben találkozhatott volna egy osztálytársával, aki helikopteren járt arra és fényképezni hívta, de inkább kajakozni indult, azután meg makrélát halászni néhány helybelivel. Még be se dobta a horgát, már ki is húzott vele egy szörnyeteget, az ottaniak szerint azonban legfeljebb közepes darab volt. Innen tovább ment Puerto Melinkába, ahol ki kellett cserélnie a motor hűtőcsövét, mert kilyukadt és felszipkázta a sós vizet, s ez egy napi késedelmébe került, viszont a hely olyan világvárosnak bizonyult, hogy még utcai jelzőlámpa is akadt benne. Mire a Corcovado-öbölbe ért, az ólomszürke ég alatt már csak néhány nap volt hátra zuhany, bifszték meg sör nélkül, az utolsó délután pedig kirúszosztta a száját, és a dagállal befutott, belibegett, becsalinkázott Puerto Monttba.

Február végét írtak. Még öt hónapot kellett várnia, mire addig az első mondatig eljutottak Dárday Gyulával, amely megváltoztatott mindent; és így nem is maradt, amit majd elmesélhessen másoknak, csak ezek a szándékosan feledésre ítélt, épp mert igaz történetek.

Athanasius Stavropoulos nyájas, vékonycsontú aggastyán volt az inkább szívós, mint erős fajtából. Keskeny válla, széles csípeje, kis pocakja nőiessé tehetné volna, ha fel nem tűnt a szemlélőnek, hogy sasorra, barázdált arca, illetve évei száma miatt egy sörhas jobban állt volna neki. Így viszont szokatlanul karcsún hatott hetvenéves korára, s ehhez a nadrágszíj-alkathoz jól illett a viselkedéséből áradó erély, melyet rosszul leplezett az ajkát soha el nem hagyó, joviális mosolya. Ebben a percben a korlátnak támaszkodva ácsorgott az utasfedélzeten, mely széles sétányként futotta körbe a hajótest földszintjét, és a lányát figyelte, amint a cirkálója mellé gurul, a nyitott sportkocsi anyósülésén egy kopasz idegennel. Fehér nyári ruhás barna nőn megakad bárki szeme, a férfi viszont elég érdekesen festett a tiritarka hawaii ingében.

Szemben a Via Roma málna- meg csontszínű árkádjai előtt kétszer három sávban hömpölygött a forgalom, majd vele párhuzamosan szervizutat meg parkoló autókat fogott közre egy alacsony, megtermett fenyőkből álló ritkás fasor. Közvetlenül ezután húzódott a Szeptember tizenegyediké sugárút a maga újabb négy sávjával, rá újabb járdaszerűség szétnyíló kúpformára nyírt hatalmas vörös leanderekkel meg a szél közelségétől megvadult pálmákkal, azután megint egy parkolónak használt szervizút, túl rajta ismét egy forgalmi sáv, legvégül pedig fekete-fehér csíkos betonszegély, mielőtt a hőségben kongó parkolón túl feltűnt volna a kikötő-igazgatóság lapos székháza, mellette a belső jachtkikötő árbocerdejével. A túlsó homlokzatok meg az innenső kék betondoboz között zebra keresztezte a forgalmat több mint száz méter hosszan.

Alighogy kihajtott a várkerületből, Elli elkezdett illedelmesen vezetni. Megkerülte a teret, de ahelyett hogy kifelé tartott volna a kereskedelmi kikötő felé, balra kis ívben visszakanyarodott a legkülső szervizútra, az óriási, délutánra nagyjából kiürült parkolón át fölgurult az igazgatóságig, befordult a sarkán, s kisvártatva lefékezett az épület mögötti kocsisor szélén. A forróságtól még itt az árnyékban is rezgett a levegő.

Dárday Gyula végképp nem értett semmit. Kérdőn tekintett rá, a lány azonban nem magyarázkodott, hanem kiszállt, becsapta maga után a kabrió ajtaját, s csupán biccentett neki, hogy kövesse. A gyönyörű vörös bőrülések úgy fénylettek mögöttük abban az elhagyott, csupa króm habfehér versenycsodában, mint egy autógyár karácsonyi reklámja. Ilyen álomszép kocsiban még sohasem ült, se ilyen csinos vezető mellett, pláne nem efféle kezdetek után, tehát mondhatni elragadtatás környékezte.

Mámora tovább fokozódott, mivel a belső medencében mindjárt két szuperjacht is horgonyzott, két hipermodern csoda: a medence túlfelén egy angol iskolahajó, rögtön az orruk előtt meg valami vízre ereszkedett úrjármű. Az iskolahajó egészen meghökkentően hatalmas volt, acélszürke galleon-test piskótaforma ablakkal négy sorban, lépcsőzetesen aláereszkedő tatján platformokkal, melyek közül a kétosztatú alsón a személyzet éppen motorcsónakokat tolt a vízre; ezen a kiugrón lengett a kereskedelmi flotta vörös lobogója, balra benne a Union Jackkel. A hajó vonalvezetése előrebukva ereszkedett, mint egy éles orrú, gigászi ezüst papucs, a napozófedélzetből pedig három, vékony hurkára emlékeztető, egyenként százméteres görbe árbo magaslott fel fémes csillogással, egyszerre kísérleti, bizarr és izgató, eltéveszthetetlen alakú.

Elli azonban nyílegyenesen a másik, innenső monstrum felé tartott, amely szintén akkora volt, hogy az ember a nézésébe is beleszédült, mégis kecses a végtelenségig – az üvegszálas hajótest visszatükrözte a Tirrén-tenger vizét, alig lehetett látni, hol válik el tőle. Följebb tejfehérbe, majd vakító fehérbe hajló felületek látszottak belőle az átmenetek közén újabb fedélzetekkel, ablakkal, legfölül fekete ablaküvegű parancsnoki híddal.

A lány föltekintett a korlátnak támaszkodó öregemberre, fölszaladt a rámpán, odaérintette arcát az övéhez, majd visszaintett tétován álldogáló utasának, aki baljában a táskával lassan kapaszkodott utána. Azt hitte, alkalmi ismerősök futottak össze, s nem tetszett neki, hogy az egészhez semmi köze, most ismerkedhet meg holmi vadidegennel, mielőtt kínosan magyarázkodva szabadulnának. Az ilyesmi időpocsékolás – továbbra is egyszerűen kettesben szeretett volna maradni ezzel a szilfiddel. A beszélgetés azonban itt szürreális fordulatot vett, mely a továbbiakban örvényként szippantotta be.

– Apus, Dárday urat is visszük magunkkal, rendben?

– Hát persze, szivecském. Ahogy akarod. Ön kedves vendégünk, uram, legyen szerencsénk. A boy majd a kabinjába viszi a csomagját. Mi történt? Poros a ruhája.

– Sajnos elgázoltam, de nincs semmi baja.

– Ah, igazán sajnálom. A doktorunk mindjárt megvizsgálja, kérem, fáradjon a rendelőbe.

A tűzrőlpattant öregúr előbb azonban előkiabálta a családját, hogy hamarjában bemutatassa őket. Fiatal neje, két kisebb meg egy nagykamasz fia volt, Elli ikre. Ők ketten nagyon hasonlítottak egymásra, Dárdayt azonban feszélyezte, valamennyien milyen hűvösen méregetik. Ez nem sok jót ígért.

Stavropoulos sokkal többet megtett az egy szem lányáért, mint a három fiáért együtvéve, a feleségéről nem is beszélve, de nem hiányzott neki, hogy az újságok megszellőztessék a nevét, ha ez az alak beperli. Akkor már tényleg igaza volt ennek a tücsöknek – milyen okos, hogy ide hozta, és nem a traumatológiára! Bár ahhoz képest egész jó bőrben van, ha csakugyan elütötte.

A mágnás fiatal felesége azonban jóval kevésbé volt lelkes. Belekarolt az urába, miközben végigmérte a jövevényt.

– Τι κάνει αυτός εδώ? Πόσο καιρό θα μείνει? – kérdezte, a szemét le sem véve róla.

– Είναι φιλοξενούμενος της Baby. Υπάρχει αρκετός χώρος.

– Να υπονοήσουμε πως ήταν αυτός που το έκανε.² – Aino Stavropoulos rámosolygott Dárdayra, szépen, melegen, ahogyan Klütaimnésztra mosolyoghatott Agamemnónra. Az arcára volt írva, áradt minden mozdulatából, hogy jutalomnak tartja magát, akit ki kell érdemelni, de ha ég a földdel összeér is, ő van a pulton belül.

² – Mit keres itt, és meddig marad?

– A gyerek látja vendégül. Elfér.

– Majd azt mondjuk, hogy ő tette.

Dárday kíváncsian nyugtázta, hogy minden szavukat kristálytisztán érti, bár egyiket sem neki szánták. Mi a fene történt a fejével, hogy hirtelen tud görögül? Ilyesmi legfeljebb apostolokkal szokott előfordulni, velük is csak pünkösdkor, és végképp nem mostanában.

– Köszönöm, hogy elvisznek. Kicsit összekuszálódtak a terveim – felelte illetlenül.

– Merre tart, ha megkérdezhetem?

– Szalonikibe.

– Szóra sem érdemes, az nekünk is útba esik. Maga író?

– Olyasféle. Egyetemi tanár, az élehetlenebb fajtából.

– Biztos túl sokat gondolkodik.

– Az megesik csakugyan.

– És min, ha szabad kérdenem?

– A lélek arra tanít, hogy van az anyag mögött valami általa leírhatatlan.

– Persze, az érték. És mivel elégedetlen, hogy utazgatásra adta a fejét?

– Mindenki a maga életét éli, én meg a közösségét – válaszolta kitérően Dárday. Igyekezett nem magyarázkodni. Aki járt Mimi néni tánciskolájába a Gerlóczy utcában, annak nem esik nehezére az ilyesmi.

– Szóval úgy érzi, változtatnia kell? Ez érdekes.

– Még nem gondolkoztam rajta, de lehet, hogy ideje. Nem szeretem, ha kihasználnak.

– Mikor nem megy a kupleráj, se a bútorokat cserélik le – helyeselt Stavropoulos. – Hát, érezze jól magát minálunk. Majd még találkozunk. – Dárday Gyulának pedig még napok múlva is fülébe csengett az asszony különös búcsúzkodása, ami úgy hangzott, mint egy fenyegetés: – Meglátja, velünk mindent megért majd, és semmit nem felejt.

Miután a család szétszéledt, Elli a még mindig szédelő tanárhoz fordult:

– Tényleg hagyja itt a táskáját, jöjjön inkább velem a dokihoz. A srác mindjárt fölviszi. – Azzal belekarolt és a központi lépcsősoron levonszolta a fedélközben egy tejüveges ajtóhoz. – Most pedig ide szépen bemegyünk!

Az orvosi rendelő tágas volt és takaros, üveges szekrényekkel telepakolva a falak mentén, középtűt zöld lepedővel leterített vizsgálóasztallal. Két keskeny ablak is húzódtott a mennyezet alatt, beszűrődött rajtuk a napszak visszfénye, különben azonban neon világította meg a helyiséget. A sarokban az asztalnál egy vörös hajú, szeplős férfi üldögélt, szemlátomást azon törve a fejét, mit keres itt, ám jöttükre leplezetlen kíváncsisággal felpillantott a könyvből.

– Á, Elli kisasszony, mi a helyzet? Jó napot, uram, üdvözlöm a pokolban. Hogyan segíthetek?

A lány fürkészőn meredt rá, azután megrázta a fejét.

– Apus kéri, hogy vizsgálja meg az urat. Véletlenül elütöttem, de nem nagyon.

– Világos. És ön hogy érzi magát, ha szabad kérdenem? – fordult az orvos Dárdayhoz.

– Mint a többi gróf földosztás után – felelte udvariasan a vendég, a doktor azonban nem volt hajlandó elérteni. Mielőtt kettőt pislanthatott volna, kapott a fenekébe egy nyugtató injekciót, a kezébe meg egy pohár konyakot, amitől elmúlt a cidrizése. Mindenestre ballal vette át, hogy a jobbat kímélje, Elli sasszemét azonban nem kerülte el a mozdulat.

– A tenyerét nem mutatta meg neki – fordult hozzá a folyosón. – Mi történt vele?

– Hosszú.

– Most már mindenre van időnk. A világ ideje a miénk.

Hogy a doktor mit gondolt magában, azt nem tudjuk; alighanem visszaült a gépével pókerezni vagy regényt olvasni, miután ezek ketten kiléptek az ajtón. Fölsétáltak két emeletnyit a szőnyeggel borított, széles belső lépcsősoron, hogy Elli megmutassa Dárdaynak a szobáját. Az övé mellett volt, és kártyával lehetett csak kinyitni az ajtaját. A sporttáskáját már csakugyan bekészítve találta, de megnézni se volt ideje, mit hova tegyen, a lány máris továbbvonszolta, át magához.

– Így ni.

Ezt arra mondta, hogy a férfinak elállt a szava, mihelyt belépett hozzá. Mikor kiderült, hogy a lakosztályhoz tartozik először is egy meglepően meghitt, teremnek is tágas nappali, azután persze háló, fürdő, sőt garzonkonyha is, a jövevény végképp nem tudta eldönteni többé, mekkora ez a hajó. Amaz beterelte a hálószobájába, levetődött a kanapéra, majd így szólt hozzá:

– Most pedig három napig sakkozni fogunk, és közben húsz órán át nem szabad pisilnünk. Majd sokat beszélgetünk, hogy könnyebb legyen.

– Nem biztos, hogy ki fogom bírni.

– Én sem, de ez kell, hogy ne gyanakodjanak és békén hagyjanak. Azt hiszik, végre fogtam egy palimadarat magamnak.

Mindenki nagyon utálta, ha Elli sakkozni akart vele, mert bárkit percek alatt tönkrevet, így a háziak hamarosan egész jó megoldásnak találták, hogy az alkalmi útitárs a *Prügelknabe* szerepét is betölti. Ami azt illeti, ezek ketten három napig tényleg alig jöttek elő a lány szobájából, a pincér is oda vitte nekik a reggelit, az ebédet meg a vacsorát, folyton pizzát, nyilván a hűtőházból, mert ez is a terv része volt; míg a hajó a Lipari-szigeteknek tartott, ki se dugták az orrukat, egyik partit játszották a másik után, amint arról Stavropoulos, a felesége, Fricks, a báty, sőt a két mostohatestvér is meggyőződhetett, valahányszor kopogás nélkül rájuk rontottak. Végül feladták az utánuk való szimatolást, betudták Elli legújabb hóbortjának, s elkönyvelték haladásnak, hogy ezúttal nem kisállatot választott, például csincsilát, amely mindent teleszór finom szürke homokkal, miközben éjszakánként kétségbeesetten zokog.

A kicsike nem vesztegette az időt. Nyomban felállította a kockás táblát, majd oda-tartotta Dárdaynak a két öklét, benne egy sötét meg egy világos figurával. Emez szélütöten, összezavarodva nézte, valósággal megbénult, mert hirtelen nem a napbarnította szépség állt előtte vakító kartonruhában, hanem valaki más, több és kevesebb – hol egy tejfehér bőrű, szeplős diáklány térdharisnyában, csordultig telve ígérettel, bármihez ért a kisujja is, hol véget érő korszakok jele lépesmézből meg karomból, mint aki jól tudja, alvajáró: a hal is ő, és ő a háló, a haja meg rézdrót, rőt parázs, hogy markolná, marasztalná, rövidzárlat az áramot. Konfúzus ügy.

– Ez most olyan lesz, mint mikor Skóciába küldtek tanulni, Inverness fölé. Tizenegy éves múltam, egyedül, mint az ujjam, bár pókerezni már tudtam. Ott tanítottak meg rendesen játszani.

Azt nem tette hozzá, hogy a bentlakásos iskolában hat évig nem volt más dolga, mint naponta a túlélésért harcolni. Csak a nyarakat töltötte otthon, pontosabban a vakációnak azt a részét, mikor épp nem a Földközi-tengert járták.

– És azután mi történt? – faggatta Dárday Gyula rosszul színlelt közönnyel. – Lám-lám, sakk!

– Egy frászt sakk, ezt megint elnézte. Tessék, megmattolom két lépésben, látja? Így! A király ide lép, a bástyám meg leüti a maga parasztját, azzal vége. Maga balkezes? Mindig ballal húz.

– Nem, csak most.

– Mi történt a bőrével? Hú de ronda, mutassa!

– Találkozómm lett volna valakivel, aki nem jött el, másvalaki ellenben igen. A markába rejtette a cigijét, úgy adott kezet, én meg bedőltem neki. Figyelhettem volna jobban is, nem az ő hibája.

Elli hamiskásan rámosolygott, majd gyöngéd pusztit nyomott a gyulladt tenyerébe. A sajtós azonnal csillapodni kezdett, kisvártatva teljesen elmúlt, s ahogy lenézett, a seb pörkös szélei egymással versengve húzódtak össze, egészséges húst hagyva maguk után. Dárday elkerekedett szemmel bámulta.

– Aha, szóval ez tetszik?

– Ajaj. – A férfi mindössze ennyit bírt kinyögni, miközben átfutott az agyán, mi mindent reparálhatna meg rajta egy ilyen csodanő; erre amaz, mintha csak olvasott volna a gondolataiban, kajánul újabb susztermattot adott. Tény, hogy volt benne valami, amitől mesélni kellett neki, szédíteni és meghódítani, vagy csak lekötni a figyelmét ártatlanul, mint egy kisgyereknek: sokkal öregebb a koránál, pont mint egy koraszülött utód.

Túl az ötvenen, Dárday Gyula még mindig nem tudott okot mondani rá, milyen tulajdonságáért szerethetett volna beléje bárki is, maga a kérdés viszont elméleti maradt, s mint olyan, érdektelen. Miután azonban nem volt feddhetetlen, muszáj volt bizonyítania, hogy a jó oldalon áll, ezért tűrte ennek a csitrinek minden szeszélyét.

– Nyertem. Még egyszer!

Később pedig, nevetve: – Tud maga sakkozni egyáltalán? Várjon... megtanítom.

De nem arra tanította meg.

Még csak az első nap alkonyán jártak, mikor a kabinablakon át észrevették, hogy odakint elmozdul a kikötő. Lassan odább úsztak előbb a szomszédos hajók, majd a házak is, egy lomha félfordulat után jobbra a kereskedelmi terminál, a futódaruk, a bugyikék meg miniumvörös konténerek erdeje, távolabb pedig, ha visszapillantottak, a várdomb mészköve, a láthatáron a hegylánc, az ég; végül néma csendben kilebegett a képből az egész mostanára távolivá szelődött, otthonos mindenség. Füst nem látszott sehol, felbőgő Diesel-motorok robaja sem hallatszott, az óriási test mégis siklani kezdett pissenés nélkül, kényelmesen. Elmaradt mellettük két tízemeletes üdülőhajó az utasterminál rakpartja mentén, el még több daru gémeje, kisvártatva pedig kiértek a sorukra várakozó, már nem a nyílt tengeren, de még nem is a kikötőben, hanem az öböl közepén veszteglő teherhajók és tankerek közé. Itt aztán, mivel a húsz óra vége még nagyon nem látszott, komolyabban beszélgetni kezdtek, a villámgyorsan leszedett, majd még sebesebben ismét felállított bábukkal többé nem, vagy alig törődve. Ez a játszmaik kimenetén ugyan mit sem változtatott, ellenben hamarosan összeszoktak annyira, hogy a partikat csukott szemmel is lejátszhatták volna. Dárday ekkor körülnézett, hova került.

A lakosztály nagypolgári rezidenciára hasonlított valamelyik párizsi körútról, a harmadik köztársaság ízlését ötvözve a modern kor vívmányaival. A szalonban csillár nem volt, csak két hasas muránói üvegváza, zöld testük fölött hatalmas fehér ernyőkkel, az egyik az ablak mellett a földön, a másik a kandallón. A dióbarnára pácolt hajópadlón egy szék állt valamivel távolabb a fal mentén, közte és a bordázott lámpa között pedig egy nagyobb befőttesüveg szürke eukaliptuszlevelek csokrával, valamint egy gyékény strandtáska. A hófehér falakat kazettás gipszcsirádák díszítették, mintha biedermeier virágokkal hintették volna tele a szobát, a hangulatvilágításról a szintén vakítóan fehér kanapé meg a párnái fölött pedig két falikar gondoskodott. A kanapé előtt, a szoba közepén fekete-fehér halszálkás szőnyeg díszelgett sötét dohányzóasztallal, az aljában útikönyvekkel, a kandallón túl pedig ott vesztegelt még egy ronda kerek fotel is, valamint egy szögletes fehér lábtámla, aminek a szoknyáján körben arany rojtok lógtak le. Sakkozás közben Elli lábát fölhúzza ezen a fehér kanapén üldögélt, de mikor Dárday Gyula felállt, hogy kinyújtóztassa a tagjait, ő is megélenkült.

Nyomban hozzáfogott, hogy megmutassa, miként lakik itt, ezért végigvonszolta a lakáson, és minden helyiségben átöltözött neki. Ennyi szünetet megérdemeltek. A hálószobát például egy ötpolcos, zsúfolásig megtömött könyvszekrény uralta, előtte a földön is egymásra stószolt könyvek garmadája: színes gerincük szabályosan egymáshoz igazítva, a bal szélső rakat legtetijén méregzöld muszlinsállal. Ellinek itt egy nagy, kétszemélyes ágya volt, egész nap bevetetlen, ropogós, de agyongyűrt lepedővel és egyetlen sötétkék párnával, tehát világos hálóinget húzott neki, hasra feküdt az összegubancolt paplanon, állát a keze fejére támasz-

totta, s miközben haja félig az arcába hullott, duzzadt ajkát összezárva nézte a férfit, még a türkizkeretes napszemüvegét is föltette, ám végül nyuszifogat csinálva kiviharzott. Mire Dárday a fürdőszobában utolérte, már egy kád habos vízben várta pezsgőspohárral a kezében, s ahogy félprofilból hátranézett a belépőre, látszott, hogy feltűzte a haját, melybe az alkony a dermedő vas árnyalatait lopta. Az is csak most, ellenfényben derült ki, hogy a smink alatt kicsit szeplős. A stílajtón innen, a szoba közepén álló kádtól jobbra egy második kandalló magaslott, fölötte hatalmas tükörrel – a vendég ezt vizsgálta előzékenyen, míg a ház kisasszonya kikászálódott a vízből, de mire a zuhanyfülkében a falnak támaszkodva utolérte, a lányt már szürke fürdőköpeny takarta, a kérdő arkifejezése kivételével.

– A verseket szereti?

– Uh. Nem én, dehogy! – Elli megdöbbenése elemi erejű volt. Dárday Gyula azonban eleresztette a füle mellett, talán hogy ne kelljen bizonytalan újdonságokkal kísérleteznie, hanem folytatta rendületlenül:

– Várjon, ehhez mit szól? – Összeszedte a bátorságát, megköszörülte a torkát, befelé figyelt, mielőtt belevágott, és szíve mélyéből remélte, hogy a hangja nem lesz az a magnóról, kamaszkorából ismerős dobozhang:

*Különös táj a lelked: nagy csapat
álarcos vendég jár táncolva benne;
lantot vernek, de köntösük alatt
a bolond szív mintha szomorú lenne.*

*Dalolnak, s zeng az édes, enyhe moll:
életművészet! Amor győztes üdve!
De nem hiszik, amit a száj dalol,
s a holdfény beleragyog énekükbe,*

*a szép s bús holdfény, csöndes zuhatag,
melyben álom száll a madárra halkan,
s vadul felsírnak a szökőkutak,
a nagy karcsú szökőkutak a parkban.³*

Elli rákvörösen a sakktáblával babrált, nem nézett föl. Dárday nem bírta eldönteni, kétségtelen tetszésvágyában hány százalék az esdeklés védelemért, szorongásból hárító varázs, hadd szüntesse meg a magányt, a félelem okát. Csakhamar kiderült azonban, hogy a lány egyáltalán nem értette, miféle vallomás akar ez lenni, s azt hitte, lenézi érte. Most sértett dühében potyogtak a könnyei.

– Miért szavalta ezt el nekem? – esett neki, mint a vipera.

A férfi megdöbbent. Nem mentség, legfeljebb magyarázat, hogy jót akart, mert az cifra mesterség, már-már művészettel ér fel, valódi fekete mágia.

– Egy szerelem emlékére, amelyet soha nem értettem, és nem tudtam, hogy ez volt a lényege – válaszolta becsületesen. Nem mondta ki, de Abajnesre és Tomás Ruiz Fagundezre gondolt, mert az elmúlt napok hatására a képük halványulni kezdett. Libikóka ez? Akárha a kastély, ahol ez a pisis felnőhetett, hirtelen nem külalak lett volna, hanem egy jelenlét folytonossága, mely a magához illő építészeti formát megteremtette, vagy a házasság nem két alakzat egymáshoz vezető körtánca, hanem olyan, egymásra szegezett figyelem, melynek a testre vonatkozó minden elvárás teljesen mellékes és másodlagos, mert egész világuk összes csodáját ajándékozzák oda a másiknak, aki nélkül semminek nem lenne értelme. Egy

---

³ Paul Verlaine: *Holdfény*. Szabó Lőrinc fordítása.

infantilizálódott civilizáció mindezt elmulasztja, sőt észre sem veszi. – Mert maga az emléket keresi, ami mellett én elmentem. – S arra gondolt: mióta eszébe jutja, fölfedezni akart ő is, bejárni a világot, kíváncsiságból összekötni a pontokat. Hét tengeren át természettudományos pontosságú naplót vezetni róla, hol tartunk.

És persze nem, végképp nem Ingrid Stuhlträgerről volt még mindig szó, ó dehogy! A szép Ingrid ugyanis Schönwaldében két feles után ráförmedt a kocsmá hűvösödő udvarán: mi baja, mi a fenének pityereg? Domborodó mellével, telt ajkával, műszálas ruhájában, szőke lófarkával olyan eszeveszetten vonzó volt, akár az NDK maga. »Mert soha többé nem látjuk egymást« – felelte őszintén Dárday Gyula; tizenhat évesen nem támadt ennél jobb ötlete. »Hálistennek!« – zárta rövidre a búcsút megvetően amaz, ő pedig erre úgy megkeményedett, mint a száraz kenyér, ha kint felejtik az asztalon.

Persze hogy megcsókolná, ha unokatestvérek lennének, éjjelente mezítláb jönne hozzá át a szántóföldeken, mutatoujja a holdat érné, pitymallatkor pedig ásítás nélkül hagyná magára, hogy senki se tudja meg, kinél járt. Ha az éjszaka misztériumának a folytatása lenne. De pont ezzel üldözné el.

Hiába illenének össze, ha nem ugyanazt akarják. Olyasmi ez, mint a kíváncsiság unalma. Az ember majd megvész érte, utána meg szenved önmagától, míg csak újra nem kezdődik előlről minden, meg nem öli a monotonía.

– Ennyire látszik?

– Ennyire.

– Gyűlölöm, ne szavaljon!

– Miért?

– Mert megalázóan szentimentális. Tudja, milyen volt, mikor mutálni kezdtem? Két év alatt egy tercet mélyült a hangom, nem tudtam mit kezdeni vele. Hozzá külföldi voltam és túl gazdag. A tanárnőnk utált, az egész osztály előtt énekeltetett, nekem meg csúszkált a hangom föl-le, mégse hagyhattam abba. Ott neveltek arra, hogy a vereségen túl kell lépni.

– Mi köze ennek a versekhez?

– Hát a dalnak szövege is van, nem? Az a vers.

Most Dárdayn volt a sor, hogy ingerülten tiltakozzon.

– A vers egyfajta bejárat oda, ahova máskülönben nem juthatna be. Tekintse kiváltságnak, mint egy tagságit! Egyedül annyi biztos, hogy ami emberi, bent és kint határán történik meg, mint egy félig áteresztő felületen, s a maga döntése mindössze annyi, az események melyikével sodródjon el. Akár üvegbetonon át, ha szétmorzsolja a fény. Aki csak érez, mind féreglyuk két univerzum között.

Gyakorlatlan szíve nem súghatta meg neki, hogy a szerelemhez ugyanúgy hozzátartozik a marakodás, sőt az árulás is, mint rózsához a tövis. Azt sem tudta, mihez kezdjen egy serdülővel, aki korokkal idősebb nála, ámbar ezek mind öregebbnek születnek a fiúknál, azért babáznak velük, csak túl könnyen fordul a játék vérengzésbe. Ő ebből inkább kimaradna.

De közben húzgálta a strigulákat is. Valami nem stimmel ezzel az egésszel, az egy. A tenyere a második, bár ha belegondol, a görög szövegértéssel együtt már a harmadik.

– Minden évben eljövünk ide – panaszkodott megvetően Elli. Közben megint nyert, bár erre már egyikük se figyelt oda. – Egész nyaramat elviszi ez a csónakázás.

– Nem hangzik sorscsapásnak, mégis az?

– Próbálunk elbújni a többi jacht elől. Már a könyökömön jön ki. Nem nagy ötlet, annyian vannak, mint a Gellértben.

– Bocsánat, csak nem a hullámfürdőt említette? Talán bizony ismeri?

– Az mi? Apus szokta így mondogatni, de nem tudom, mit jelent.

Tessék, itt a negyedik is, gondolta Dárday. Mennyi az esélye? Fene se érti ezt. Igen, összekötni a pontokat. Megpróbálja-e? Csak óvatosan. Ennyi véletlen nem létezik.

A bemutatkozás után Stavropoulos napokig nem állt szóba vele. Ha találkoztak, barátságosan biccentett ugyan, de Dárday nem létezett számára többé. A lánya volt a szemefénye, a hajó igazi úrnője, aki bármit megtehetett; egyetlen szavára vízbe dobatta volna ezt az alakot. A feltűnő inkább az, gondolta utóbbi, hogy a feleség milyen rosszul viseli ezt a kivételezést.

Ellinek igaza lett. Mire letelt a hetvenkét óra, és a sakkipartiktól kótyagosan előkeveredtek a lakosztályából, már senki nem foglalkozott velük – Dárday Gyula olyan megszokott lett a fedélzeten lebzselőknek, mint egy oda nem illő, furcsa bútordarab. Kerülgették, ám nem rúgtak bele. Ez nem volt rossz érzés. Elhatározta, hogy nem törődik a többivel, elvégre nem közöttük akarja leélni az életét. Arról a beszélgetésről viszont lemaradt, mikor az érkezése utáni napon, lefekvés előtt Aino így szólt a férjéhez:

– Ja, Fleisz keresett.

– Mit akart?

– Megerősítette. Azt mondta, ez az ember az... – Vagyis hogy nemcsak még mindig vadásztak rá, hanem már meg is találták. Az ilyesmi nem tart soká. De mivel boldog a nemtudás, zavartalan békében, teljes lelki nyugalomban teltek napjai.

A meghasonlottság fordítottja volt ez az érzés, ami apránként, mégis rohamosan, ugyanannak valamiféle rejtélyes megkettőződése révén fogta el. Elsőnek a játékos kisfiú szaladgált ott benne, aki szeretné nyomogatni a gombokat, miközben párja, az illedelmes jó gyerek inkább fékezi magát, mielőtt a kezére csapnak. A harmadik, a csalódott felnőtt nem tudta, mi dolga a fedélzeten – legszívesebben messzire menekült volna az udvarias semmibe vevés elől, ezt viszont az ismeretlen negyedik nem hagyta: tapodtat se akarózott mozdulnia Elli mellől, maga sem tudta, miért. Mindenesetre bizakodással töltötte el, hogy ha egy tünet duplán kétarcú, akkor az elektromágnesességre hasonlít, tehát hazai pálya; különben is, indokolatlan ujjongással telt meg a szíve, valahányszor újra eljött a reggel és viszontlátta a lányt, mert látta rajta, hogy az is örül. És a tenger kora hajnaltól úgy szikrázott, mint a gyémántmorzsával telehintett selyembrokát: ameddig a szem ellátott, szürke, sárga, olajzöld, kék árnyalatok ezrein villódzott az apró szilánkokra hasadt napsütés, káprázott tőle minden. Hűvös szellő fújt, a magasban sirályok keringtek, egy percre sem hagyták abba a követésüket, s ha a két lurkó valamelyike kenyérdarabot hajított át a korláton, már röptében elkapták nagy vijjogás közepette, a jacht vízvonala mellett bukdácsolva.

Néhány elíziumi nap következett. A tenger lenyugodott. A hajó napokig csak lebegett, mintha álmodott volna. Álltak a motorok, a család hátul tartózkodott a medencénél, a kicsik pancsoltak, a nagyok nyaraltak, mármint a szülők. Stavropoulos félrehúzódott az árnyékba, szőrös mellkasa ezüstösen fénylett, úgy leste táblagépe képernyőjén az árfolyamok hullámlását, mintha a természetből hiányzó viharokat kereste volna. Szüntelen nyugtalanság gyötörhette, a felesége ellenben kinyújtózott a kék-fehér csíkos napozóágyon, bekente magát vastagon a perzselő sugárzás ellen, s ha tehetné, meg se moccant, mint valami telhetetlenül melegedő iguána, akinek a forróságból sosem elég. Az ő esetében mindez a hidegvérből következett. Ketten kétféle tervet szőttek a Fleisz-féle füles után, mert egy dolog a házasság, egy másik pedig az üzlet.

Nagy tisztesség volt ide fölkerülni, ahol senki nem sétált körbe az ablakok előtt, nehogy belásson a másikkhoz, bár távirányítású redőnyök is gondoskodtak ugyanerről. A folyosók, a felépítmény, minden vakító fehérben tündökölt. Dárday panorámás kajütjében is fehérek voltak a bútorok, az ágyon a díszpárnák, a vázában a friss virág. Mindenütt döbbenetes tisztaság fogadta, akárhova lépett be mezítláb és akármikor, azt azonban nem lehetett kideríteni, a személyzet hol, mikor takarít, mert a zaja nem hallatszott. A fürdője szintén hófehér volt rejtett belső világítással, minden csupa krómacél, a csapok, a szappantartó, a szerelvények meg a kilincsek, egyedül a zuhanyfülke ajtaja készült maratott üvegből. Az ágyával szemközt jókora fekete képernyő terpeszkedett a falon, a zuhannyal szemben hátradönthető pilótafotel várta, hogy belevetődjön, s valahányszor visszatért napközben, az

ágytakarón keresztben odahelyezve mindig tiszta fürdőlepedőt talált. Ahogy elmúlt a karantén időszaka, kinn a taton terítettek kettejüknek külön, s két egyenruhás pincérnő hordta a fogásokat, a teát, a süteményeket, mintha a svédasztalt föl se találták volna. Kényelmetlen plexiszékeken ültek egy hatalmas kerek asztal körül, melynek közepén vaskos váza állt hortenziával meg bazsarózsával, úgy ették a következő pizzát.

Az első kivételt a tökélynek ebben az egyhangúságában az jelentette, mikor negyednap kora reggel, zuhanyozás után az ajtó alatt félig becsúsztatva Dárday egy borítékban meghívót talált: a házaspár invitálta családi villásreggelire. Ez annál nevetségesebbnek tűnt, mert továbbra sem volt mit fölvennie, csak amit egyébként is hordott, Elli azonban közölte vele, hogy tetszik vagy sem, most az egyszer föl kell menniük a szalonba. Aztán nem is ott várta őket a megterített asztal, hanem kint a fedélzet hűvösebb, még árnyékos felén, mely fölött vajszerű ponyva feszült. S itt látszott először igazán, hogy a két nő, anya és lánya mennyire utálja egymást.

Stavropoulos nem firtatta azonnal, a vendégük honnan jön, de persze érdekelte ez is a maga kivesező módján. Narancslével kínálta, miközben a pincérek hangtalanul keringtek a különféle meleg és hideg fogásokkal.

– Hogy s mint, ha megkérdezhetem? Jobban van már?

– Köszönöm, kissé még szédülök. De persze jobban, mint megérdemelném.

A mogul elmosolyodott. – Nem lesz semmi baj. A doktorunk remek fickó, megfigyelés alatt fogja tartani.

Dárdaynak erről egészen más jutott eszébe, ezért nem reagált.

– És mit csinál errefelé, Dárday úr, ha megkérdezhetem?

– Nyaralgotok, kérem.

– Holmi nélkül?

– A holmimat elveszítette a légitársaság, még Párizsban. Inkább továbbutaztam egy barátomhoz, hogysem Orlyn várjak.

– Miért nem perli be őket? Udvariasságból nem lehet megélni. Különben bocsásson meg, nem az én dolgom.

Némán falatoztak. Aino a kicsiket abriktolta, ő maga nem szólt a vendéghez, csak időnként pillantott rá oldalvást. Fricks viszont, aki Dárdayval szemben ült, rémesen nézett ki a trikójában: bal karján, a mellkasa felőli oldalon tenyérnyi szederjes folt vereslett, mintha ezer szúnyog döfött volna belé ugyanott. Egy külső, világosabb szalag leért a könyökéig, s ez udvarként vette körül a fehéren púposodó marásokat.

– Darázscsípés – magyarázta Elli. – Pár napja az egyik szigeten elment kirándulni, de nem bírt magával. Kővel hajigálta meg a fészket, hát nem összeszurkálták a lódarazsak?

A fiú arca némán vonaglott a fájdalomtól, amiért nem vakarhatta magát halálra. Társasági ember viselkedik így, aki nem terhelheti a világot a problémáival.

– Végtelenül sajnálom – fordult hozzá a tanár, hogy megtörje a kellemetlen csendet. – És önnek mi a kedvenc étele?

– Nekem mindegy, míg pontosan ugyanaz – felelte udvariasan az iker. Szemlátomást nem volt ínyére, hogy a társalgásban részt vegyen.

– Hm. – Dárday ezzel nem lett okosabb. Stavropoulos gúnyosan elhúzta a száját, Elli viszont a tányérjába temette az arcát.

– Seggfej – jegyezte meg neki Fricks.

– Aki mondja – vágta rá Elli, majd mindketten édesen a vendégre mosolyogtak. Az nyugodtan állta a pillantásukat. Minek ugorjon, ha egyszer nincs árok? Gazdag királykisasszony várja idősödő kiskondását a női napozónál? Végeredményben mi a fenét keres itt?

Hogy eloszlassa a feszélyezett hangulatot, Stavropoulos mesélt egy kicsit magáról, amit lehetett a névjegyének is tekinteni. Negyvenéves fejjel mezőgazdaságot végzett Wageningenben, de a függőleges szántóföldek és üvegházak, meg a tornyokba költöztetett

hidropónia helyett a tenger táplálékláncával, különösen a Grönland és a Spitzbergák közötti Fram-szoros keringési rendszerével foglalkozott, már csak azért is, mert Grönlandba Skandinávia kétszer is belefér. Az volt a tézise, hogy az éghajlatváltozás új táplálékláncokat hoz létre, az áttelepült fajokból pedig megfelelő bevetés mellett olcsó és legyőzhetetlen riasztórendszert lehet szervezni, amely bármely behatolóról, lett légyen békaember, robot vagy tengeralattjáró, hal- meg ráknyelven küld zajos, az ellenség számára észreveghetetlen, megfejthetetlen üzeneteket. Minden válság nagy lehetőségeket tartogat, ha valaki győzi fantáziával; a felesleges érzélgéstől lecsupaszítva a globális éhezés például kiváló üzletnek ígérkezik – mostanára a genetika egyetlen hatalmas kirakóssá változott, melyben ha a készlet elemeit a megfelelő sorrendben rakja ki valaki, vérszopó denevér lesz belőle, ha meg még ügyesebben, akkor olyan északi kürtvirág, ami nem is rovarokat, hanem mindjárt szalamandrát eszik, a két lényben ugyanis ugyanaz az enzim található; ilyen körülmények között a szabályok rugalmassága az egyetlen igazi kérdés. Aki a fogyasztói döntésekről nagybani adatokhoz jut, visz mindent. Forgókat is lehetne turbinák meghajtására használni, a tengeralatti vízesésekből áramot fejleszteni. – Én mindig dolgozom – fejezte be büszkén, bár ezt már akár hozzá se kellett volna tennie.

– Innen?

– Miért ne? Így folyton nyaralok is.

Stavropoulos magánszáma nem érdekelte Ainót, se a többieket. Ímmel-ámmal ettek még valamicskét, azután elillantak az asztaltól. A két kicsi előbb a fedélzeten kergetőzött, majd Fricks és Elli is csatlakozott hozzájuk, utóbbi a nevetéstől még mindig szemlesütve. Később elmentek vízisíelni; a motorcsónakot a báty vezette, körben föltúrták vele a tengert. Mikor aztán a lány visszatért, ismét többet törődött Dárdayval, de járt neki ez a pihenő, mert a három nap őt is megviselte.

Odakinn lágyan ringatózott a víz, ahogy a nagy hajótest átvágott a higanyként szikrázó, vakító foncsoron. Mihelyt a meleg oldalt túl erőssé vált az érzékelőknek, a redőnyök automatikusan lejjebb ereszkedtek. Mások csak álmodtak erről az életmódról. Kristálytisza öblök, azúr láthatár, türkiz vizeken úszó palota, szigetek meg a nyílt tenger látványa martinival a kézben – titkolózó Bond-hősök, kémek és kémnők, supermodellek, futballisták és filmcsillagok világa az ilyen: fényűző, költséges, érinthetetlen.

Az Aries kisebbfajta óceánjárónak épült hat fedélzettel, elől külön leszállóhellyel a helikopterüknek, melyet hidraulika süllyesztett a hajótestbe használat után. Alatta, az orrészben kétoldalt látszott a horgonykamra hatalmas ürege. Stavropoulos annyi nyitott teret akart a fedélzeten is, amennyit csak lehetett, hogy mindig, mindenütt érezhesse a tenger közelségét. A második arany szabály a sebesség volt, hogy utazhassanak teljes gőzzel, ha úgy kívánta a helyzet, de csuroghassanak is. A harmadik a legmodernebb technológiák egyvelege, a felszereltségtől a lakberendezésig, a belsőépítészettől a működtetésig, a hibrid meghajtástól az ökológiai lábnyomig; a negyedik és legfontosabb pedig, hogy ez otthonuk helyett otthonuk lehessen bármikor, az év bármelyik szakában, noha a Földközi-tengeren főleg májustól kora októberig szerettek időzni, télire viszont lehúzódtak a trópusokra – bárhol álltak meg pihenni a világtengeren, a telefon mindenhol elérte.

Mivel a család meg a munka jól megfért egymással, a középső szinten három generációnak voltak megfelelően kialakított lakosztályai a szülők, a két nagykasza, meg az unokakorú kisfiúk számára, mellettük azonban csak egyetlen vendégszoba, nehogy előzőnljék őket az ismerősök. Alattuk, egy emelettel lejjebb a bálterem meg a bár már csak a ráadás volt, hogy a társasági élet színterét tökéletesen elválasszák a magánéletüktől. Ezzel összhangban, lassú nyári cirkálásaik során sohasem az éjszakai klubok vonzották őket, hanem a sport: edzőterem futópaddal és szobabiciklivel ugyanúgy tartozott a hajóhoz, mint átlátszó műanyagból öntött kajak, búvárkodáshoz vontatórobot, sugárhajtású vízirobot, bivalyerős motorcsónak siklóernyővel, sőt a sportkocsi mellett még minitengeralattjárónak is jutott hely az Aries

gyomrában, meg persze egy egész fedélköz a tulajdonos dolgozószobájának, a hússzemélyes tárgyalónak, valamint a szomszédos kiszolgálóegység, az információ-technológia idegenek előtt szigorúan zárt részlegének. Ez utóbbi a távközlési antennatorony meg a parancsnoki híd alatt húzódott meg, a mikrohullámú radarok forgó alumíniumdobozai, a műholdas szélessávú adatátviteli antennák meg a navigációs radarok szénszálas, makulátlanul fehér, legömbölyített tetejű dómjai szomszédságában. Rejtélyes rendeltetésű egyéb elektronikából is akadt körülöttük bőven, mert a torony tele volt aggatva gömbkamerának kinéző készülékekkel, mindenféle fura herkentyűvel. S hogy a jacht fenekén megbújt egy üvegpadlójú társalgó, az magától értetődött, sőt valahol nyilván egy moziterem is, bár azt senki nem mutatta meg Dárday Gyulának. Stavropoulos filozófiája az volt, hogy minél visszafogottabban viselkednek, annál kevésbé kerülnek a lesifotósok keresztútjába; Ibiza legyen az orosz milliárdosoké, bárkié, aki a felhajtást szereti. Ettől persze még külön lift tartozott Aino lakosztályához, ha pedig tengeralattjárózni támadt kedve, pezsgőfürdőből bámulhatta a halakat a nagy panorámaablakon keresztül.

Aznap este a család odafönt a szalonban vacsorázott lámpafénynél, földig érő ablakok előtt, mint rendesen. A pincérnők megint hozták a fogásokat, egyiket a másik után, meg-unhatatlan mosollyal ajkukon, ők ketten azonban kimentették magukat. Inkább elmentek evezni a moccsatlan tengerre az üvegkajakokkal, hogy a hajó sárgán világító ablaksorában gyönyörködjenek a fodrosodó, éjnél is feketébb felhők alatt. Nem törődtek vele vagy észre sem vették, hogy vacsora után az ablaknak támaszkodva két emberalak, Stavropoulos meg a felesége nézi őket.

Másnap aztán megtörtént a csoda. Stavropoulos reggeli után ájtott hozzájuk és megjegyezte, hogy napszálltakor a feleségével együtt álarcosbált ad, melyre Dárday Gyulát is szívesen látják. A ruhája miatt ne aggódjon, szabó van a hajón. – Mondja meg neki, milyen jelmezt akar, estig elkészül vele – magyarázta. A tanárnak a hideg futkosott a hátán.

– Köszönöm, inkább nem. Már így is úgy érzem, kibújtam a bőrömből – ingatta a fejét.

– Ahogy óhajtja, de biztos benne?

– Ha nem veszi rossznéven, passzolok – felelte Dárday, akinek elege volt a kalandokból, és nem kívánta a kínos jelenetek számát szaporítani. – Minek keresném a bajt?

Hogy mennyire nem csalta meg az előérzete, arra késő délután döbrent rá, mikor a lemenőfélben levő nap fényénél összetalálkozott a folyosón Stavropoulos nejével. Aino káprázatos volt. Már akkor tudta, hogy az lesz, és hetekig mindenki róla fog beszélni, mikor a Fortuny estélyijét a raktárból előhozatta; amúgy a szőrméket a hűtőházban tartatta, nehogy moly essen a nerche. Most Dárday elismerő pillantását észrevéve barátságosan biccentett neki:

– Nem jön? Figyelje meg, hogyan csavarom az ujjam köré őket! – szólt utána, miközben egy pillanatra sem hagyta el ajkát a gunyoros mosoly. Szája sarkában az élveteg ráncok két vidám gribedlibe futottak szét, az alig látható rúzs fölött halvány bajuszkával. Kicsit húsos krumpliorra, szögletesen ívelő, folyton kérdőre felvont, egyszerre hamiskás és provokáló szemöldöke volt, a szeme alatt halványan derengő szeplőkkel, melyeket elfedett a nyár egészséges barnapirosa. Formáit kiemelő időtlen eleganciájában majd kicsattant, fotogén volt minden mozdulata, hogy pont ő kellett a férjének, és azért, mert mindent megérdemel.

Fémes csillogású, zöldesszürkébe játszó tengerkék köntöst viselt, zsákruha-szabását, mely szabadon hagyta jobb vállát, s úgy hullott alá a karjára, mintha menten lesiklana róla, ő meg ott állna meztelenül, akár valami habokból előlépő Vénusz. Bal vállától a mellén át ferdén alácsorgó vízbarázdák fantazmáját a leheletfinom, irizáló selyem millió vékony berakása keltette; ezek a párhuzamos fodrok úgy futottak le a ruha aljáig, hogy a szegély alól csak az ezüstcipők tűhegyes orra bukkant elő. Kiegészítőnek hajszálvékony fehérarany láncot vett föl apró, fityegő medállal, mely pont a zsákruha ferde vonaláig ért le, kiemelve karcsú kulcs-

csontja öblén a koraesti derengést. Az egész köntös hiába múlt száz éves, olyan fesztelenül kortalannak tűnt benne, mint egy görög szobor, mert a tökéletes estélyi annak mutat, akik valójában vagyunk; az ő ruhacsodája is azt a meggyőződést hirdette, hogy képes megbabonázni, elcsábítani, bármire rávenni akárkit, mert ez az anyag és ez a szabás varázsol, ebben megérteti igazi önmagát, végre látszik a sokaságban, álmai valóra válnak, s ha a bálterembe lép, minden fej eléje fordul – kényszeríti őket, hogy ránézzenek, a látványának pedig hatalma van.

Ideje volt átváltoznia. Már más jachtok is gyülekeztek a közelben. A szomszéd hajókról motorcsónakkal közelegtek a vendégek, a szárazföldről meg magánhelikopterek hosszú sorával a Pulcinellák, pestisdoktorok, rizsporos képű fajankók, Harlekinék és Harlekinák. Ahogy a vörös hold alatt a légkondicionált fedélzetre léptek, önműködő zongora halk szava fogadta őket: a hangszer a bárban állt, választható dalokkal, gyengéden mozgó billentyűi akkordokat rebegtek a szellemujjak alatt. A lakberendező nyilván nem hallott róla, hogy az amerikaiak már 1985-ben próbálkoztak a számítógép-vezérlésű légvédelmi tank ötletével, de felhagytak vele, mert a zavarba jött elektromos agy célba vette a tábornokokkal teli tribünt; tüzelni ugyan nem tüzelt rájuk, a lelövendő drón helyett egy mozgó tábori vécét viszont megtámadott. Dárday Gyulában óhatatlanul gyülekeztek a kérdőjelek, honnan ennyi gazdagság.

Így hát este nem mentek a bálba. Ainóval ellentétben Elli tisztelettel bánt a személyzettel, mert tudta, mi minden kell egy szuperjacht vezetéséhez, s hogy jóban van velük, az kiderült abból is, mikor bevitte a műszakiakhoz egy kis szobába a nagyterem mellé, ahonnan kuplerájtükrön keresztül bámulhatták az érkezők forgatagát, miközben odakint még javában ingáztak a helikopterek. Az első tiszt, egyben rendszergazda, keresztülnézett rajta, és Dárday először nem értette, miért; hamarosan azonban leesett neki, hogy innen dolgozik a lehallgatás – az egész helyiség tele volt képernyőkkel, ahova a zártláncú kamerák meg a poloskák adása élőben futott be, gépi fordítás után. Tülfelől az ablak hatalmas aranykeretes velencei tükörnek volt álcázva, s a hölgyek egyre-másra jöttek oda, hogy megigazítsák a dekoltázsukat, a nyakéküket, vagy a fülbevalójukat. Minderre persze egy rejtett kamera is elegendő lett volna, de úgy tűnt, a mágnes az ilyesmiben kedveli a hagyományosabb, mondhatni emberibb módszereket. Be volt kapcsolva a mikrofon is. A személyzet nem törődött velük, ki-be járkáltak a mágneskártyáikkal, Stavropoulos ellenben úgy vizslatta őket a bálterem túlsó végéről, mintha pillantása képes lett volna átfúrni a tükör üvegét.

Odakint szokás szerint mindenki egyszerre beszélt.

– Ott volt az a tangóharmonikás Cuzcóban, az inka kőfal tövében. Ti is jártatok ott?
– Ha valaki ma párhuzamos életrajzokat akar, kezdje Horthyval meg Mannerheimmel.
– Minden nő erre törekszik, mert ez a bizonyítéka, hogy a vonzereje ellenállhatatlan.
– De a tizennyolcadik század még a tapasztalatlan remény százada volt, hogy a józan ész által majd minden jobbra fordul, ha a tudatlanságot sikerül száműzni a világból! Viszont mi történt ehelyett? Kétszáz év alatt a tudás is az elnyomás üzemanyaga lett.

Olyan összeesküvőknek tűntek, akik még nem tudják, hogy azok. Annyi közül volt a hétköznapi emberhez, mint egy falka holdlakónak, Athanasius Stavropoulos pedig úgy trónolt közöttük a terem végén, akár egy nagyhatalmú tenger-, de legalábbis folyamisten. A képernyőn tovább futottak a sorok, ahogy a bepoloskázott teremből a tolmácsgépen keresztül elértek hozzájuk az olasz, angol, francia beszélgetésfoszlányok, de nem figyelt oda senki, csak Dárdaynak esett le az álla. Ilyen szakmai színvonalat még nem látott, és ha nem is titkolják előtte, milyen technológiájuk van, akkor ez legfeljebb a jéghegy csúcsa lehet, noha számára maga a hab a tortán. A lehallgatott beszélgetések pedig csordogáltak tovább.

– Mind a ketten meghaltak a balesetben, csak a baba maradt életben. Sokkal nagyobb baj viszont, hogy most fújhatjuk le az esküvőt.

– Igaz, hogy Davide egy kengyelkovács negyedik fia volt, iker és elsőszülött?

– Drágám, ha negyedik, hogy lehet első?
– Muszáj folyton kukacoskodnod? Az apja csinált három gyereket másnak, és hát az ikrek közül is valakinek meg kell születnie elsőnek, nem?

– Kollektív tudatalatti az, ami a szoknya alatt van, hehe.

Zsibbasztó volt végiggondolni, hogy miközben előben hallják, mi történik odabent, a számítógépek már halásszák is ki belőlük és csoportosítják az információ összetartozó morzsáit, elválasztva a tényektől a véleményeket – Stavropoulos úgy látszik megtalálta a módját, hogy a pletykát se szemétdombnak, hanem aranybányának használja. Dárday Gyulának volt min törnie a fejét. Tudja vajon a házigazda, hogy ő most itt ül? Esetleg az ő utasítására hozta Elli ide? Mindenesetre annak is tanúja lett, mikor az estély közepe táján Aino kiesett a szerepéből, zaklatottan kezdett maga köré tekingetni. Bentről, tőlük is látszott, hogy valami idegesíti. Végül maga mellé intette Fricks-et, és tisztán hallatszott, amint a fülébe sziszegi:

– Elfogyott a bor!...

A fiú karikás szemmel bámult rá, majd higgadt elnézéssel intette türelemre:

– Még nem jött el az én időm, anyám.

Egyre duhajabb lett a társaság. A közvetítés váratlanul megszakadt, majd a termen kívülre váltott, ahol egy nőt a partnere éppen belökött a medencébe. Mintha pillanatfelvételen, az egyensúlyavesztett test szemhunyásnyi időre vízszintesen lebegni látszott a víz felett: hosszú, hullámos haja kiterült, vele együtt a földig érő uszálya is, mint két külön, mégis összetartozó palást, szétnyitott legyező vagy esti szivárvány, azután hatalmas csobbanással a medence közepébe zuhant. A parton állók hangosan röhögtek, de már üvegből nyakalták a pezsgőt. Végül egy matrónának kellett közbelépnie, aki a merítőháló nyelét nyújtotta oda a fulladozónak. Ugyanez a csoport hangos hurrázással fogadta, mikor egy csinos fiatal lány valamelyikük nyakába ült, a szmokingos fiú körbecipelte a taton, a két tűzpiros szandál meg ott kalimpált a kikeményített ingmellén.

Közben odabent a teremben is mozgolódás támadt. Főleg férfiak sereglettek a televízió köré, majd hangosan nevetni kezdtek. Erre az estélyis nők is odasiettek, közülük vegyültek, hófehér vállak rázkódtak a kacagástól, ujjal mutogatták egymásnak, mi történik a képernyőn. A hahotázás egyre fergetegesebbé vált, a technikus bekeverte Ellinek és Dárdaynak is az adást, ők pedig pompás palotabelsőt pillantottak meg csigavonalú márványoszlopokkal, porcelánfehér, aranycirádás stukkóíveket, apró virágmintás selyemtapéta előtt rengeteg bíbor bútorkárpitot, hatalmas kristálycsillárokat, alattuk egy nagy barokk íróasztalon szétnyitott, aláírásra váró mappával, meg három várakozó férfival. A középpütt álló őszes, szemüveges úr frakkot viselt, mellén haránt lefutó széles piros-fehér-piros szalaggal és kitüntetésekkel. Tőle jobbra merész tekintetű, magas fiatalember következett kissé elálló fülekkel, hullámosan hátrafésült hajjal, öltönyben-nyakkendővel, balra pedig egy középkorú, tokásabb férfiú szintén öltönyben, ő azonban nyakkendő nélkül, mindössze a fehér ingnyakát nyitotta szét. Oldalt nagyobb csoport várt, férfiak, nők vegyest, szintén ünneplőben, az első sor rajvonalt. Ezek ketten helyet foglaltak, az ősz úr magyarázott valamit a hosszúnak, az a szája sarkából feleselgetett neki, az adásba beúszó feliratok szerint pedig a következők hangzottak el:

– Na, már megint ez... – sóhajtott fel az öreg. Kezet fogtak. – Mizu, csibe? Akkor érdekel a takarítónői állás?

– Kösz. Mivel érdemeltük ki mindezt? – felelte a fiatalabb, majd az aláírandó nyilatkozatra nézett. – Ez a Mamáé? – Rögtön rá, egymás szavába vágva:

– Rendben van, holnap kezdhetsz, de csak mint pincér.

– Remek, hogy beleegyezel az úszásoktatásba.

Közben bejelentkezett a riporter is, aki fontosnak tartotta megjegyezni:

– Szar ügy. Mint mondok Alisának?

Mintha csak erre válaszolt volna, az őszes úr közbeszólt:

– Remélem, kitart a harisnyanadrág. – Megjelent a képernyőn két politikai szakértő is, egy gyomorhajosabb, meg egy kerek kölyökképű. – Beszélj hozzám, Tamara! – javasolta a gyomorhajos a kölyökképűnek, mire az előrukkolt vele, hogy ő bizony Krisztiánt szereti.

Az egész ceremónia hivatali eskütételnek nézett ki. Miután mind a hárman aláírták a dokumentumot, az öreg előbb beszédet mondott, amiben szerepelt az is, hogy ő nem akarta ezt, meg hogy csodálatos összes gyermekét egy fedél alatt látni, illetve a kicsit Isabellának kereszteli, majd egyenként kezét rázott a rajvonal tagjaival, de a feliratok továbbra is izgalmasak maradtak. Az egyik nőhöz ezzel fordult:

– Az ajtó tárva-nyitva állt. Magácska kicsoda?

A mellette álló férfitől azt kérdezte: – Ciao Kastelhoff úr, ismét villámlátogatáson? A Mamának nincs kifogása ellene? – Mire amaz: – Köszönöm, Papa. – De az i-re a pont azzal került fel, mikor az öregúr belenézett a kamerába, és egyszerűen így foglalta össze a tényeket: – Kár, hogy nem Alisa kapta meg az állást. – Amihez a kijelentkező műsorvezető már csak annyit tett hozzá, hogy jó étvágyat kíván, mindezt azonban spanyolul.

A bentiek fetrengtek jókedvükben, egymás hátát lapogatták, kétrét görnyedtek levegő után kapkodva, volt, aki a szemét törölgette. Dárday egy kukkot sem értett az egészből. Ellire pislogott, de a lány is csak megvonta a vállát. Kisurrantak a titkos szobából, mivel a bál az utolsókat rúgta már. Odafönt a fedélzetükön bársonyosan friss volt az éjszakai levegő: a vérnarancsszerű hold mostanára kisárgult, majd kifehéredett, ahogy följebb szállt, miközben ezüst sávokkal hintette be körülöttük a habokat. Azután a helikopterek meg a motorcsónakok, ahogy jöttek, libasorban távoztak. Ismét csend borult a tengerre, csak az Aries ringatózott a hullámokon, mint egy kivilágított ékszerdoboz.

Pár felejthetetlen napot töltöttek egyhelyben, teljes nyugalomban. Dárday Gyula tisztán érezte az elérhetetlen közelségét. Napközben a tenger sima volt, akár a zöld táblaüveg, szellő se borzolta. A távolból már látszott a Stromboli füstölgő orma; az esti szél olykor ligetszépe és verbéna, máskor rozmaringbozótosok tömjénillatát sodorta feléjük. Az elfásodott levendulabokrokra új szálak laza seprűje nyújtózott a magasba, minden vadul virágzott.

Ha a tükörbe nézett, beismerte, hogy nem volt nehéz a fényezéshez hozzászoknia. Már nem zavarták a pincérek, fesztelenül társalgott apróságokról, és igyekezett vendéglátói kedvében járni. Annyit azért sikerült megtudnia, hogy Stavropoulos nem akart Szicíliában kikötni, se megkerülni a szigetet. Mint mondta, elege van a turistákból. Helyett a Messinai-szoros felé tartottak.

– És mikor tervezi, hogy Szalonikibe ér?

– Egy hét, tíz nap, nem sietünk. Sürgős?

– Ó, dehogy, a világért se. Épp csak nem szeretnék túl soká a terhükre lenni. Végére hívatlanul csöppentem a nyaralásukba.

A természet gazdaságos. Nem teremti meg olyasminek a leírását, aminek ne volna legalább elvi valóságalapja, miközben másodlagos, hogyan valószínűsítsük a lehetetlent. A tanár ezért régóta gyűjtögette a véletleneknek azt a kategóriáját, amelyet nem lehet valószínűséggel kifejezni, mégis megtörténnek rendszeresen. Ilyen, mikor két gyerekkori barátnő negyven évig nem tud egymásról, majd kiderül, hogy egyikük unokahúga a másik fiával szemben lakik Szingapúrban, ráadásul mindössze hét hónap van a gyerekeik között; vagy ha tiszteletjegyet kap a kedvenc gitárosa koncertjére egy viszonzatlan szerelemtől, aki szánja, de szeretné le is rázni, mire ő elballag egyedül, kiválasztja a stadion egy tetszőleges bejáratát, bolyong a betonbelek útvesztőjében, majd előbukkan az alagútból, a lelátón kereken egy méterre attól a széktől, ahol vonatkozó viszonzatlan szerelem húszezer ember között üldögél.

Ami pedig azt a bizonyos elvi valóságálapot illeti, muszáj azzal kezdeni, ami körülveszi, amiben élünk. Ennek az a nagy előnye, hogy észlelhető. Ellenben bonyolítja a dolgokat,

hogya a fizika nyelve a matematika, ugyanakkor ezen a nyelven olyasmiket is lehet mondani, amiknek az ellenőrzése során senki nem talál semmit, akár egyelőre, akár soha; ez a kísérletezőt, a nyelvhelyesség megszállottját felbosszantja, az ellentábor azonban föllelkesíti, mert végre lehet spekulálni. Ám a fentieket megengedve is ott van még mindaz, amit az elme egyáltalán elgondolni képes, a vágyak céloksága, valamint hogy az életnek ekkor irgalmatlan nagy és összetett projekciónak kell lennie, melyben a kivetített képet felfogó vászonnak szintén megvannak a törvényei; az ideákat megjeleníti az anyag, de hol a vetítőgép?

Elli megjött az úszásból, ragyogón, mint a hajnali napsugár. Izmos volt, sportos, minden porcikája majd kicsattant az egészségtől meg az örömtől, hogy tetszik valakinek, aki fontos neki. Valósággal kigyúlt a férfi alig leplezett csodálatától, am azt pedig csendes elragadtatással töltötte el, hogy az örömmek ez a kisugárzása tele volt ígérettel meg biztatással.

– Nem jön úszni egyet? Isteni a víz!

– Nincs fürdőnadrágom. Nem csomagoltam az útra.

– Ó, ezen könnyen segíthetünk... Mi a mérete?

Dárday zavarba jött a kérdéstől, mintha a lány egy csavarhúzó hossza felől érdeklődött volna, miközben erre a kérdésre már Párizsban sem tudta a választ. »Úgy örülne ennek a kishűzható szerkezetnek, mint aki magához találta meg a kulcsot, egyszersmind az uralom titkát, az odaadást... Na persze.« – Sejtelmem sincs. – Elli azonban úgy becsülte meg, hogy az ő bikini alsója jó lenne a férfinak is. Beterelte a szobájába, kivett a szekrényéből egyet, ráparancsolt, hogy próbálja fel a fürdőben, miközben jókedvtől pukkadozva hátat fordított neki, míg csak meg nem tudta az eredményt: – Hát ez kicsi.

– Mennyire?

– Legalább két számmal nagyobb kellene.

– Jó, majd veszünk Liparin – sóhajtott Elli nevetve, s fejét csóválva nyújtotta be az ajtó mögé a kezét. – Elindul Szardíniára, fürdőruhát meg nem hoz magával – dohogott.

Dárday elhatározta, hogy próbára teszi.

– Igazából máshova indultam, azért – dühöngte válaszul. Összeadta a repülőtéren ruházatos lány pillantását, akit megkért, segítsen neki alsónadrágot vásárolni, meg ezét a prűcsökét itt, és úgy érezte, lenne kedve próbálkozni. De túlságosan öregnek is látta magát ugyanabban a tükörben.

– Mindegy, ez van – vont vállat amaz. – Hanem tudja mit, tartsa meg mégis, egyelőre nincs jobb, aztán gyérünk. Láttak a halak már cifrábbat is.

Elli elemében volt. A hajó tatjánál ereszkedtek a tengerbe, és úgy lubickolt, mint a kacsa: megint azt a sötét-sárga bikinijét viselte, amit a nyugati parton. Ahogy a hideg vízben átnedvesedett az anyag, a bőre pedig összehúzódott, részegítő részletek rajzolódtak ki az elasztán alatt; folyton alábukott, a haja akár egy fekete moszatcsomó, hozzá pedig széles mosollyal be nem állt a szája. Valahányszor éppen fent pocsált, egyfolytában hadart. Dárday ahogy tudott, felelgetett neki – szokatlan volt, hogy erősen taposnia kellett, akár egy vízilabdázónak, ha fenn akart maradni. Folyékony üvegtömbök ringatták föl-le, közükön apró fénypontok miriádjával.

Ahogy ott tempózott és vitette magát a méteres hullámokkal, váratlanul megmagyarázhatatlan szorongás fogta el, ami a páni félelemig fokozódott. Az Ariest Arkhimédész törvénye meg a belé szorult légbuborék tartotta a felszínen, még csak nem is a sebesség meg a levegő felhajtóereje, ő viszont itt sedergett az ismeretlen, sötét mélység fölött, mely a múlt is volt egyben, és nem volt rá magyarázat, miért. Ez az indokolatlan lebegés pedig majdnem a felszín alá nyomta, akkora tehernek bizonyult.

No de elég lesz kijutnia a hajó árnyékából. Ilyenkor a napsütés biztosan segít.

Eddig úgy képzelte, a történelem egyfajta terepasztala a majdan történendőknek. Előjáték az elkerülhetetlenhez, korai hasonmás, mely mintegy előrevetíti mindazt, ami lesz. Kezdetemben a vég, végemben a kezdet – T.S. Eliot felvázol egy játékot, aminek Jung

mondja ki a nevét; Rilke átéli, Tolsztojt viszont hidegen hagyja, köze nincs a betoppanó, hívatlan vendég önigazolást kereső, magát felértékelni óhajtó habogásához; Lou Andreas-Salomé pedig vagy nem érti, vagy nem akarja érteni, ami a szeme láttára zajlik – egyszerűbb a saját sorsára hivatkozni. De hát az alkotás mindig egérút, szelep, a könnyebbik változat; némán belepusztulni a sorsba annyival nehezebb, amennyivel lehetetlenebb. És mit mondanak az előképek? Hogy lehetett volna néger is a cár, és egy csupa szerecsenből álló báli udvartartás kellős közepén Puskin nagyapja az egyedüli fehér? Hogy mindennek az esetlegesség a legszörnyűbb vonása?

Ám a lehetőségeken túli csavarulatát leszámítva, múlt éjjel minden azzal a gibraltári remízzel folytatódott, ahonnan az utolsó járattal kellett volna átdöcögnie a földhíd peremén Ceutába, pont mint Ferenc József magánvillamosának Schönbrunnból le Pozsonyba. A híd mostanára már csak pár méter széles maradt, jobboldalt az Atlanti-óceán csapkodó hullámaival; a láthatárig érő szürke víztömeg a távolban összeért a galamszürke mennybolttal, mintha ameddig csak a szem ellát, egyetlen kéz választotta volna ketté az alsó meg a felső forrásokat. Sirályok nyekeregtek a magasban. Mögöttük lassan elmaradt a Szikla, mikor a kocsi neki-vágott a girbegurba sín párnak, hogy az átázott, csúszós töltésen a túlpartra jusson. Fölöttük a felsővezeték kábelei elektromosságtól zizegtek.

A sárga kocsi ablakából csodálatos kilátás tárult eléjük. Tizen vagy tizenketten ülhettek benne a vezetőkön kívül, aki elöl állt és forgatta a kallantyút: ahol lehetett, gyorsított, másutt meg csak ide-oda ringatózva, csigalassan araszolt velük, és Dárday valahogy kívülről is látta magukat, alulról, meg kicsit hátulról, tovahaladtukban. A távolba veszve, balra lenn a Földközi-medence végtelen síksága húzódott, de olyan mélyen, hogy itt-ott felhőrétegeken átpillantva látszott csupán a harsogó májusi zöld, melyet jobbról, Afrika felől kilométeres vízesések tápláltak azokon a pontokon, ahol a Szahara folyói a függőleges sziklafalhoz értek. Igen, az álomban termékeny, hatalmas lapály terült el odalenn, a láthatáron két, még a gátnál is magasabb orommal; kisebb hegyek és fennsíkok szaggatták a tájat darabokra, de pálmás oázisok is akadtak szép számmal, az afrikai oldalon pedig irdatlan, több ezer méteres sziklafal határolta ezt az édeni szakadékot, melyről az Atlaszból lezúduló folyók buktak ki a semmibe.

Ebben a pillanatban a villamos megrándult, majd megbillent. Elöl látni lehetett, hogy a sínek között megjelenik valami fényes, ezüst megfolyások törnek át a földperemen, majd egyre sebesebben kezd patakszani lefelé az új medrének örvendő óceán. Mintha viadukt pillérét törte volna ketté a forgósél, a töltés most emelkedni, kerengni kezdett, emitt még ingott, amott már dögölten lejtett, úgy hevert. Ahogy a középütt kialakult buzgár hömpölyögve marta szét a talajt, a szakadék széle pedig egyre közeledett hozzájuk, a kocsiszekrény balra dőlt, aztán az oldalán lecsúszott az első fákig, ahol megakadt. Nők, gyerekek sikoltoztak; aki tudott, kapaszkodott. »Abba a völgybe nem jutunk le többet« – villant át Dárdayn. – »Odalent a múlt, idefönt a jelen, ez a sikamlós egyensúlyvesztés; egyre sarasabb a lejtő, a fák eltűntek már derékig.«

Ami azt illeti, ez a gátszakadás csakugyan bekövetkezett, épp csak nem tízezer éve, ameddig még elhord az emlékezet, hanem jóval régebben. Egy erecskével kezdődött, nagyjából akkor, mikor az első ember két lábra állt Afrikában, de hamarosan áradat lett belőle, ahogy az Atlanti-óceán betört a majd három kilométer mély medencébe, melynek alján akkoriban csak töményen sós tavak csillogtak, foncsorként villódzva a gyilkos sivatagi napsütésben. Először is vajt magának egy kétszázötven méter mély barázdát kétszáz kilométer hosszan, naponta kiásva újabb fél métert, ami nem csoda, ha belegondolunk, hogy másodpercenként az Amazonas vízhozamának ezerszerese zúdult be az egyre szélesedő kapun. Kezdetnek a nyugati mélyföldet öntötte el a víz – Szardínia meg Korzika ekkor még ellenállt, lévén toronymagas hegyorom mindkettő, az őket egymással, illetve Szardíniát Afrikával összekötő hátság pedig akadály a betörő habok útjában. De mivel naponta tizenhét köbkilométer víz zúdult be nyugatról, ami pontosan hetvenezer Niagara hozamának felelt meg

már akkoriban is, ez az akadály nem tarthatott örökké, bár ebben a tempóban mintha olimpiai uszodát töltene fel kerti slaggal az ember. Párszáz nap után végül a Szicília és Afrika közti utolsó torlasz is megadta magát, újabb kanyont mart magának a leszánkázó völgyszakadás, s ezzel megtelt a medence keleti fele is. Mivel minden nap tíz métert emelkedett a vízszint, így legkevesebb két hónap, legfeljebb azonban két év alatt kialakult a mai Földközi-tenger, noha még két évezredbe telt, mire a szintkülönbség az óceán meg az új sósvíz közt teljesen kiegyenlítődt. Ez lett az oka, hogy az ember jókora kerülővel, másfél millió évvel később ért csak Nyugat-Európába, mert nem jöhetett toronyiránt. Így persze kultúrák nyoma se maradhatott odalenn, eltűntek a Nílus meg a Rhône feneketlen szurdokai is. Meg hát Tangerből, Ceutából már ötmillió éve se járt át a villamos Gibraltárba.

Megviselte ismét átélnie az éjszakát, ráadásul ennyire részletesen. Viszont legalább kezdte felfogni végre, mi nem tetszett neki soha ebben a történetben: a tériszony – hogy a félelem mélyebb a múltnál, a szóbeliség messze megelőzi az írást, a történelem pedig a semmin lebeg. Az írásbeliség nem jó ismerv történelem és történelemelőtti kettéválasztására; illetve csak az elválasztásra jó, magát a lényegét, az embert, a vele történeteket és az arról szóló hagyományokat nem érinti, ha mesévé koptak is. A három földközi megalitikus kultúra között sincs semmi rokonság – hiába hívják kréta-mükénéinek az egyiket, Krétán nincs sziklaépítészet, Málta és Tarxien nem mükénéi, a szárd kaptártornyok hálózata pedig mindkettőtől idegen. Ahhoz túl közel fekszenek légvonalban, hogy a külön eredetük hihető legyen, a közös gyökeret azonban olyan mélyen kéne keresni, ahová mi már nem érünk le. Utazások a tenger fenekén? Már azt is átrajzolta az üledék, se a hogyanra, se a miértre nem lesz soha válasz. Így viszont a magasban lengedezünk gyökértelenül, akár a tavirózsa, miközben a múlt lehúz.

Milyen furcsa is minden kövület! Az emberek imádják a dinoszauruszokat, mert azt hiszik, rég kihaltak, de nem veszik észre, hogy a viselkedésük nem halt ki velük együtt. A nagyvállalat meg az állam is zsarnokgyík, mind egyeduralomra tör. Nekünk pedig nincs időnk ilyesmivel törődni: az élet leköt, éjjel-nappal a fülünkbe harsog, holott arra kéne figyelniük, ami hallgat. Hiába szölongatjuk, nem felel.

Szóval ez okozta a szorongást! Hogy az Aries alatt nyugvó víztömeg egy pillanatra a mellére telepedett! Valami van odalent, ami a lábánál fogva húzza lefelé, de ezen nem lehet segíteni. Vízből lettünk, vízzé leszünk.

S hogy idáig jutott, nem törődött a lidércnyomással többé. Hanyatt vetette magát a hullámokon, hogy csak a kéken szikrázó eget lássa, azzal lehunyta a szemét, teleszívta a tüdejét, úgy ringatózott mozdulatlanul. Hallgatta Elli boldog fecsegését.

Másnap azonban közbejött egy baljós epizód. Egyfelől már így is úgy festett közöttük, mint valami piros lábú huszárgém. Másfelől eszébe jutott, hogy ő a feladatába szerelmes, csak hogy mi van, ha nincs is az égvilágon semmi dolga? A jelen az eseményhorizont, mi pedig a peremén egyensúlyozunk, míg csak bele nem pottyanunk a múltba; ami megesett, többé nem távolítható el belőle, ám ez nem bizonyíték arra, hogy csakugyan megtörtént valami. Lehet, hogy egyszerűen képzelődött, azóta pedig közveszélyes munkakerülő, miközben egy álom bűvöletében irtja a bozótot? Melyik a rá érvényes valóság? És akkor bármit csinál, a legkétségbeesettebb irodalmazás is felderítés, az egész élete az: hadgyakorlat egy tisztázatlan küldetéshez. Ez teszi rendíthetetlen ólomkatonává.

Hogy a mélypontok törvényszerűen visszatérnek, pont akkor, mikor senkinek nincs szüksége rájuk, ráadásul fokozataik léteznek, mindennek nem lett volna szabad meglepnie egy olyan középkorú, úgyszólván hadviselt férfit, amilyen Dárday Gyula volt. Meg nem is lepődött, csak elkedvetlenedett. Ideje volt felébredni, mert az idill véget ért. Bár úgy tenni, mintha ez nem lenne igaz, a művészet lényege: a végig könnyedén.

Miután az Aries átaraszolt a Vezúvot az Etnával összekötő sarlószerű ív középpontja mellé, hogy ott töltse az éjszakát, éjfél után a tanár kilopózott a fedélzetre, majd nagyot szippantott a hűvös, sósan tiszta levegőből. Le kellett hűtenie a fejét. Nem bírt aludni, de azt hitte, a látványtól. Egy lélek se tartózkodott már odakint, övé volt a mahagóni korlát teljes hosszában, a sétafedélzet minden zugával egyetemben. A nagy jacht úgy vonta magára a figyelmet, mint snecik közt a tokhal – körülöttük tucatnyi kisebb vitorlás lebzselt, valamennyien az éjjeli tűzhányó látványában gyönyörködtek, onnan pedig füstpamacsok és ismétlődő robaj biztosította mind Ginostra lakosait, mind az utazókat, hogy a Stromboli nem feledkezett meg hálás csodálóiáról. A torkából felágaskodó vörös szökőkutak, ez a szakadatlan fenyegetőzés nyolcvan éve tartott, óránként legalább egy kitöréssel.

A zöld vízen fekete pászmákat bontottak ki a felszín alatti áramlatok csendes selyemszalagjai. Olyan ködösen, elmosódottan tükörsima volt minden, mint egy nagyestélyi megfoghatatlan anyaga. Fekete lávacsonkok, hirtelen ívű buckák álltak ki a tengerből, felbukkanó oszlopok meg főkafejek, amint szemközt a tűzhányóval, a szigetkúp ormán derengő vörhenyes visszfényt meg a keletre sodródó fehéres füstcsíkot bámulták mozdulatlanul. Az orom időnként felmordult, szikraesőt köpött a magasba, ahol az ég mintha folytatása lett volna a tengernek. Miután a nap a horizont alá bukott, a kettőt sokáig egyetlen világosabb rés választotta el egymástól, csak ezen a fölfelé mélyülő zöldön nem futottak keresztbe fekete csíkok, hanem az első csillagok izgó-mozgó raja tűnt fel helyettük; később a rés is megfakult, beleolvadt az est türkizébe. Tőlük balra, a sziget partvidéke mentén fények szabálytalan gyöngysora hunyorgott vissza a fenti lámpásoknak Ginostra felől. Egy tengeri mérföldre jobbra, San Vizenzóval szemben az Isola di Strombolicchio meredek bazaltszirtje emelkedett, hórihorgas fekete tömbje tetején hófehér világítótoronnyal, melyek vakító fénykúpja lassan körözött az éjszakában. Mellette alig fért el egy helikopter-kikötő padkája; hosszú, kanyargós betonlépcső ereszkedett alá a szirt oldalában a tengerszintig, régen onnan kellett mindent háton fölcipelni. Távolabb, vagy negyven kilométerre mögöttük pedig, az éjszaka zölddé dermedt hátterén ott kellett lennie valahol a sokkal laposabb Lipari sziklatömbjének, rajta túl meg Vulcanello és Vulcano sziluettjének, a hátukban már Szicíliával. És a kérdés továbbra is az maradt, hogy került ide.

Keveset aludt, a lenyűgöző közelség nem hagyta nyugodni. Talált a fiókban egy útikönyvet meg egy messzelátót, s a kora hajnal már ismét kint találta a fedélzeten, úgy bámulta, itta magába a színeknek és formáknak az érlelődő reggellel váltakozó orgiáját. Végtevére az Odüsszeia tájain járt, azon a határvidéken, ameddig a hajós még egyáltalán elhatolt, hogy meglátogassa Aiolosz szélistent, s aztán a tőle kapott, bőrtömlőbe zárt viharok újabb csapásokat mérjenek rá! Ilyen helyre egyszer vetődik életében az ember. A szomszédos Egadi-szigeteken például a mély csendet csak a sirályok rikoltozása, a tenger morajlása meg a fenyőerdők susogása töri meg. Marettimo halászkikötőjét pár utcányi, fehérre meszelt tömbszerű épület alkotja kékre festett zsalugáterekkel, vasrácsos loggiákkal meg felfutó kúszónövényekkel; a sziget túlfele még vadregényesebb, ott a keleti part hangaszegélyezte ösvényei is eltűnnek, a domboldalakat borító fenyvesek zuhatagának meredek mészke sziklafalak vetnek gátat. A tenger munkája a sziget partvonala mentén körös-körül barlangokat és szirteket alakított ki, felejthetetlen élménnyé téve a csónakázást.

Vagy itt következik nemsokára Lipari, ez az ősrégi, a Tirrén-tengerből drámaian kiemelkedő, vulkánok alkotta, Y alakú képződmény. Itt bármikor vad és kiszámíthatatlan szelek támadhatnak, noha a nyári hőség általában nyugalmas időszakot hoz. A szigetet uraló Monte Chirica felső részéről ragyogó kilátás nyílik a környező szigetekre, az északkeletre magasodó Panarea és a Stromboli zöldellő lejtőire csakúgy, mint az északnyugaton hirtelen előtűnő Salinára. Aki megmássza a Monte Chiricát, s a fennsíkot pöttyöző tanyák közül a peremig merészkedik előre, annak része lehet a meredek lejtők meg a mélyben egymásra hányt rendkívüli sziklaalakzatok keltette félelmetes tériszonyban. Onnan föntről nem látszik

sem a korzó, sem a házsorok előtti pálmák, melyek oszlopokként tagolják a hőség elől ponyvák alá menekült éttermeket és boltokat, se hogy előttük a víz zöldeskékben tündöklök a benne lebegő horzsakőtől, a hegyoldalak napos meredélyein pedig fügekaktusz szűrös medvetalpai ágaznak ki egymásból a négy égtáj felé.

A legfiatalabb családtag a hol éteri, hol fenyegető Vulcano, amely négy tűzhányó összeolvadásából keletkezett; Homérosz nem véletlenül tette ide a tűz istenének kovácsműhelyét. Odafönt a krátert borító horzsalékon semmi nem terem meg; a peremen túl baljós-latú sziszegéssel folyton fölszivárgó mérgező, bűzös gázok kéntartalma a halványsárgától az okkerig százféle árnyalatban ül ki a rücskös sziklákra holmi ásványi zuzmó gyanánt. A krátertől az újnak mondott, noha régi világítótoronyig eukaliptusz- és olajfaligetekén, valamint szőlőültetvényeken keresztül kanyarog le az egyetlen út, mielőtt a sziget déli oldalán lejut a köves partvonalat szegélyező magas, sűrű sásig. Ha valahol, itt lehet elveszni nyomtalanul.

Szemben, ahol a hegy fala a tengerbe ereszkedett, a városkán kívül sziklával megtűzdelt fekete sivatag hepehupái kezdődtek, közöttük túpárnaszerű szürke fűcsomókkal, melyekből úgy meredtek elő a kénsárga virágfejek ezrei, mint a gombostűfejek. Messzebből felszálló füstnek tetszettek ezek az élcsomók. Másutt mintha tucatnyi apró napernyőt tűztek volna egymás fölé egyetlen napszitta, langaléta szár leghegyére, virágzó agávé magaslott ki a szűrös végű kaktuszlevelek szétterülő rózsái közül. A város peremén szinte kiabált, úgy elütött ettől a fekete, sárga, szürke, kék hamusivatagtól egy málnavörösre festett nyaraló a fehér ajtóbéllete fölött telefonpóznákból összeácsolt pergolával, melyre dús zölddel futott fel egyetlen évszázados szőlőtőke.

Dárday eltöprengett. Vajon a többi bábész ugyanezt látja? Ha kortárs az, aki ugyanakkor nézi ugyanazt, amit ő, mégis mást észlel, ebben nem lehetett biztos. Neki ez az óriás lávalábak százain ácsorgott a tengerben – szürkék voltak a testét tartó hatalmas támaszok, fölfelé kényszerítették az ember szemét, hadd kövesse őket az eredet nyomában, ne pihenjen meg semmi andalítón. Távcsövön máris hegymászók tucatjait fedezhette fel, amint a csúcsra tartottak színes felszerelésük terhe alatt, hogy a korai órák felszakadó páráján át tekintsenek körül a szigeteket vigyázó Tirrén-tenger mesebeli kékjén. Makacs hangyaseregnek látszottak a messzeségből, akiknek meghatározhatatlan dolguk akadt valami lehetetlen helyen, és nem lehet őket róla lebeszélni. A vulkánnak olyan színe volt fölöttük, mintha vasrögökön kellett volna kapaszkodniuk az ég felé, s ahol nem feketébe vagy salakvörösbe játszott, ott ez a barnás, rücskös, hidegen ellenséges, kietlen, tényszerű táj súlyosan magaslott följük, az a hol dimbes-dombos, hol meredeken feltörő, egyetlen rettentő torokban végződő, barázdált falú, kopár katlanba nyíló lávakúp; alatta a föld méhét rágó örök tűz dühöngött, s a kínjai okozta görcsök tolultak fel hegyekké. Most, hogy az égő kövek kihűltek, folyékony magmából bazalttá dermedt holdbéli táj terült el odafönt, mely nem ismerte se a pálmák kócos zizegését a szélben, se a murvafürt örökös püspökliláját a meszelt nyaralók meg korsóba ültetett agávék színfala előtt. De északnyugatnak látszott a vulkánnak olyan oldala is, mely széles fekete rámpaként ereszkedett a tengerbe; sima volt, mint az obszidián, épp csak szánkázni nem lehetett rajta.

Ezek lettek a béke utolsó percei. Elli egész nap magára hagyta, hadd nézelődjön, és más se kereste, szót se szólt hozzá. Ebédre kért és kapott egy szalámis pizzát a nevetős pincérlányoktól, akik mostanára már kívülről tudták a bolondériáit: kérés nélkül hozták a jeges szódavizet fél citrommal meg fél kanálka sóval a hőség ellen, utána meg egy méregerős olasz duplát, hogy kis híján mennybe ment tőle. Azt felfogta ugyan, mikor az Aries lassan hátat fordított a szigetnek, majd kikanyarodott a turistabárák közül a hajójáratba és távolodni kezdett Strombolitól, de túlságosan lefoglalták a látnivalók, a következő földdarab, Salina partvidékének gömbölyű-fehér habkövei meg lazacvörös gránitgolyóbisai, így fel se fogta, mikor a nagy motorcsónak elvált a jacht tatjától és megiramodott Lipari felé, fedélzetén a

lánnyal. Órákig nem is kerültek elő, ám Dárday se látott, se hallott, annyira betelt a nézdelődéssel, míg végül alkonyatkor bevonult a kabinjába, hogy kimerülten szundítson egyet.

Nem telhetett el sok idő, mert arra ébredt, hogy Elli a sarkán üldögél az ágya előtt és nevetve nézi. Mikor azonban szépen kisimítva letette eléje az új párducmintás bermudát a szőnyegpadlóra, egyből ráterítve egy arany bokaláncot is, Dárday Gyulánál elszakadt a cérna.

– Senki nem tehet valakivé, aki nem én vagyok! – hördült fel kialvatlanul, a jó hangulatnak pedig egyszeriben vége lett.

– Maga mindig ilyen undok? Miért nem tud elfogadni? – kérdezte a lány megbántottan.

A férfi hallgatott. Már sajnálta, hogy elvesztette a fejét. Udvariasabban is megmondhatta volna, hogy nem fog bohóckodni. Ami azt illeti, mostanára megszokta a bikini alsót.

– Mindig ilyen gögös?

– Én?

– Senkinek nem ad az idejéből. Különb mindenkinél, ugye? Mitől fél? Utána meg magát bünteti.

– Jó vicc. Persze hogy félek mindentől, amit megkapni nem lehet, csak elveszíteni.

– Tehát a nőktől? Tőlem is? Maga pont olyan, mint az apám. Csak azért keres minket, hogy ránk zúdítsa a gyűlöletét. Nem fogad el olyannak, amilyenek vagyunk.

Dárday nem válaszolt.

– Ugyanolyan kétségbeesett. Ugyanolyan romlott. Ugyanolyan könnyörtelen.

– Ennyi?

– Nem vette észre? Ő se tartott tükröt maga elé?

– Nekem hazudnak a nők. Ne kezdje maga is.

– Csodálja? Hisz rettegnek magától!

– Mert nem fog rajtam a bűbáj, a csalásuk?

– Mert embertelen!

– Maga harcolni akar, de velem nem fog. Nincs kedvem hozzá.

– Nem kellek, ugye? Mért nem kellek magának?

– Ha azért jött oda hozzám, hogy megváltoztasson, tévedés volt az egész.

– Követelem, hogy mondja meg!

– Nem érti, mi? Mert ez mélyebb a maga nyamvadt életösztonénél!

– Én nem vagyok senkié. Se a magáé, se maga után valakié. Engem nem lehet megtartani. Erre varrjon gombot, nagyokos! – Felkelt, csendesen kiment a szobából.

A váratlan összeszólalkozástól Dárday magába roskadt. A pofonok régi ismerősei voltak, most azonban fájt, hogy így magára maradt. Elgondolkodott a méltóságról, amit csak a tudás adhat meg, és ami benne sosem volt meg. Mert nemcsak csókot meg virágot lopott fiatalon, főleg vidéken, éjszaka, idegen kertekbe bemászva anyák napja előtt, hanem könyveket is: Graves héber mitológiáját, Beauvoir-t, Várkonyit, Ottlikot, mikor mi hevert gazdátlanul, például disszidáltak hátrahagyott holmijainak a költöztetése közben, végeredményben azonban embereket tulajdonítva el, sorstörődékeket, míg csak részévé nem váltak, s mintha eleve ezért nem bírt volna ellenállni az alkalom csábításának. A *Deutsches Requiem*, ez a hideglelős, miniatűr remekmű ugyanakkor arra figyelmeztette, hogy még nem adhatja fel, tovább kell próbálkoznia.

A kényszerű vakáció hatására egyre vadabb összefüggések ötlöttek fel benne. Aino jóslata bevált: csakugyan kezdett semmit sem felejteni, s noha messze nem mindent értett még, ahhoz viszont máris túl sokat, hogy nyugovóra bírja hajtani a fejét. Ez persze megint más megvilágításba helyezte, hogy ez a család úgy látszik nem ismerte az alvást, és az álmatlanságuk ellenállhatatlanul nyelte magába őt is. Gyötörte a zaklatottság, mégsem jött rá, hogyan szabaduljon meg tőle.

Igazából tehát a szíve után sündörgött föl a fedélzetükre, csakhogy odafönt is éppen állt a bál. Ennélfogva muszáj lett volna tettetniük, hogy minden rendben van köztük, ha nem akarta a szülők tudomásukra hozni, hogy egyáltalán nincsen, sőt fogalma sincs, mi és hol romlott el egy szempillantás alatt, arról pedig még kevésbé, miként lehetne megjavítani; Elli se nem világvevő, se néprádió, ő viszont mostanára nemcsak forrasztani felejtett el, hanem az emberek között létezni is. Az se sok jót ígért, hogy láttára a lány köszönés nélkül sarkon fordult és leviharzott, faképnél hagyva őket, mint aki nem kér a következő jelenetből.

Mikor a hívatlan vendég betoppant, Aino pont ingerülten kifakadt. Szikrázó szemmel, fojtottan vetette oda a férjének:

– Az emberek vágnak az ünnepre, azért menekülnek a szerelembe.

A vénember úgy tett, mintha egyik fülén be, a másikon ki, nem is hallotta volna ezt a megjegyzést. Helyette hozzá fordult:

– Volna kedve kicsit beszélgetni velem, Dárday úr?

Ez annyit tett, hogy a kóstolgatásnak vége, ideje a lényegre térni. A vendég idegei szempillantás alatt megfeszültek. Nem nézett Elli után, hanem fegyelmezetten vágta rá:

– Hogyne, Stavropoulos úr, ha megtisztel vele.

Erre amaz visszaszólt a feleségének: – Drágám, fektesd le a gyerekeket, én ma később jövök. – Majd ismét rátekintve megkérdezte, kér-e egy kávét frissítőnek; Dárday persze kért, valósággal lubickolva a se nem mértékletes, se nem egészséges emlékekben, amelyek már a kései fekete ígéretétől megrohanták: kitágul tőle az érfal, leesik a vérnyomása és végre kialhatja magát... Ábrándozásából az asszony süvöltő hangja verte fel, mert úgy zengett, mint a metsző, hideg szél, a férj pedig kurtán felelgetett neki, és ezt a pengeváltást megint kristálytisztán értette:

„– Θέλεις να διώξεις αυτό το βάρος από την ψυχή μου?

– Φυσικά.

– Τότε σκότωσε πρώτα αυτούς και μετά εμένα.

– Εντάξει.⁴”

3

Előttük dudaszó hallatszott, kürtök bömbölése. Kisvártatva beérték a kicsiny flottát, mely már hazafelé tartott: egy nagyobb gőzös köré vagy ötven kisebb bárka sereglett, főleg halászhajók, bár volt közöttük néhány turistáknak való motoros is. A tengert jöttek ki megszentelni, hogy a Megmentő Madonna oltalmáért könyörögjenek a következő esztendőre; talán Milazzóból indultak, s miután körbecipelték a Szűz szobrát a városon, vállukról erre a hajóra tették át, hogy a vízbe vészettek lelki üdvéért tegyen ő is egy körutat a tiszti váll-lapos, fehéringes rezesbanda kíséretében, mely ezen a napon szomorú dalokat játszott, noha méltóságteljesen. A szobor talpig fehérben állt a hajó orrában, jobbát áldásra emelve, baljában a szintén koronás Gyermekkel, s szemlátomást nem neheztelt érte, hogy a templomába nagy viharok idején befolyik a víz; körülötte a kék-fehérbe öltözött saroglyahordozók üldögéltek, akik viszont tudták, hogy számíthatnak jóindulatára, s ez abban is megnyilvánult, hogy olykor a főhajóba vontathatták be javításra szoruló bárkáikat. Megmentőnek azért szólították, mert botjával távol tartotta a tenger sötétzöldre festett, kígyófarkú démonát. Míg a flotta úton volt, a fedélzeten vén tengerészek gyűjtöttek adományokat a megfulladtakért mondandó misékre; evégett

⁴ – Akarsz könnyíteni a lelkemen?

– Persze.

– Akkor öld meg te őket, utána meg engem.

– Rendben.

a partmenti szállodáknál is megálltak koszorúkért meg borítékokért, amit az alkalmazottak csónakon hoztak ki nekik. Mikor aztán már jól kint jártak a tengeren, a vezérhajó megtorpant, köréje sereglettek a kisebbek, majd a koszorúkat trombitaszó mellett a vízbe dobálták, azok meg elúsztak – a férfikar még egyet énekelt, a pap áldást mondott, a körmenet pedig véget ért.

– Micsoda érték egy ilyen hajó! – jegyezte meg nem egészen ártatlanul Dárday Gyula, hogy megtörje a csendet. Felpillantott az égre, és csakugyan, az elnyújtózó, végtelen kékségben fenn libegett egy görbe tollpihe: a hold.

– Vannak föld-levegő rakétáink is, ha valaki megtámadna – felelte kimerően Stavropoulos.

A torpedóvetőkre vonatkozó kíváncsiság ezek után nem tűnt célravezetőnek. Viszont volt itt másvalami, ami továbbra is fúrta az oldalát, mégpedig a bált lezáró furcsaság; ezért rövid, ám annál magasabb hallgatás után ismét megszólalt:

– Megmondaná, min nevettek a vendégei az estély végén? Tudja, az a furcsa közvetítés, mikor az adás meg a szövege nem passzolt egymáshoz.

Stavropoulos ránézett. A kérdés nyílt beismeréssel ért fel. Bent járt a lehallgatóknál? Oda nem vihetette be más, csak a lánya, aki szintén nem volt a bálteremben, a személyzet viszont tűzbe menne érte. Ez a szerencsétlen flótás nem is tudja, mit kotyogott ki.

– Mindent a maga idején. Előbb én kérdezek – dörmögte jéghideg nyájassággal. A pillantása megkeményedett. A beszélgetés hangneme nyomban megváltozott, s ennek végre olyan hangulata volt, mint a klasszikus szőnyeg szélére állításoknak, mikor a mindenkori főnöke ordított vele, ő pedig, hogy ne hatoljon el hozzá a letolás, mereven a levegőbe bámulva azt hajtogatta magában: „Bagoly mondja bögölynek, bolond bögöly, dögölj meg”.

– Ön katona, Dárday úr? Szereti a militáns hasonlatokat.

– Nem én. Miért kérdi?

– Akkor talán házas?

– Egyedül élek, Stavropoulos úr.

– Miért tanár?

– Szeretem megérteni a dolgokat.

– És sikerül?

– Azt azért nem állítanám.

Stavropoulos bólintott. – Szép illúzió.

Majd így folytatta:

– Családos ember ön?

– Nem, kérem, agglegény vagyok.

– Gyereke van?

– Nincsen, mint említettem.

– A kettő nem zárja ki egymást.

– Valóban nem. Ön nagyon fiatalos, Stavropoulos úr.

– Köszönöm, talán inkább csak önnél régebben vagyok fiatal. Még kávét?

– Hát igen, kérek.

Kis szünet.

– Megkérdezhetem, mi a véleménye a leányomról?

– Elbűvölő teremtés.

– Mit szólna hozzá, ha azt mondanám, hogy a feleségem az életére tör?

– Döbbenet hallanám.

Nem tudta, nem árult-e el máris túl sokat, ám hiába várta, Stavropoulos nem folytatta a témát. Erre felkelt a nyugszékéből, pár lépést járkált, annyira zúgott a feje, a mágnes azonban nem tágitott:

– Tudja, kérdezősködtünk egy kicsit maga után. Mit mondjak, érdekes ember! Azért is raboltattam el.

Ez a bejelentés készületlenül érte Dárday Gyulát, mert teljesen úgy hangzott, mintha a másik pókerezni csalogatná. Nem lehetett rá mit mondani, válaszul tehát kisfiúsan elmosolyodott, biccentett, majd a korlátnak dőlt. A láthatáron vad színekkel alkonyodott. Innentől azt se vehette biztosra, hogy a továbbiakban nem kezd a személyazonossága több példányban garázdálkodni szerte a világban, míg csak valamelyik ország alkalmi érdeke úgy nem kívánja, hogy a nevéhez kapcsoljanak holmi régi disznóságot, onnantól pedig neki annyi. Viszont az is igaz, hogy még egyetlen zsaroló sem halt meg ágyban, párnák közt, patyolat lelkiismerettel, mint aki jól végezte dolgát, mert nincs tökéletes terv. Önként szegődött Elli nyomába avagy sem, hát nem mindegy?

Csengőfrász ide vagy oda, józanságra intette továbbá, hogy úgyszólván fogoly. Noha megbecsülik itt, könnyen lehet belőle haleledel, a Földközi-tengeren az embercsempészek nyomában úszkáló számtalan azonosítatlan hulla egyike, hisz az égvilágon senki sem tud róla, hogy felszállt erre a teknőre. A Carlának szóló hívás nem buktathatta le, mert azt a mobilt azonnal kidobta, az autóbérlés ellenben esetleg igen, ha a kocsin nyomkövető volt, és mért ne lett volna, mert akkor még nem sütötte meg az útlevelét, vagyis a rendszám mozgásával összekötött útlevelszám az ő csavargásait is fölfedhette. Ebben az esetben nyílegyenesen Stavropoulos karjába szaladt. Emennek kezére játszik, hogy nincsenek nyomok, sehová nem írhat, se nem telefonálhat észrevétlenül, ez tehát bizonytalan menet lesz. Viszont bárki bármit tud itt róla – ami lehet blöff, aminthogy a balesete megrendezett volta is lehetett beugratás –, a glosszoláliát nem sejtik, tehát az meg a banánhéj.

Annakidején mesélték neki, hogy fönt, a Budakeszi út melletti völgyben volt a kémközpont. Igazából senki nem merészkedett le oda, de éjjelente hallani lehetett a volt kastélyépületből a szemléltető eszközök hátborzongató sikoltozását. Valami ilyesmi lesz ez is – senki nem érti, mire jó, mégis biztosra vesszük, mi folyik itt, mert soha nem lesz olyan napsütés, hogy a diktatúra árnyéka teljesen eltűnjön. Játszanak vele, arra kíváncsiak, mennyit ért meg a történeteikből, de abból ugyan nem esznek. Nem fogja a kedvükért elárulni magát.

– Miért kérdez tőlem ilyeneket? – Összefonta a karját, mivel Stavropoulos tekintete meglepte. – Nem értem, mit akar?

– Maga keres, de nem tudja, mit. Ha ez nem önbecsapás vagy tudatlanság, lehet elfogultatlanságból is. Én pedig szintén megérdemlem az ártatlanság vélelmét, mert életem minden pillanatában bírám elé igyekeztem.

Dárday Gyula kapkodás helyett türelmet erőltetett magára, noha kényelmetlenül vékony jégre tévedt. Sokkal több is kiderülhet, mint ha ostoba kérdezősködéssel felijeszti a vadat, bár hogy pillanatnyilag melyikük a vadász, azt maga is szeretne tudni végre. S hogy ez éppenséggel nem volt rossz meglátás, hamarosan bebizonyosult. Mindezidáig ugyanis angolul kellemeskedtek, tehát ki írhatta volna le döbbenetét, mikor a házigazda körül nézett, majd nyugtázta, hogy kettesben maradtak a fedélzeten, nem hallja az égvilágon senki, s ekkor kiváló kiejtéssel így szólt hozzá: – Ha nem veszi rossznéven, folytathatjuk magyarul is.

A tanár kizökkent szerepéből.

– Micsoda? – kiáltott fel halkán. – Ön...

– Úgy van. Pontosan.

– Nem találok szavakat. – Ez a hüledező mondat kivételesen pontosan fejezte ki a lelkiállapotát. – Megmagyarázná a helyzetet?

– Hogyne. A szüleimmel 1950-ben, a Beloiannis-truppal érkeztünk Magyarországra. Én tizennégy éves voltam akkor, a középiskolát már Pesten jártam ki. S hogy miért csak most szólok? Mert megfigyeltem, hogy maga rossz kártyás. Folyton föl akarja fedni a lapjait.

– Tényleg? És honnan jött rá?

– Olyasmit is beismer, amit soha el sem követett. Ez tetszik nekem.

Dárday a fejét csóválta. Miféle tréfa ez? Sok képtelenséggel találkozott már életében, ez azonban vitte a pálmát, ámbár Madárfejű Lajcsika is megölte apját-anyját, hogy részt vehessen az árvák uzsonnáján. Viszont amennyiben Aino nem tudja, hogy a férje magyar is – és miért kellett eddig várni ennek a lapnak a kijátszásával, ha tudná, eleve: miért kellett kettesben maradniok? –, akkor itt másról van szó, nem róla. Még a végén megússza.

– Hát a gyerekei? – Dárday Gyulának nehezebbre esett kiejtenie Elli nevét, az aggastyán azonban kitalálta, mire kíváncsi.

– A feleségem azt hiszi, az előző házasságomból valók.

– És nem?

– A dolog azért ennél bonyolultabb. Valaki egy koraszülött kislányt hozott a világra. Neki nem kellett, nekem igen. Megszereztem és fölneveltem. Bűn ez?

– Talán nem. Mindenesetre szokatlan. De az ikrek?

– Ugyanez a lány szülte nekem őket, mikor felnőtt, csak utána elmenekült, mihelyt a mostani feleségem megjelent a színen. Nem bírták egymást.

– Ők tudják?

– Bizonyos dolgokat nem, és mint mondtam, a nejem sem. Szívességet tenne, ha nem árulná el nekik.

– Ezt megígérhetem. – Dárday azon törte a fejét, hogy most akkor ez zsarolás avagy sem. – Miért bízok meg bennem?

– Megbízni? Nézze, ez a fegyverszünet éjszakája. Kedvelem a különleges embereket, én is az vagyok. No meg talán az emlékek: Magyarország... Mindez hiába múlt el, hat ma is. Tény, hogy szűk lett a plundra rajtam; az is, hogy mindent elértem, amit akartam, látja. Megmutattam, ki nem kellett nekik. De úgy látszik, ez se minden.

– Csak nem honvágya van?

– Viccel? Szabad vagyok, mert könnyörtelen, és sikeres, mert szabad. Szillogizmus, tudja.

– Vagy egyenletrendezés. Leegyszerűsíti a dolgokat, épp csak nem old meg vele semmit.

Sztavropulosz vállat vont, leverte a szivarjáról a hamut.

– Azért jöttem el, mert Hegyeshalom után soha semmi nem változik. Vagy tévedek? Más lett valami?

– Olyan nagyon nem. Díszletet cseréltünk, a darab ugyanaz.

– Na látja. Magyarország engem cserben hagyott, tönkretett. Feudalizmusból feudalizmusba tántorgott, ennyi a fejlemény, ami az én szempontomból nulla. Én többet akartam.

Beértek az északi torkolatba. Itt két áramlat találkozott. A Tirrén-tenger feneke kevésbé lejtett, mint a Jón-tengeré, ráadásul a gibraltári dagály négy és fél óra múlva ért Messinába, majd feltartóztathatatlanul nyomult délnek, ezenközben azonban a jón tengervíz volt a sósabb, lesüllyedt az átjáró fenekére, s csak arra várt, hogy odafönt a Tirrén-tengeren bekövetkezzen az apály, mire megfordult az áramlás, majd vadul igyekezett fölfelé. Ahol a visszahúzódó meg az előretörő, kétféle víztömeg összezapott, a szoros felszínét felszaggatták az egymással birkózó erők, s a szűkülő felső szakaszon hatalmas örvény bukkant elő, hogy megpörgesse a vitorlásokat: a Kharübdisz.

Átellenben, túl a záróvonalon francia hadihajók igyekeztek északnak, tatjukon piros-fehér-kék lobogóval. A szürke acélmonstrumok kardhalra emlékeztettek, mintha minden vízi lény sorsa eleve megpecsételtetett volna.

Sztavropulosz elmagyarázta, mire gondol. A Szózatnál kártékonyabb verset magyar költőnek még nem sikerült írnia, mert a röghözkötést dicsóíti meg, az eltérését emeli erkölcsi normává. Akinek elege lett, nem bírta tovább azt a szörnyű maradiságot, amivé a Csák Máté földjén nyolcszáz éve minden fajul, mindig is abból lehetett árulót gyártani, megbélyegezni érte. Az ilyet kiveti az egészséges néplélek, némi segítséggel persze a rajta terpeszkedő

államtól, mely évszázadok óta az elközepesítés halálos receptjét követi. Aki tiltakozni mer, könnyen a haza kebelén kívül találja magát, már odahaza idegenben, mert akik meghatározzák, milyen népet akarnak maguknak, a jogot is megalkotják hozzá, hadd ütközzön törvénybe, ha valaki mást gondolna. Kitántorogni Amerikába? Ugyan! A háború utáni új rend legfőképp azt nem tűrte, hogy az ember ne kérjen belőle, s máris készen állt a csiki-csuki.

– Egyszóval disszidált?

– Nem volt más választásom. Nem tehettem mást. Persze történtek dolgok, különben az ember nem képes elszakítani a gyökereit, de a legsúlyosabb lecke az volt, hogy senki nem döntheti el helyettem, miben higgyek, miként akarjam leélni az életem. A haza sem, a nevében rajtam élőködők, az úgynevezett közösség pedig végképp nem. Tiszta sor, a magamfajtnak kívül tágasabb – nem kell a kritika, a magánvélemény. Ugyanakkor azt sem tűrhettem, hogy pont ezek seprűzenek ki, akik csak a görényszagban érzik magukat otthon. Érti már?

– A sérelmet kereste?

– Miután megtaláltam, bekeményítettem. És mindent elértem, amit itt lát.

– Miért mondja el nekem, amit én is tudok?

– Mert legalább egyszer az életben mindenkinek igazat kell mondania. Aki meg se próbálja, elkárhozik. Aki belebukik, talán pokolra jut, talán nem.

– De akinek sikerül?

– Ne legyen nevetséges! Ahol haramiáké a törvénykezés, a jog ott az útonállás eszköze. Ezek a procc senkik, akik kilencven után beültek a vagyonba és egymást túrják ki a készből, mind új földesurak akarnak lenni. Nem az övék, amivel zsonglőröködnek, mégis úgy intézik, hogy csak nekik potyogjon le belőle, miközben ketyeg alattuk a bomba. A maga erejéből boldogulni képeset kényszerítheti külföldre a szervezett közepszer, ám azt nem akadályozhatja meg, hogy a megújulás ismét az emigrációban forrjon ki.

– Miért pont az emigrációban?

– Mert folyton ott kezdődik minden. A belső kivonulásban.

– Választókat büntetne az uralkodó osztály bűneiért?

– Tud jobbat? A kleptokraták maguktól nem fognak félreállni. A demokrácia egyéni felelősséggel is jár. A túszzedés meg régi trükk, noha még egyetlen gengszter se úszta meg miatta élve. Nem az a kérdés, hálnak-e meg ártatlanok, hisz minden nap ez történik, ez a szabály. Hanem hogy a bűnösök megbűnhődnek-e, ami viszont a kivétel.

A szoros bejáratánál furcsa járművek maradtak el mellettük. Hosszú volt mindahány, középtűt kicsi kabinnal, ami szinte rákucorodott a tőkesúlyra; közvetlen a bódéjuk előtt fémoszlop tört a magasba, tíz méterrel följebb árbockosárral, melyben hol egy, hol két férfi kémlelte a tengert. A dereglye orrából hosszú palló meredt előre. A szezon már véget ért, de a halászok még mindig nem adták föl a reményt, hogy a kifutóról megszigonyozhassák a felszínen alvó, vándorlástól holtra fáradt kardhalakat, főidényben csónakonként naponta akár huszat is. Dárday megértette, hogy veszthelyet lát; Sztavropulosz ehhez csak annyit tett hozzá, hogy a politika is vágóhíd, mindazonáltal pezsgőt hozatott.

– Nos, az imént azt kérdezte, min kacagtak annyit a vendégeim, akik jól ismerik mindkét jómadarat. Mit szólna hozzá, ha azt mondanám, hogy a 2019-es osztrák választások eredményén?

Dárday Gyulának nem tetszett ez a fordulat.

– Úgy tesz, mintha a jövőbe látna – morogta kelletlenül. – 2011-et írunk, azt.

– Lemodelleztük. Ez valószínűségi számítás – mosolygott gúnyosan Sztavropulosz. – Bayes tiszteletes találta ki a tizennyolcadik században. Angol volt, szeretett fogadni, hát lóversenyeken dolgozta ki az elméletét, de nemcsak állatokra alkalmazható. Mivel idejövet dolgunk akadt Ibizán, egy kis mulatságot eszeltünk ki: osztrák politikusok voltak a filmen, az idősebbik államfőnek, a fiatalabbik kancellárnak beöltöztetve. Kipróbáltuk az ötletet, hogy a Néppárt a Zöldekkel lép koalícióra. Össze lett vágva az egész.

– Egy jövőbeli választását, azt mondja?
– Ha minden jól megy, a 2019-es rendkívüli választásokét. Digitálisan megőregítettük őket, végül egy spanyol szappanopera szövegét kevertük az egész alá.

– Maga a jövőbe lát?

– Mi a jövő? A feldolgozatlan múlt. Mindaz, ami még nem történt meg újra.

A *telenovella* említésére Dárday kissé felélénkült. – És mi fog történni velük?

– Semmi – nevetett jóízűen Sztavropulosz. – Elcsúsznak a szappanon.

A tanárt elmosódott érzés fogta el, mintha valami tudtára akarna adni egy üzenetet, épp csak nem jut át a küszöbön, egyelőre nem tudni, micsoda. Kádár elvtárs meghívja a szovjet első titkárt vadászni. Megkérdezik Brezsnyevet, mit szeretne löni. Mit, hát medvét, feleli ő. A megyei párttitkárnak végül eszébe jut, hogy van a Fővárosi Nagycirkusznak egy kiérdemesült örvösmedvéje, az éppen jó lesz. El is hozzák, a magasles alatt szabadon eresztik, hátha a birkabögés odacsalja. Brezsnyev elvtárs rálő, a mackó megijed, s mivel a cirkuszbán biciklizni tanult, egy környékbeli asszony bringájára pattanva elrohan, azóta se látta senki.

Ha az ok eltűnik, az okozata sem jöhet létre. Ha viszont az okozat – egy artista hajlamú bocs, egy kifigurázott beiktatási szertartás – létezett vagy létezni fog, ez az ember pedig azt állítja, a feltételes valószínűségek mentén juthat el az okukhoz, akkor akad egy másik, ennél semmivel nem képtelenebb magyarázat is, mégpedig hogy az idő meg az okság úgy viszonyul egymáshoz, mint a forma meg a tartalom. Az egyik a hordozó, bármelyik irányba teljen, a másik a hordozott, azok a bizonyos felépülési meg lebomlási folyamatok, melyek jellege azonban a kiolvasás irányától függ, mintha a balról vagy jobbról kezdődő sorok sorsok is lennének, ugyanannak a történetnek két ellentétes, egymást kiegészítő, ám ki is oltó olvasatát rejtenék. A világtörténet így oda-vissza ugyanaz volna, bármely pillanatban az egyensúlyvesztés különböző állapotait szemléltetve, s aki ért hozzá, a komplementer olvasatot követve múltbeli következmények még előttünk álló okaira bukkanhatna. Folyamat és ellen-folyamat szimmetriája, Feynman után szabadon, huhú! Az idő mint kölcsönhatás? A fenébe is, ez érdekes... Ez az ember gömbvillám, kóborol és veszedelmes.

Mire felocsúdott, Sztavropulosz már másról beszélt, rövidet kortyolva poharából:

– Közben pedig rá kell majd jönnie, hogy sejtelmük sincs róla, mi a vonzó bennük, mármint a fiúk fantáziája, s részint csak rájátszanak próbálkozva, részint pedig kihasználják, amit nem értenek, mert működik. Már persze ha működik.

Az egyetem díszpintyének elevenébe szaladt ez a megjegyzés, maga sem tudta, miért. Felfortyant.

– Bocsánat, ennél már a Lüsizisztraté is érdekesebb. Azért legyen hűséges, hogy a párom megversenyeztessen, utána meg akár nyerek, akár veszítek, lecseréljen másra? Minek vennék részt ilyesmiben?

– Ácsi. Ha nyer, miért cserélné le másra?

– Miért, a gyerekemben nem cserél le?

– Vagyis el akarják önrel ismertetni, hogy ők vannak döntési helyzetben. Mit lép erre?

Harmincöt év aggregénykedés után Dárday Gyulának megvolt a véleménye a nőkről: kormányozhatatlan, tulajdon megszállását kiprovokáló ország, utána meg kezdődik az ellenállás, és végződhet jobb esetben békétlen koalícióban. Hogy ez igazolható elmélet, szimpla vélemény, vagy ürügy a távolmaradásra, sosem izgatta.

– Mit? Hogy nincs döntési helyzet. Míg nem állok sorba senkiért, senki nem felsőbbrendű nálam.

– Maga tényleg az én emberem!

– Téved. Nem vagyok senki embere. Nem foglalkoztat se bosszú, se elégtétel, egyszerűen nincs dolgom velük. Így hasznot se kívánok húzni a nyomorúságukból, hisz akkor megint okkal eshetnének nekem, semmiféle ürügy nem lévén drága, ha a kapcsolat folyamatosságának látszatát fenn kell tartani. Engem ez egyszerűen untat.

– Ne legyen naiv. Hogy bennük visszakapja az anyját, ez a csalétek, máskülönben azonban egyetlen szempont számít. Megfelel-e az érdekeiknek? Oidipusz meg Iokaszté, ugyan! Mind csak arra való, hogy a hiszékenységet bizonyítsa. Ha érzékeny a csalira, megfelel a mutatóvanyhoz.

– Gondolja? Szerintem meg a távirányító kéne nekik.

– Miféle távirányító?

– Azzal kapcsolgatnának hol hódítóan férfias, hol szolgálalkú üzemmódba, mikor mi jönne jól. Ez a teljhatalom álma, de a megfosztatás fullánkös mérge is, mert míg nem teljesül, mindig lesz megtorolnivaló.

Az öregúr Messina felé fordította a fejét, mintha odatartotta volna a koraesti szélnek, mely most mindenféle illatot sodort feléjük. Narancs volt benne meg rozmaring, de fagylalt is, békés éttermek, kései menük, friss kenyér és chianti üdesége. A hadihajók V-alakú farvize jókora késéssel visszaverődött mindkét partról, miközben túloldalt apránként elmaradt mögöttük Reggio Calabria lámpafüzérekéből álló gyöngysora.

– Hát pont ez az – mordult fel Sztavropulosz végül, s vonásaira most először ült ki a leplezetlen gyűlölet. – Erre bukkantam minden főnök despotizmusában. Az a párttitkár mégis megdöbbsentett, mikor egy gyenge pillanatomban őszinte voltam vele. »Eltársam, nem tesszik a rendszer?« – hahotázta. Valósággal fuldokolt. – »Forradalmat akar, Magyarországon? Tudja mit, döntsé meg a feudalizmust!« – tette hozzá ingerkedve. Zengett tőle a folyosó. S törölgette a szemét, mint aki rég nevetett ilyen jót; fejcsóválva otthagyt, de még távolodóban is fel-felcsuklott, az ötlet annyira csiklandozta. Aligha tudta, mi szaladt ki a száján. Én azonban valósággal kővé meredtem. Ma sem hiszem, hogy a helyzetünkre jobban illett volna más meghatározás.

– Női párttitkár?

– Férfi. Azt is mondta, kicsi ez az ország ahhoz, hogy érzékeny legyen. Ezt végre volt hová tennem. Tudtam róla, hogy negyvenöt után a Vörös Hadsereggel a vidéket járta, s ahol valami megtetszett neki, háborús jóvátétel fejében lefoglalta az oroszoknak. Csak úgy akasztották fel magukat a gazdák a nyomában. A zabrálásból persze csurrant-cseppent annyi, amiből villát építtetett a Pasaaréten, az ötös busz megállójában. Máig ott van, meg lehet nézni.

Dárday ez az ugrabugrálás mostanára felbőszítette:

– Azt hiszi, innen mindenre megvannak a válaszai? Biztosíthatom, téved!

– Márpedig én be fogom bizonyítani, hogy Magyarországon feudalizmus van, ugyanúgy függetlenül a termelési módtól, ahogy a szocializmus idején is az volt! Mindegy, milyen rendszer jött, Deáktól fölfelé egyedül a kapcsolat számít, de a hűbér a szervezőelv. Marxot, Engelst, Lenint meg eldobhatja, mert nem gondolkodtak elég mélyen.

Valahol a távolban egy világítótorony fénye járkált körbe, vakító tortaszeletet hasítva ki az éjszakából. Jóval később látták még Taormina lámpasorait a hegyoldalban, mögötte pedig a havas Etnát, de nem lángolt. A vulkánt magát a város után hagyták el.

*

Reggel volt már, mire Sztavropulosz befejezte meséjét, Dárday pedig többet tanult azon az éjszakán a szocializmusról, mint egész életében, noha rettenetesen ki is készült. Zúgott a feje. Hát ezek az emberek sosem fáradnak el?

Vendéglátóján nem látszott kimerültség. Egy darabig még hallgatagon nézegette a barackszínű vizet, melyen a napkelte fényei imbolyogtak, meg a távolban La Valletta lassan bontakozó körvonalait. Azután biccentett és leballagott a dekk alá, otthagytva őt a sétatfedélzeten. Csak a nyugágya maradt hátra, meg a teli hamutál. A tanárt végre senki nem zavarta, nézhette a habokat, törhette a fejét. S fokozatosan a következők merültek fel benne a korai verőfényben, mely jólesően melengette átgémberedett tagjait.

Először is, az emberek is olyanok, mint a hullámok. Vagy fordítva? A taraj előbb nincs, majd megszületik, felnő, ismét elül – hogy névvel vagy névtelenül, mit sem változtat ezen az összetartozáson.

Másodszor, nem mostanában történt, amit végighallgatott. De mindenesetre abban a városban, mely a bocsánathoz elválaszthatatlanul hozzáképzeli a bűnt, s olyannyira számot tart az ítéletnap irgalomra, hogy a nagy megtiszteltetést minden lehetséges módon igyekszik kicsikarni. És persze akkoriban Sztavropulosz sem volt éppenséggel a tettek embere, bár félkész híve sem, márpedig a kettő egyszerre csak akkor igaz, ha fejben mindent el lehet rontani; ehhez elég következetesnek lenni. S végül tény az is, hogy az elbeszélése olyan időkben esett meg, mikor a többség még józanabbul ítelt és élt a hajnalcsillag uralma alatt.

Itt érkezett a lényeghez.

Ezekben a hetekben visszatérően ugyanannak a szindrómának a nyomait fedezte fel magán. Akár ha két erő szaggatta volna darabokra, egyre lejjebb nyomta a gondtalan vakáció egyformasága, ugyanakkor mintha mély vizekből indult volna fölfelé, valami tisztulni is kezdett benne. Minden erejét össze kellett szednie, hogy a felszínnek ússzon, ne amerre a szíve húzza.

Visszacsengtek a fülében a nábob szavai. „Harmincévesen még megvolt bennem a hit ereje, a gyűlölet, utána azonban elbizonytalanodtam. Az igazságon nem lehet osztozni, és ha nem egyedül nekem volt igazam, akkor nem áldozat, hanem szörnyeteg voltam, aki félt magától, azért menekült a rombolásba. Magellán is először hajózta körbe a Földet, bele is pusztult. És mi változott?”

Semmi. De ez csak annyit tesz, hogy kényelmesebb így emlékeznie, futott át Dárday agyán. A csóvák ilyenek.

A kirakós első darabkája az volt, hogy Sztavropulosznak mindörökké egy nőgyógyász testesítse meg a hűbért, aki – még a régi Pesten – elszerette az első feleségét. Ezzel nem lehetett vitatkozni. Szerepelt a történetben továbbá a feleség barátnője, egy leányanya is, akinek a koraszülését ő maga okozta, mikor férfiatlanul a frászt hozta rá egy alkalommal, bár a viszonyuk addig se volt felhőtlen; ez szintén hozzájárult a házasság széteséséhez. Mire a baba az inkubátorból kikerült, az anyja már vagy nem akart, vagy nem tudott mit kezdeni vele, s az ügyvéd kijárta, hogy a kislányt nála helyezték el; ő aztán helyt is állt egyedülálló apaként, pláne miután meglépett vele nyugatra és együtt új életet kezdtek, csakhogy a lány felserdült, egymásba szerettek, ő pedig nem volt elég erős hozzá, hogy lemondjon róla; ebből a nászból származott az ikerpár, noha addigra a férfi hatvan éves elmúlt, miközben védence még a tizennyolcat is alig töltötte be. A dolognak pedofília-szaga volt, ezért kellett titokban tartani, a háttérhez azonban hozzátartozott a főváros megkopott patinája, a szürke gettó, meg a zöldellő budai hegyek a Rózsadombról.

A második darabka az lehetett, hogy Aino, a mostani asszony nem tud minderről, nyilván mert fölösleges volna neki. Nem sejti, hogy a két megtúrt kamaszt egy közönséges szeretőnek köszönheti, azaz kisémmizhetőek. Könnyen lehet, hogy mikor a fedélzetre lépett, az a bizonyos első elszólás már pont erre utalt, mármint hogy van egy probléma, és rá, Dárday Gyulára lehetne kenni bármiféle megoldását; ettől még most is kirázta a hideg, annyira precíz volt a megérzés, és amennyire rögtönzött, ugyanolyan gátlástalan. Csakhogy az asszony második elhallott kifakadása, hogy legszívesebben ő is meghalna a két áldozat után, most már inkább arra engedett következtetni, hogy az öregúr talán nem szívesen áll kötélnek, bajok vannak a házastársi egyetértéssel, a békétlenség pedig már-már olyan fokú, hogy Aino a saját két gyerekével együtt pusztulna inkább, ha olyan szívtelen az apjuk, hogy a kedvéért nem végez a két nagyobbikkal. Ez aztán az érdekes helyzet! Harmadiknak ott a vagyon tömegvonzása, negyediknek pedig az a rettenetes, visszaköszönő érzés, hogy ezeket a darabkákat már látta kirakva valahol.

Van ennek hitele? Nincs, de attól még lélektanilag pontos, hisz ha a nő nem is tudja, kitől vannak az ikrek, az a valaki hiába egy arctalan kísértet a múltból, számára teljesen valóságos. A jajsza árulta el, mennyivel reménytelenebb, mint akár csak pár napja is még, de honnan az elkeseredésnek ez a foka, hacsak nem érzelmi zsarolás az egész? A válasz rá mindenesetre hidegzuhanyként érhetne, azért is kotródott olyan gyorsan el. Ezek mind szilánkok, amelyek valahogyan összeillenek, az ő dolga pedig, hogy az egymáshoz passzoló törésfelületeket megtalálja. Mesélték Szaddam Husszeinről, hogy összeesküvéstől tartva bemondatta a rádióban: a merénylet sikerült, aki pedig erre ujjongva előbújt a fedezékéből, azt a titkosrendőrség elvitte, de az ötletet a kilencedik századból valamelyik kalifától kölcsönözték. Mintha itt is egy régi büntényt másolna valaki, csupa előérzet, olyan az egész.

Ó igen, az elszólások! Zóna ez a maga érdekes csodáival, csak ne kéne ennyire szednie a lábát, körülnézne szívesen. Beverte a fejét, és mi lett belőle? Na mi: ugyanaz, ami a megégett tenyerével, vagy hogy a jövőben olvasni lehet, miközben még nincs is vége a felvonásnak. Mégis, az egészet áthatotta valami sokkal mélyebből fakadó bánat is, aminek nem találta magyarázatát – mintha elkallódott volna egy vagy több pótolhatatlan darab az ördöglakatkából. A koraszülött története, Aino keserősége, a gyilkosság écaja, s hogy Sztavropulosz is a maga játszmáját játssza: a kirakós mintává kezdett összeállni, egyvalami azonban továbbra is hiányzott, a tettes neve. Euripidész? Ha azt megtalálja, fejtette csak meg a rejtvényt.

Egyrészt mi van, ha egy túlérzékeny ember félelmében becstelenségre vetemedik, végig másokat hibáztatva az eseményekért? Szörnyű sérelmek érik, holott készületlenül, kamaszként vágott az életnek, az meg hozta a formáját. A tűzvonalban az illúziók sorban elestek, ám túl sokáig tartották magukat, ami újabb veszteségekbe került, míg végül beteljesült az önmagára kimondott jóslat. Másrészt, ha valaki igaz szerelemre vágyik, komolyan veszi, amit kíván, hogy egyvalakinek az egyetlene lehessen, akkor az ilyesmi megpróbáltatásokkal jár, csalódástól a tragédiáig. Utána majd eldöntheti, megérte-e. S végül: így vagy úgy, az ember előbb átéli, amit elmesél. Megjárja a poklot. De mindenki úgy csinálja, ahogy neki tetszik, és aki nem akar a többséggel tartani, annak is jár a boldogság. Még a legvalakibb senkinek is joga van hozzá, mert nem magától lett az.

Büntetni muszáj, noha nincs kit – de ha nincs, is vissza kell vágni a sérelmekért. Az ember nem születik demokratának, nem viseli el, hogy neki ne több jusson abból, amiből a másiknak kevesebb. Ettől persze még arisztokratának sem nevezhető, hisz ahhoz előbb legjobbnak kéne lennie, utána pedig vállalnia és hibátlanul gyakorolnia az uralmat, amibe mindenképpen belebukik. Viszont a zsarnokgyík meg a csirke közt fennálló közvetlen leszármazási kapocs is csak a törzsfelföldési fában meg évmilliókban gondolkozó, a belátást magától hierarchiával meg távolsággal messzire tartó embert lepheti meg. Valami mindig is a szemünk előtt ágalt a Tyrannosaurus rex tyúkeszében. S akkor visszacsengett a fülébe Sztavropulosz egyik különös megjegyzése. „Abban mindenképpen régimódi vagyok, hogy azt hiszem: a nők jobbak nálunk. Ha nem így lenne, ki váltana meg minket?”

Az ilyen mondatok után két lehetőség marad. A vádlott vagy elfogadja, hogy tényleg jobb, a következményeivel együtt, vagy sem, úgyszintén a következményeivel együtt. A férfinak ehhez kell alkalmazkodnia. Hogy illúzióban élt. Utána más világ lesz: pont ilyen. Az ember várva vár valamit, nem azt kapja, csalódik, időt vesz, míg küzd az elfogadással, mégis rajta csattan, hogy nem örült jobban a kevésnek.

Soha senki nem ismerte, nem is fogja. Próteuszként eddig kisiklott a halál markából, mert mindene álarc, de már úton van az ő Menelaósza is. Pillék táncolnak a lámpa körül, azután jön a denevér, és mindenkit bekap.

Nem hitte volna, hogy valaki nála is jobban elutasíthatja az életet. Ám ezek szerint vannak, akik a csapások alatt tovább keményednek. Ez megzavarta. Csupa olyasmit hallott,

túl sokat, amikhez nem bírt felnőni. Ez is új volt. Végül megkönyörült rajta, elnyomta az álmot.

A nábob azonban nem ölt meg senkit, se Frickset, sem Ellit, megszegte az ígéretét, így Ainónak magának kellett a dolgokat kézbe vennie. Izgatta a megérkezés, korán kelt, hideg vízzel zuhanyozott, s míg a száját rúszozta, támadt is egy ötlete, tehát reggeli után előbb felöltöztette a fiúkat, kicsípték magukat mind a hárman, majd a telefon után nyúlt.

Miután Ermitage Nbwajol kopói elvesztették szem elől az emberüket, az ezredes fejét vakarva üzletfeléhez, a tiszteletbeli konzulhoz fordult, nem mintha megbízott volna benne, hanem mert újabb forró nyomra volt szüksége, az pedig rendelkezett a ritka képességgel, hogy a hivatalos tudnivalókat nemhivatalosakkal egészítse ki a maga gondosan őrzött forrásaiból. Ezek egyike volt Aino Sommerfeldt, aki ügyvédi háttere révén egy kommunikáció-technológiai cégháló kellős közepén szövögethette a maga hálót, kihasználva a férje szakmai sikereiből származó helyzeti előnyöket; noha az a hír járta róla, hogy csak akkor nem beszél, ha alszik, csukamódra hallgatni éppenséggel nagyon is tudott, ha úgy kívánta érdeke, márpedig most úgy kívánta. Egy fontos hadművelet kellős közepén érte Fleisz kíváncsiság-dása, akiből nemcsak azt sikerült kihúznia, mi a személyleírása az illetőnek, mert ez egy nagyon kedves ismerősét emberbaráti okokból érdekelné, hanem némi unszólásra azt is elárulta, miért ér meg nagyobb összeget, ha rábukkannak a madárkára; ehhez mindössze a Párizst elhagyó repülőgépek utaslistáit kéne megszerezniük, már ha egyáltalán géppel tűnt el, nem autóba szállt. Ja, és hogy mit tud ez a futókakukk? Állítólag levitálni, amiben volna nemcsak piaci fantázia, hanem pénz is.

Az asszony komoly embernek ismerte a hívót, tapasztalatból tudta, hogy Fleisz előbb nyírná le a saját lábujjait fűnyíróval, mintsem ott emlegessen üzletet, ahol nincs, arra azonban nem számított, hogy az üzőtt vad éppen náluk keressen menedéket. Ezért hozta szóba a dolgot a férjének, csak az lefekvés előtt még játszani akart egy kicsit. Ami pedig azt a bizonyos fontos hadműveletet illeti, amióta csak Elli hazatért, egyfolytában nyugtalanította a sejtés, hogy kettejüknek szűk ez a csárda, két dudás nem fér meg benne. A gyerekeinek örökölniük kell, bármi áron.

Dárdayt úgy felkavarta az éjszakai beszélgetés, hogy álmában tovább harcolt a hallottakkal, magára véve a más ingét is. Sztavropulosz vállalta önmagát, ebből lett a baj. Ő sosem, ebből meg a másik. Mi a tanulság? Mind a ketten ellenálltak a maguk módján, szembeszegültek a sorssal, ami elég volt hozzá, hogy végzetté komoruljon, sűrű supercellává alakuljon át?

Tudtán kívül jóban volt a katolicizmussal, amennyiben egyetemes hasfájásokra éjjelnappal egyetemes orvosságokat keresett. Ezzel persze túlmént minden határon, mert számára nem az volt a fontos, hogy csatlakozhasson egy tömegmozgalomhoz, hanem hogy az intézménytörténet által beszennyezett létkérdések nyugvópontra juthassanak végre, semmiféle vallás ne zsarolhassa többé a hitet. Ebben viszont nem volt semmi katolikus, legfeljebb ő maga.

»Lássuk csak – folytatta álmában a már korábban megkezdett érvelést. – Nagy tömeg behorpasztja a teret, a kicsi ellubickol benne; az első közelében lelassul, a másodikában felgyorsul a múlás. Ezer év egyetlen pillanat, vagy fordítva? Különös lelet, ugyanis ilyesmiről nem tud a fizika; másrészt viszont az se tud mindenről.«

Ez az ígéretes okfejtés azonban váratlanul félbeszakadt, miután valaki megcsavarta az orrát.

Kilenc órára járt, mikorra Elli rettenetesen elunta magát. A pajtása szerfölött hiányzott neki, ezért lejátszott három parti sakkot maga ellen, adott és kapott ugyanannyi susztermattot, de a falióra mutatója mintha sárba ragadt volna, szinte egyhelyben állt. Mit volt mit tenni, a keresésére indult, ám nem lelte se a medencénél, se a napozófedélzeten, a reggeliző asztalnál

pedig végképp nem: a pincérek nyomát se látták. Elhatározta, hogy megnézi a kabinjában, s rá is bukkant erre a békésen szuszogó vakarékra. Így jobb híján nekilátott fölébreszteni.

– Magával meg mi van, mi lelte? – Kezdetben simogatta Dárday vállát, majd bökölte, ütögette, püfölte. Végül, hogy arra se mozdult, bosszúsan belecsípett, úgy költögette nevetve:

– Hétalvó! Itt vagyunk Máltán, mire vár? Istennek szent anyja, ebben a rendetlenségben él?!

Az álomittas férfi lassan rakosgatta össze magában az este tanulságait. Jobb ha ráül a szájára; amit hallott, antik tragédia, azért olyan anakronisztikus és következetesen kegyetlen. Tehát először is visszamosolygott Ellire. Másodsorban ez valami különös fátum, hogy a részletek így egybevágnak... Ezeknek egészen más minőségű az életük. Az ember halhatatlansága általában addig tart, míg csak le nem hunyja a szemét, ezzel a családdal azonban más a helyzet.

– Na és maga? Jó kislánynak öltözött? – érdeklődött ásítózva.

– Farsang van – vont vállat Elli kacéran. De hát neki mindig farsang volt.

Ebben a pillanatban csördült meg az elefántcsont házi telefon, ami pont úgy nézett ki, mintha a fehér bakelitból volna, csak többbe került, az idillnek pedig vége szakadt. A férfinak meglepetésében leesett az álla: ébresztést nem kért, máskülönben meg nem hívta itt még senki, mi ez az egész? A vonal végén Aino burukkolt, aki mára virradóra úgy látszik átlépte az árnyékát, még fagyizni is meghívta. Elcsalta sétálni, várost nézni.

– Nem szeretnék alkalmatlankodni – szabadkozott Dárday Gyula.

– Dehogyan alkalmatlankodik, jöjjön csak.

– Kérek egy fél órát, most ébredtem.

– Jó magának... Rendben, megvárjuk.

Mikor letette a kagylót, és Elli meghallotta, mi történt, nagyon mérges lett. Épp csak ki nem kaparta a férfi szemét. Hát hiába várt? – Mért nem mondta, hogy mást akartunk csinálni! – ugrott neki. – Mit? – hüledezett Dárday, de a lány oda se hederített, csak hajtogatta a magáét: Aino egy szelindek, közönséges véreb, Sztavropulosz helyett végzi a piszkos munkát, de hisz azért aktakucac; úgy csavargatja a paragrafusokat, hogy kínjukban levet eresztenek. Amellett kínozza a személyzetet – a múltkor is csak félig eresztette tele forró vízzel a kádat, a másik felébe Fidzsiről kellett hozatni tengervizet, amit még nyakon is öntött egy csésze babaolajjal, a szobalány meg sírva vakargathatta le a ragacsot a márványról másnap. De látszott, hogy mindjárt ő fakad sírva.

Kora reggel a hajó a kettő közül a nagyobbik tengeröblbe futott be. Akkora volt, hogy a kalkarai jachtkikötő drága játékszerei apró szúnyogoknak látszottak mellette a fölmeredő, vékonyka árbocai százaival, ezért nem oda tartott, hanem a következő földnyelven túlra. Megkerülte a Szent Angelo bástyát, és ahol a Xatt II-Forn rakpartból rövid mólóvá alakul át, annak farolt neki. A hosszának megfelelő terület már ki volt bójázva a hajójárat vizéből a foglalás szerint. A homokkőnek látszó, meredek bástyafal tövében, végig a móló mentén autók parkoltak, máskülönben azonban még békés és néptelen volt a környék. Egy vagy két bejáratnál túl rajtuk ott volt a hajógyár is, egy percre sem szűnt a nagy sürgés-forgás okozta hullámverés. Szemben a nagy utasterminál, Valletta várfalai, az ágyúsor, a templom-tornyok, paloták, lakóházak homlokzatai, mind homokszürke, közbül itt-ott lombok zöld foltjaival, s fölöttük ott lebegett a Karmel-hegyi Miasszonyunk bazilikájának hatalmas kupolája.

Dárday már kint bámészkodott a parton, mikor Aino feltűnt a hajóhídon a két kisfiúval. A ruhája tökéletes volt, mint rendesen; alkalomról alkalomra újabb nyílt titok, amit mindenkinek a maga kárán kellett megtanulnia. Szájzugában a dacos vonás zablaharapó természetre árulkodott, női testben dühöngő férfira. Egyből odaterelte őket a várakozó nagy fehér taxihoz, miközben nevetve üdvözölte, a férfi pedig amint megpillantotta, összekapta magát, mert az asszony ma sokkal csinosabb volt, mint általában, s ez óvatosságra intette. Az

ilyen szépség nem magától van, hanem sok munka előzi meg. Kicsoda ő, hogy kiérdemelje mindezt? Na ugye. Akkor viszont mit tud, amit mások nem, hogy ilyen erővel próbálja kiszedni belőle? Először is, nyilvánvalóan tart valamitől, különben nem vetné be a nehéztüzérséget, hanem figyelemre se méltatná. Másodszor, köszöngethet neki odahaza pár magafajta az egyetemi folyosón, mégse ismerik meg az utcán, annyira jellegtelen, nem úgy, mint ez a rózsaszál, ez a barna csoda; tehát vagy fatális aránytévesztéshez van szerencséje – de megint: miért neki, és miért éppen most? –, vagy az egésznek célja van. Az asszony nem is járt, hanem vonult előtte a túsarkúban, úgyszólván dallamosan, ez az illúzió azonban húsból és vérből való volt, saját érdekekkel; nem azért született, hogy éhenkórász legyen, mint a többség, és nem is úgy nézett ki, mint aki a kíváncsiságát fölálldozná a gyerekeiért – inkább ötletei voltak, s az egyik ugyanolyan eszköz hozzá, mint a másik. Dárday Gyulát gyomorgörccs fogta el, ha számba vette: Sztavropulosz példás életű hitvese leszámolásra készül, aztán az a megjegyzés rögtön az első alkonyon, hogy majd erre a besétáló alakra rá lehet varrni valamit, hát ez a kettő így együtt nem festett valami biztatón.

Aino mostanára csakugyan dédelgetett egy tervet. Fleisz bogarat ültetett a fülébe, miként ugrasztottak meg egy gyanús alakot az Egyenlítőn, aki másokat fedezett kétértelmű körülmények között; talán még most is fut, ugyanis elvesztették a nyomát, de fontos lenne rábukkanni, és persze a nyomravezető se járna rosszul. A személyleírásából könnyű volt ezt a kezdőt azonosítani, mindössze az nem stimmelt, hogy a jobb tenyerén megsebesült. Arról nem beszélt a fáma, ki kergeti és miért, az asszony ösztöne ellenben azt súgta, hogy Fleisz nem szokott árnyékokra vetődni, ha tehát neki megéri üldözni az emberét, másnak miért ne érne meg elorozni előle a zsákmányt? Ugyanakkor halálosan féltékeny volt a mostohalányára, ezért Dárday tökéletes baleknek ígérkezett: idealista, kívülálló, megszedíthető, amellet van a fején – de hogy munkára lehessen fogni, előbb a lelkét kell megszereznie. A férfi ezenközben azon agyalt, mire és hogyan akarják rávenni, ami majd véletlennek kell hogy tűnjön, a megrendelőhöz vezető nyomokat eltüntetve? Nem tudta, milyen csapdát állíthatott neki a házaspár, ezért úgy döntött, inkább semmibe nem megy bele; minden kezdő tudja, hogy az áram alatt lévő alkatrész is pont ugyanúgy néz ki, mint amelyik nincs áram alatt, csak más a fogása. Persze az is benne volt a pakliban, hogy ez a nő csak kapkod, rögtönöz, sejtelve sincs, mit tegyen, és azért játssza az eszét, hogy győztesnek lássák. Valamit azonban akar, méghozzá nagyon.

A taxiba mindenestre már úgy ültek be, mint két régi ismerős, akik rögtön a tárgyra térnek. Vallettába hajtottak a sofőrrel. Az anyósülésből Dárday az utat leste, hogy visszataláljon, ha kell, miközben hátra felelgetett, ahol Aino ült a fiúkkal; Learkhosz hat, Melikertész négy éves lehetett, két illedelmes kis szörny, az idomítás csodái – ha nem kézenfogva ácsorogtak a felnőttek parancsára, minden percet megragadtak, hogy nintendózzanak. Hamar kiderült, hogy az asszony nemzetközi adótanácsadó, s milyen érdekes, hogy mindketten örökségekkel meg örökhagyókkal vesződnek naphosszat, nem igaz? De ebből megint csak az sült ki, hogy muszáj sikeresnek mutatnia magát – rámenős, mert ezt igazolja vissza az élet. Mindent el lehet intézni egy kis csábítással meg erőszakkal, vagy ha nem, a kettővel együtt.

– Jut eszembe, nem láttam a bálban! Jól mulatott Ellivel?

– Nem akartam láb alatt lenni. Nem is ismertem senkit. Helyette kikaptam néhányszor sakkban, mint rendesen.

– A kamaszok olyan édesek, mikor harciasak! – Aino a bűvös mosolyát ajándéknak szánta. Dárday Gyula visszavigyorgott rá, mint aki semmit sem fog fel a csábításból, mert az asszonyban csakugyan volt valami vénuszi, végeredményben azonban mégis úgy festett, mint a tenger egy igen különleges gyümölcse, amely később került a jégre. Folyton csak neki lehetett igaza, szája széléről pedig soha el nem tűnt az önelégült vonás. Azt Dárday már megfigyelte, hogy a végtelenségig lojális Sztavropuloszhoz, az ő pártján áll, ha kell, ha nem.

Ahova behajtottak, ez a két kikötő és jó néhány kisváros által közrefogott, alig hétezer lakosú metropolisz a magasból úgy festett, mint egy kitátott pofájú szörny, a vicsorgó fogsora közül kilógó nyelvével. A fogak Kalkara, Vittoriosa meg Senglea tengerbe nyúló földnyelvei voltak az alsó csáprágót alkotó Ricasoli-erőddel, szemben vele, a felső rágó helyén pedig Sliemával, míg középuitt egyenesedett ki a Sciberras-félsziget, melyre Valletta épült, a hegyén mint egy kimondatlan szóval a Szent Elmo erőddel. A nyelvgyök Floriana, a belső védvonal körötti városrész volt.

Itt szálltak ki a taxiból. Körülöttük a háztenger a délelőtti napsütésben homoksárgán tündökölt, mint az ég porvihar előtt. Aino kártyával fizetett, míg Dárday a szeme sarkából leste. Mindene súlytalan volt emellett a gazdag szépség mellett. Ámbár milyen jogon panaszkodna? Nem tartozik senkihez. S már rég nem számít, hogy nem kapott eleget, hisz nem is érdemelte meg.

Átkerült a baljára, úgy ballagtak be egy parkon át az óváros szívébe, hol széles és forgalmas utcákon, hol sikátorokon át. Valletta négyzettrácsos alaprajza mintha New Yorkról másolódott volna ide, meredeken emelkedő dombokkal meg lágyan ereszkedő, kikövezett lankákkal tarkítva. Sok volt a régi épület, sőt igazából errefelé alig akadt új. Ameddig végigtekintett a házsorokon, rengeteg virágba borult, kovácsoltvas rácsú erkélyt látott, és még több beépített balkont; ezek a beüvegezett kutyaólak a zöld tónusaival enyhítettek a homok minden árnyalatában sárgálló homlokzatokon. A kapuk mellett cserépben sokhelyütt meredt az égnek szürke keresztcsíkjaival a sötétzöld fácánlevél vagy anyósnyelv, amit odahaza mindenki csak szanszivériának hívott. Közben beszélgettek.

– Jaj dehogy, maga csacsi! A szabadság a piac melléktünete. Annyi kell belőle, amennyi a vásárlást megkönnyíti, hogy a hozam életben maradjon, a többi üres fecsegés. Mutasson nekem szabadságot pénz nélkül!

Dárdaynak csak az amazóniai vademberek jutottak eszébe, ezért hallgatott.

– Na látja. Köreinkben magasabb ismereteket sajátíthat el a politikáról – tette hozzá elégedetten Aino.

– Mi a véleménye a demokráciáról?

– Arról szól, ki költi el a közös pénzt mire. Ezt a nép közbeiktatásával teszi, innen a neve.

– És van a nép megkérdésének bármi hatása a pénzköltésre?

– Az égvilágon semmi. A tőke dirigál, nem a nép. Viszont bármi eszmény hasznosan leköti és megosztja őket.

– Szabadság? Egyenlőség? Testvériség?

– A szabadság kifejezetten káros, megzavarja kérődzésük nyugalma. Egyenlőség sosem volt, nyilván mert hátramosztána, elszipkázna a tetterőt. Testvériség pedig? Maga intelligens ember, ne legyen ódivatú, az olyan nevetséges.

– Miért lenne az?

– Mert földhözragadt. A testvérét sem válogathatja meg az ember, a magukfajta pedig harcol minden ellen, ami nem a saját választása, de igazából bármilyen döntés következményei ellen. A nemszeretem résztől fáznak. Mivel pedig valakinek mégiscsak döntenie kell, mintegy meginvitálják maguk fölé a hatalmat.

– Aha. Mit gondol akkor tömeg és elit viszonyáról?

– A tömeg van az elitért, ez világos. A természetes kiválasztódás sem az elefánttól tart a baktérium felé. De miért piszkálja folyton a vezetőket? Vezető nélkül nincs haladás, és nyilván az válik be a legjobban, aki beleszületik a hatalomba, nem idegen neki a marsallbot.

– Mert nincs tériszonya, ugye?

– Hát nem? A magasból megváltoznak az arányok, elválik fontos a lényegtelenről. Csakis a hatalom szempontjai számítanak.

Dárday Gyula kezdte kapiskálni, miért lett népszerű a marxizmus. Minden istennek pusztulnia kell, aki nem képes azonosulni az emberekkel; a királygyilkosság ennek egyszerű főpróbája. Illetve végre rájött, miféle féloldalassággal nem bírt egész életében, Aino arcára ugyanis rá volt írva, hogy tudja: a férfiak akarják, neki meg csak válogatnia kell közülük, s ezt annyi önbizalommal tekintette magától értetődőnek, ami természetessé tette a viselkedését. Nem volt benne kétely, se lámpaláz, mert folyton vagy nála volt az előny, vagy képes volt elhiteni, hogy ő adogat. Az egésznek mégis volt valami félreismerhetetlenül erjedt szaga.

Visszafordultak egy meredek lépcső aljától, amelyet már nem volt kedvük megmászni. A pergő vakolatú házak közt villanydrótok kalimpáltak keresztbe, vaslámpák lógtak le róluk, az egyik utcasarkon pedig bádog dicsfénnel koronázott szent szobra álldogált, mintha várna valakire, mellette szárnyas puttó. Összemosódva a madárdallal, valahonnan énekszó hallatszott.

A kutyaólak errefelé megszínesedtek, már kék meg mályva is akadt köztük, valamennyi befüggönyözve. Aino magasabb volt Dárdaynál. Egyszerre megállt, kecsesen föl-emelte a lábát, leheletkönnyű mozdulattal a vállára támaszkodott. – Gyerekek, várjatok! Feltörte a lábam a cipő – magyarázta az őket némán követő kisfiúknak, voltaképp azonban kísérőjének. Lehúzta a tűsarkút, az Achillesz-inát nézegette, melyen egy ötforintos nagyságú részen csakugyan lejtött a bőr. De a mozdulatának más értelme volt: nem az, hogy kiválasztotta magának, a dolog elvégeztetett, hanem egyelőre csak annyi, felszarvazna-e egy öregembert.

Vajon hogyan került össze zsák meg a foltja? Vagy döllyf a döllyfre szintén rátalál? Dárday Gyulának volt odahaza egy kaktusza, kicsi, de pozsgás, ami két évtized alatt két formás, tüskés mellet növesztett magának. Most felpillantva megállapíthatta, hogy ez is egy kaktuszmellű nő: eszelősen győzni, vezetni akar, a rangsorban folyton följebb kerülni, hogy válogathasson a neki hajbókoló férfiak közül. Semmi sem drága a hatalomért, mert azzal igazolja magának, hogy különleges.

A nagy és önfeledt csavargásnak egyszeriben vége szakadt, mikor egy bárhoz értek. Itt, nem messze a Szent János székesegyháztól, e felett a mozinak álcázott lebuji felett Aino ismert egy boltot, ahova muszáj volt bekukkantania. A mulató hosszában se ablak, se ajtó, az utcáról be lehetett lépni, az asztalokon túl, szemben a pult fölött pedig neoncsővel keretezett vászon feszült, rajta hollywoodi neonbetűkkel. Nemcsak odabenn, kint a járdán is férfi a férfival, nő a nővel csókolózott önfeledten. – Be kell szaladnom, volna szíves vigyázni a gyerekekre egy kicsit? – kérte az asszony nagyon kedvesen, s már indult is fel a lépcsőn. Dárday körülnézett; valami azt súgta neki, hogy a bevásárlás nem Sztavropulosznak szól, nem tudta mire vélni ezt a váratlan fordulatot, mindazonáltal bólintott. A falnak támaszkodva az árnyékból nézelődni kezdett.

Negyedóra is beletelt, mire Aino előkeveredett az emeletről, kezében nagy rózsaszín műanyagszatyorral. Addig a tanár a bár előtt, kint az utcán állt a fiúkkal, akik önfeledten nintendóztak, se láttak, se hallottak a bentiek kíváncsi pillantásai közepette. – Hozná ezt nekem? – szólította meg a nő, mikor odaért hozzájuk. – Gyerekek, jól vagytok? Most már tényleg keresünk nektek egy fagyizót, rendben? – Letette a szatyrot melléjük a földre, azzal a lábát sajnálva elindult. Ide magassarkút húzni a nap eddigi legrosszabb döntése lehetett. Majd megint hátrafordult Dárdayhoz, s pajzán mosollyal megkérdezte: – Nem is kíváncsi rá, mit vettem? – S mielőtt még amaz megnyikkanhatott volna, már mutatta is, mi van a méteres zacskóban: egy fekete domina-jelmez, álarccal. Ő persze elsőre dominónak nézte, hátha újabb maszkabál készül, de nem.

Dárday Gyula ezen mélyen elgondolkozott. Szóval erről van szó? Titkon régóta vágyott rá, hogy egy erős asszony nyíljon meg neki, akivel aztán majd nem bír mit kezdeni; de mivel az ilyenek is valaki mellett erősödnek meg, az ügy nem volt veszélytelen. Most mégis eljött az alkalom, hogy kipróbálja, mer-e még. Csakhogy mit kockáztat? Egyetlen vágy

sem adekvát; ő mit fog tenni, ha a másik visszautasít minden olyan mozdulatot, melyről kiderülhet, hogy szívességet tesz csak, nem élvezi?

– Én tudnám, hogyan kell kihúzni a tüskét a maga szívéből – biztosította óvatlanul, mert egy pillanatra megfélemedezett róla, hogy egyre ritkábban nyúlkal a nők szoknyája alá; helyette beérte azzal, hogy deréktól fölfelé gyönyörködjön bennük, a mellükben meg a mimikájukban, és ennyi elégnek is bizonyult.

– Ó, csakugyan? És meg is tenné, ha volna benne? – mulatott Aino az alkudozás feletti örömeiben.

– Miért kérdi, ha nincs?

– Mit gondol? Mindent én fogok örökölni, hát hogyan keresnék megbízható embereket? Megbecsülöm a férjemet azzal, hogy kíváncsiságot teszem magam, de nem parancsol nekem.

Dárday most már látta, hova manőverezte Sztavropulosz magát. Annakidején megteremtette a szuverén nőt avval, hogy kierőszakolta a létét; vereséget szenvedett tőle, majd – hogy fölülkerekedjen rajta – teljhatalommal bátyázta magát körül, ámde az alkotása belejött az önrendelkezésbe, többé nem engedelmeskedik neki. A tét itt is a hatalomváltás, és a játszmában bármilyen eszköz megengedett. Elhatározta, hogy óvatosan fog szökdécselni ezen az aknamezőn. Ha Aino nem sejtí az ikrek származását, s hogy mindeddig fölöslegesen túrta meg őket, egy nyelvbtlástól elszabadulhat a pokol.

– Menjünk, fogjon nekem egy taxit. Miről is beszélünk? Ja, az emberekről. Maga lenézi a gyakorlatiasságot, mert azt hiszi, másképp is lehet élni. Mondja, ugye megvet engem?

– Tényleg nem hallja?

– Mit?

– Hallgat a mély.

– Roppant vicces – horkant fel Aino bosszúsan. – A politika destruktív és eszelős, de kit érdekel, míg keresni lehet rajta? Végtére a tehénnek sincs köze hozzá, ki és meddig feji. Ha nem tetszik, majd tiltakoznak.

Dárday operettségének váratlanul elege lett. A cérna elszakadt. A kérdőjelekre kedvenc szerzőinél kellett volna keresni a választ, ha már egyszer általuk élt, noha ez csak a visszhang élete volt, ahogy szakadatlanul keresi örökké mozgásban levő forrását; mindenestre óvatosan letette a rózsaszín szatyrot a kövezetre. Ha belegondolt, amúgy sem állt jól neki.

– Ne haragudjon, butaságokat beszél – tárta szét a karját. – Laposnak a csúcs, demokráciának az arisztokrácia az ellentéte, nem a diktatúra. Én tanár vagyok, nem is tehetek másként, mint hogy higgyek a legjobbak uralmában. És nincs ez jól: a szerelem kiváltsággként kéne osztani keveseknek, a rá méltóknak, nem boldog-boldogtalannak elérhetővé tenni, ahogy a biológiában. A biológia demokratikus; a szerelem vagy elitista, vagy semmi, két kiváltságos önfeláldozása holmi több reményében. A biológia hazug, mert miközben mindenki pótolható, azaz egyenlő, egyszersmind rangsorolható is, vagyis mégsem egyenlő. A szerelem ellenben igazat mond, mikor csak két olyan ember között lobbanhat fel, akik egymásnak pótolhatatlanok, semmiféle különbséget nem ismernek el, kizárják a külvilágot és szempontjait. És ennek vagy nincs köze a szeméremhez, vagy a szemérem óvintézkedés a világ ellen, harc a felismeréssel, hogy a kiváltságosak talán nem is azok, mert az a szerelem ellaposodását, a pótolhatóság, az átlag, a demokrácia győzelmét jelentené. A szerelem kultusza egyszerűen azt bizonyítja, hogy az emberek nem hisznek a masszában, nem akarnak egyenlőek lenni.

– Szerelem? De hát miről beszél? Most akkor bejön hozzám vagy sem?

– Dehogyan megyek. Ön kíváncsi, viszont ezzel nemcsak lehengetli és megfélemlíti, hanem meg akarja vásárolni az embert. Márpedig ha sikerrel jár, és én is kapható vagyok, jottányival sem leszek különb a többinél. Ha legyőz, hagyom magam bedarálni, nem a szeretői, és velük a kiváltságos kevesek egyike leszek, hanem a bizonyíték rá, hogy a szerelem

lehetetlen, mert minden férfi ugyanazt akarja. Hogy csak trófea. Ebben az esetben viszont nincs kurva nő, mert mind egyforma. Én ebben nem hiszek.

– Mit képzelsz? Maga teljesen megbolondult!

– Szerencsére nem. Megtanultam várni. És most, ha megbocsát, elválnak útjaink.

Aino az ajkába harapott, nem felelt. »Meghiszem, és hamarább, mint hinné« – ez volt az arcára írva, Dárday Gyula azonban már hátat fordított neki, zsebredugott kézzel távolodott a macskaköveken. Így csak azt ismételte magában, míg a jachtra vissza nem értek, hogy kikéri ezt a hangot, meg hogy a ripők ezért még megfizet. Dühében a megígért fagyaltot sem vette meg Learchosznak, se Melikertésznek.

Most, hogy kiszabadult végre és szárazföldet érzett a talpa alatt, Dárdaynak esze ágában sem volt sietni. Vett egy darab pizzát meg egy kávét, jobbat bármi családi ebédnél, bolyongott az óvárosban, küzdött a kísértéssel, hogy városnézéssel dobja fel az alkalmi szünidőt, végül azonban győzött benne a tisztesség és visszaballagott a kikötőbe. A vakító napsütésben magnéziumként izzott a mólók betonja, villódzott a rengeteg kisebb és nagyobb hajócsoda, közbül meg a sétány, az árnyas pálmásor, óriási cserepekben a vörös, fehér leanderek.

A fedélzetre lépve azonban rá kellett jönnie, hogy kár volt sietnie. A többiek az ebéden ugyan már túl voltak, a cirkuszon azonban még nem, sőt. A vihar már javában tartott, de a mennykövek még csak most kezdtek csapkodni. Míg ugyanis ők négyen Vallettában sederegtek, Elli is rájött, hogy fogva tartja a lutri kényszere, amin módszeresen felmérgeződött.

Megérett és valakire bíznia kell magát. Muszáj, kikerülhetetlen, mert akarja. Pont ezt a muszájt kívüle senki más úgyse érzi, legkevésbé az, akinek felkínálja, megengedi, akire rábízna magát, mert ezt jelenti kislányból nővé válni, bizalmat; és hogy milliók közül kell választania csálthatatlanul, vagy ha mégis tévedne, túlélni és kezdeni előlről az egészet, míg csak meg nem unja, vagy szerencséje nem lesz. Rábízni valakire a fiatalságát, ezt a kincset. A szépségét, a vágyait, az álmait, élete tervét, hogy váltsa valóra! A felelősséget. És az a fiú vagy férfi, aki felméri, mi vár rá, mit vállal, a testétől nem fogja látni a feladatot, mindössze egy másféle muszájt fog érezni. Ebből a két végletből lesz a társasjáték, és ebbe avatkozott bele most ez a vén kurva, ami túrhetetlen; tehát úgy fújt, mint a vadmacska. Az ürügy valami megjegyzés lehetett a szemfestékére vagy a ruhakivágására, de persze egy percig sem erről volt szó, hanem hogy felháborította a gondoskodásnak álcázott fontoskodás. Pörgött a nyelve, mint a kereplő.

Az asszony is görögre váltott, úgy felelt, Dárday azonban kiválóan értette, min marakodnak, miközben a hajóhíd mellett a korlátnak támaszkodott. Nagyon élvezte a helyzetet. Nem kellett senkit bedrótoznia, senkihez közel mennie hallgatózás közben, és úgy tenni, mint aki ártatlanabb a ma született báránynál. Ilyennek képzelte a nyaralást.

– Αυτό δεν είναι θηλυκό!

– Εγώ θα αποφασίσω τι είναι θηλυκό και τι όχι!⁵ – vágott vissza szikrázó szemmel Elli olyan hangon, ahogy egy gyönyörű nővel csak egy másik gyönyörű nő mer szembeszállni.

Sztavropulosz megpróbálta csitítani.

– Η μητέρα σου κι εγώ βρήκαμε ο ένας τον άλλον – mondta neki békítőleg.

– Καταλαβαίνω τι σημαίνει αυτό!

– Πολύ αμφιβάλλω.

– Και δεν είναι η μητέρα μου!

– Αυτή τη στιγμή είναι. Ηρέμησε σε παρακαλώ, μην κάνεις σκηνή.⁶

---

⁵ – Ez nem nőies!

– Hogy mi a nőies, azt majd eldöntöm én.

Elli kivi harzott, miközben rég eldöntötte, hogy nem hagyja magát, inkább emeli a tétet. Az ajtót azért gondosan bevágta maga után. Fricks ellenben nyugodtan ülve maradt, mint aki kicsire nem ad.

Aino kelletlenül mosolygott, mikor rájött, hogy Dárday tanúja volt a szóváltásnak. Ringó léptekkel elhaladt mellette, ruhája ujjá kicsit súrolta a férfi karját, magyarázatul pedig csak annyit vetett oda:

– Gyerekek.

A tanár ügyefogyottan bólintott, majd maga is lefelé indult. Elli után tartott, le a fedélközbe.

– Jöjjön, nem akarok magára várni – förmedt rá a lány, mikor a lakosztályában utolérte. Csomagolt, a holmijai körül kapkodott. Kiszaladt a fürdőbe, majd visszatért egy egyrészes sötétkék fürdődresszben. A nyaka köré francia selyemkendőt kötött.

– Hogy tetszik? – kérdezte csípőre tett kézzel.

– A bikini jobb – felelte a férfi tétován, hogy valami okosat ő is mondjon. Nem kellett sokat várnia, amaz villámgyorsan átöltözött. Bedugott a strandtáskájába egy üveg bort is.

– Most hova készül? – kérdezte Dárday Gyula meglepetten.

– Kirándulni megyünk, maga nehézfejú – felelte Elli sötéten. – Fricks is velünk tart, elvisszük magunkkal. Kapja össze magát, lent a motorcsónaknál találkozunk. Siessen!

Odakint a vízen aztán hamarosan jobb kedve lett.

– Apus mindenféleképpen üzletel – fecsegett útközben boldogan. – A múltkor például az oroszoknak adott el egy olyan rendszert, ami...

– Honnan tud maga ilyesmiről? – hápogta tamáskodva Dárday.

– Ó, hát nem mondtam? – nevetett Elli. – Én nagyon, de nagyon kíváncsi vagyok! És izgat minden, amit nem ismerek. – Ragyogó szemmel bámult a férfira. – Apa folyton Wageningenről mesél, meg hogy önerőből hogyan teremtett birodalmat. A kutatásai ehhez csak a parván, az igazi titkok mögött vannak, az ötletei túlfelén.

Igen, gondolta a tanár, ez csakugyan így lehet. Mit hitt magáról? Képzelt, jelentéktelen alak a nagyfiúk között.

A gyönyörű gyermek mintha olvasott volna a gondolataiban, máris témát váltott. Hozzáért a csuklójához, de vissza is kapta a kezét.

– Azért vigyázhatna magára kicsit, tudja? A vérnyomása úgy ugrál, mint a bakkecske.

– Természetesen fontos az egészség – felelte sután Dárday Gyula. – Azok a hétköznapiak. De én, ha dolgozom, kívül járok a mindenségen. Ott nincs hétköznapi.

– És most is dolgozik?

– Mindig, ha érdekel valami. Vagy valaki – tette hozzá fülig elpirulva.

Hogy elejét vegyék a kérdéseknek, előbb Cominotto felé száguldtak a nagy gumicsónakon, mintha ők is a kék lagúna felé igyekeznének. De aztán Fricks visszakanyarodott délnek, Filfla sziklatömbje felé. Mikor odaértek, megkerülték a lakatlan szigetet, mely leginkább egymásra hányt, mészkő kockákból rakott citadellára emlékeztetett, ám nem ez volt a búvóhelyük, hanem egy még kisebb, Filfoletta nevű száz méteres zátony a szigettől dél-nyugatra, annak is az Afrikával szembenező felén. Itt megbújt egy keskeny földszál, kevésbé köves a többinél, a fele pedig homokföveny, mely a víz alatt folytatódott egy a tenger felszínén keresztül is jól kivehető, nagyobb buckában.

---

⁶ – Anyád meg én egymásra találtunk.

– Tudom jól, mit jelent az ilyen egymásra találás!

– Kétlem.

– És nem anyám!

– Most az. Kérlek, csillapodj. Ne csinálj jelenetet.

Mivel Elli látótávolságon kívül eső, kietlen helyre akart visszavonulni, ahova az errefelé gyakorlatozó tengeralattjárók sem juthattak el, ez a zug a Tejút alatt pont megfelelt nekik. Ugyan hatósági engedély nélkül tilos volt errefelé kikötni, részint mert az angol haditengerészet meg a légierő annakidején lőtérnek használta a szigeteket, és még mindig akadtak föl nem robbant bombák a parton meg a vízben, részint pedig mert viharfecskek meg vészmadarak fészkeltek a citadella szétlőtt falában, de az ikrek erre is tudtak megoldást. Az afrikai oldalon fehérebben habzott a tenger, mégis ügyesen odafaroltak a homokpadhoz, a lány meg a tanár gyorsan kiugrott, azzal a partraszállás már be is fejeződött.

Fricksnek most már a könyöke meg az alkarja is viszkedett. Hatalmasra dagadt a bicepse, vörös udvar fehéren lángoló folttal a közepén, akár egy mardosó telihold. Ám minél jobban szenvedett, annál kevesebbet beszélt.

– Θα επιστρέψω σε δύο ώρες⁷ – szólt oda a húgának, majd felbőgte a nagy csónakmotort, és a hullámok tetején megiramodva elvágtatott az Aranygyapjúval. Kisvártatva elhalkult a sok száz lóerős Mercury bőgése, megint csak a sárgalábú sirályok vijjogása hallatszott. Kettesben maradtak az eldugott földnyelven, a rézszínűbe mártott nap fényében, miközben lassan minden barbár vörösbe ment át.

Elli ivott egy kortyot a rozéból, odatartotta a férfinak is, ám az nem kért, aztán leterítette a földre a törülközőjét, leült rá és levetkőzött. Először a bikinije felsőjét oldotta meg, vont le és dobta félre, majd megszabadult a kétoldalt megkötött alsótól is. Kerek volt a melle, mint az alma, duzzadt, akár az elbiggyesztett ajka, és hamvasan érintetlen mindenütt, ahol az aranybarna bőr hirtelen elsápadt, fölfedve a fürdőruha elmosódó körvonalait. Csak a napszemüvege maradt rajta. Dárday kiguvadt szemmel nézte. Mit csinál ez a gyerek? Mindez nem őt illeti. Egek!

– Így ni – mosolyodott el a fruska teljes lelkinyugalommal, mint aki vagy nem tudja, mit művel a másikkal, vagy nem törődik vele. – Most már láthatja, hogy nem vagyok bepoloskázva. Muszáj beszélnünk, jöjjön. – Azzal odábsétált néhány métert, közelebb a felzúduló hullámokhoz, belegázolt a zölden márványos vízbe is; ráérősen feszülő combját félig el-, félig kitakarta a víz, átnedvesítette a férfi rátapadó, lastexszé vált pillantását, melyet viszonzott Elli egyszerre kérdő, mindentudó és számonkérő tekintete. Majd kilépett, háttal neki megint leült, visszatekintett Dárdayra, meddig kell várnia még, annak pedig élete megpróbáltatásává vált melléje telepednie, levennie róla és a láthatárra szegezni a szemét, pláne mikor a lány csúfondárosan megkérdezte:

– Jut eszembe, mi a helyzet magával?

– Én se vagyok – morogta a férfi, belesétálva a kepecébe. Lelassultak a gondolatai. Az ajándék fürdőnadrágját viselte egy fehér trikóval, mely utóbbtól vonakodva bár, de megszabadult.

– Bizonyítsa be!

– Ha meglátná a bizonyítékot, rájönne, hogy oda nem lehet semmit elrejteni.

A hajdan izmos férfitest mostanára megroskadtt, kezdett elformátlanodni a sok üldögéléstől, pocakot eresztett. Ráadásul sűrű erdőként szemölcsök borították, mintha lényre védekezett volna így a valóság bántó világossága ellen; meztelen csigához érezte hasonlatosnak magát, Elli azonban nem tartott vele az utálkozásban, hanem elintézte az egészet annyival, hogy olyan, mint egy odakapott palacsinta.

A lány így meztelenül még gyönyörűbb volt, mint állig felöltözve. Tarkójától az ajka fölötti árnyas pihéig, le a vállán, a melle ívén, a karján, s még lejjebb, a hasán, a combján, a térdén és a lábszárán megtapadt az ellenfény, mintha semmi kedve nem lett volna odahagyni ennyi csodát, ő pedig behunyt szemmel tűrte a nyár elragadtatását. Dárday nem mert még többet látni belőle, a szeme sarkából sem, nehogy a vízbe kelljen rohannia, mindörökre

---

⁷ – Két óra múlva visszajövök.

nevetségessé válva; ugyanakkor azt is érezte, hogy pont ezzel járhatja le magát, árulja el, tagadása átlátszó, s az elkerülhetetlen lelepleződéstől máris megsemmisült.

Vad vágy fogta el, hogy itt a tenger színe előtt, az ég szemeláttára tegye magáévá, tökéletesen elbújva mindenek előtt a felhők, a sziklás homok meg a virágok nyilvánosságában. Vagy hogy nádasban szeretkezzenek, egy csónak billegő fenekén, elbújva, mégis nyilvánosan, és ő legyen a kapu, amelyen ki-be járnak, csak épp nem volt sehol egy nádas. Húsból való kikötővé válni, oda befutni rövidzárlat, pótcselekvés valami fontosabb helyett, amit folyton elvétünk, vagy el kell vétenünk, mert tilos, ámbár éppen ezért vonz. Ha az ember a szerelmet választja, egyedül az égit követheti, mivel a földi már a halandóság martaléka lett: csalétek a gödörben. Aki örökkévalót keres, kénytelen lemondani a vágyairól, mert természetesek, ámde nevetségesek is.

Mármost bárki hiszi magáról, hogy test, ilyenkor meg akar győződni róla – elsősorban varázsolni kíván, s ehhez színleli a látszatát, mely lassan vagy gyorsan ölé méreg módjára fut szét az áldozatban. Dárday Gyulára Elli látványa villámcsapásszerűen hatott, teljesen elkábult tőle; ám ettől még nem lehetett benne biztos, hogy a lány ezer közül az ezeregyedik-e, ha már a haja olyan sűrű és forró volt, akár az a bizonyos mesemondó éjszaka, összes közt az egyetlen. Viszont ha óvatlanul hozzáér a csodához, megváltoztatja. Délibábot nem szokás megtapogatni, akkor se, ha sürgeti, kéri, szeretné, mert nem az a lényege, a lényegét a látszattól feladni pedig büntetendő vétek. Nem lehet semmiféle látszattól élni következmények nélkül, épp csak tömegek teszik napra nap, ugyanabban más és másban ugyanaz áramai között. Olyan ez, mint a Szkülla meg a Kharübdisz, nem lehet jól járni vele.

Hova keveredett, mi tartja fogva? Rókavasba esett? Visszagondolt a motorcsónakra, lélekben megint elolvasta a nevét, és akkor szöveget ütött a fejébe valami. Szóval Aranygyapjú? A jacht neve pedig Aries, kos... Hm.

S akkor összeállt a kép. Az edény minden darabkája a helyére került

Ha valaki ötvenévesen még mindig olyannak látja a világot, mint húszesztendőskorában, akkor három évtizedet elpocsékol. Dárday Gyula most úgy érezte magát, mintha halat ragasztana össze pikkelyenként. Eléggé pepecs munka, de mikor végez vele az ember, valami földöntúli tökéletesség árad a részletekből: annyira hiteles, hogy már-már elmegy valódinak.

Korábban hallott az úgynevezett Máté-hatásról, de nem vette komolyan. A tétel azt mondta ki, hogy a pénz oda gurul, ahol már van: annak adatik, aki amúgy is dúskál, akinek pedig nincs, attól elvétetik. Ebben nem az volt a pláne, hogy ezek szerint a vagyon szintén a tömegvonzás képlete szerint gyarapodik, hanem hogy a gravitáció nemcsak természeti, hanem társadalmi törvény is.

Mi az ember, ha nem az önmagát továbbíró történet maga? De bármi időrendet követő elbeszélés csak természetes; ugyanannak a folyamánya, amiért gyereket szül az ember. Utód és kronológia egyaránt a múlandóságból következik. Ha tehát valamit a kultúrából is hozzá akarunk tenni, elsőnek ezt az egymásutániséget kell felrúgni. Hisz amit mi életnek hívunk, is mindössze az öregedés mellékterméke, nem? Azt csinálunk vele, amit akarunk, mert épp ezáltal válik életté. Egy ponton túl ezért döntött úgy, hogy mindent újrakezd. Mert mekkora szerencse egyáltalán találkozni a lényeggel, és nem is egyszer, hanem többször! Hogyan lehet ezt a kegyet megbecsülni? Hűséggel hozzá, ha egyáltalán. Nem a személyhez, hanem a lényeghez. Micsoda különbség.

Ám a gazdag ember ideje másképp telik, mint a szegényé, mert a nagy vagyon, ez a gigászi tömeg meggörbíti maga körül a teret, másféle világot hoz létre. Görbe térben pedig nemcsak a fény hajlik el, hanem az idő is: a mértékegységek hossza megváltozik a közönséges múláséhoz képest. Csakhogy megint nem ez a pláne, hanem hogy az idő, ha irányt tud váltani, akkor önmagába vissza is térhet. Sokk? Az hát. A brutalitással összefüggő siker a társadalmi fizika más zónáját alakítja ki, mint a sikertelen, a szegény vagy a nemtörődöm

esetében – a zónák átjárhatók, a hatásaik azonban másként deformálnak. A végeredmény pedig egyazon térben különböző idők. Ez persze azt is hozza magával, hogy a liguri, az égei vagy a levantei órák koronként és a közállapotok, a régió jóléte meg a jólét megoszlása szerint más ütemre járnak, a történelem mechanizmusa pedig lehet ugyan a kronológia, ez azonban nem azonos másodperceken alapul, hanem lokális diakroniák kusza szövedéke. Nem is az egyidejűséget, hanem a hiányát kéne komolyan venni.

Hát nem, ez az egész nem hangzott jól. Nem elég, hogy a gazdag térideje különbözzön a szegényétől, a görbülete következtében más legyen a múlása, hanem még azt is feltételezze, hogy a görbület visszacsatol önmagába? Az ilyesmi örök lenne, bár kegyetlenül unalmas. Ellenben ciklikus ideje az archaikus társadalmaknak volt, ahonnan az évente ismétlődő ünnepeinket örököltük. S akkor ebből kikerülhetetlenül következne, hogy ez a jacht nem egyszerűen unatkozó milliomosok játékszere, hanem egy a Mediterráneumban cirkáló régese régi zóna, a maga sajátos törvényeivel és normáival.

Nem elég, hogy holmi ókor előtti zárványa kering velük a Földközi-tenger medencéjében, hanem ezek szerint körbe is járja az évet, azután kezdi előlről! Ez a mítikus, félisteni létmód, mely a leggazdagabbak közül is csak keveseknek jut ki, ezért azonban senki ne irigyelje őket? Egy furcsa talány még furcsább megfejtése? Olyasmi, mint az óráátállítás, csak észrevétlenebb. Ha pedig megbolondult volna, csakis magára vethet.

Hogy a két kisfiút Learkhosznak meg Melikertésznek hívják, amellet mindeddig elment, nem keltett benne érdeklődést. Mióta hallott egy nagymamát valamelyik szigeten zsörtölődni, hogy gyere vissza Püthagorasz és edd meg a vajas kenyered, tudomásul vette a velünk élő régmúltat. Ahány ház, annyi szokás, mindez nem volt az összekötendő pontok egyike.

Viszont a történetek tükrében ezek a nevek most már nem hagyták nyugodni, míg csak emlékezni nem kezdett. S akkor egyszer csak felfigyelt valamire. Ha nem Atanáz, hanem Athamasz, sem Fricks, hanem Phrixosz, nem Aino, hanem Ínó, és nem Elli, hanem Hellé, akkor fatális nevekké válnak, de csak így van értelme annak, amit lát, elhiszi-e vagy sem. Ha ezt hallja ki mögülük, történik meg újra, ami egyszer már megtörtént – innen a hasonlóság akkor és most között, ezt jelenti, mikor a név a végzet.

Most kezdte végre kapiskálni az indítékukat. Szalonikitől nem messze fekszik a Helléspontosz, s ez vezette rá, hogy az ismert mítosznak ezt az ismeretlen mellékszereplőjét, a csak tragikus sorsa miatt emlékezésre érdemesnek tartott királylányt felismerje. Valahányszor találkozunk vele, az aranygyapjú történetének az elején vagyunk, még innen Iaszón és Médeia sokkal közismertebb, kalandosabb tragédiáján; Hellé Nephelé és Athamasz ikergyermekei közül az egyik, aki bátyjával, Phrixossal együtt útjában van az új királynőnek, Ínónak, s az gonosz mesterkedéseivel majdnem eléri, hogy a testvérpárt feláldozzák, esőért és a bőségért cserébe. Az istenek környezetéből Nephelé – vagy maga Zeusz – ekkor küldi a tüskebozótba gabalyodott aranygyapjas kost, hogy az oltáron a gyerekeket helyettesítse, mint majd Izsákot Ábrahám kése alatt; csak hogy ők a mostoha elől a repülni is képes kos hátán Kolchiszba menekülnek, s útközben, a Dardanellák bejáratánál történik a baleset, mikor Hellé lecsúszik az állat hátáról, és a magasból a tengerbe zuhan.

Learkhosz és Melikertész, a két kisfiú. Az egyiket Athamasz nézte szarvasnak és döfte le a Héra által rábocsátott őrzöngésében, a másikkal anyjuk ugrott a habokba a dühöngő elől; valamennyien más erők terében, egy kóborló jelenlét közegében, a mások emlékezetén kívül mozogva, láthatóan, a többség számára mégis megfigyelhetetlenül.

Az igazi nevet a szokásokból ismerhetni fel, mikor az idegen mögül előkandikál az ismerős. Miután Dárdai az éjjel végighallgatta Sztavropuloszt, történetében felismerte egy vadabb fátum, az önbeteljesítő jóslat működését; megtudta azt is, hogyan jött világra az a valaki, aki az ikreket szülte neki, majd elmenekült; ez Ínó és Nephelé viszonyára utalt, Athamasszal a gyújtópontban, amit csak megerősített a hajó meg a csónak neve, a társaság

úticélja, az éves ismétlődés meg az álnevek, s máris ott állt az archetípus színe előtt. Elli végzete ezért volt megírva, ahogy a vágyódása is, hogy a körforgásból a szerelem, valami egyszeri által kitörjön, mert a hérószok kettőslények: egyik felük modern, a másik ősrégi; az idejük is kettős, egyszerre lineáris és körkörös, istenek és emberek között félúton lakoznak – ez a lényeg búvik meg a mindennapi énjük mögött.

– Tényleg az apja parancsára gázolt el?

Elli furcsán pillantott rá.

– Ezt mondta magának? Akkor megint mesterkedik valamiben. Imádja összeugrasztani az embereket. – Mindezt sajnálkozás nélkül, olyan közönyösen nyugtázta, mint aki megállapítja, hogy szép időnk van.

Persze, szédelgett Dárday. Bármily különösen hangozzék is, ha valakinek Athamasz a neve, akkor nem lehet más, csakis egy Aiolosz fia: évente egyszer meg kell néznie a birtokot, ha nem műveli is. Lipari a telek, ez a teknő meg a telkes járat. Gibraltárnál behajóztak a Földközi tengerre, hogy azután szigetről szigetre csellengve tartsanak a Boszporusz, majd a Krím felé, Fekete-tengeri körúttal jutalmazták magukat mindabból, amivel Sztavropulosz Angliában seftelt. Kamaszkorában egy ideig ő is tengerész akart lenni, azt hitte, azért, hogy bejárhassa a világot, de már látja, hogy kezdettől fogva más volt a szörny neve. Bárhova, csak innen el? Nem szabadulhat, mindig lesz innen.

Váratlanul eszébe jutott a felújítás odahaza. Ahogy fent, úgy lent – ha épp nem zuhogott, a tetőfedők kezében pont úgy harsogott a disznópörzsölő, mint a színes hőléggömbök fúvókáinak távoli mennydörgése, ha elefántcsordaként libegtek át az égen. Errefelé már kocsonyások voltak a fogalmak.

Melyik a valóság? Az, amelyikben fogóval kitekeri a fűtőtest egy régi, fölöslegessé vált acéltartóját a falból, pereg vele a furatba szorult téglapor, mire a fal vérezni kezd, fekete bogarak özöne zúdul be a szobába, és a spriccelésük csak akkor szűnik meg, mikor visszacsavarja az idomot? Vagy ez a másik, hogy a Földközi-tengeren a görög mitológia egy eleven darabja kószál, se magáról nem tudva, se róla a világ? Létezik egyáltalán az ellopott kincs? Vajon a nyomozati anyagban hurkolódó végtelen történetek nem azt sugallják-e, hogy mese volt az egész, és vele az aranykor?

Kegyetlen szomorúság fogta el. Mindent tudott erről a lányról, amit az magáról nem, és ez nem könnyítette meg a helyzetüket. Nem ronthatott ajtóstul a házba, ugyanakkor valamit tennie kellett az eleve elrendelés ellen, mely mostanára úgy sejlett át sorsuk anyagán, mint egy serdülő test körvonalai. De nem tudott semmit Elli bizalmáért följánlani cserébe, csak a titkát, melyet neki köszönhetett, és ami volt olyan felfoghatatlan, mint a tenyerén egyetlen könnyű csóktól begyógyult égési seb.

– Én pedig értem magukat, mikor görögül beszélnek – felelte egyszerűen.

A lány szeme elkerekedett.

– Igen? Mit mondok akkor? Έχεις πολύ όμορφα μάτια!⁸ – súgta a férfinak hitetlenkedve.

Az rátekintett, nem a láthatárt bogarászta többé. – A magáé gyönyörűbb, olyan, mint egy kék ibolyacsokor.

Elli elpirult, mintha váratlanul alkonypír lepte volna be az orcáját, a vállát, a térde alatt a két felhúzott lábát átkulcsoló bronzbarna karját. Megborzongott. – Ez meg hogy lehet? Miért nem szólt?

– Mikor a hajóra hozott, akkor vettem észre, a baleset után. Most már tudja, de csakis maga.

– És mit ért még?

– Mindent. Az igazi nevét.

---

⁸ – Gyönyörű a szeme!

Ez végre úgy hangzott, mint egy vallomás.

– Az igazi nevemet?

– Nem Elli. Hellé. Nagyon régi név. Ismerem a történetét.

– Hellé? Én nem ismerem, de ne is mondja el. Maga sokszor nem mond igazat, ugye?

Dárday ismét a láthatárt bámulta, majd túl nyugodtan fordult vissza hozzá. Már hozzászokott a látványához, legalábbis ebben reménykedett.

– Anyám nevére esküszöm – vont vállat végül.

– Hogy hívták az édesanyját?

– Nem tudom.

– Hogyhogy nem? Mindenki...

– Árvaházban nőttem fel.

Hellé megrettent. Túl messzire merészkedett.

– Ó. Sajnálom – mormogta. – Bocsánat. Ne haragudjon.

– Nincs miért bocsánatot kérnie.

– Az apját sem ismerte?

– Nekem nem volt apám.

Majd megfojtotta a torkát elszorító váratlan keserűség. Hogyha igen, miért nem? Egy kollektív élet létezik csupán bölcsőtől a koporsóig, annak a történelemben szerteszórt számtalan vetületével, leképezésével, megvalósulásaival. Mi következik ebből? Hogy ez a tücsök a világ összes gimnazistája, ő meg minden ötvenévese. Hátborzongató elgondolni is, mennyire nincsenek ketten, se itt, se soha. Minden kisgyerekből ő néz vissza saját magára, mert a szemlélő sorsa, hogy valamennyi életkort egyszerre lássa egybe; és százmillió nyugdíjas se képes megfelelni egyetlen kamaszlány várakozásának, hogy az egésznek nemcsak értelme lesz, hanem a kedvéért a csoda se marad el.

Hát Hellé? Benne mi zajlott le, míg ugyanide megérkezett, bár tapintatból ő se mondta ki? Kis időre csend támadt.

– Anyámat én se láttam jó régen – felelte aztán, inkább csak magának.

– De ezek szerint ismerte?

– Persze, csak elváltak. Nisli volt a neve, grúzul ködöt jelent. Szeretett kámforrá válni.

– Hol ismerkedtek meg a szülei?

– Cipruson. Ott sok az orosz, nemcsak az angol, az utcatáblák is háromnyelvűek. De aztán szétment a parti, pedig egy darabig Londonban laktunk mind a négyen. Én ott jártam általánosba, csak később költöztünk át Birminghambe.

Nephelé, fordította le magában Dárday. Hát persze. Kezdte felfogni, hogy ezen a tiszta teremtesen akkor se tudna segíteni, ha a feje tetejére állna, mert az invariáns működik; másokkal szemben az ő előnye mindössze annyi, hogy többet ért a jelekből. Vagy ez is csak az egérfogó része?

Most Hellén volt a sor, hogy a férfi felé forduljon. Már rég nem törődött vele, hogy ruhátlan, se hogy amazon viszont gyávaságból rajta maradt a bermudája. Fricks bármelyik pillanatban visszatérhetett, neki pedig még el kellett mondania, miért hívta ide Dárdayt erre az elhagyatott partra.

– Valamit magának is tudnia kell – közölte vele az otrombaságig kendőzetlenül. – A navigáció napok óta jeleket fog.

– Miféle jeleket?

– Rádiót. Az első tiszt szerint ugyanazt az öt betűt ismétli.

– Melyeket?

– N-I-S-L-I. Az adás Grúziából jön, bemérték.

– Vagyis egy szám-adó. Megbízik az illetőben?

– Azt állítja, egyedül nekünk szólt róla.

– És elhiszi neki? Mi áll a forgalmazási protokollban? A kapitánynak nem kell minden bejövő üzenetet látnia?

– Ezt nem rögzítették, mert csak három napja vették először. Nyilván gyenge az adó.

– És a tiszt honnan tudta, hogy maguknak kell szólnia? Ő is ismerte az anyjukat?

– Hm. Erre nem gondoltam. Nem tudom.

– Lehetséges, hogy beugratás?

– Miért lenne az?

– Pedig ez fontos. Egy hűséges alkalmazottja miért csapná be az apját, mi oka lenne rá?

Dárday Gyula nem szeghette meg adott szavát, nem árulhatta el neki, hogy sohasem volt grúz az anyja, noha csakugyan köddé vált. Helyette elmesélte, milyen volt Cagliari-ban a fedélzetre lépnie, miként ütötte meg a fülét az a mondat, hogy majd ő lesz valamiféle tettes, meg a folyosón a minap kihallgatott rövid jelenetet, mikor Aino őrvongva követelte, végezzen a férje a gyerekeivel, utána pedig vele is, az pedig beleegyezett. S rá Sztavropulosz figyelmeztetését, miután kettesben maradtak, amit nem tudott mire vélni, de talán nyelvbtlásnál fontosabb volt.

Hellé akárha oda se figyelt volna, csak bámult maga elé, mint aki légnyomást kapott.

– Maga rosszban van a mostohaanyjával, mivel az mindent a saját fiainak akarna. Mi a véleménye erről, indítéknak megteszi?

– Sose merne ilyet tenni apám beleegyezése nélkül.

– Nem vitatkoztak.

– Maga mit csinálna a helyemben?

Dárday osztani-szorozni kezdett. A válaszával nem okozhatott csalódást. Ez a lány attól ilyen üde, hogy még nem marta szét a szorongás. Ugyan tudhatja, mi vár rá, épp csak nem aggódik miatta, hanem ellenkezés nélkül fogadja el – ez benne a vonzó. Aztán: ha ilyennek akarja megtartani, nem akarhatja magának. Az ilyesmi bármily kezdetleges, mégis-csak áldozat – szabadon eresztani, nem ráakaszkodni, nehezíteni a dolgát, kivéve persze, ha pont őt választaná, mely esetben a sors visszazavarja őket a rajtvonalhoz. Bármennyire fáj, azt jobb lenne elkerülni. S végül: bárkit válasszon is, már most keresi a párját; elsőől az utolsó percig vizsgáztatni fogja. Ugyanakkor aggódik a bátyjáért, mert egyelőre ő a férfi az életében, s összeroppanna, ha elveszítené. Ezért és nem másért fordult hozzá.

– Bármire készül, azt itt a hajón nem követheti el, mivel magára terelné a gyanút. Előbb el kell távolítania mindkettejüket. Ahhoz egy ilyen titokzatos üzenet, ami vagy igaz, vagy nem, pont kapóra jön. El tudják hagyni a jachtot észrevétlen?

– Ha éjjel elkötjük az Aranygyapjút, és az első kilométeren villanymotorral megyünk, csakis akkor.

– De mi van, ha éppen ezt akarják?

– Kik?

– Az apjáék.

– Őt hagyja ki ebből!

– Nem tehetem. Benne van.

Kis ideig hallgattak. Azt Dárday se tudta, hányféleképpen lehet a gyanútlan áldozatot megsemmisíteni; elég hozzá egy megpiszkált autó, mobiltelefon, csónakmotor, uzsonna, csapvíz – a lehetőségek száma végtelen. Talán mégis akkor lennének biztonságban, ha egy percre sem tágitának a szülők mellől? Ezt viszont kizárta a különös rádióadás okozta izgalom. Akkor talán minél hamarabb tűnnek el, annál kisebb az esélye, hogy bármijüket megbuherálhatja valaki.

– A maguk helyében én sürgősen megpattannék, ha volna pénzem – összegezte végül, remélve a remélhetetlent. – Pucoljanak, amint tudnak. Papírok is kellenek, minden. A motorcsónaknak is. Ki fog vezetni, Phrixosz? Jogosítvány, forgalmi, vízijártassági. A GPS-t,

ha tudják nélkülözni, kapcsolják ki minél hamarabb. Útlevel, bankkártyák, kódok, kulcsok. El kell tűnniük egy darabig, míg a vízumokat beszerzik, ahhoz meg ideiglenes lakcím szükséges. Oklevelek, végzettség, ha pénzt akarnak keresni. Önéletrajzok. Nem lesz könnyű. Telefon. Töltő. Számítógép, ha van, bár az előfizetés miatt ezeket szimpla ügy lenyomozni. Hol akarják beadni a vízumkérelmet? Haladjanak a part mellett. Üzemanyagra is szükségük lesz, találják ki előre, hol fognak tankolni, készpénzért. Másnap reggel pedig ki fogják adni a körözést, a legjobb lesz, ha valahol álnéven autót bérelnek, a rocsót pedig otthagyják.

A lány oda se figyelt. Már csak egy tisztáznivalójuk maradt, a legfontosabb.

– Mondja, lefekszik velem ma éjjel? – kérdezte nemzedéke minden kíváncsi jóindulatával. Továbbra is átkulcsolta a térdét, de a szemét a férfira szegezte. Úgy ült ott, mint egy szfinxszel keresztezett főnyeremény, maga az elillanni vagy maradni egyaránt kész, potya esély.

Sokkolva tulajdon következetlenségétől, Dárday csuklani kezdett, egyszerre tiltakozott és indult be a fantáziája. Hellé örömmel látta, hogy a méreg egyetlen cseppje is hat, a szárnyas fenevad ugyanis látványosan ágaskodni kezdett. Annál jobban meglepte, mikor kiderült, hogy hiába vetett be mindent, a célpont hajthatatlan maradt. – Csak tréfáltam, komolyan vette? – A kérdés vidáman csengett, de éle volt, hogy most már más taktikával iparkodott a célja felé; hanem mi lehet az, törte hideglelősen a fejét a férfi, aki sokért nem adta volna, ha szabadulhat az újabb macska karmai közül. Ez ma már zsinórban a második volt, aki csak cicázott vele.

– Mért akarná?

– Hogy megismerjem. Ezer közül is.

– Én pont ezt nem akarom. Engem nem lehet megismerni. Nem szabad.

– Miért?

– Csak. Mert így vagyok én. – Dárdaynak ekkor jutott először eszébe, hogy iszonyú minden angyal, ez itt pedig különösen. – Úgyse bírnék szégyentelen lenni a kedvéért, akkor meg minek. És a kezem is hideg.

Hellét leforrázta a visszautasítás. Megunta a játszadozást, elege lett az egészből.

– Hozza ide a fürdőruhámat, legyen szíves! Kezdek fájni – fakadt ki váratlanul. – És ne nézzen ide!

Nem kért a vereségből, vagy csak egyszerűen nem bírta magával? Mindegy is. Este tíz után elcsendesedett a hajó: a két fiúcskát rég lefektették, a házaspár kiment a partra vacsorázni valamelyik klubba, Fricksnek is nyoma veszett, a személyzet pedig befejezte a készülődést a reggeli indulásra. Vége volt a munkanapnak. A jacht folyosói tátongtak, a kabinok ajtaja zárva, a lépcsőkön se moccant egy lélek sem. Mindhárom fedélzetre kiszűrődött a lámpafény, elvegyült a medence tükrén villódzó parti ragyogással, s tompa derengésbe vonta a helikopter padkáját.

Dárday Gyula már az ágyán hevert betakarózva, karjával a feje alatt, de nem bírta elaludni. Görcsösen azon járt az esze, mennyi minden történt ma, amit mind a helyére kéne rakni, kezdve Aino leplezetlen ajánlatától Hellé ártatlan felkínálkozásáig, meg hogy a fortyogás legsűrűjébe sikerült belekavarnia, mégse megy vele semmire. Ekkor halkan csoszant a zár, ahogy kintről valaki beledugta a mágneskártyáját és kihúzta belőle, a következő pillanatban pedig résnyire tárult az ajtó; már elkészült a legrosszabbra, se pisztolya, se kése, minden porcikája megfeszült a tiltakozástól, de nem nindzsák jöttek érte, hanem a lány óvakodott be, gyorsan kizárva maga mögül a lámpafényt. Egy pillanatig ácsorgott ott elkáprázva, azután a szeme megszokta a szoba sötétjét meg a neonoknak a rakpartról beszüremelő csíkjait, s mezítláb, macskaléptekkel elindult a heverő felé. Rövidszárú, rövid ujjú pizsama volt rajta, teteje-alja fehér; nem látszott éppen álcaruhának. Dárday fellélegzett, mégis elöntötte a forróság.

Hellé letérdelt a feje mellé a vastag, puha szőnyegpadlóra, odakönyökölt a párnájára, majd a hajával megcsiklandozta a fekvő alak orrát, azt azonban nem kellett költögetni. Mindketten szótlanul bámultak egymás tágra nyílt szemébe, azon töprengve, mi lesz most, csak a sóhajuk hallatszott. A kései tünemény mosolya és illata összevegyült a tanár vergődő tudatában, valósággal megbénította. Nem lehet ekkora szerencséje, se nagyobb csapás nem érheti, mint hogy ki kelljen térnie előle! A lottó ötös egyetlen mozdulattal bekérezkedett hozzá, odasimult, meleget hozva a hűvös éjszakába, aztán csak várt.

– De hisz maga nem akar engem... Maga fél tőlem! – súgta a fülébe ingerkedve, mikor melléje bújt, és megérezte, a férfi mennyire reszket. Az nehezen lélegzett, nem felelt. Athamasz király lehetett nagyon okos, a lánya azonban bölcs volt; nézte egy darabig félkönyökre emelkedve, majd gyengéd csókot nyomott a homlokára, és ahogy jött, kisurrant. Tiszteletben tartotta a gyengeségét, vagy csak lassan kínoztta, ki tudja? Játszott vele, mint macska az egérrel, várva, melyikük pörkölődik meg hamarabb.

Miután Hellé kiosont, Dárday felnyögött, majd a zuhanyba menekült. Rendben, elviharzott a bestia fúriaként, de úgyis visszajön, mert nem bírja feladni – ezért halhatatlanok, ami az átok egy neme; épeszű ember nem is törekszik rá. Mint a titánok, egyszerre erősek és sebezhetők, jó- és rosszindulatúak, ám váltig az átlag négyzetén. Phlegra kudarcával végződött, a megegyezés értelmében így alakult a világ újrafelosztása – egyiké lett a hatalom, másiké a dicsőség, hogy az igazi mozgató árnyékban maradjon. Úgy van, csakis így történhetett! Az emberekhez közelebb győzött, de hogy ne kérdezősködjének, valahányszor kiderült valami disznóság, a mese által egy istenség meg egy halandó balszerencsés kalandjává tették; így keletkeztek a hősztörténetek, miközben a háttérben, a mélyben minden ment tovább, a sár pedig az égiesen ragadt.

Most már nem közönségesen félt, hanem hitetlenül. Nem értette, mit akarhat tőle egy ilyen hibátlan lény; nem fogadta el, hogy ezt hadd döntse el inkább a másik, ámbar nem is takarózott vele, ellenben tartott a következményektől, a duplán tilos okozta összes járulékos veszteségtől. Teljesen összezavarta, hogy hiába vesz fel neki bármit Hellé, a lelke előtte tárva-nyitva marad. Miért ennyire érzékeny a tizenévesekre? Vagy egyedül bennük képes meglátni az ideálját egész életében, esetleg préda, akivel kedvére játszhat akárki? Úgyse bírna megfelelni a várakozásának, mert amit kelt a képzelet, az a kölcsönös csalódás előszobája. A hetvenes évek volt a fordulópont, ahonnan végképp nem lehetett érteni a nőket. A szexuális forradalom előtt úgy tettek, mint akiknek eszükben sincs az, ami egyedül foglalkoztatta őket. Utána pont fordítva. Attól fogva nem volt mihez tartania magát. És mire eldöntötték, mit akarnak, ő megöregedett.

Eddig mindig a hamv érdekelte, sosem a viselője. A zsenge pipimell lehetett volna a gyöngéje, ha pont a húsos részek nem töltötték volna el mély kétségbeeséssel. Akkor talán a panír? De hát miféle cukrosbácsi ő? Betörőként viselkedik, aki a mások életében vagy nem nyúlhat semmihez, vagy megkockáztatja, hogy olyan tüzet rak, amiben a hamvak is elégnek. Ámbar a nők az erősebbek, legfőljebb gyöngéd szájalomból nem babrálnak ki a gyengébbik nemmel; a férfiak ezt torolják meg bántalmazással.

Mennyivel könnyebb lett volna elfogadni ezt a percet, ha képes szívből hinni benne, hogy nemcsak elkerülhetetlenül el kellett jönnie, hanem hatalma is volt ahhoz, hogy az okát réges-rég, emlékezete kezdeténél megteremtse! Ugyanakkor elhagyta az ereje, mint aki már tudja, hogy az önvád gyönyörét ideje lenne más gyönyörökre cserélni, de nem megy, mert az egyik meghitten ismerős, a másik meg, noha vágyott, riasztóan ismeretlen. Bármilyen látomást nehéz tettekre lefordítani, hisz az álom kétértelmű, a tettek viszont egyértelműek. Ha például elképzelte, miként pózolnak a Mosoly Albumának hatan, fiatal nők és férfiak egy fotón az ötvenes évekből, legközelebb vele, akit másfél éves kora óta nem látott, de jókedvűen felhúzza a bal szemöldökét, kicsit ábrándosan, vajon mit fog hozni az a jövő, amit a mellette álló öltönyös fiatalember képvisel, akkor visszafogottan csak annyit mondhatott, hogy a leendő

apja éretlen volt a leendő anyja álmaira. Azt meg már a szakközépiskolában eldöntötte, hogy ha nem azé a gyerek, aki megcsinálja, hanem aki fölneveli, akkor hozzá ugyan jöhet bárki, nem érdekli, megszólalt-e a szíve, meggondolta magát, vagy visszacsinálná az örökbeadást. Az ellopott éveket nem lehet meg nem történné tenni.

Összeszedte magát, felkapott egy fürdőköpenyt, azzal most már ő lopakodott át Hellé lakosztályába. A kanapén fekve találta, kezében könyvvel; még nagyon nem aludt, és úgy tett, mintha mi sem történt volna, csak egy könnycseppet morzsolt el gyorsan. Ez így is volt rendjén. Dárday ráterített egy plédet, hogy meg ne fázzon, körben lelapogatta, leült melléje, és a tüzértenyerébe fogta a tíz filigrán ujjacskáját.

– Egyes jövők meg akarnak történni, erőszakosabban másoknál, ezért a múltat elváltoztatják önigazolásért, hogy az okság majd hozzájuk vezessen – mondta neki a lány lágyan, mert örült, hogy a férfi utána jött. – Nem is hideg a kezed, te zsivány.

– A vágyakról beszélsz?

– A képzeletről – felelte Hellé. Elkomolyodott. – Az történik, amit előtte akarunk.

– Az a szabad akarat, nem?

– De igen. Ez az értelme. Egyedül a fantázia tartalma számít. De mi van, ha egy magát teremtő jövő a képzelet révén választja ki a hozzá vezető múltakat?

– Ha meg tudod fogalmazni, mire vársz, azzal megváltoztatod a múltat?

– Ami nem történik meg, helyett lesz más. Ugyanúgy eltelik, azzal kész. És mi más fog történni?

– Azt sajnos én sem tudom. Én a jövőd vagyok, te a múltam, valaki pedig közöttünk félúton mindent megváltoztathat, ha hagyjuk.

– Kicsoda?

– A mostohád. Én ötvenhárom vagyok, te tizenhét, ő harminc és negyven között lehet. Szerintem harmincöt.

– Tizennyolc.

– Szeret titeket?

– Velünk nem törődik, csak a fiaival. Ők még kicsik. Velem iksze.

Hellé nem árulta el, hogy a veszekedéseik már régóta tartanak. Öngyilkos akart lenni ötévesen, búcsúlevelet is hagyott, a fürdőben a gázt gondolta kinyitni, de Ínó elzárta a főcsapot. Helyette mehetett vissza az óvodába, ahol az óvónők egész nap a Nabuccót hallgatták hanglemezeiről, míg csak kívülről meg nem tanulta.

– A mi időnk annyira meghajlott már, hogy körben jár. Jövőre megint feltűnünk majd Gibraltárnál, megteesszük ugyanezt az utat, soha nem teljesen egyformán persze, hát nem érted? Elegendem van az egészségből, élni akarok, nem örökké ezt a véget nem érő dögunalmat... Segítesz nekem? – S ezt olyan reménykedve kérdezte, hogy Dárday önkéntelenül rábólintott. Majd csak lesz valahogy. Ámde mégse bírta elszánni magát, mert ez a lány nem a haláltól félt, hanem hogy az is megismétlődik, megszámlálhatatlanul sokszor, vagyis sokkal, de sokkal erősebb volt nála.

Így hát mesélt neki a Tamam Shud emberről, meg a georgiai iránykövekről. A táltos csikóról is, amely ötven éve hever a trágyadombon, és várja, hogy valakit a csillagokba röptessen. Végül eldünnyögött egy dalt, még a gyereketthonból, azt, amelytől üvölteni kezdett a színpadi reflektorok fényében, mikor őt kellett volna hazatalicskázni, de hogy lenyugtassa, dúdolgatta neki Margit néni is, ha túl voltak az esti felolvasáson. Közben pedig lázasan gondolkozott.

*Egyszer egy hétpettyes katicabogárka
Elindult megnézni mi van a világba'
Hívta a vadvirág hívta a vadrózsa
Ide is oda is bekukkant egy szóra*

– Még – motyogta Hellé álmosan, mikor abbahagyta. A szemét se nyitotta ki. Mielőtt elszenderült, ekkor hangzott el az a nevezetes mondás közöttük, hogy tudja ő, Dárday folyton hazudik, hanem azért csak mondja, mondja, mondja; a katona pedig engedelmesen folytatta, mert a mondat tulajdonosa édesen mosolygott félálma köntösében:

*Nagybajuszú cincérek sétálgatni mentek
Tóparton a szunyogok kalapot emeltek
Estére elfáradt katicabogárka
éjjeli pillangó hazatalicskázta*

4

Semmiből nem keletkezhet valami. Ha mármost a jövődöt a maga teljes gazdagságában nem okozza semmi, akkor az nem lehet valami sem, vagyis nincs. Ez nyilván tarthatatlan, tehát föl kell tennünk, hogy a jövő valami, ezért okozza is valami, hisz percről percre van. Erre persze könnyű rávágni, hogy következmény, azért, s hogy ezek hatványaival van tele a spájz, az okok pedig a mindenkori jelenben rejtőznek, egyelőre előkelő névtelenségben, mondhatni rangrejtve, olyannyira nem lehet megmondani, mi mire vezet azon túl, hogy valamire halálbiztosan. Ámde a jelen a múlt jövője, régi dolgok eredője és függvénye, a jövő ezért nem lehet független a múlttól. Ez a felszálló ág, Hérakleitosz anódosza.

Ugyanakkor ha a múlt a jelenből keletkezik, akkor a jelen viszont nyilvánvalóan a jövőből, más szóval a múltat az eljövendő okozza, mármint bizonyos eljövendők; hisz nem minden történik meg – bár megtörténhetne, mégse teszi. Ez tehát csakis az ellenkező folyamat, a katódosz vagy alászállás lehet. A kettő egymással ráadásul azonos, mivel az út, nem a haladási irány számít. Mivel pedig mindkét következtetés helytálló egyetlen kijelentésen, az idő tényén belül is, azért Epimenidész csókja kísért megint. Ő, a krétai jelentette ki, hogy minden krétai hazudik.

Mitől ellentmondásos jövő és múlt kapcsolata? Bármelyik magyarázatot választja az ember, a másik igaz. Ha minden krétai hazudik, akkor a szintén krétai Epimenidész igazat mond, ellenben ha egyik sem, akkor ugyanő nagyon is. Amennyiben ez a kijelentés nem önmaga, akkor a tagadás vonatkozhat a kijelentésre is, meg a tartalmára is, hogy valami más. Ha a kijelzőn azt látom, hogy ez a kijelző nem működik, ez megint kettős állítás részint a műszerről, részint a tartalmáról. Ilyen az is, ha a múlt okozza a jövőt, amely viszont a múltat. Nem valamelyik igaz, hanem mindkettő, miközben egyik kizárja a másikat, de csak ha választani akarunk közöttük. Ha az ember igazat mond, akkor hazudik; ha hazudik, akkor viszont igazat mond. Vagyis ez a csók azért fullasztó a maga nemében, mert azt példázza, hogy a lét nemcsak az elemi részecskék közt, hanem emberi nagyságrendben is paradox.

Mert mi a szerkezet lényege? A megjósolhatatlanság – sosem tudjuk, mi hova vezet. Gauss a görbült sík mértanát alkotta meg; Riemann ezt általánosította előbb három-, majd végtelen dimenziós terekre, de utóbbira a régi fizika végnapjaiban még nem volt szükség. Mire Einstein felkelt az asztaltól, és a vonzást a tér mértanából eredeztetve azt hangoztatta, hogy nem az égitestek távolodnak egymástól, hanem a téridő maga nyúlik, mint egy gumiabrosz, benne a tömegek okozta horpadásokkal, már minden a feje tetején állt, ez azonban még mindig csak a kezdet vége volt. Majd jött a kvantummechanika, vele az egymástól végtelenül távoli, mégis összefonódottan viselkedő részecskék mizériája, s végül ennek a gondolati tartalmakban megismétlődő párhuzama, csak hogy a gondolatok tere már nem háromdimenziós volt, hanem végtelen sok, s ekkor lett ismét szükség Riemannra meg a görbületek

trigonometriájára, hogy a tartalom eloszlásait koordinátástul ki lehessen számítani, minden pillanatban megteremtve ezáltal az oksági modellezés előfeltételeit. Csak épp azt nem feszegette senki, hogy a fizikában kell-e mező az összefonódáshoz, s ha igen, az is beleépítendő-e a metafizika dinamikus modelljébe? Mert az ugyebár nem lehetséges, hogy a tudat bizonyos viselkedésformáit úgy írjunk le összefonódással, és hívjuk kvantumszerűnek, hogy se energiát, se mezőt ne tételezzünk vele a tudat előfeltételeként.

Miután Hellé elaludt, Dárday még sokáig nem mozdult, ölében a lány fejével. A maga kárán kellett megtanulnia, hogy a remény ugyanúgy akarát dolga, mint a szerelem vagy a hit. Végül mindene elzsibbadt, s akkor óvatosan kibújt az ölelésből. Most pedig csak ültek némán a teraszon, úgy fogták egymás kezét a leanderbokrok árnyékában.

Másfél napja váltak el, mégis hosszabbnak tűnt egy örökkévalóságnál. Délre járt. Alattuk az öböl fehéren izzott, akár a foncsor. Konténeres hajók vártak sorukra, a nyílt tenger oltalmából beljebb húzódva horgonyoztak, de még messze nem a kikötőben, a táj látványához képest azonban minden mellékes volt. Szemközt, vagy harminc kilométerre tőlük fenségesen terült el az Olümposz, a Pélion, meg a többi havas bérc.

Odalent keleti kuszasággal ereszkedett a háztetők rengetege a tenger felé. A felsőváros ódon falán innen narancsfák integettek aranygömbjeikkel, meg barnászörös tamariska, az összefirkált, elhagyott klasszicista épületek csukott vaskapuival, rácsos teraszaival, zárt zsálutátereivel egymás jelképei. Alattuk egy szutykos padon, melynek a támlája felső deszkáin még látszott valami az eredeti vörös festékből, kóbor macska aludt kimerülten. Mindenütt ilyenek szaglásták éhesen a turisták hátizsákját, nekisederegve a cipőjüknek meg a lábszáruknak, kivasaltra elnyújtózott, piszkos bundájú kölykök az utca közepén, mozdulni is lustán. A lefelé vezető lépcsőt szegélyező kaszálatlan fűből mint holmi kísértet, felbukkant egy üveg-zöld szemű, kérdő tekintetű, fehér partedlis fekete kandúr is, szemben vele kis faliszentély kimeszelve, pár betámasztott szentképpel meg ikonnal, befőttesüvegben gyertyacsonkkal. Valahol későn ébredő kakas kukorékol. Odalent az öbölben széllovasok kergetőztek szigorúan egyfelé fordított vitorlákkal. A Fehér Torony tetejéről körbe lehetett látni a nyugtalan kikötőn meg a hosszú vízparti sétányon, amely úgy kísért az öblöt, mint valami gardedám. A nap túláradozó pátosszal tört keresztül a rongyos felhőkön, vakító dicsfényt záporozva.

A katonának lüktetett a bal halántéka, ami bájolgásra nem alkalmas állapot, mégis azon tűnődött, honnan a déli ember életöröme. A napsütéstől? Vagy a szegénységtől? Karibi bodegák jutottak eszébe, ahol a majdnem nincstelen is meghívja egy sörre a vadidegent, utána meg mesélnek egymásnak, mindnyájukat elnyeli a mesefolyamok óceánja. Hogy létezik a nyomornak az a foka, ahol már irigy se bír lenni senki, és talán ez a megtartó kevés hívogatja szüntelen, ez van a honvágya legalján, kávéban a zacc. Hogy nem porból, hanem borból lettünk és borra leszünk, mert végül kiejtődik valamennyiünkben a lélek cukra, és elemel a földtől.

Lebiccentett a temetőre, ahol a pap még mindig nem fejezte be a zsoltármát, azután szimplán csak annyit mondott:

– A végső játszótér.

Hellé nem válaszolt. Fecskék surrantak a magasban.

Miután nem sikerült a szépségét boldogságra beváltania, mostanára mintha kicserélték volna. Nem elkedvetlenedett, hanem valahogy megtört. Dárdaynak nagyon rosszul esett néznie, miként szenved, mert hiányzott belőle a jó lelkiismeret magabiztossága. És ha ez a kis délibáb másképp volt szép nevetősen, mint komolyan, akkor a férfi most a szívfájdalmat is új oldaláról ismerhette meg.

– Ide 1666-ban érkezett el a Messiás, Sabbatáj Cevi személyében, legalábbis szerintem – kezdett mesélni csendesen, fejével körbeintve a városon, mely már nem emlékezett a régi utazók által látott kaleidoszkópra műezzinek hajnali kiáltozásából, ciprusokból meg köröző

golyákból az Égei-tenger felett, hanem helyette blokkházak sűrű erdejét, hatalmas hirdető-táblákat, benzinbűzös sugárutakat meg az első világháború utáni népességcsere százazeit zsúfolta össze, hadd hatványozódjanak. – Mivel az ottomán hatóságokat egyéni hóbortok nem érdekelték, csak a közrend meg az állam java, eleinte békén hagyták. Mikor azonban kitört a tömeghisztéria, azt kezdték látni, hogy az arca mennyei fénytől ragyog, a fején pedig tűzkoronát visel; erre Szaloniki népe egyik bűnbánatból a másikba esett, ki beletemetkezett a földbe, csak a feje maradt kinn a sárban, ki hóban meg jeges tengervízben hempergett, míg csak ki nem hűlt, mások forró viaszt csepegtettek a vállukra. Cevi el is indult Isztambulba, hogy letaszítsa trónjáról a szultánt, de egy Nehemiás nevű lengyel kabbalista beárulta, így elfogták és választhatott: vagy kivégzik, vagy áttér. Budától Aleppóig az ő nevétől volt hangos a zsidó világ, mégis így lett belőle Aziz Mehmed Effendi, a palota kulcsainak legfőbb őre, császári nyugdíjjal. Ám a legfurcsább az volt, hogy a követői ettől sem tántorodtak vissza: úgy vélték, az, hogy mohamedánnak tettei magát, az ő hitük próbája. Ezeket a félig zsidó, félig muzulmán hívőket *ma'min*-oknak hívták, és a szektájuk később sokat tett a török felvilágosodásért, például a tizenkilencedik században a nők oktatásáért. De volt közöttük olyan is, aki még messzebb ment: egy bizonyos Solomon Lévi megunta a körmösöket az iskolában, áttért az iszlámra, de onnan is megszökött, keresztül az Adrián, majd a velencei gettóban feleségül vett egy La Turchetta nevezetű nőt, míg csak a ferrarai püspök meg nem keresztelte.

Elli továbbra sem tett úgy, mintha odafigyelne, a mese azonban megnyugtatta. A legyesszürke égen tikkadt felhők sorakoztak. Ha most ez a medve megkérdezi, minek hívta ide, megmondja neki.

– Makedóniai Fülöp pedig megüzente a spártaiaknak, hogy ha bevonul Lakóniába, szarrá veri a hoplitáikat – vont vállat bosszúsan végül. Noha magának felelt, ez mégiscsak úgy hangzott, mintha Dárday Gyulának válaszolt volna. Az adok-kapok ritmusában mostanára egyszerre két partit folytattak, egyet szavakból, a másikat elhallgatásokból, de végig a forró kását kerülgetve.

– Mire a spártaiak?

– Ők azt felelték: „Ha.”

– És ez most rólam jutott eszedbe? – kérdezte döbbenet a tanár.

A lány végre elnevette magát. – Szép zöld az úr – fordult hozzá.

– Ühüm.

– Merre jártál az este?

– Téged kerestelek. És te? Hova lettél?

– Aino szobafogságra vetett, amiért Máltán feleseltem.

– Mikor?

– Még tegnapelőtt, vacsora után.

Dárday aznap éjfélkor csakugyan egyedül költötte el a mostanára kötelező pizzáját, noha nem tudta mire vélni, miért hagyták magára.

– Azért nem búcsúzhattam el tőled?

– Nem akartam megnehezíteni a dolgodat. A szobámban maradtam reggeltől estig.

– Apád is eltűnt. Nem értettem. Egyedül ez a némbor lógott egész nap a korlátnál, hogy elkullogni lásson.

Miközben északkeletnek haladva balról elhagyták Antiküthéra szigetét, Dárdaynak az utolsó nap reggelén csakugyan egyre inkább az volt az érzése, hogy ez az útvonal sem véletlen, hanem mintha mondani akarnának vele valamit. Elege lett a túlzásokból: ezek az emberek mindent követelnek, de semmi nem kell nekik, és mindenütt poloskák, kamerák, érzékelők... Nyomasztotta, mi történt a kabinban, továbbra sem tudta, helyesen cselekedett-e, mikor megfutamodott, vagy hogy a lány elérte-e, mindezt kiért teszi. Sztavropulosz nem mutatkozott; Ainó annál inkább, csak nem volt benne köszönet, mert keresztülnézett rajta,

akár az üvegen, Hellé pedig ezek szerint éktelenül rosszkedvű volt. Nyilván aggasztotta a rádiójel, meg amit tőle hallott a zátonyon.

Mihelyt beálltak a szaloniki kikötőbe, jó messze a jachtklubon túlra, Dárday Gyula összecsomagolt, azután megpróbált feltűnés nélkül elsomfordálni. Ha nem sikerül elköszönnie, akkor se maradhat. És hova vezet ez? Mikor már semmi értelme, a végére egész rendes ember lesz belőle? Mégis elpirult, mint akit rajtakaptak, mikor az asszony gúnyosan rászólt a feje fölé. A korlátra könyökölve várt rá egész délelőtt, nem hagyta magát kicselezni. A világért el nem mulasztotta volna, hogy lássa a megszégyenülését, a vágyait romokban.

– Ó, hát már megy is? Ilyen hamar? Milyen kár! Nos, akkor nem is tartóztatjuk tovább. Köszönjük a látogatását, ön kitűnően elszórakoztatott minket. A boy majd kiviszi a holmiját.

Mivel a férfi kezében már amúgy is ott volt a sporttáska, ennyit nyugodtan megígérhetett. S hogy Dárday némán bólintott, azzal elindult a hajóhídon lefelé, kajánul utánvetette:

– Már mindent elterveztem. Maga lesz a segítőtársam.

– Csakugyan? Hogyan?

– Azt nem árulhatom el. Épp ez benne a lényeg. Ettől zseniális!

„Ha ez a titokban maradt pünkösdi közbe nem lép, akár még igaza is lehetne, csak hogy sejtelve sincs róla” – gondolta magában Dárday Gyula. „Míg föl nem fogja, Hellé meg Phrixosz biztonságban lesz.” A legalul pillanata a győzelemé is: ha ezektől megszabadulhat, hiába hajtogatja benne valami, hogy soha többé.

– Maga a legsötétebb figura, akit valaha láttam – szólt mindenesetre hátra, immár hangosan.

– Akkor rövid és tartalmatlan élete volt – vágott vissza gőgösen a nő. Rendesen föl volt paprikázva. – Társadalmi igazságosságot akar? A vagyona maga az! Miért lenne igazság elvenni a magántulajdont?

– Mert másoktól szedte el.

– Nem igaz! Meg se bírták szerezni, anélkül pedig el se vehettem tőlük! Maga még érvelni se tud! Mit keres még mindig itt?

– Az udvariasság kötelez.

– Tudja maga, kivel beszél?

– Ha Sztavropulosz úr kitüntetett a bizalmával, akkor az ő kedves nejével.

– Ezt meg hogy érti?

– Általánosságban, természetesen.

– Takarodjon innét. Hordja el magát, most azonnal!

Erre ő csakugyan elment. Végigballagott a hosszú tengerparti sétányon, felhívta egyik barátját, a jóképű, örökké vidám Sztrátoszt, aki aztán annak rendje és módja szerint azonnal ott is hagyta a munkahelyét, bejött érte Thermiből és segített szállást szerezni, de nem ért rá végestelen végig, ezért maradt ki a Modiano-beli elhajlásból.

Akadtt azonban egy bökkenő. A Prófétának könnyű dolga volt – valahányszor elemésztette a kétely, eljött érte Gábiel arkangyal és elmagyarázta neki, mennyi az annyi; mielőtt elindult volna az éjszakai utazásra is, két angyal sebtiben megműtötte a szívét, megmosta a Zamzam kút vizében, Burák, az emberarcú, egyeseknek hím-, másoknak nőnemű szárnyas paripa pedig elröpítette Jeruzsálembe, onnan meg föl a mennyekbe, bár a régebbi szövegváltozatok szerint aranylajtorján kellett mind a hét égbe fölhágnia. A Sztavropuloszsal folytatott éjszakai beszélgetés ellenben be nem forradó sebet hagyott Dárdayn, csak a tenyere helyett most már az önbizalmán, hogy még mindig van következő lépés. A jelen másoké, a múlt hozzáférhetetlen; ennél hazátlanabb állapotot nem ismer. Hová bújjon el, ha már a jövőbe sem menekülhet? Hová mentse, ami senkit se érdekel?

A távolból az ezüst csillámon át odalátszott hozzájuk a kikötő fekete daruerdeje. A Tszimiszkai sugárúton a diadalív elbújt a fák mélyzöld koronájában. Mellettük a szomszéd

kertben gránátalmafa tört az égnek ágain rózsás gömbökkel, a körtefa gallya ellenben gyerek-fejnyi gyümölcsseivel lehajlott az udvarra. A meszelt kerítésfal tetején vasrács rozsdállott, előtte folyondárok és kaktuszok nőttek porfogónak; egy kis rondellát is toldott hozzá a tulajdonos, hogy a macskaköves úton fölkanyarodó autóktól a füge törzsét védje, lefestette azt is fehérre, a törzset meg körbetámogatta kék kályhacsempékkel. Kint az utcán szintén virágfazekak álltak, bennük mindenféle gizgazzal. A következő ház viszont kiskacsa-sárgára volt festve, három emeletnyire szaladt föl a hegyoldalban, s egész homlokzatát erkélyről erkélyre benőtte egyetlen hatalmas szőlőtőke, még a tetőn a tévéantennára is felfutott, épp csak a felső balkonon hagyott helyet a kitergetett lepedőknek. Egy váratlan betonbenyúlóban össze-vissza tekergőző csöveken vízórák és nyomásmérők sorakoztak.

Elli az öccseiről mesélt, mert minden neheztese dacára örült a viszontlátásnak. Nem tudhatta, Dárdayt vajon Szalonikiben éri-e még az üzenete, s a megkönnyebbülésről most eszébe jutott, mikor szabadon eresztette egyik pucérkámát. Melikertész boldogan körbeszaladta a rácsos kiságyát, lekakálta a szegőlécet, fél lábbal belegyalogolt, azzal útnak indult, de a nyomai elárulták, merre szökött, ő meg nevetve elkapta a kis szaros lidércet, betartotta a csap alá, végül pedig föltakarított. – Bár lennének nagyon boldogok egész életükben! Minden újszülött békét és reményt hoz ennek a világnak.

Dárdayn ismét erőt vett a migrén.

– Van két rossz hírem – fintorgott. – Az egyik az, hogy a világnak erre egyfolytában szüksége is van. A másik, hogy a csecsemők felnőnek, közben meg semmi nem változik, csakis ők. Nem hiszed? Nézz rám.

Nem fejezte be, de világos volt, mit akar mondani: bármi keserűség indokolt egy olyan berendezkedésben, ahol a legtehetetlenebbektől kunyerál mindenki reményt, hogy azután a tettvágy tönkretegye egyik nemzedéket a másik után. Miért kell folyton a nullára visszamenni, honnan ez az átkozott körköröség? Az egészben van valami megveszekedetten archaikus. Ez a nyomozása tárgya, és nem tehet engedményeket se volt, se leendő anyáknak, mert azzal a sajátjának bocsátana meg.

Ha jobban szemügyre veszi magát, gondolta csüggedten Dárday Gyula, félművelt kókler maradt, igazi tudásra, érzésekre képtelen; a nagy keresésben nem lett belőle semmi, csak felszínes, minden lében kanál mitugrász, a maga számára bizonyos tanulságokat mégis levonhatott. Neki a vers mindig referenciális maradt, hisz valamiféle tapasztalatból táplálkozik, melyre visszaüt; a tapasztalat pedig a világból ered, bár az ilyesmit konkretizálni nehéz és esetleges, következésképp a referencialitása akár tagadható is. Viszont megkockáztathatja, hogy a vers céloka ez a magát folyton kimondató bizonytalan, ami – éppen sajátos megfoghatatlansága folytán – a transzcendens szerepét tölti be. Minden lényeges vers ezt a nyelven túlit ragadja meg sikerrel, és sikerületlentől a lényegtelenig az összes többi ezt hibázza el.

A költő a nyelven átutazó erőket szólaltatja meg. Hangszerként kezdi, de annál többként fejezi be, ha szerencsés volt. Az értelem e közelebből meg nem határozható erők („terek”) belső mintázata, amelyet megsejteni és nyelvi szerkezetekre, táguló fogalomtárakra leképezni gyakorlat dolga. Megjelenő, belépő tartalmakat formába kényszeríteni. Ez a mesterség valahol a kötél tánc meg a kovácsolás közt félúton tevékenykedik, egyszerre prófétikus, mert egy a jövőből származó értelmet kibeszélve muszáj anagógikusnak lennie, valamint alvilág-járó, hisz a tartalmait váltig áthozza, a léten túliból meríti, hogy az itt és most utánpótlását a maga sajátos eszközeivel megteremtse.

Elli a fejét csóválta.

– Mert nem hiszel. Nem mersz, ugye? Én se hittem semmiben, míg fél évvel a halála előtt meg nem kértem nagyapát, hogy majd szóljon, ha átér.

– Nem kellett volna?

– Hát nem. Kaptam tőle egyszer egy integetős aranymacskát piros masnival, ami gyerekdalokat is tudott, persze kínaiul. Kidobni nem akartam, de annyira abszurd volt, hogy

betettem egy polcra két szobával odébb. Mikor elment, éjfél után arra riadtam, hogy odaát énekel a macska. Mintha zongorabillentyűkön sétált volna ide-oda, olyan vékony volt a hangja. Összeszedtem a bátorságom, átlopóztam. A dal egyre hangosabb lett. Mire odaértem, már a polc széléig előrejött az a dög. Ott állt és integetett.

– Uh.

– Ó, ez semmi! A születésnapom előtt vele álmodtam. Azt mondta, nem felejtett el, küld valamit.

– Különös.

– Nem, ő ilyen volt. Aznap dolgom volt London közepén, földalattival mentem, és mikor azon a végtelen sok csempés alagúton meg lépcsőn fölrtem a Strandre, odajött hozzám egy srác a kezében egy szál vörös szegfűvel. Nekem adta.

– És aztán mi történt?

– Semmi. Elment. Eltűnt a buszmegállóknál.

Dárday Gyula nem kérdezte, mikor van a születésnapja, mert a nyomorúság így is átsütött az emléken, Elli pedig nem árulta el neki, hogy mindez éppen két éve történt. Ott állt a Charing Cross közepén a tömegben kezében a virággal, csurogtak le az arcán a könnyek, de csak ő tudta, miért.

– Azt szoktam kívánni, hogy azok közt lehessen, akiket szeretett, szeret, vagy szeretni fog – tette hozzá elszontyolodva.

Ez a mondat halvány emlékeket ébresztett a férfiban, ám nem volt ideje leásni érte, mert az foglalta le, mennyire megsemmisülés és megmindenülés ilyet kérni. Ő csak arról tudott, miként tűnt el Margit néni, akinek végül annyira elege lett az életéből, hogy minden második mondata az lett: inkább ne lássa a tengert, különben is kolostorba vonul. Történt, hogy egy nap meghalt az unokaöccsééknél a balatoni nyaralóban, a család pedig tanakodott egy darabig, mitévő legyen, majd becsavarták egy szőnyegbe és felkötözték a Trabant tetejére, Fehérváron azonban bementek a plázába egy kávéra, és mikor kijöttek, a szőnyeg addigra eltűnt, soha nem is lett meg.

Ebben a pillanatban a tornácról akkora recsenés hallatszott, mint egy puskalövés. Öreg szekrény állt kint a szabadban a féltető védelmében, az recsegetett.

– Ez csak ő – vont vállat Elli. – Jelzi, hogy minden rendben, itt van.

Dárday összerezsent. Más racionális alapon hinni, amivel ő küszködött világéletében, és megint más tapasztalatból. Félt, hogy elnyeli az ingovány, annyira idegen volt neki ez az új terep. Az én test és tudat interferenciája, percről percre változó létező, nincs benne állandóság; a probléma a bennünk élő dúvad kiszabadítása, anélkül hogy fölfalna.

– És akkor mi a tanulság?

– A szeretet megtanulható. Minden más tévedés.

A férfiből minden esendőségével kitört az agglegény. Még mindig macskajajos volt, a feje hasogatott, és nehezen forgott a nyelve.

– Igazat kéne mondani, de csak töredékekre futja. Megfejteti a talányt, amire nem az ember a válasz. Nem a nő a rejtvény, csak azt hiszi. És nem is ő a megfejtése, csak szeretné. És így olyan ez, mint egy alagút, amelyet ketten ásunk kétfelől, te az én múltamból, én a te jövődből, mégse jutunk sehova.

– Miért háborogsz azon, hogy az emberek olyanok, amilyenek? Te talán jobb vagy magadnál?

– Nem, és ez mindig zavart. Én nagyon vigyáztam a boldogtalanságomra, megbecsültem, komolyan vettem.

– Félni hazugság. Miért titkolod magad el?

– Nem tudok félelem nélkül élni.

– Mire szeded otthon azt a sok gyógyszert?

– A vesém. Az epém. A fejem.

- Félt valaki?
- Nincs, aki féltsen.
- Hát akkor? Élet az, amit általuk nyersz?
- Ha nem szedem őket, ennyim se marad.
- Mert még nem vagy szabad. És míg nem engeded meghalni a múltad, nem is fog élni hagyni.

Einsteinnél a nehézkedés többé nem kölcsönhatás, illetve nem az erő, a távolbahatás révén az, hanem a téridő tömeg okozta görbületének a következménye. És azt még lehetett látni, hogy a nagyobb tömeg jobban behorpasztja a teret, tehát a felszínén tartózkodó tárgy vagy személy is nehezebb lesz, mintha másutt volna, de ebből az is rögtön következett, hogy a lejtő elvén működik az egész. Aki a nagyobb tömeg felszínén ücsörög, ahhoz fognak csurogni, zuhanni, sietni a dolgok, mint egy síkos domboldalon. Következőleg az utcai sokaság akarata, a pénz hatalma, vagy a nagy egyéniség, egy Goethe, egy Bonaparte szerelmi bája egyformán működik: az első politikust, a második kapzsi vállalkozót, a harmadik tehetetlen bábót csinál az emberből, az meg odaszánkázik a gödör aljára, miközben vonzalma ellenállhatatlan erejével mentetetők.

Minkowski térideje, az egész fizika, s benne az egymással maradéktalanul egyesíthetetlen kölcsönhatások, gravitáció meg a kvantummechanika, ezek mind csak szimbólumok, a lét jelképei: a nehézkedés az emberi kapcsolatok mozgatója, a téridő meg kibontakozásuk dimbes-dombos színtere. Ha nem érti, amit pedig érthetne, ha venné hozzá a bátorságot, akkor megérdemli a sorsát. Mást akar? Azért szenvedni kell, égni és túlélni. Nincsenek kegyencek. Nincs királyi út.

És miért? Ha az ember a távcsőbe nézve évmilliárdokkal ezelőtt kibocsátott csillagfényről tudja elhatározása által eldönteni, hogy az hullám- vagy részecske-természetű, akkor egyrészt nemcsak a múlt határozza meg az okság révén a jövőt, hanem a jövő is a múltat; másrészt akkor az ember nem megfigyelő, hanem résztvevő a mindenségben, alakítója egy olyan univerzumnak, amelyet lehet úgy is tálalni, hogy kezdeti feltételei kedveztek az értelem kialakulásának, de úgy is, hogy az értelem önmagát a kezdeti feltételek pontos beállítása révén tette lehetővé. S mit jelent ez az emberi kapcsolatokra vetítve? Mint rendesen, nem a tányér görbe, hanem a leves; máskülönben azonban olyasmiről, hogy a jelen a tükör gyújtópontja, melyben a jövő múlttá olvad át, ám nem egy biztos múlt határozza meg a bizonytalan leendő, hanem valahogy fordítva: bizonyos célok az egyre bizonytalanabb, távolodó kezdeteket. Ez pedig megváltoztatja a labirintus természetét, magát az útvesztőt teszi kölcsönhatások színterévé.

Alvó sötét szobában is megszenvedi a teliholdat. Nem a lesz elkerülhetetlen, hanem a volt: ellenállhatatlanul elnyel mindent, egyre nagyobb a tömege, egyre kevesebb bármi elkövetkezendő lehetősége, hogy kikerülje önmagát. Ezt nem értették az istenek, és ezt kell fölsírnia annak, aki félig sem akar közéjük tartozni. Mert mit csinál a felnőtt? A dolgok végére járva belekezd mindabba, amit nem bír majd befejezni. Empedoklész például kiköpte az Etna és a holdig röptette, máig ott él harmaton.

Csak hogy ha ez így van, akkor az ő gyermekkorát is a mostani most okozta! Nemcsak ezzé kellett válnia, hanem maga a cél választotta ki a hozzá vezető eszközt. Meg kell szoknia ezt a felismerést, mert minden sanyarúsága értelmet nyer általa. Hisz mit csinált eddig? Ült a körhintán és várva várta, hogy az élet megérkezze.

- És mi van, ha álmodik minket valaki?
- He?
- Különben nem az történne, ami fog. Annuska már megvette az olajat. Nekünk csak a tettesünk nincs meg, a többi ugyanaz.
- Furcsa. Mindig azt hittem, hogy fordítva lesz.

– Nem, a jövőt kell megérteni, hogy az ember a múltját megértse. A nagyobb lehetetlen előbbrevaló. Minden jövőből más múlt következik. Ezért írta Cvetajeva Rilkének, hogy *Vergangenheit steht noch bevor*.⁹

– És tényleg?

– Nem mindegy? Végül is, kit érdekel? Egy számít csak: mit lehet egyik vagy másik nyelven elmondani, ha egyszer nem pontosan ugyanaz? Mert mind olyan, mint egy szabálytalan szita, szövetében a szójelentések közötti hézagokkal. Nem ugyanaz esik át rajtuk, marad kimondhatatlan. Mi viszont a kötéltáncnak élünk, azt hisszük, át kell ugranunk a hézagokat. Félreértés az egész. És az ölünkkel próbáljuk elmondani, amihez a nyelv kevés, de ez maga a szintizta vereség, mert a szó a vér, a nedv, a mag.

Igen. Akkor hát mégis van remény, ha elérhetetlen is. Hellét az ő szeme teremtette, az, hogy meglátta, mert megpillantás nélkül jeltelen maradt volna egy meg nem figyelt, ízeire szét nem szedett valóságban, ahogy őt magát teremtheti ezekben a pillanatokban is az, akivé lesz, mert lennie kell. Melyik? Ki tudja – mellesleg nem is ez a kérdés, hanem amire a válasz oly régóta adott, és mozgat mindent: a pillantás ereje, hogy a messzeségből valaki észrevette és szemmel tartja. Az őt megbámulóra néz így vissza a nő, aki még nem biztos a dolgában, de már tudja, hogy a nem tükör által homályosan, hanem színről színre pillanata elérkezett. És az a pillantás, amely hologramként beleégeti őket ebbe a percbe, felismeri majd a maga óráján, hogy kiolvassa a történetek szövetéből.

Ami elkerülhetetlen, az túldeterminált. Ez a valószínűségek világában nem hangzik jól. A valószínűségek viszont vagy korlátosak, vagy hozzáférhetetlenek. Feynman pályaintegrálja azt is jelenti: a lehetőségek valamelyike mindenképpen bekövetkezik. A kérdés nem is az, melyik, hanem hogy egy esemény honnan tudja, ha neki kell bekövetkeznie? Wheeler értelmezése legalábbis ez. És akkor a katarzis talán csak annyi, ha két ember egyáltalán megéri egymást – valahányszor ez a kevés megadatik. Az elbocsátott katona azonban nem azért szerette olyan szenvedélyes odaadással ezt a várost, hogy még több történetet ne tudjon róla.

– A középkorban élt itt egy öreg szúfi, Musza Babának hívták – kezdett bele tétován, mert az egész hirtelen olyan laposan hangzott. – Ne nézzük meg a türbáját? Itt van a közelben.

– Jó. Innét úgyis el kell indulnunk egyszer.

– Akkoriban mindegy volt, ki kinek a szentje, mindhárom vallás hívei imádkoztak az egymáséihoz oltalomért, például Szent Demeter sírját a mevlevi dervisek gondozták a hódoltság évszázadaiban. A harmincas években még látták Musza Baba szellemét itt a felsővárosban kóborolni éjszakánként, de aztán nyoma vészett, mikor eldózerolták a régi zsidó temetőt is, csak a Rotunda kertjében maradt néhány török nyughely háborítatlanul. A telekárak felülírták a halottgyalázás tilalmát, a felborogatott sírkövek, összetört kriptafödelek meg fejfák közt emberi csontok fehérlettek a rommező márvány- és téglatörmelékek elegyében.

Kifelé menet szemügyre vették a zugot, ahol órákra sikerült elbújniuk. Az udvarra visszalépve az ember először egy háncsfonatú régi, meg egy modernebb írodaszékbe botlott, mellettük hatalmas faragott trónussal, viaszosvásznon terítős asztallal, rajta a szerzetes ivóvize, műanyagdobozban az ebédje, a mobilja, meg egy csomag kulcs. Az asztalon túl fehérre meszelt betonfalacska futott ki a terasz korlátjáig, mögötte bokrok virágágyásban, hibiszkusszal és kaktuszokkal a libasorba rendezett vörös cserepekben. Egy hatalmas fehér füleskorsóban menta nőtt, másutt ligetszépe a sárga közepű lila virágaival. Ettől a támfaltól meg az asztaltól balra, négy sorba rendezve összesen húsz kopott szék várakozott a szabad ég alatt, a falacska meg a széksorok közt pedig három olvashatatlan feliratú kőfedél hevert, talán

---

⁹ Még előttünk a múlt. (Nemes Nagy Ágnes fordítása)

szarkofágoké. A teraszt az öböl felé szegélyező vaskorlát jobb sarkában seprűnyélen sárga zászló lengett a szélben rajta koronás fekete sassal, mely egyik markában kardot, a másikban országalmát tartott; bal felől a kék-fehér csíkos görög lobogó csattogott, középtűt meg egy betongyűrűből fölmeredő fenyő törzsével összesimulva fedeles harangláb magaslott, benne két kis haranggal, a tetején ortodox kereszttel. Körben kerti padok sorakoztak, s mivel a terasz az alatta épült házak tetejével egy szintben volt, antennák és légvezetékek tarkították a rendetlenségében teljes összképet. De volt a harangláb meg a széksorok háta között egy másik kerti asztal is, szintén viaszkosvászonral leterítve, nekitámasztott ülőalkalmatosságokkal, mint egy vendéglőben, cseréptálban kakukkfűvel a közepén. A második korinthuszi oszlopot az irodával valamiért hosszú meszelt betonküszöb kötötte össze; ennek támasztva cirokseprű hevert, mellette pedig három gyertyatartó rézmedence ácsorgott gólyalábon arra várva, hogy a templomszolga befejezze a takarítást.

Arrafelé ereszkedtek le a kolostorból, amerre pár órája Dárday kaptatott fel. A borostyánrengetegbe bújt meredek, köves, de napos köz felezővonalában az esővizet elvezető keskeny vályú szaladt le a völgynek, két pereme annak is lemeszelve, meg egy zöld vaskorlát, nyilván januárra. Lesétáltak arra a parkolónak használt lejtős kis térre, ahol három utca futott egymásba, körben különböző nagyságú és állapotú házakkal, majd nekivágtak a szemközti utcácskának. Voltak itt szörnyen összefirkált új villák, ötletszerűen toldozgatott régiek, sőt romok is a kor áporodott szájszagát lehelve, mint például az a gazdátlan épület, melyet már csak a repkény tartott össze az elvadult kert színfalai mögött – a hajdan holmi kilátószerűsége fölvezető külső vaslépcsőt letörte a zord telek sora, az ablakok beszögezve, az ajtón keresztben indák, a táblákban potyogó, korompenészes vakolat alól meg kilátszott a meztelen téglavöröse. S bár tényleg csak két percet sétáltak a kolostortól, a türbe aztán kisebbnek bizonyult, mint odahaza a Gül Babáé, noha tyúkhálónak is alkalmas drótkerítés vette körül. A kerítés terméskő talapzatán piros meg fekete graffiti éktelenkedett, előtte ívben elrendezett, szintén összefirkált padokkal. A kikövezett tér közepén fiatal platán állt, mögötte ketrecszerű fémrudak határolta tarka csúszdával meg hintával a gyerekeknek, a hegy felől viszont hatalmas fehér villa magaslott a mauzóleum fölé görbe törzsű nagy fenyővel a kertje kapujában, és kurta lépcső ereszkedett le a terecskére, parkoló autók rengetege látszott utcahosszat, régi meg új karosszériák, többnyire kopottak. Rendbehozva, lerohadva, de legalább egyben volt az emlékhely, omladozó vakolatú, hatszögletű kis épület a tetején gaz meg cserjék borította téglakupolával – vadszőlő futott fel az oldalán, kőbélletes, számárhátíves ablakai közül minden második befalazva. Körülötte pázsit, a felső utca felől kovácsoltvas korlát. A terecske másik oldalát körbefutó fasor határolta le. Egy lélek se járt erre sem.

– Nem lep meg – törte meg a csendet Elli. Béke áradt belőle, mint egy folyóból, melybe nem lehet belelépni anélkül, hogy nyomban el ne sodorna. – Feriz atya, a papunk szerint az emberek közötti falak nem érnek fel az égig. Mikor Grigoriosz Palamaszt 1355-ben elfogták a törökök, az érsek meglepetve tapasztalta, hogy az ortodoxiát a pogányok nemhogy nem törölték el a föld színéről, hanem él és virul. Muzulmán előkelőségek akartak eszmét cserélni vele a két hit előnyeiről, az emír pedig nyilvános vitát rendezett közte és egy csoport iszlámra áttért keresztény között. „Mi hiszünk a ti prófétátokban, ti miért nem hisztek a miénkben?” – siránkoztak azok. Palamasz egyszer össze is vezett egy imámmal, s mikor a szóváltás kezdett elfajulni, udvariasan azzal hűtötte le a kedélyeket, hogy ha képesek lettek volna megegyezni, akár egy hitet is vallhatnának. Mire az imám ünnepélyesen azt felelte: „Eljő a nap, mikor mindnyájan egyet fogunk érteni”.

– Te hiszel az ilyesmiben?

– Nem tudom. Ha Jézus Messiás-volta a mi sikerünktől függ, bírjuk-e követni, akkor mi váltjuk meg őt és tesszük azzá, akinek Isten megígérte, nem bármiféle doktrína vagy dogma. Ez sarkalatosan más helyzet, mint eddig bármikor.

Majd a férfi elképedését látva hozzátette:

- Ez a Levante. Ami másutt nem, itt minden megtörténhet.
- Vagyis?
- Itt még a megbékélés is lehetséges.

Távoli harangszó szállt a levegőben, egy magányos telefonpózna meredt a magasba. Odalent a várost kettészelte a Rotundától a tengerparti sétányig vonalzóval meghúzott utca, melyből mint pecséthenger terrakotta tömbje meredt föl a kör alakú templom, mellette a ceruzaszerű, karcsú minarettel. Egy földszintes házon hetek óta betört ablaktáblát csapkodott a szél. Mindenfelé csigás oszlopfők álltak ki a rezedától borzas várfal téglái meg terméskövei közül; a nagyobb romudvarokat zöld levelű, lila mályva lepte, kutyatej meg pipacs.

Útközben nagyon megéheztek, mivel már rendszeren benne jártak a délutánban, s mikor beültek egy olcsó kisvendéglő kertjébe, az udvar fölött elterülő szőlőlugas terebélyes tőkéje mellé, a pincér barna papírabroszt terített nekik az asztalra. Kihozta a frissen sült húsdarabokat hat pálcikán, mustárt és ketchupot hozzá, karikára szelt sült krumplit, citromgerezdeket, omlós-puha kenyeret, tzatzikit, csípős paprikát apróra törve magostul, meg karikára vágott hagymát. Gyorsan be is söpörték az egészet, mivel Elli étvágya változatlan volt, az ebéd pedig kissé helyrefofotta Dárday Gyulát. Fehérpettyes mellényében mámoros seregély dalolt fölöttük, két csivogás közt apró motorbicikliként berregve. Az utcasarki handlé kirakatában két gülüszemű, vicsorgó hupikék oroszlán játszott kínai könyvtámaszt, s a szomszéd szuvenír bolt teraszocskáját eternitpala fedte, az tartotta a meggömbült tető omladozó kúpcserepeit a helyükön.

2011-ben Görögországban már három éve tartott a pénzügyi válság. Ez felkergette a bérleti díjakat és megnehezítette a megélhetést, annyira azonban nem, hogy a mulatók ne legyenek állandóan tele, vagy hogy a partikultúrát kiirtsa, azt mindössze a csütörtök estétől hétfő hajnalig tartó időszakra zsugorítva. A tanár rég rájött, hogy egy sohasemvolt Hellászba vágyakozik, amihez a mainak az égvilágon semmi köze nincsen, illetve tény volt az is, hogy minden nő folyton a testvérét ismerte fel benne, a tékozló fiút, tehát joggal tarthatott tőle, hogy ezúttal sem lesz másként. Ott volt például a montenegrói oktatási minisztérium obszidián-arcú államigazgatási mindenese; füstüveg szeme alatt sötét karikák, úgyhogy mikor megpillantotta valamelyik kiküldetésen, Dárday Gyulát megrohanta a felismerés, mert Élekrát látta maga előtt, aki lélekben már megölte Klütaimnésztrát, a többi pedig ilyenkor úgyszólván mellékes. A mindenes persze erkölcsös is volt, ezért mikor kettesben sétálni indultak, közben pedig nem beszélgettek, nehogy félreértsék egymást, egy kis hídhöz érve Dárday megpróbálta lefényképezni, hogy a találkozásukból legalább ennyi emléke maradjon, a nő azonban mosolytalanul csóválta a fejét, és nem engedett. A románc véget ért, mielőtt elkezdődhetett volna, neki pedig nem maradt más választása, mint hogy a szálloda bárpultjánál, egy somolygó államtitkár vállveregetése közepette a szép Tamara kezébe nyomja T.S. Eliot *Négy kvartettjét*, melyet minden eshetőségre folyton magánál tartott, hátha majd megért belőle valamit, mi több, a helyzetet; hogy azonban így lett-e, sohasem derült ki.

Elli hátán végigfutott a déli nyár hidege, mert pontosan tudta, hogy előbb-utóbb be kell vallania, miért hívta ide a szerelmét. A februári kaland izgalma még ott zsi bongott benne, a temérdek kilátástalanság, amitől mind nem sikerült megszabadulnia, meg az új tettek terhe, amelyekből úgy látszik sosem lesz elég. Létezhet, hogy valaki főszereplővé váljon a másik életében?

Patagóniában volt ideje töprengeni; ahol az embert mindössze pár centis hajófenék választja el a több ezer méteres mélységtől, ott minden a türelmen múlik. Ha viszont a hit a bizalom maga, annak pedig legfenségesebb megnyilvánulása a kitartás, hogy valami értelme mégiscsak lesz mindennek végül, akkor először is várnia kell, a módját megtalálnia ennek a bizakodásnak, mert választ egyedül az kap, aki nem kérdez: ez a játék lényege. A hit türelem Istennel; a szeretet türelem másokkal, a remény türelem maga iránt; ha reménykedni megtanul, saját magának ad lehetőséget, vagyis tetszik vagy sem, ez az egész komolyabb egy

falvédőnél. Ugyanakkor nem lehet senki torkán ledugni, mert megfullad tőle; akár magától rájön, és akkor minek mondani neki, akár nem, és akkor is minek – ez pedig a csiki-csuki. Dárday Gyulán azonban látszik, hogy nyomot tévesztett, elveszett, körben jár a maga dzsungelében, vagyis bármilyen szerény, csalárd, avagy szabálytalan módon, de segítségre szorul. Ha ő tud rajta segíteni, akkor az övére, ezt azonban csak kipróbálni lehet.

– Ezt már régóta el akartam mesélni neked – vágott bele. A szeme ibolyára változott, úgy villant elő a sötét hajkorona keretéből, s most megint olyannak tűnt, mint mikor a férfi először pillantotta meg: közel és távol határán egyensúlyozó, kíváncsi lehetetlennek. – Ismerek egy csodálatos asszonyt, Doloresnek hívják; kicsi korunkban ő vigyázott ránk. Férjhez ment egy Ecuadorban szolgált angol diplomatához, mi jóval később így ismertük meg. Egy darabig az Államokban is éltek, és ott történt, hogy egyszer elment gyónni, de se a pap nem volt mai csirke, se ő, annyira legalábbis nem, hogy föl ne szakadjon belőle a kétely, mint egy zöld hurut. Megkérdezte hát, mire támaszkodik Roth atya, hogy másoknak is képes a mankója lenni? Miben bíz az, akinek igazán illene bevallania, hogy nincs bizonyosság semmire? Végére hivatásos! Mire az atya visszakérdezett: »Amikor fiatal vagy, lányom, úgy érzed magad, mintha repülő szőnyegen utaznál, együtt Istennel, és minden csodálatos, ugye? Mégis, életed során egyik szálát a másik után emeli ki ebből a szőnyegből, nem igaz?« Erre belőle kibuggyant a kétségbeesés: Isten kicsibálta a szálakat az ő varázslatos perzsájából is – hamarosan negyvenöt éves lesz, és ez a csoda egyre ritkábbá, vékonyabbá válik. Nem lesz mibe kapaszkodnia. Nem fogja bírni megtartani magát. Le fog zuhanni. »Mikor az utolsó szálát is kihúzza, onnantól egészen az ő kezében leszel« – vigasztalta az atya. – »A biztonságod többé nem rajtad múlik, nem lesz a hatalmadban, nem függ az erődtől, se a sikereidtől. Akkor már csak a bizalom marad, hogy valaki hordoz a tenyerén.«

Dolores? A férfinak az igazság volt rosszabb a bogáncsnál: nem lehet szabadulni tőle, ráé az emberre, mint a stigma, a tetoválás. Küzdelem a halállal, a dicsvágy, őrvongó unalom egy ingerszegény élet közepette, mely feltüzel minden percét, hamuvá égeti a nyugalanság, akár a kórót. Hogy az otthon mindig a láthatáron túl legyen, közel soha. És igen, a világ történetek szövete, mintázatuk évkönyvekbe kerül, a vita meg arról folyik, van-e az arabeszkben ismétlődés, vagy a szabály a háttérben marad – a fonalak festésébe még beleszólnak az elkötések pászmái, a vér nem szívódhat fel mindenütt a lenbe vagy a gypjába, tehát a szigetelőszalag gyűrűi következhetnek valamiféle rend szerint, a kibontakozó minta azonban ködös marad; ismétlődik, de nem pontosan, és semmiképp sem szimmetrikus, közelebről legalábbis, noha távolabbról kétségtelenül van ritmusa. Mint egy szövőszéken, nyüst és vetülék dolgát a jó meg a rossz végzi, fény és árnyék, jellemek, sorsok, kaland és reflexió, a belső meg a külső tapasztalatai, csupa átellenes összjátéka, a fonal pedig az ember magánya, a világ félelmetes szépsége, az indulatok, a kivonulás, a véglet, az irányok, egy másfajta valóságot kereső realizmus, miközben a megértés próbálja fölvetni a maga szálait, csak aztán közbeszól a végzet.

Dolores, Atlantiszról... Hová tűnt a több, amit a kezdet ígért, az álom? Igazi régész a múltat ássa föl, nem a talajt. És múltja mindenkinek van.

– Egész életemben bujkáltam magam elől, most pedig rettenetesen szokatlan a jeltelenségéből kikényszerítve. Hozzá én zúdítottam magamra ezt a változást, mint egy tökéletes gyutacs vagy ravasz kioldószerkezet – buggyant fel belőle sután, ám pontosan.

– Hát jó – sóhajtott Elli felcsillanó szemmel, mint akinek eszébe jutott valami. – Van egy negyedórád?

Hosszú kőpadon ültek a Pasakertben, a Szent Pál székesegyház összefirkált betonkerítése alatti árnyas domboldalon, bizonytalan eredetű és célú romok tőszomszédságában, ahol a tikkasztó délutáni hőség enyhültére várva fűszál se moccant. Ide sétáltak át kézenfogva

a türbétől, nem mintha Dárday Gyulának az édeskettes ellenére lett volna, se a mindenüvé odalátszó tengernek.

– Mit keresünk itt? – kérdezte mindazonáltal.

– Várj – felelte Hellé. Ráfüggesztette a tekintetét. – Azt mondtad, nem ismerted apádat.

– Ezt mondtam, mert ez van.

– Akarod viszontlátni?

– Micsoda!?

Dárday visszahőkölt. Mint az üvegbúra vagy a sajtharang, megint rázuhant a fojtó magány. Jótét lélek rossz döntései is érnek annyit, mint egy komisz barom helyes cselekedetei – deszantosként kevésbé izgatta magát, mostanára miért vetkőzött ki ennyire a kényelemből? Téphetnek az erkölcsbe egy lyukat. Az apja talán rendes figura volt, csak megijedt, mikor felcsinált valakit, aztán ez lett a vége, de legalább nem verte szögesdróttal, nevezte patkánynak, vágta a falhoz, pofozta be a fűtőtest alá. Kinek mi jut, talán nincs minek örülnie? Hanem azért megrémült. Ki tudja, miben sántikál ez a tücsök már megint?

– Ne félj. Csukd be a szemed. Hunyd le szépen.

A férfi hosszan ránézett, végül engedelmeskedett.

Hány rétegből áll a valóság? És mennyi döntés erőszakolja meg, mire egy modell kínpadjára feszítik? Elképzelésekkel közelítünk hozzá, mintha bármi megfigyelés, a legóvatosabb is, ne változtatná meg eleve a természetét. Nem elég tudni, hogy vagyunk, sem agyalni azon, kik és hogyan; a finomabb rezdüléseken túl, befelé ismeretlen tájak várják felfedezőjüket, a képzelet pillanatát, mielőtt még idekint bármit elkövethetne rajta. Ilyesmi a fátyol, s alatta a toronyban szendergő test, akinek az álmából vagyunk, és akit úgy szeretnénk megkapni, hogy föl ne ébresszük, különben végünk. El kell jutni a van is rajta meg nincs is állapotából a legyen is rajta meg ne is végétébe. Talán csak ennyi élet és halál.

Hellé szavai nem utasításoknak tetszettek, hanem eljövendő történeteknek. Nem létezett, csak a hang, ez a csendes, megnyugtató suttogás, amely elmesélte neki, mit fog tenni következőnek. Mikor tehát meghallotta, hogy egy dombtetőn áll, azonnal egyértelmű volt ott találnia magát, a látvány pedig teljesen az övé volt, nem a hangé. Egy meredek bucka tetején nézelődött alkonyatkor, távolabb hasonlóan fölmeredező halmok seregével, s mindet benőtte a hosszú, kaszálatlan hanga, a millió fűféle, perje, rozsnok, tippán, ecsetpázsit, muhar, ebír, kakaslábfű, egérárpa meg csenkesz. Minden lágyan lengett a szellő ujja alatt, s a tájnak ez az majdnem teljes mozdulatlansága ugyanakkor tökéletesen néma volt, a csendet madárfüttty se hasította ketté.

Lepillantott a lába elé, s odalenn a horpadásban, húsz méterrel a cipője orra alatt nagyobbacska épületet pillantott meg. Sárga volt, mint régen az indóházak a Balatonon, barna cseréppel a tetején. Pár fekete fa is meredezett mellette, vagy inkább túlnőtt orgonabokrok. Árnyékként kezdte, körülöttük azonban már vastagodott a homály.

– Hol vagy? – kérdezte távolabbról a hang.

– Egy kis katlanban – felelte halkan. – Elállt a szél.

– Mit látsz?

– Van itt egy ház, néptelen. Esteledik.

– Látod az ajtaját?

Ott volt, ott kellett lennie, a földszint kellős közepén, kétoldalt zsalus ablakkal, mind bezárva. Szomorúság áradt az elhagyatott falakból, gazdátlan fenyegetés. Báránnyelheők úszkáltak a vörös égen.

– Jó. Menj oda, nyisd ki, és lépj be. Ez életed temploma.

Dárday nem sokat értett az egészségből, hitte is meg nem is, ugyanakkor nem volt kedve tiltakozni sem. Az arca égett a szégyentől, mit művel. A kilincs tényleg engedett, az egy-szárnyas faajtó kitárult, ő pedig belépett a sötétbe.

Kezdetben nem vett ki semmit, csak hogy óriási csarnokba került, melynek magasságát nem sikerült megbecsülnie, kétoldalt azonban messzire ellátott, és a főhajó méreteihez képest eltörpültek a padsorok. Minden néptelenül tátongott, az egész kongott az ürességtől, s nem látszott benne más, csak a lélek derengése, meg elől egy magasról beeső fénysugár, ami valamiféle asztalra tűzött. Az jutott eszébe, hogy réges-régen így hirdették a Mini Morrist: nagyobb belülről, mint kívülről.

– Sikerült bejutnod?

– Bent vagyok.

– Jó. Akkor most állj föl az oltárra, és fürödj meg a fényben.

Mindez mostanára túlságosan bizarr volt hozzá, hogy Dárday ellenkezzék. Meglepetésére alig kellett megerőltetnie magát, máris fent találta magát az asztalon. Tétován föllesett: a fénysugár a magasból pont rá esett, fehér köpenybe burkolta, de semmi foghatót nem érzett – az opálos kúp közepén nem volt se hideg, se meleg, nem járta át, semmit nem tett vele, egyszerűen csak jó volt átengednie magát neki. Akárha tényleg zuhanyzott volna. Ácsorgott alatta, nézett föl, és nem hitte el, hogy mindezt ő csinálja. Mégis, a fürösztő fényből kitekintve még sötétebbnek tetszett a lába előtt heverő köterem.

Rövid idő, talán pár perc telt el így.

– Jó. Most mondd utánam: „Édesapám, hívlak! Valamit mondani szeretnék neked.”

A bénító félelem fekete lángja magasra csapott benne. Mi fog történni most? Ki lát rá, hányan és honnan? Késő volt megfutamodnia; már ki se talált volna innen, jobb híján azért megint szót fogadott, szájalmasan elmakogva befelé, hangtalanul azt, amiben nem bírt hinni.

– Rendben van. Majd ha készen állsz, lépj le az oltárról, és menj oda hozzá.

Dárday Gyula most már komolyan azt hitte, hogy megőrült. Egy pillanatra pánik fogta el, vajon kibírná-e bárkinek a testi közelségét. Fél kezére támaszkodva leugrott az asztalról, hátrapillantott, futólag nyugtázta, hogy nyomot sem hagyott a damaszt abroszon vagy oltárterítőn, ellenben nem látott senkit, akit látnia kellett volna, ám bevallani se merte magának, hogy nem sikerült, és nem tudja, mitévő legyen, sejtelve sincs, innen hova tovább, mert a józan ész dacára titkon reménykedni kezdett, hátha mégis megtörténhet az, ami máskülönben soha. Csakhogy ekkor, a mélyponton vagy kétségbeesése tetőfokán, tényleg észrevett valakit szemben a padsorok előtt: eddig azért nem látta, mert fekete volt a feketeségben, most azonban valahogy elváltak a sötét háttértől éjféli körvonalai.

Az alak balra, egy kis üres térség közepén állt, mintha rá várna, vagy valami meghatározhatatlanra. Fiatal férfire hajazott, ugyanakkor nem is emberi lényre. Olyan kalapácsfeje volt, mint a pörölycápának, igazi csákányforma, a tetején szemtől szemig futó élénk narancs-sárga csíkkal, a többi meg bársonyfekete neoprén. Ez volt az egyetlen kivehető részlet rajta, a feje formája, meg messze kétoldalt, a sárga sáv végén a szempár.

A katona megrémült, mert nem erre számított. Mindazonáltal engedelmesen elismételte, továbbra is hangtalanul, amit a susogás parancsolt:

– Köszönöm az élet ajándékát.

A sokkot hozta rá, és a frással ért fel ezt kimondania.

– Jó édesapám vagy.

Ezt meg nehezebb a sónál. Szabad ekkorát hazudni? Igaz ez?

– Köztünk csak a szeretetnek van jelentősége.

Na ja, hacsak úgy nem.

– Szabad vagy.

Igen, ennyit elmondhatunk.

– Szabad vagyok én is.

Vajon tényleg így van? Ezzel még nem kísérletezett.

– Az Úr áldása kísérjen utunkon.

Ha el kellett válni, végszónak csakugyan ez volt a legalkalmasabb, ráadásul ketten voltak a kívánságban, nem egy szál maga, mint az ujja, mint rendesen máskor.

– Mit válaszol? – firtatta a távolból Hellé.

– Semmit – válaszolta a férfi csalódottan, maga sem tudva, jól van-e ez így, vagy megint elrontott valamit. – Mindenesetre békés – kockáztatta meg, mikor kínosan hosszúra nyúlt a csend.

A látogató nem reagált, Dárday Gyula mégis megkönnyebbült, és nem attól, hogy az alak kis idő múltán visszaolvadt a belső feketeségbe. Maga sem tudta, miért, könnyek csurogtak le az arcán. Semmilyen módon nem magyarázhatta meg se magának, se senkinek, kit vagy mit látott, de furcsa elégtételt érzett. Nézhette akárhonnán, ez volt első találkozása az apjával.

Éjjel megjött a szél, szabálytalan tengerzúgás aombok közt, s vele itt volt megint, hogy vízbe fojtsa, a beleélés kényszere. Távol remegő tornya, húsból délibáb! Mi a női titok? Vonzani és taszítani egyszerre, kellő arányban, ahol a kellő mértéke változik percről percre az én szeszélyei szerint? Már túl is vagyunk az év felén, gondolta fásultan, és se az nem igaz, hogy nem is fáj, se az ellenkezője.

Felhős és holdas ég: ilyen a félművelt igaza.

A parkból leereszkedve sokáig nem szóltak egymáshoz. Elhaladtak a kórház mellett, átvágtak a Via Egnatián, azután az árnyas mellékutcák zegzugain keresztül visszasétáltak a Rotunda környékére, mely párezer éve kabír szentélyként kezdte, ám a századok során volt bazilika, mecset és kiállítóterem is.

A férfinak már messziről szemet szúr, hogy ugyanaz a fehér sportkocsi ezúttal az egyik mellékutcában várja őket. Míg a szigetek közt kalandoztak, a boy kompról kompra hajtva lehozta utánuk. Úgy festhettek volna benne, mint egy hollywoodi álom pár, a megtestesült boldogság maga, Dárdayt azonban felkavarta, hogy alighanem elveszítette a csodálkozásra való képességét. Ahogy ballagtak összekapaszkodva, tulajdon szótlanágától szenvedett, miközben csólatással csak egy péket vett észre a sarkon, a körtemplomot övező gesztenyét, meg a minaret ceruzahegyét a kupolán túl. A többi lemaradt a filmről, és később sem bírta felidézni.

Hogy a hangulat így elromlott, Hellé egyszer csak kibökte, maga sem tudta, hogyan:

– Indulunk. Ezt akartam elmondani.

Azzal már túl is volt rajta, visszavonhatatlanul.

Mint acélos szörnyeteg, Dárday Gyulára egyszerre rávetette magát a reménytelenség, és kettéharapta a szívét. Nemcsak a nyaralás vége érte teljesen váratlanul, hanem megértette, hogy mehet haza, vonakodásból a kilátástalanságba, ahol az úgyszólván elérhető Ferenc József-föld helyett folyton Borneó meg Celebesz volt és lesz magyar; vissza a mindenütt jóljárt jánosok meg a gézings ruhagyurik közé, holott itt még el se kezdődött valami hallatlanul fontos, amit most agyon fog nyomni a majd telefonálj, majd telefonálok hazugsághalmaz. Az elmúlt tíz napban nem volt sehol ez a szelindek, fel se tűnt a boldogságtól, milyen messzire illant, noha előtte, menekülés közben úgy harapdálta a gyomrát, facsarta a beleit, hogy csatakosra izzadta az ingét, míg ez a valaki fel nem bukkant, neki mindörökre az időn túlról betoppant királylány, aki mellett királyfi lehetett volna. Gyalogakác alakul át így amorfává, amorfból kortalan gyönyörűséggé a képzelettel megtermékenyített nyelvben. És ennek most mind annyi. Ez volt az utolsó napjuk, ő meg nem is tudta, hogy bealkonyodott, sietniük kell.

– Mikor? – kérdezte olyan síri hangon, hogy az egész város elcsendesedett körülöttük.

– Ma éjjel. Apámék egy ismerősnél alszanak gyerekestül. Amit tudunk, előkészítetünk. Fricks vezet.

– És hova mentek?

– Egyelőre a Halkidikin túlra. Arrafelé vannak kisebb öblök, nappalra el tudunk bújni.

– Mi van az adással?
– Nem kérdeztem rá, nehogy feltűnő legyen. De a megahertz meg a koordináták stimmelnek.
– Hol?
– Itt. – Hellé a homlokára bökött.
Dárday ekkor értette meg, hogy vége. Visszakapták egymást, ha utoljára is, és Hellé végig tudta ezt.

Hirtelen megkukult. Más fényben tűnt fel, hogy tegnap délből el se búcsúzhatót tőle a fedélzeten, alighogy kirúgták és újra kezdődött a magány; megfosztották egy találkozástól, ami most már mindörökre hiányozni fog az emlékei közül, mert a tétovgató hiány is emlék, felkiáltójel ott, ahol valami másnak kéne következnie, de nincs, és nem is lesz soha. Már nem bírta felidézni, miként éltek át azt az elválást, noha még nem volt önkéntes, s hogy a kettő közül biztos utóbbit választották volna, mert noha szörnyűbb, lehet halogatni. Most, hogy kifutottak a számukra rendeltetett tartamból, derült ki, mennyire nehéz. Azután felülkerekedett rajtuk az izgalom. Mindketten nyomorult állapotban ácsorogtak ott, szemlesütve, mert eljött a búcsú órája. Elszorult a szívük, hogy mindennek véget kell érnie, és ilyen értelmetlenül hamar.

Fölöttük az égen felhőjáték alakjában ekkor kibontakozott, mi minden készülődik, amit még át kell élniük: Hellé násza Poszeidónnal, Almópsz nevű fia tőle, meg a gigászok támadása az Olümposz ellen a háromujjú félszigetről, Phlegrából, a tűz mezeiről; aztán ahogy Dárdayt Iaszón alakjában kiköpi a sárkány, Médeiát meg a korünthosziakat, hadak jövés-menését, Tróját, Xerxészt és Nagy Sándort, behatolva egymás birodalmaiba, de folyton ott kelve át, ahol ő a tengerbe esett, s végül a város alapítását a hóhér Kasszander által. De ha fel is pillantottak, az egész szövevényből elhomályosult szemmel ha bármit láttak is, nem törődtek vele, mert egyetlen tettről sem lehet soha tudni, epicentruma lesz-e egy újabb földrengésnek. Elli azonban megérthette a kérdést a férfi kétségbeesett tekintetéből, mert hozzásimult, és csak annyit felelt:

– Inkább élek itt, ma, lenn.

Dárday Gyula elnézte a lányt. Hellé egy hét alatt előbb felnőtt, majd megöregedett. Sakkozó csitriből szerelmes nő lett, utána meg önfeláldozó gyógyító, ő mégsem tehetett semmit, nem avatkozhatott bele semmibe. Az egész végtelen szomorúsággal töltötte el, mintha fentről látott volna egy babaházba, melyben a szereplők sorsa folyton ugyanúgy alakul, a zsinórpaddal pedig tehetetlen. Kínlódott, mert nem mondhatta meg neki, hogy nem az, akinek hiszi magát – nem azért, mert egyszer régen Sztavropulosz örökbe fogadott egy koraszülöttet, aki miatta löködött ki az anyaméhéből, utána meg épp csak megvárta, míg felnő, máris ikreket csinált neki, majd eltitkolta a történetüket előlük, hogy a gyökértelenség árán is megkímélje őket a múlt mérgező emlékeitől, hanem mert ezzel a döntéssel nem lehetett vitába szállni. Vagyis a Grúzia felől befutó rádiójelek érkezhettek ugyan az anyától, s az válhatott köddé szerepe szerint, ám az illető akkor is megveszekedett magyar maradt, ahogy ez a gyerek is, aki minden ellentmondásosságával teljes tévedésben van a múltja felől. Nefeli mese, ködfüggöny, a valóság álcázása füstgránáttal, de jobban rokonítja őket, mint hitte volna, mert mindketten árvák, kísértetbe kapaszkodnak.

Befelé indulni olyan, mint egy idegen bolygó, ámbár sokkal kockázatosabb, mert semmit sem tudunk a jégtakaró alatt melegedő óceánról. Mindent elmond a földi civilizációk természetéről, hogy új fegyverekre mindig fogja futni, holott az igazi veszély nem az Enceladuson, hanem belülről készülődik, ahonnan senki nem várja. A szemléletváltáshoz pedig tudományos szürrealizmus kéne, így együtt, mert magában mind a kettő kevés. Emiatt nem fogjuk fel soha, vajon a változás van-e jelenből, vagy a jelen változásból.

Ezek mind tudják, hogyan kell meghalni, épp csak nem árulják el senkinek.

Most már biztosra vette, hogy valahol rosszfélé fordult. Sztavropuloszal kétféle válfaját képviselték ugyanannak az önpusztító kíváncsiságnak, és ezt csak beismerni lehetett, segíteni rajta nem. Mert rágódhat azon, hogy oly sokban a társadalmi erők se különböznek a természetiektől, meg hogy az ember lehet egyszerűen rosszkor rossz helyen, csak ha valakit karácsonyi szünetben kerget fel egy pálmára a szökőár, mindhárom fia pedig megfullad a szeme láttára, vagy talpa alatt beomlik egy vulkán krátere, akkor a lelkifurdalás azzal védekezik, hogy minek ment oda, miért nem maradt otthon.

De miféle lelkifurdalás? Ezt nem lehetett megérteni, a hiba pedig, amit elkövetett, mikor a titok, a megmagyarázhatatlan nyomába eredt, a tilos rakpart volt. Nem lett volna szabad ennyire befelé tévednie. Apja talán elment önkéntesnek a koreai háborúba, az anyja meg lehetett egy nővér is, akivel a tábori kórházban ismerkedett meg. Ekkor végre kezdett földeregni benne, miért van még mindig itt – mert valamit elkövetett ellenük, amivel a vesztüket okozta, akaratlanul vagy sem; adósuk, s ezért gyötri a bűntudat! Mert ő maga életben maradt. Megtörtént a jóvátehetetlen, és pont azokat pusztította el, akik a legjobban hiányoztak.

– Θέλω να με φιλήσεις για καληνύχτα.¹⁰

– *I beg your pardon?* Nem értem.

Elli megnyugodhatott. Amit adott, visszavette; amit okozott, az ajándék nem létezett többé. Igaz, hogy vele törlődött Dárday emlékezete is, ezek a napok, melyekre nem fog visszagondolni majd, legfeljebb álmában, mikor igaznak tűnik minden. Így már csak egyetlen dolog maradt hátra. A férfi pedig visszatér a saját világába, ahonnan más zónáival a téridőnek aligha lehetséges a kapcsolat.

Mint ha a vérömleny egyetlen éjszaka felszívódik, amaz hamar észrevette, hova került. A lány veszedelmes közelében gyorsan gyógyult az ember. Héraklész klausztrofóbiás volt, a hideg is kirázta a gondolatra, hogy földet szórjanak rá, ezért rakta meg saját máglyáját szemben, az Oita hegyén. Ő is kívülálló, mindenben az, nem tartozott soha sehova; most se tartozik. A többi hazugság, terjengő por, melybe mindenki azt lát bele, amit akar.

– *In illo tempore.* Maguk úgy élnek, mint egy pillanatfelvétel, illó időben.

– Maga meg elárult engem. A lefekvések politikája megszabja, kivel szabad, kivel nem, kivel kötelező, kivel meg tilos. Miért nem kellettem?

A tanár nem bírta elmondani neki, hogy Ingrid Stuhlträger, de voltaképpen Abajnes miatt, és hogy németül elfelejtenie könnyebb volt, mint most majd őt kiradírozni az emlékezetéből.

– Ki mondta, hogy nem kellett? – hördült fel sebzetten. – Én csak azt akartam, hogy boldog legyen, mert nem hihettem, hogy egy magamfajta vén trotli lehessen az igazi.

Megijedt attól, amit a lány szemében látott. Egybevetve a rémült tehetetlenséggel, ami elfogta, először érzett életében ilyet. S mintha nem bírta volna a fejéből kiverni, mennyire élvezetes és egyedül helyénvaló mindez, Hellé pillantásában ugyanez az örvény hívogatta.

Ekkor Dárday Gyula újfent bebizonyította, hogy hiába múlt ötven, még mindig semmit nem ért a világból, mert fogalma sincs róla, mitől működnek a nők. Agglegény-ösztöne attól szűkölt, hogy mielőtt ez a csoda beleegyezne, önkéntes és teljes behódolást követel tőle vételár gyanánt, lemondást a titkos életéről, mindarról, ami mindeddig segített talpon maradnia, mert csak ezáltal érezné magát biztonságban; ezzel válna királynővé, aki királyává cserébe őt választaná a rítus szerint. És a lány csakugyan erre a bizonyítékra várt, arra, hogy önzetlenségi rohamában valaki végre feljogosítsa az önzésre, mert ez a kiválasztott ismertetőjegye; a férfi ellenben tétozódott, nem adta le a megfelelő jelzéseket sem a kellő pillanatban, sem utána, ezzel azonban elbukta a próbát. Egyszerűen nem vette észre, hogy amaz teljes szívével hajlandó lenne uralkodni fölötte, s ehhez csak a beleegyezésére vár, bár kérelemnél

¹⁰ – Szeretném, ha megcsókolna búcsúzóul.

kevesebbel az önbecsülése többé nem érte volna be. De a legszebb férfikor megtanul örülni annak is, amit kihagy, semmiért nem gyötri kétely.

Azután elszállt ez a pillanat is.

– Isten vele. – Elli a nyakába borult, szorosan átölelte, arcát az arcához szorította. Kis ideig még álltak ott összefonódva, majd kiszabadította magát, sarkon fordult, s elment a fejét rázogatva. Pofonvágott macska módjára kicsit tántorgott kezdetben, aztán futásnak eredt, vissza se nézett. Mivel vitte a lába lefelé, előbb-utóbb a kikötőbe kellett érnie; Dárday Gyula pedig felszállt az első athéni távolsági buszra, mert úgy gondolta, kocsit ráér bérelni akkor is, ha valaha bárhová megérkezik. Megízlelte végre, milyen az, mikor az embert kísértés nélkül nem fenyegeti többé a gonoszság.

5

Két nap múlva az újságok tele voltak a hírral, hogy a Boszporusz torkolata mellett, a Dardanellák bejáratánál egy motorcsónak balesetet szenvedett, melyben a tengerbe veszett Elli Stavropoulos, az ismert milliárdos lánya. A helyszínen éppen filmforgatás volt, jupiterlámpák fényénél keresték az összeütközés áldozatát, aki azonban gyorsan elmerült. Dárday persze tudta, hogy Elli meghalhatott, Hellé ellenben csak leszállt az alvilágba, hogy a kék virágot megkeresse és felhozza neki.

Az emlékei viszont nem törölődtek, sőt. Sok keserűség árán megpróbált leszámolni azzal az illúzióval, hogy nem volt felelős a történetért. Előbb elhatározta, hogy felkeresi az Athén melletti Davelisz-barlangot, mert úgy hallotta, hogy a függőcseppkövek arrafele azért nőnek a mennyezetre, mert fölfelé hullik a víz, átbillent az okság – pont úgy, ahogy az idő fog megfordulni a világ végén, ha az ősrobbanás történetét befejezi az ősroppanás, minden egyetlen pontba omlik össze, rá pedig elindul az évmilliárdokig tartó visszaúton. Hogy azután akkoriban majd öregén születnek-e az emberek és csecsemőként halnak-e meg, azt nem fogja fél lábon kívánni, mert az is lehet, hogy egyszerűen csak valamelyik duinói elégia történik ott meg épp. De tisztán érezte, hogy mindez időpocsékolás.

Nincs olyan, hogy az ember egy percre is ne lenne önazonos; Hamlet zöldségeket beszél. A dráma pont azzal kezdődik, hogy mindenki önmaga, méghozzá ártatlanul: meg se próbál más lenni, hisz úgyse sikerülne. Vagy ha mégis, az olyan lenne, mintha elvennék tőle, ami csak az övé, amire évtizedeken keresztül hiába várt, nélküle mit sem ért az élete, és megint semmit sem érne, ezt pedig nem engedheti. Hír nem helyettesítheti a tapasztalatot, pletyka az élményt. Míg a távolsági busz a kopasz hegyek között döcögött vele, volt ideje a válaszokat számba venni, kérdései azonban így is maradtak számolatlanul.

Vajon tudta magáról a hérósz-család, hogy másolat? Mikor beértek a sokkal örökebb élet zónájába, hozzátapadtak egy sorshoz, ami egyre felismerhetőbb nyomot hagyott rajtuk. A távcső ezt észreveszi, mert a jelenségen kívüli. A mitológia igaz is lehetne, hisz ha elfelejthető, meg is marad, akár a víz. Ha minden látszat csal, akkor ami csak csalódást képes okozni, az mind látszat, illúzió: fata morgana, rezgő délibáb.

Körükben tényleg a belátás magasabb, már-már elviselhetetlen fokára jutott, melyet fokozatosan elveszített, mihelyt kikerült onnan. A közeg lett körülötte más, és vele az ismeret. Túlvilág-járás a gazdagok között? Ajándékai a glosszológia, a begyógyult tenyere meg az apjával való megbékélés, ára a keményebb normák, a kapcsolatra képtelenség: itt is a kívül-állás. Amin átment, többé nem éri el, olyan mélyre merült benne – van, de nincs. Még emlék sem, vagy főleg nem az, miután valóságnak nem vált be. Viszont létezik, rendületlenül.

Milyen magával ragadó volt találkoznia a szenvedélybeteg Sztavropulossal! De mit idézett meg mindez? Miként lett ebből cselekmény, jellemek, tettek? Semmi nem vezetett sehova, mégis a végállomásra értek: egyszerre röpillt el ez a nyár Hellével, és jutott el a

megválaszolhatatlanig. Hogy minden lezuhan vagy semmi sem, mindez mostantól tőle függ. És a dolgok értelmét épp a magyarázatuk veszi el, különösen a keresése, mert az értelem lehet annyi is, hogy minden úgy szép, ahogy van, bizonyos értelemben legalábbis.

Ezek kínkeservesen megszolgált felismerések voltak, miközben a busz hol fölfelé zihált, hol lélegzethez jutva völgynek gurult vele. Egy valamire azonban nem talált sem mentséget, sem feloldozást: hogy elhallgatta a lány elől az afrikai kalandot, de legfőképp azt a sorsfordító találkozást három esztendeje, ami mindennek a kezdete lett. Ehhez azonban be kellett volna vallania az egész életét, ám ilyesmire egyszerűen nem maradt idejük; mire összeszedte volna a bátorságát, bedeszkázták az eget.

Hátra volt még azonban a történetek nehezebben megmagyarázható vetülete. Először azt döntötte el, hogy ha mind Hellé, mind Ínó osztozott a vonzerő varázsában, az tőlük csak független lehetett, egyikük sajátja sem. Ki fognak öregedni belőle. Vagyis ami leigázta, nem a személyes, még ha úgy is kellett tennie, mintha elhitte volna, mert így várták el tőle mind a ketten.

Másodszor: a félisten a hős vagy a hősnő, halála után. Ugyanazok a rendkívüli képességek, melyek életében emberfölöttivé tették, ekkortól még inkább vonatkoznak rá. Ezek a tulajdonságok nem jók vagy rosszak, hanem van bennük valami elnagyoltnak a túlzófoka, mintha lényük intenzitásával haladná meg a hétköznapi halandókét. Ugyanez azonban megfordítva is érvényes, gondolta Dárday Gyula – aki ennyivel erősebb a többinél, nem mérhető az ő mércéjükkel. Másik skatulyát kell számára kijelölni, nem számít, tetszik-e a rációnak avagy sem.

Sztavropulosz antik értelemben volt hős, aki a becsületéért harcolt, és mikor kétes eszközöket használva kudarcot vallott, bosszút állt a világon. Nagysága arányos volt azzal a ragyogó hatékonysággal, amivel ellenségeit lemészárolta, miközben hol a haragja, hol nagylelkűsége kerekedett felül. Mindazonáltal feltárulkozott előtte, és nem csak azért, mert a semmi közepén váratlanul egy másik magyarra bukkant, hanem mert így akarta rávenni, hogy mentse meg a gyerekeit. A mesebeli anyát csalinak felhasználva, végig Ínót hitegette. Tudta, hogy az is próbálkozni fog Dárdaynál, ellenszelt szó majd, s hogy akár a csábítást is beveti, csak hogy célhoz érjen, de nem féltette annyira, mint azt az elsőt, és a lányát is jobban szerette nála.

Ínó meg csakugyan úgy tett, ahogyan Sztavropulosz sejtette; viszont egyikük sem számított a tanár vonakodására. Ez feldühítette az asszonyt. A mágnás nem volt olyan gonosz, mint a felesége, noha célratörő, cinikus okosságban, hatalomvágyban versenyre kelhetek volna, s akkor még ott voltak a mögöttes, feltáratlan indokok, Ínó merényletkísérlete, Sztavropulosz háritása meg Hellé kitörési vágya. Álmatlanságukban mind a hárman túl sokat beszéltek, mind az ember világától várt megmentő segítséget; egyedül Phrixosz nem, de ő a darázscsípéstől lángoló, viszkető karja miatt maradt az ájulásig néma.

Végül meggyőzte magát, hogy Hellé is csak próbálkozott nála, miután felnőtt és elege lett a családjából – káprázatos értelem, nulla érzelem, ezek mind ilyenek voltak. Utóbbi a lány el akarta tanulni tőle, ezért vonzotta eszeveszetten; kevés volt az öröksége, kellett neki az is, ami nem a fajtája jussa, kíváncsiságból, unaloműzőnek, de jól felfogott önérdekből is. Erre szemelte ki a parton őt. Nem hitte el a férfinak, hogy nem őt keresi, noha nem is volt abban a helyzetben, hogy ne hihesse: a menekülés anyjuk keresése ürügyén, az első tiszt segítségével (vagy Ínó megbízásából, ügynökeként?) csak egyik lépése volt ennek – a másik a költészet meg az ágy, a törekvés a halhatatlanság mint ciklus lezárására. Ő azonban itt is kerékkötőnek bizonyult, mert észrevette, hogy hárman is vadásznak rá, mintha fogadást kötöttek volna, melyiküké lesz.

Ha Sztavropulosz nem akarta volna megmenteni a múltjából legkedvesebbeket, nem rendezte volna úgy, hogy elinduljanak egy mese nyomában. Azzal, hogy a játszómájába beleavatkozott, Dárday a nábob mit sem sejtő eszközévé vált. Csakhogy addigra már Hellé is

a maga útját járta: hogy a halandóság titkát megszerezze, szándékosan bukott a vízbe az Aranygyapjú fedélzetéről. Jövőre pedig, ha a tanár ugyanakkor várakozna a Costa Verdén, minden bizonnyal felbukkanna ismét, hogy a tengerparti homokban cigánykerekezve előlről kezdődjék minden, s megint tizennyolc éves legyen, mint az imént, vagy tavaly.

A pilismaróti hajótemetőben, a cserjékkel benőtt uszályok, hűdések vastestek valamelyikében talán neki is jutna egy hely a jégtörők között, ott, ahol nyárfavatta ül a moszattól zöld vízre, és iszapban rozsdásodnak a drótkötelek. Ezen járt az esze, mikor két hét múlva felszállt az esztergomi járatra a Vigadó téren.

A hajón is hátul ült le, távol az emberektől. Ahogy fölfelé haladtak, Római-part után a Szentendrei-szigetet aznap jobbról kerülték meg. A madárdal túlharsogta az öreg hajótest dohogását: az augusztusi magasban gyurgyalagok bugyborékolnak, mindenünnen szajkók harákolnak, pittyegve fújták a gezek, cirregtek a cinegek.

Már Horány előtt jártak, zölden suhant el mellettük az ártéri erdő fala, mikor jött egy vidám társaság, felkapaszkodtak a meredek lépcsősoron a sétafedélzetre. Egyikük, egy nagyon szép lány hangosan nevetett, derékig érő fekete haja úszott utána a dunai szélben. Dárday szíve nagyot dobbant, mikor felismerte benne a Burdát szétszabdoló hallgatóját, de nem mozdult el a tatról.

Nem tudta, hogy a leendő feleségét látja.

Vége

Magellán

Előhang

A távolban egy világítótorony fénye járkált körbe, vakító tortaszeletet hasítva ki a sötétből. Jóval később láttuk még Taormina lámpafüzéreit a hegyoldalon, mögötte pedig a havas Etnát, de nem lángolt. A vulkánt magát a város után hagytuk el.

– Ó! – mulatott Sztavropulosz. – Tetszik nekem, ahogyan védekezik, bár tökéletesen félreért. Nem haragszik, ha megkérdezem: ugye kezdő? Én viszont kiöregedtem. Belátom, gyanús a jó szándék, különösen ha az ember vágyaival ellentétes álláspontot képvisel, mégis megkockáztatnám. Nem köthetnék alkut?

– Ezt meg hogy érti?

– Én megígérem, hogy nem fogok prédikálni. Maga viszont szavát adja, hogy rám szól, ha csapongni kezdek. Higgycsökkent, semmivel nem jár rosszabbul, ha végighallgat! Mi több, már akkor is nyer a bolton, ha nem csukja be a fülét. Nos? Mit szól hozzá?

– Mit szólhatnék? Ha ragaszkodik hozzá....

– Brávó! – helyeselt. – Biztosíthatom, a történetem egészen rendkívüli.

Feltámadt a parti szél. Megborzongtam. Legalább tizenöt fokot zuhant a higanyszál délután óta, és ez még csak a kezdet volt. Hajnalra a hullámok már melegebbek a levegőnél, ahogy a tenger visszasugározza a nappal elnyelt hőt. Az átkelés azután olyan hosszúra nyúlt, mintha az Ezeregyéjszaka ajtaja tárult volna ki, hogy beeresszen minket a másik birodalomba a visszaút ígérete nélkül. Mintha nem is tengerszoroson, hanem valakinek az éjjelén keltünk volna át.

– Könnyű nagy hálnak lenni kis pocsolyában. Én is többet hittem magamról, miközben országról országra, szakterületről szakterületre vándoroltam vonzalmaim erőterében, de a mersz érdemétől eltekintve csak egyvalamit tanultam meg: hogy nincs hova. Ahol emberek érintkeznek, két ember közösségétől a tömegekéig, ott a problémáik is ugyanazok lesznek, legfeljebb a csavarulataik mások. Az egész az elhagyottság tipológiája.

Az a szecesszió előfeltevése, hogy van hova kivonulni, tette hozzá. S hogy erről szól a válás, a benyomulás a senki földjére, a szakterületek köztes zónáiba; a Naprendszer meghódítása, mindenféle kivándorlás, minden egyes új munkahely. Arkhimédészi pont azonban nem létezik. Gigászi helybenjárás az egész. Isten nincs ebben a világban. A keresése hiánytünet.

Legyintett, belekortyolt a feketéjébe.

– Mindezt az idézte elő, hogy őt is mérlegre tettem, mint mindenkit akkoriban. Micsoda félelem fogott el, hátha nem engem választ, örökre elveszítem! Aztán pont úgy lett. De miért hittem ezt a félelmet szerelemnek? Azonos-e a kettő, vagy inkább ellentétei egymásnak? „Szeretlek, mert valaha félted tőled” – ennek az igazsága a mércén hol helyezkedik el?

A szerelem gyújtópont: egy ember fókuszában megtalálni az intenzitást. Akkoriban így vélekedtem, de ügyet se vetett rám. Ekkor már látszott, mennyire máshova összpontosít. Aztán úgy voltam vele, hogy minek szóljak rá, csak összezavarom.

Szerelmesnek lenni nem az önzés önzetlenségig vitt túlzófoka, hanem a ráismerés, az azonosítás első lépcsője. A második a ragaszkodásról való lemondás, miután a biztonságot elértük, ami szintén felismerés dolga. S innentől az ember kiteljesedhet akár a normáin belül, akár kívülük, mindenképpen önmaga marad. Mikor a sors anyagán áttetszenek a végzet körvonalai, már nincs mit tenni.

Az ember halandósága a változni képtelen voltával arányos. Én is belefeledkeztem a saját pillantásomba a tükörben, holott nem abba kellett volna. Nem tudom, lehet-e mást, mint fényképezni a szavakkal, nézni, miféle görcsbe rándult árnyak maradnak a papíron a magnézium ellobbanása után, és azt se tudom, van-e jelentősége az önismeretnek; mindössze

gyanítom, hogy nem lehet megúszni, mint egy eleve utált úti célt vagy végállomást, ahova soha nem akartunk megérkezni.

Én nem vagyok azonos magammal. Mindazonáltal titkolok valamit, amit el kell mondanom. Valami mirákulum az. És beragyogja életünket.

Azt viszont tudom, hogy mesélni igazán csak az árnyaknak lehet. Ha tétje van, mint a kivégzőosztag előtt. Mert ijesztő, ha két emlék emléke csak kérdezőgeti, mi a taposómalom célja, ám választ nem kap rá. Hogy ilyenek vagyunk.

1

Marának szép, tojásdad arca volt. Szemzugában nem hamiskás, inkább gunyoros ráncok ültek, melyek támadókedvét, szelleme élet jelezték, de utaltak a bizonytalankodó, félénk, öntudatos és megkeseredett gyereklányra is, alaptermészetére. Pillái alatt haloványan rajzolódtak ki a majdani karikák. Olyan arc volt ez, amely csak akkor hagyja nyugodni az embert, ha kövér könnyek gördülnek le rajta. Titokban az első perctől zavart ez a tekintet: féltem a szemétől, mivel áttetszően tiszta volt, mélykék és tündöklően hideg, akár a hegyi tavak vize.

Amikor összeházasodtunk, az a homályos balsejtelmem támadt, hogy addigi kiszolgáltatottságom a női nemnek végképp a múlté, és nem lesz, ami továbbtanulásra sarkalljon; meg fogok rekedni a gyakorlat egy bizonyos szintjén, noha ez valamiképpen végzetes lehet mindkettőnkre, mert nem a hódítás, hanem hódításom megőrzése lesz a célom. A nőket azután is ostromolják, hogy párt választanak, a férfi pedig ezt nem egyenlítheti ki másként, csak ha maga is folytatja legényéletét – félelme erősebb szerelménél is, tisztességénél is. Mi férfiak örök hálával tartozunk a nőnek, aki megcsalhatna, de nem teszi; ez a hála megaláz, ezért megcsaljuk őt. Életünk immanens része ez a hazugság.

Ugyanakkor felfedeztem ártatlan ragaszkodása mélyén egy jókedvűen gyerekes ízt, amely többnyire vonzott, néha azonban taszított. Időnként beteltem vele, mint méh a lekvárral; olyankor felhánytorgattam, hogy nem az érett nő öntudatával szeret, hanem mint a bábuját. Nem úgy, mint aki választott, hanem mint akit kiválasztottak. Mi ezzel a baj, kérdi? Ebből a kétségből az a félelem következett, hogy egy nap, ha mellettem felnő, s már képes lesz rá, hogy önállóan éljen, akkor fogom elveszíteni – mikor a megszokás már összekovácsolt minket!

Lássa be, ez a lehetőség nem rózsás. Felháborított és rám ijesztett; nem csoda, ha minden azt sugallta: ezt az eshetőséget mindenáron el kell kerülnünk, mégpedig felnőtt módjára, akik tiszteletben tartják a döntés szabadságát, és tartózkodnak attól, hogy lépés-kényszert erőltessenek egymásra; noha önzésem tagadhatatlan. Ez a veszély sarkallt, hogy kaszabolhatnékhoz sárkányt keressek; de mert ellenségesen meredtem baljósan kispolgári neveltetésemre, ellenszenvem megtiltotta, hogy szerepemben tetszelegve éljek, nyakamon a csóddal, mint a többi tyúktolvaj. A vívódás tehát valamiféle vértanúság elképzelésében körvonalazódott – a sárkány szolgálatába kell állnom, meg kell ismernem a poklot, hogy méltó legyek a kézenfekvően egyszerű megoldás művészetére.

Arra persze nem gondoltam, mi lesz ezalatt Marával. Lélekben máris cserbenhagytam őt, rútul becsaptam; tengerimalacként bántam vele, akivel elhitettem, hogy mindennél jobban szeretem! De csak ragaszkodás volt az, a vas kötelve a mágneshez, a kiválasztottság büszke sejtelve, s a halálos gög, hogy benne tudatlan, ezért alacsonyabb rendű sorsom köt gúzsba.

Tehát: szerettem a feleségemet, és mégis. Kezdő házasként kötelességemnek éreztem, hogy megcsaljam, mert azt akartam, hogy a bűntudat minél erősebben kössön hozzá. Úgy gondoltam ugyanis, hogy a szerelem a bűntudatban gyökerezik, onnan meríti tagadhatatlan erkölcsi erejét. Amíg új volt ez a házasság, féltem attól, hogy elveszíthetem, ezért azzal

akartam magamhoz kötni, hogy látszólag a legkevésbé sem ragaszkodtam hozzá. Álszentségem odáig terjedt, hogy tőle is elvártam volna ugyanezt. Ki tudja, miért, ő jobban szeretett annál, hogysem megígérje, vagy hogy utamat állja.

Balszerencsénkre alig ismertem magamat, és számításom végül bevált. Megcsömöröttem a kicsapongásoktól, a vele járó kétszínűsködéstől, noha korábban gyakran és játékos gyönyörrel udvaroltam; mohóságom sokáig arra ösztönzött, hogy a változatosság kéjét minde nek elébe helyezzem. Elég az hozzá, hogy egy idő után, melyet akkor csalódásaim, ma inkább megtisztulásom idejeként könyvelek el, rájöttem, hogy kívüle hiába is próbálnék mással élni.

– Hány éves volt akkor? – kérdeztem.

– Kevés. Egy híján harminc. Későn házasodtam, és talán nem is lett volna szabad, hiszen illúzióim akkorra már rég szertefoszlottak ennek az intézménynek a mibenlétéről – de nem voltam elég erős, hogy neki és a reménynek ellenálljak. Furcsa, hisz olyasféle kapcsolatnak láttam a házasságot, ami az állam áldásával emberi mivoltából kivetkőztetett gyerektojó masinává változtatja a nőt, röghöz kötött robotosává a férfit. Ez pedig, lássa be, nem vonzó. Mert mi az emberi mivoltunk? A vonzás, mellyel kijelölik pályánkat. A nő önmagában csak a kielégülés foglalatja, kút, amelynek mélyén elérhetetlenül izzik a kék kő. Így vélekedtem akkoriban; s hogy mennyire igaztalanul, arról éppen Mara élete győzött meg.

Nehéz természetemből következően mindig is nyűgnek éreztem, hogy párhuzamos kapcsolatokat tartsak fenn. Ösztönösen rájöttem, hogy az egynejtűség inkább kedvez nekem. Marával viszonylag szerencsés időpontban találkoztunk: jellememből már kezdtek kikopni a felesleges sallangok, félresikerült kamaszkorom pedig megtanított arra az aljasságra, hogy leplezzem mélyebb érzelmeimet. Az egyetlen probléma az volt, hogy a haszontalan indulatok, azok közül is elsősorban a harag, annál zabolátlanabban törtek fel belőlem. Ez pedig rendre bekövetkezett, ha feleségem túl magasnak vagy túl önzőnek találta a mércét, amellyel mértem őt.

Talán ennyiből is kiderül már, hogy mintha különböző vérmérsékletünk vonzásának engedelmességtünk volna, kevés mámorral, ám annál nagyobb sietséggel vetettük magunkat az örvénybe. Sokat beszélgettünk akkoriban arról, hogy egy bizonyos idő után, melyet egymás társaságában töltöttünk, mindkettőnkben kalászába szökött a bizonyosság: a másik a várva várt, a másik. Csak megkíséreltük, hogy elviseljük egymást. Ennyi volt. Beismerem, elég vérszegény, mondhatni rideg alap, de legalább az őszinteségéhez nem fért kétség – és erre mindketten büszkék voltunk! Úgy éreztük, minket már kifosztott és megrugdosott az élet, így hát jobb kevesebbre számítani, mint amennyit tényleg adhatunk és kaphatunk. „Ki hitet öbeléje tett, az nem homokra épített.” Ismeri ezt a zsoltárt? Nos, a mi hitünk akkoriban a tények tisztelete volt, kopár szikla, de az egyedüli, amely elég erős hozzá, hogy a csalódásokat is kibírja. De hogy miért féltünk annyira a csalódástól, azt ne kérdezze, mert most újra fáj, ami történt, s ez különös, sőt meg merem kockáztatni, ennyi év után egyenesen borzasztó csapás.

*

Hát igen. Mindvégig hazudtunk egymásnak, reggel és este, akarva és akaratlanul, mert nagyon kívántuk, hogy sikerüljön. Segítettünk a tényeknek, azok pedig bolondját jártattak velünk.

Észrevette, hogy a nemek harcában van valami végzetszerűen kémiai? Valami abból az alapvető lényegből, amit a természettudományok is vizsgálják? Én vegytant tanultam, és megszoktam, hogy a vegyész szemével nézzem az életet. Az elemek pozitív meg negatív jellege mindig a két nemre emlékeztetett: affinitásuknak a szenvedélyünk felel meg, mely a vágy üldözöttjeit egymás karjába löki. A vegyületek keletkezése és pusztulása bizalmas

portrét fest az emberi kapcsolatokról, az a bizonyos cserebomlás meg helyettesítés pedig csak elmélyíti ezt az ördögi hasonlatosságot.

Mégis, bár sokféle vegyszerrel dolgoztam az évek hosszú során, esküszöm, nincsen közöttük veszélyesebb a féltékenységnél, mert ennek egy cseppje is azonnal hat, a lebontóképessége pedig túlesz minden halálos méregén. Az arzén megöli azt, aki szedi. A féltékenység előbb kivetkőzteti önmagából, a személyiséget alakítja át valaki mássá, aki ott lapul mindannyiunkban, de ajánlatosabb féken tartani. S én szenvedtem attól, hogy nem bírtam úrrá lenni a féltékenységen. Értse meg, megalázott, hogy féltettem másoktól! Végére nem copákról van szó, amit őrizgetni kéne, hajtogattam, hanem önálló társról. Ha mást választ, joga van hozzá; én kibírom a bukást is, tessék! De megint csak magamra gondoltam.

Azt mondtam, tőle is elvártam volna, hogy hasonlóan cselekedjék. Talán hittem is benne, hogy kibírnám, ma már nem tudom. Nem akarom tudni. Sok hasonlóra próbáltam rávenni. A mai eszemmel felfoghatatlan gonosztettnek tartom akkori kívánságaimat, még ha jó szándékból fakadtak is; olyan aljasságnak, melyet csak egy lépés választ el a kerítéstől. Mindenesetre így láttam a barátaimtól, akiket nagyra tartottam, mert olyasmiket is meg mertek tenni, amit én soha.

Az meg se fordult a fejemben, hogy azért nincs merszem, mert nem szabad, hogy legyen. Éretlen, naiv álmodozó voltam, de azt hittem magamról, én majd kifogok az emberi természetén, megmutatom, hogy rajtam nem lesz úrrá a zöldszemű szörnyeteg! És ezt a gőgöt tetszetős érvekkel tápláltam: neki is csak egyetlen élete van, nem tilthatom meg, hogy másokat öleljen, hisz ezzel a viszonyítási alaptól fosztanám meg, attól, hogy nálam jobbat találjon. Kishitúságemet magam is őszinteségnek gondoltam, így folyvást arra bízattam, győződjék meg róla, mennyire rosszul választott, mikor hozzám kötötte az életét. Kitűzött célokat, hogy ne merjek ragaszkodni hozzá és így szítsam vonzalmát, ilyen kis aljasságokkal véltem elérni – s ezeket oly sokszor mondogattam, hogy végül már magam is hittem bennük.

Ugyanakkor egy belső hang, melyet igyekeztem elnémítani, ellentmondott, és beismerte: ha már úgy esett, hogy Mara találkozásunk előtt nem volt senkié, talán elfogadhatom ezt, mint természetéből eredő felmentést. De ahelyett, hogy belőle indultam volna ki, szemére hánytam, hogy azokat az elemi tapasztalatokat, amelyek nélkül senki nem lehet meg, elmulasztotta korábban megszerezni, s ha ezt szükségképpen az én időmben kell pótolnia, ezeket a kínokat megspórolhatta volna nekem.

Ó, milyen vak az ember! Ő tőlem akart kapni, én pedig másokhoz utasítottam! Remekművet alkottam hazugságokból a magam képére; de minden remekmű mélyén ott lappang a lelkifurdalás, amely életre hívta.

2

Visszaemlékszem egy furcsa élményre. Az utolsó évben ezt a szerkesztői üzenetet találtam a Nők Lapjában: „A magányosság legfőbb oka: a magányos ember – az ő komor lelkialkata. A magányos nő vagy férfi többnyire zárkózott, visszahúzó, okkal vagy ok nélkül elkeseredett, szemben áll az igyekvő világgal. Nem találja a helyét a munkában sem, dolgozó társai között morózus. Változtasson magatartását, életszemléletén! Legyen társas lény! Legyen derűs, színes szemüvegen tekintsen a világba, legyen vidám, optimista, kedvelje a munkát, érezze jól magát munkatársai tisztaságában. Aztán fogadja el valamelyikük becsületes közelségét, őszinte barátságát. Félre a félrehúzó dással! Járjon hangversenyre, irodalmi előadásra, kiállításokra, művelődési házba, könyvtárakba, színházba, moziba. Kedélyvilága így kivirágzik, gondolkozásmódja megváltozik; közvetlenebb lesz, emberibb, barátságosabb lelkületű. Lelkesedni fog a közösségért, a munkáért, vonzó lesz a másik nemre – valakire pedig különösképpen vonzó, a rég keresett, áhított társra. S ez már a boldogság.”

1977-et írtunk. Épp munkába igyekeztem, trolira szálltam, s útközben átfutottam ezt a maszlagot. Menet közben akaratlanul bebámultam egy idegen lakásba. A házat akkoriban vakolhatták, új nyersfa ajtajai voltak, az ablakok is gusztusos.

Egy tizedmásodpercre láttam, hogy az ablakon túl valaki – ápolt szőke nő a harmincon innen, semmi drámai – fehér hálóingben kakaót tölt egy bögrébe. Vagy kávé, teát, mindegy. Valamit.

A mozdulata fogott meg. Olyan volt, mintha tükörbe kíváncszott volna. Azzal a troli robogott tovább. Pesten már ősz volt, bíborsárga a lomb, mentacukor méregzöldje.

Álmodoztam. Miért jó meglesni másokat, mért jobb ízű a mások boldogsága? Ha belegondoltam, éltünk mi is úgy, mint bárki, vagyis minket meg talán mások irigyeltek, s ő, a kakaót töltő asszony talán nem is volt jókedvében. Mégis, odaképzeltam magam az asztal túlfelére, ahol nekem öntik a reggeli italt, s úgy vágytam erre, ahogy a tükörképét vágyik látni az ember.

Azt is tudtam, hogy hiszen most is egy tükörben élek. Képe vagyok valakinek, akit keresek, vágyakozom hozzá szakadatlan, elkíváncszom ebből az egyrétegű valóságból, más életekbe, más tavak, folyók, más szemek párájába beleveszni. De ott se fogom megtalálni a keresett tükrözőt.

Hanem azért mégis azt hívom én boldogságnak, annak az asztalnak a nekem csak elképzelhető másik oldalát – azt, hogy megállhassak idegen sorsok előtt, s mint egy képkeretbe, léphessek be díszleteik közé. Öreg festmény a legtöbbünk élete, sok benne a sötét, kevés a világos, homály borong a szögleteken. Hogy otthon lehessen mindenkinél, mindenütt engem várjanak, minden nő nekem sóhajtsa: – Nesze, igyál!

S azzal, oly jeltelenül, mint egy álom, állhassak tovább.

De ehhez előbb el kell mesélnem az előzményeket.

*

A konviktusban történt. Ez az időszak valami bál előtti álmodásban telt el, amikor jártomban-keltemben utánoztam a nagyobbakat. Az ember külsőt választ, és ezzel elkötelezi magát egy bizonyos játékindigencia-szint mellett. Én is elhatároztam, kikhez fogok hasonlítani, milyen hőstettekkel lepem meg a világot. Osztálytársaimmal suttyomban már besurrantunk a tánciskolába, olyannyira, hogy farsangkor nagy sikerrel mutattam be frissen szerzett tudományomat az iskolabálon. Több fényképész kihasználta az alkalmat – a képeket a szülők görbe mosollyal vásárolták meg –, így rólam is készült felvétel. Ki mondhatná el tehát rémületemet és szégyenemet, mikor harmadik nap a zsibongóban, a képek közt turkálva megpillantottam valakit, aki az én ruhámban járta a letkiszt a vörös csillag alatt?

Elsötétült előttem a világ. Csakugyan én lennék ez a zsíros képű, csikófrizurás mamlasz, aki leereszkedően mosolyog táncosára? S az a másik, bő pantallós, pettyezett sportzakós, gumi kravátlis orangután, az is én volnék, nem tévedés?

Villámcsapásként ért a felismerés, hogy nem csal a szemem: elmaradok az eszményképtől, amit hódító megjelenésemről álmodtam, mégpedig jócskán. Különösen arcom olvadékonysága undorított; csapott állam sem bízott sok jóval. Mi volt mindez egy római arcélhez képest? Jónéhány társamat gyűlöltem pusztán azért, mert úgy néztek ki, ahogy most én tetten érve, ezért magamat is gyűlölni kezdtem. Meg kellett tennem, noha borzasztóan féltem, hogy most már egész életemet ebbe a csúnyaságba bezárva kell eltöltenem, s ez a félelem kísértőül szegődött, megkeserítette azt a kevés édes percet is, amit a kamaszkortól kaptam. Ideig-óráig persze küszködtem, nyúl a hurokban, hátha észreveszem, hogy valaki kedvvel néz rám! De ez hiú ábrándnak bizonyult, én pedig száműztem magam a lányok közeléből, és fokozatosan ottrekedtem a száműzetésben.

Itt az első nódusz, amiből szárba szökött ez a növény. Érzékeny gyerek voltam, aki soha nem azoktól kapta a viszonzást, akikért rajongott. Helyette teljes gözzel nekiláttam életbölcseletet gyártani kevéske tapasztalatomból. Ugyanis mindenképpen szerettem volna elhitetni magammal, hogy ha hódító nem is lehetek, legalább bölcs, megértő, jóságos fiatal-ember vagyok, olyannyira kiváló és egyedi, az értékes tulajdonságok annyira hemzsegek bennem, hogy miattuk kell kiválnom korosztályomból. Közben azonban újabb kellemetlen meglepetés ért.

Még szíves-örömet elkerültem volna a balsikert, legalábbis azt hittem; most azonban, ha el-elmaradozott mellőlem, egyszerre hiányozni kezdett. Rájöttem, hogy van valami hön szeretett, végzetes tulajdonságom – a kártyások rossz kéznek nevezik az ilyet –, ami csak az enyém, ami ízig-vérig én vagyok; hát lehet több egy hevülékeny, regényes lelkű kamasznak? De ami ennél fontosabb, ez a felismert képesség megakadályozott benne, hogy boldog legyek. Mindig, minden körülmények között rájöttem, mit nem szabad tennem, ha nem akarom elveszíteni szívem választottját, és akkor habozás nélkül megtettem. Az eredmény persze nem maradt el, én pedig szíven döfve fetrengtem szerelmem tócsájában. Ugyanakkor balsejtelveim sem múltak el: jobb szerettem volna könyvek helyett az életet magamhoz ölelni a maga meztelen valóságában, mintha már akkor is tudatában lettem volna, hogy választásom végzetes lehet.

Micsoda naivitás! Idővel persze mulattatni kezdett a dolog, s mint az önmagát tanító kísérleti állat, valósággal rabja lettem a rombolás szenvedélyének. Egyelőre hátsó gondolat nélkül, ámde mohón, örömmel, sőt bizonyos nagyvonalúsággal vágtam magam alatt a fát. Ha a mai eszemmel belegondolok, valósággal fuldoklottam a született idealistákra jellemző cinizmusban. Szerencsétlenségemre szilárdul hittem, hogy másoktól ez, a vesztes imádata különböztet meg legjellegzetesebben, így hát csökönyösen ragaszkodtam hozzá.

Egyetemre kerültem. Minden a visszájára fordult. Vonásaim megférriasodtak; amint tehettem, bajuszt és szakállat növesztettem, jobban mondva ezek mögé bújtam a világ elől, s hogy milyen sikerrel, azon magam is meglepődtem. Rájöttem, mert rá kellett jönnöm, hogy a kéj kiszolgált, a közöny pedig megvéd, s hogy ők mégse olvasnak első látásra bennem; ez vakmerő kalandokra sarkallt, mohón habzsoltam mindazt, amivel a korombéli fiúk annakidején megelőztek, így hát hamarosan megismertem a csömört is – de míg azok önfeledten tovább lubickoltak a langyos pocsolyában, belém visszatért annak a kisfiúnak a nagyratörő kedve, aki mozihősnek álmodta magát. Hallgatag lettem, elmélázó, az asszonyokkal szemben pedig udvarias és elégedetlen. Valami jobbra, többre vágytam, mint ami körülvettem; talán az álmok tisztaságára, amit már azoknál sem találtam, akiknél letétbe helyeztem, ki tudja?

Ó, milyen büszke is lettem ezután! A szerelmük nem érdekelt többé, és nem érdekelt a kielégülés sem. Undorodtam a testüktől, mert sóvárgással töltött el, gyűlöltem a magamét, mert mindenáron válaszolni akart a hívásra, és ezzel lehetetlen választások elé állított. A lelküknek nevezett locsogástól pedig egyenesen nevetőgörcs fogott el.

A félreértés azonban, amely végképp felnőtté avatott, abban rejlett, uram, hogy ezek a lányok ugyanazt akarták, amit én. Fiatalok voltak, bővérűek, ingerlően feszült a ruha gömbölyű tagjaikon, vagy éppen valami földöntúli átszellemültség tette áttetszővé az arcukukat, és fennköltté a velük való szeretkezés lehetőségét. Előbbiekben az érzéki mohóságuk vonzott, utóbbiakban pedig a bemocskolásnak az a tősgyökeres férfivágya, hogy földivé tegyem az égit. Igen ám, csak hogy ugyanezt akarták ők is, érti? Láttam, éreztem, tetszem nekik, szívesen fogadnák, ha elhadarnám valamelyik közkeletű varázsigét; a baj azonban ott kezdődött – s most jól figyeljen! –, hogy az akadály nem az ő ellenállásuk volt, hanem hogy nem álltak ellen.

Nekem mindenképpen le kellett győznöm valakit, hogy elégtételt kapjak, tehát ha őket nem, magamat legalább meg kellett volna ostromoznom az ügy érdekében – de már ez se ment, mert nem ugyanúgy akartuk ugyanazt, s ezt ők, mint egy melléfogást, bámulatosan hamar

megérezték. Végül mindig kerülni kezdtek, akár egy szobrot, mely nélkül idegen lenne már a város, régi vágyak emlékművét, melynek tövébe csókolózni járnak a serdülők. A bizalmukba fogadtak. Még a legostobábbak tudatába is elhatolt a derengés, hogy veszélyes vagyok, mert nem hiszek a küldetésükben.

Pedig, kell-e mondanom, még mindig kamaszos félszesség fogott el a láttukra. Olyan tisztelettel bámultam ringó farukat, mint valami rangjelzést. Mindegyikük az első volt, egyben az utolsó lehetőség; mindnek a szemébe néztem, és eljátszottam a gondolattal, hogy én már csak az övé vagyok. Ha ilyenkor rám néztek, megleptek álmodozásom közepette, én olyan rebbenőn kaptam el a tekintetem, akár egy szűzleány. Önvád és elégtétel hullámozott bennem, gyarló ügyetlenségem bánata és ujjongó hála, hogy még fiatal vagyok, s az is maradok, hála az élettől szemben táplált előítéleteimnek, melyek felmentést adnak a körülmények hatalma alól.

*

Ma reggel megtorpantam. Végre volt valamennyi időm, szemügyre vettem az érzelmeimet, és megdöbbsentem. Álmomban egy rózsaszín ruhás alak kíséretet, aki eltűri ugyan bátorlalan érintésem, de akiből hiányzik a testiség, s ebből kitaláltam, hogy nincs már messze a végem. Engedelmesen közelebb jön, ha odaintem, mégis: a tekintetében zavar tükröződik, ámulat, s talán egy csöppnyi gyanakvás.

Miért csaltam ide? Igaz, minden jószándék gyanús, és én láttam, hogyan nézett a lányomra meg a nejemre. Ne vegye rossznéven, fütyülök magukra; ámde arra gondoltam, maga hamarosan belép a kettejük életébe, úgy lehet. Hárman lesznek, akik mindent, az égvilágon mindent tudnak majd egymásról, magukról meg semmit; akik menekülnek egymás elől, mégsem menekülhetnek a felelősségrevonástól; akiknek se a hajcsár gögje, se a rab-szolga alázata nem hozza el az olyannyira áhított megkönnyebbülést. Végül úgy igyekeznek majd megszabadulni ettől a kapocstól, olyan aljas, olyan szívbemarkoló módszerekkel, akár az életüktől. De nem lehet.

Különben ki tudja, melyik érnél állhat meg az utazó, hogy biztos kézzel rámutasson: innét ered a Nílus! A vizek összefüggenek, és minden forrás az eredet szentélye; de hogy minek az eredetéé, azt gyakran a legtüzetesebb vizsgálódás is csak valószínűségekkel képes kifejezni. Mara mélyen és meghatóan babonás volt; én viszont nem tiszteltem mást, csak a lényeket, s még számtalan bizonyítékát tudnám felsorolni, mennyire nem voltunk egymáshoz valóak. De miért történt minden éppen így, és mire volt jó mindez? Hisz van valami, ami a bűnbánatnál is tovább emésztí az embert – ha eszköz módjára, értelmetlenül vétkezett.

Azt hiszi, nem tudom, mi jár a fejében? Meglepődött, hogy sikertelenségem történetébe kezdtem ahelyett, hogy hazudnék a kedvéért. De ugyanezt tanácsolták az ismerőseink is, és nem értették, hogy vannak dolgok, amiket nem lehet megkerülni. Vagy királyfi az ember, vagy halálfia, és ha egyszer belebukott a próbába, nem kezdhet új életet.

A huszadik század igazságai csak azon segítenek, aki egyébként is meggyógyulna. Lehet, hogy mindez sötéten hangzik, de ki meri állítani, hogy a valóság napfényesebb? Azt ígértem, elmondom magának, miként piszkolódik be az átlagos házasság a tévelygések fertőjében, mi készíthet két embert arra, hogy vállalkozásuk tönkretételében találják meg a közös nevezőt, és meg is teszem.

S tűnődve tette hozzá:

– Úgy látszik, megkönnyörült rajtam az ég, végül mégsem kerülhetem el a szembe-sítést. Vagy csak a remény éltetett ilyen soká, hogy eljön még ez a nap, összebékülhetek az őszinteséggel?

*

Ártatlannak lenni a legnagyobb kegyelem állapota, a kísértés pedig, hogy elherdáljam ezt a kegyelmet, szilárd és megbízható pontja lett életemnek. Úgy éreztem, akármelyiküknek oda tudnám adni ifjúságomat, amely megszászorozódna és kiteljesülne minden ölelésben, döbrent révületben, s mindőjüknek a tisztaság tökéletes élményét nyújtaná. Éreztem, mint bujkál bennem a levertség, hogyan bimbózik ki bőröm alól a szemérem, s miként kezd keresni valakit, aki szürke hajnalt hoz majd magával s véres kitarulkozást. Igen, milyen jó lett volna odaadni magam mindegyiküknek! Végtelenszer egyvalakinek, aki más test, más arc, mégis ugyanaz, százszor is ugyanaz. Ám ahelyett, hogy elfogadhatóvá és közérthetővé lettem volna, mint a bor meg a kenyér, a tartózkodás ostyává merevített, amit csak ünnepnapon, s akkor is csak a rágás ragadozó gyönyöre nélkül vettek magukhoz az asszonyok.

De megint csak: micsoda szélhámosság! Micsoda ellentétek! Harcolni akartam, hogy elveszek a harcban, és győzni, hogy megvethessem diadalom tárgyát is, tényét is. Ostromolni vágytam az ostrom öröméért, bevenni minden leprafészkét, hódítani értelmetlenül, dögletesen. Minden nő újabb feladványt jelentett, minden terhes anyát tőlem lopott el a sors! S miközben pusztá kézzel küzdöttem a múlt idő, a bőség ellen, gyerekesen unatkoztam: igazából füttyültem rá, amit máskülönbén életem értelmének tartottam. Úgy éreztem, máris túl sokat tudok róluk ahhoz, hogy egyáltalán érdekelhessenek még, ám néhány fájó kudarc meg a nyomukban kullogó világfájdalom rádöbentett, hogy tapasztalataim semmitmondók, eredményeim elméleti egyenletek csupán, sivár valószínűsések, melyek leírhatják ugyan a céltárgy viselkedését, kísérlet azonban nem támasztja alá őket, csak – igaz, számtalan – megfigyelés.

Láthatja, a nemiség olyan zabolátlan erő, hogy egymáshoz közel álló embereknek tilos lenne szabadjára engedni. Különbén a kritikus tömeg a levegőbe röpít mindnyájunkat. Egymás gyöngéi vesztünket okozzák.

És még valami. Én hosszú éveken át éreztem gyávaságot, reményt, undort, rajongást, gyilkos dühöt és unalmat, odaadást és szenvedélyt a feleségem iránt, éltem abban a tudatban, hogy csak a jóvátehetetlen vált meg minket – de közönyt soha. Úgy látszik, csak bizonyos személyek csíholnak belőlünk érzelmeiket, ők viszont az idők folyamán valamennyit.

3

Egy ízben vendégségbe voltam hivatalos, mivel N. asszony, befolyásukat vesztett pesti pénzbárók utolsó sarja, vissza akart térni a békeidők társasági divatjához, s akkoriban minden csütörtök este fogadónapot tartott. Ezen rendszerint tizen-tizenöten jelentek meg, többnyire a család barátai, de néha ismerősöket is meghívtak. A vendégek beszélgettek, kicserélték a legújabb pletykákat, olykor egy-egy pohár italt köszöntöttek a háziasszonyra, egyébiránt azonban minden olyan megszokottan, egyformán ismétlődött, mint egy hétről hétre megtartott tenyészszelemlén. A házigazda – jó nevű belgyógyász, borongós kedélyű ember, szenvedélyes sakkjátékos – elég nehezen tűrte ezeket az estélyeket, melyekre N.-né mind a három szobát összenyittatta, az ebédlőben svédasztalt állíttatott fel, továbbá megkövetelte, hogy az összes falikar és csillár tündöklő fényárban ússzon; mindazonáltal tapasztalt házasember lévén, megadással tűrte felesége rigolyáit, és minden tekintetben rokonszenves tapintattal viselkedett. Neje viszont annál szívesebben tetszelgett a társasági dáma szerepében. Mindezeket a saját bőrömmön tapasztaltam, miután a kíváncsiság sarkantyújának engedelmeskedve bizonyos közös ismerősök révén meghívtam magam egy ilyen estére.

N.-ék egy régimódi bérház harmadik, legfelső emeletén laktak. Alaposan elkéstem: már kilenc felé járt az idő, mikor felfelé indultam a kelkáposztától és macskahúgytól bűzlő lépcsőházban. A fordulókban hatalmas barna faajtók komorlottak, s az egész épület olyan vészjósló hallgatásba burkolózott, mintha meg akarná jegyezni magának azt a neveletlen

ricsajt, ami a máskülönben tökéletes csendet odafentről fölverte. Kopogó léptekkel, szorongó szívvel siettem végig a függőfolyosón. Alattam a mélyben szédtően tátongett a romos, keramitkockás udvar, a szétlótt liftakna, a babakocsik és porolók kietlenül otthonos erzsébetvárosi világa. Kiböngésztem a névtáblát, csengettem, az odabent bömbölő magnó azonban elnyomta a csengő vékony ciripelését. A tejüvegen túl árnyak mozogtak. Izgalmam megcsappant, mikor rájöttem, hogy hiába várok, az ajtó viszont engedett, amint lenyomtam a kilincset. Megbámultam az előszobában egy festményt – sétakocsikázásra induló fiatalasszonyt ábrázolt, aki kondor haját szörmekucsma alá gyűrte, húsos keze a cséza oldalán nyugodott, s válla mögött, a palota párkányán vastag hőszegély húzódott, jeges szegfű-prém. Jól illett ahhoz a barnapiros archoz.

Alig tettem be a lábamat ebbe a Majakovszkij utcai szalonba, azonnal láttam, hogy az előzetes híresztelés nem csalt, sőt, némileg alábecsülte mindazt a pompát, amelyet egy műértő orvosdinasztia halmozott fel nemzedékeken át, mértéktartóan biztos ízléssel, egyszersmind találékony üzleti szellemre valló következetességgel. Az akkor kötelező pesti etikethez híven kezét csókoltam a nagyságos asszonynak, aki nehezen palástolta, mennyire örül, ha máris, egy csapásra hódolói közé sorolhat. Bizonyosra vette ugyanis, hogy bájai ellenállhatatlanul hatnak vendégeire. Viselkedése nem volt kellemetlen, mindazonáltal leplezni sem próbálta azt a vágyát, hogy szoáréi – és rajtuk keresztül ő maga is – fogalommá váljanak. – Uraim! – mondogatta időnként olyan hanghordozással, melyet még a cirkuszban, a trapézon tanult el. – Parancsoljanak még! Fogyasszanak bátran! És hívjanak el másokat is. Érdekes emberekre vágyom.

Az asztalnál lebzselő léhűtők természetesen iparkodtak a kedvében járni, ezért mindenféle csodabogarat tartogattak ezekre a kedélyes csütörtök estékre. Megfordult itt levitézlett tsz-elnök, önjelölt tűznyelő, kutyakozmetikus és leendő színinövendék, az utolsó zсібárus és az első pesti mulatt. A háziasszony kimeríthetetlen éhségét azonban csak újabb meg újabb meghívottak csillapíthatták. Én is azok közé tartoztam, akik elzarándokoltak hozzá, hogy megmérressenek és könnyűnek találtassanak. Elődeimmel mindössze egyetlen közös vonásunk volt: még vagy már, de egyikünk sem a rivaldafényben élt. Mikor ezt felfedeztem, nyilvánvalóvá vált számomra, hogy a halottaiból épp feltámadó pénzarisztokrácia próbálja magát sikertelenségem látványával fölizgatni. El is határoztam nyomban, hogy felbosszantom őket, s tettem ezt annál szívesebben, mivel az erkölcsi fölényt a magam oldalán tudhattam, még ha ez a helyzet ingatag voltából következett is így.

Miután tehát ily módon lebírtam magamban a kisebbrendűség zavarát, tüzetesen szemügyre vettem környezetemet, elsősorban N. asszonyt. Ő figyelmemet félreértette, mert édeskés mosollyal rám emelte tekintetét, és egy kisvárosi Kirké bűvös erejű pillantásával adta tudtomra, hogy egészségemre üríti poharát. Telt idomú, az ötödik iksz felé járó nagy nőstény volt, legalábbis erre utalt a delnői maszk hozzáférhetetlen méltósága mögül előkacsingató artistalány olcsó kacérkodása, hiszen így vagy úgy, éjt nappallá téve azon igyekezett, hogy együtt tartsa a kegyeiért versengő szerencselovagok franciasalátázó, ürmösborozó, lármás és pajtáskodó menázsiját. Ez az este azonban nem miattam lett nevezetes, hanem egy találkozás kapcsán, melyre csakhamar baljós felismerések következtek.

Egyelőre tehát egy remekmívű koloniál szekrényke oldalának támaszkodtam, jégbe-hűtött szovjet pezsgőt szürcsöltem, s fantáziám a mások tányérján repeső kaviáros szendvicsek körül csapongott. A magvas csevegés főleg a hivatali előmenetelről folyt. Váratlanul parázs vita bontakozott ki az érvényesülés mibenlétéről. Egy kopaszodásra hajlamos, tömött bajszerű, pufók divatfi azt erősítette, hogy sikerünk a szabad akarat szülötte, ellenfele pedig, miközben idegesen tologatta orrán a szemüveget, kezével folyton olyan köröző mozdulatokat tett, mintha tenyerével valami gömbölyűt simítana. Ő az érvényesülést kizárólag a körülmények eredőjének tartotta, de mikor kiderült róla, hogy csak műszaki rajzoló, véleménye

érezhetően veszített eredetiségéből. – Pedig önök is tudják, hogy igazam van – hajtogatta makacsul.

Elérkezettnek láttam az időt, hogy közbeavatkozzak.

– Kedves barátaim, hogy ebben a kérdésben dönthessenek, előbb tanulmányozniuk kellett volna a megalkuvás logikáját. A megalkuvónak egyetlen tőkéje van: az elvei. Ezeket bocsátja áruba, rajtuk vásárolja meg mindazt, amire áhítozik, s mindezt szabad akaratából teszi, de a körülményei nyomására.

– Touché! – rikkantotta a háziasszony, és tapsikolni kezdett, de csak egymaga. A hölgykoszorú, szám szerint hárman, kis „ah, ah” gurrogásokat hallatott, csatlakoztak harsány kacagásához, a férfiak azonban elhúzódtak mellőlem, szemügyre vettek és körbeállták a párbajozókat.

– Ön tehát nem hisz az eredendően gerinctelen ember létében? – fordult hozzám a rajzoló. A füle hegye is szeplős volt.

– Nem – feleltem egyszerűen, azzal elbámultam a feje fölött. – A gerinctelen embert az én szememben az különbözteti meg az eszes megalkuvótól, hogy rosszul játszott és csődbe jutott. Neki már nem telik arra, hogy elvei, azaz árúja legyen, vagyis jobb híján talpnyaló lesz, az ön által emlegetett körülmények rabja.

Mindenki lélegzetvisszafojtva hallgatott. A divatfi ápolt kezét nézegette, helyesebben a rajta csillogó gyűrűket. Mire jó ennyi szócséplés? Az arany mindenre tudja a választ, az ember semmire.

– Kíváncsi lennék, ön melyikükhöz sorolja magát! – mosolyodott el gúnyosan a rajzoló. Pimasz nyugalommal fonta össze mellén a karját. – Uraságod olyan hévvel védi a karrieristákat, mintha a maga igazolását keresné. Nem gondolja, hogy ez a buzgalom gyanús? Az ember mint szociális lény nem nyerhet más feloldozást, csak a közösséget, melyet azonban véletlenek kormányoznak, nem akarat és nem akarnokok!

– Én is kíváncsi lennék akkor, mivel magyarázza, hogy a maga véletlen kormányozta társadalma élén mégis csupa akarnok áll, ahogy volt szíves nevezni őket! – vágtam vissza. – Érdekes módon nem azok élnek jól, akik a véletlenben bíznak, hanem akik jól akarnak élni. Az uralkodásra termett embert egyébként – és ezt jól jegyezze meg – az különbözteti meg mindenki másától, tehát a karrieristától, a megalkuvótól és a gerinctelenektől is, hogy szavakkal nem lehet megsérteni.

– Uraim, uraim! – avatkozott közbe óvatosan a háziasszony. – Önök mindketten kedves vendégeim, mire jó ez a vagdalkozás?

– Nos – szólt a rajzoló megvetően, mintha nem is hallotta volna N.-né asszony békesírárait –, ez bizony egyre érdekesebb. Előbb holmi pénzen vett doktorátusok védelmében ömleng, utóbb pedig bevallja, hogy uralkodói babérokra tartja méltónak magát. S ha szabadna tudnom, miféle uralmat gyakorolna azokon a szájalomra méltó, szerencsétlen földi halandókon, akik más elvek szerint akarnának élni, mint ön, s nyilván nem érnék fel ésszel az ön visszataszító hévvel védelmezett nézeteit?

Kezdem kényelmetlenül érezni magam. Az élc kedvéért elvettem a sulykot, ugyanakkor bosszantott a fickó pökhendisége. Váratlanul megéreztem, hogy nevetségesség fenyeget. Talán bizony nem merészelem megbotránoztatni vendéglátóimat, ezt a díszes kompániát? A játékos unalma fogott el. Foghegyről vetettem oda:

– Nézze, jóember, akár tetszik magának, akár nem, az én lelkiismeretemet nem bolygatja fel sem a maga izzadmánya, sem a jelenlevőké, se az önsajnáltatásuk, sem az intellektuális megfontolásból nyomorgók szellemi impotenciája. Ennélfogva nem is tartom kötelességemnek, hogy arcátlan kérdésére úgy válaszoljak, ahogyan megérdemelné. Azt azonban vegye tudomásul, hogy az a fajta lelki viszketegség, mely önt nyilvánvalóan gyötri, a hözöngéstől csak fokozódik, és csupán az emberismeret enyhíti. Figyelmébe ajánlom!

Éreztem, hogy riposztom elevenébe talált, visszavágásom azonban nem lehetett teljes, mert az estély ezen a ponton majdnem botrányba fullt. Társalkodóm felordított: – Kioktatni merészel? – Nekem rontott, mire néhányan lefogták, majd annyi pezsgőt töltöttek bele, hogy hamarosan összecsuklott és egy heverőn kötött ki. A többiek, köztük a házigazda, akik eddig dermedten hallgatták az elmérgesedő szóváltást, most mocorogni, köhécselni kezdtek, akár egy hangverseny közönsége a mű szünetében. – Befejezték?— kérdezte egy kellemes hang a fal mellől. Odakaptam a fejem: fiatal lány támaszkodott a zongorának. – Magukat hallgatva az az érzésem támadt, már-már értik is, min kakaskodnak!

A csipkelődő megjegyzés derűtséget keltett, és ezzel úgy-ahogy megmentette az estét. Szerencsém volt – hogy csak komédiázok, játékból, meggyőződés nélkül érvelek, senki nem vette észre, egyedül ő. Odasétált hozzám, koccintottunk. – Igyunk arra, hogy beszélt, de nem mondott semmit! – ajánlotta, szemét az első korty közben rám függesztve. Tizenkilenc éves múlt azon a nyáron, és érett szépsége, melyben volt valami nyugtalanító vonás, óvó tüskébokorként vette körül.

„Azt szeretem magában, hogy magával lehet játszani. Ne úgy értse, hogy bárki packázhatna magával, próbára tehetné a türelmét; hanem érzem, hogy meg akar kínozni, és hálás vagyok érte. Érzem, hogy én is szenvedést fogok majd okozni magának, mert tudom, hogy mindkettőnkben valami roppant biztos gyöngédség tárulkozik egymás iránt, és ez számít, ez a fontos, nem a test, csak ez.

Ne értsen félre. Nem azt mondom, hogy ne jöjjön közelebb. Tegyük azt, ami elkerülhetetlen, mert azért tesszük, hogy kihívjuk a sorsot magunk ellen, nem pedig azért, mert mindössze kívánjuk egymást. Jó, olvadjunk össze, most és mindörökké; de ne ez legyen a fő, hanem a mindent megváltó, a ráncokat, az úszógumit, a megereszkedett melleket, az ejaculatio praecoxot is megbocsátó gyöngédség, amely bóknak fogja fel a tehetetlenséget, és adománynak a félszeg ámulatot. Boruljunk le egymás imaszőnyegére, könyörögjünk áhítattal, hogy megtisztulhassunk a mohó szeretőkre leső csömörtől, és hogy megőrizzük egymásban az édes és erős veszni akarást” – írtam neki. Válaszolt. A szüleim addigra rég meghaltak. Neki se volt senkije. Mindössze két tanúra volt szükségünk, akikkel utóbb megszakítottam a kapcsolatot. Fél év múlva megtartottuk az esküvőt.

4

Látszólag nincs tiszteletreméltóbb annál a zöldfülű álláspontnál, hogy a páromat is hagyjam kószolgatni az élet azon fazekából, melyek körül annyit pákosztoskodom. Ezt kívánja tőlünk az úgynevezett egyenjogúság, egymás kölcsönös tisztelete, sőt önmagunk megvalósítása is, akármi legyen is az. De szeretnék a szemébe nézni annak, aki könnyű szívvel ölti magára ezt a kényszerzubbonyt.

Kezdtém belátni, hogy csapdába kerültem: soha többé semmit nem kérhetek számon tőle, mert én sürgettem, hogy elhagyjon. Az adott szó kötelez, én pedig lassanként megismertem a rettegést, épp azt a nyomorúságos állapotot, melynek elkerülése végett ezt a szánalmas cécot kitaláltam. Egyre többször kaptam magamat rajta, hogy a mások karjaiba képelem, s ez annál riasztóbb tünet volt, mert korábban ez a fajta beteges fantáziálás teljességgel hiányzott belőlem. Becsületesen be kellett vallanom, hogy máris vereséget szenvedtem, s hogy mindenemet odaadnám, csak visszacsinálhassam a dolgokat. Elveimnél most már előbbrevalónak tartottam, hogy más ne élvezhesse a feleségem ölelését, s legfőképp, hogy ő ne ismerhesse meg minden gyönyörök leghatalmasabbikát, önmagunk tökéletes feladását. Öntudatlanul éreztem, ha ráízlel a férfiakra, mindörökre elszakadunk egymástól: képtelenség, hogy hiúságom elviselje az osztozkodást.

Ezen a ponton máris ellentmondásba keveredtem a pár hónappal korábbi magammal. Mikor erre rájöttem, már tudtam, hogy mindennek vége. Más, normális ember bevallotta volna neki, miféle bünt készült elkövetni ellene, s Marát ismerve, hálás lett volna azért, hogy megbocsáthat. Büszkeségem azonban nem hagyta, hogy beismerjem, mennyire sokat jelent már számomra. Ezzel ugyanis tudtára adtam volna, hogy mikor őt választottam, nemhogy legalább töredékesen, hanem egyáltalán nem voltam tisztában saját érzéseimmel, s szégyelltem, hogy akkor becsaptam. Így a született fatalistákra jellemző lelkinyugalommal a boldogtalanság mellett döntöttem: továbbra sem vallottam szerelmet neki, bármennyire is panaszkodott emiatt.

– Így hát én, aki azért kerestem társat, hogy enyhítse szorongásaimat, megismerkedtem az igazi magánnyal – folytatta Sztavropulosz. Szép keze lehanyatlott. – Mindig is félttem az egyedülléttől. Úgy gondoltam, nem bírnék ki egy szótlan estét a sötét szobában, de nem bíztam az alkalmi szeretőkben sem, mert erősebbek voltak nálam. Különben is, egyik alapvető tévedésünk, mikor azt hisszük, a szexualitás közelebb hozza egymáshoz az embereket! Remény ez, kérem, csalóka ábránd... Éppen ellenkezőleg, eltávolít. A házastársak nem adhatnak mást, csak a gyöngeségeiket. Időnként tehát elutaztam, hogy vágyódjak utána, azután hazasiettem ahhoz a délibábhoz, aminek látni szerettem volna. A csalás persze nem sikerült, én pedig megint erőszakos lettem, és megpróbáltam rákényszeríteni, hogy hasonlítson a róla álmódott képhez. Kínosan ügyeltem rá, nehogy megsejtse vívódásaim okát, s ezt némi neheztelés árán el is értem, hiszen mindig elég fukaron bántam a szóval.

Azzal áltattam magamat, hogy mélyülő hallgatásomat vélheti elégedettségnek is, pedig tudnom kellett, hogy előbb-utóbb szemet fog szűrni neki leküzdhetetlen kényszerként elhatalmasodó figyelmességem, mely hálóként vette körül. S miközben a hálót szövögettem, elképzeltem a halacsát, mely majd beléakad. Akkoriban lelki szemeim előtt rendkívül tisztán és élesen jelent meg a kép, mint siet találkára a hátam mögött, s boldogságának csak kisebbik hányada származik abból, hogy engem kijátszott. Önkínzó gyönyörűséggel éltem végig ezeket a látomásokat, amelyekben valaki, aki mindig háttal állt, forró és bizalmas csókokkal borította ujjait, karját, nyakát, mellét, ő pedig mámorosan vetette oda neki magát. Tehetetlenül szemléltem, miként tanítgatja a másikat, hogyan mutatja meg önkívülete apró titkait, amelyek pedig vaskapocsként fűztek minket össze, s hogy ezek a kapcsok most már máshoz is kötik, mégpedig erősebben, mint hozzám. S mikor Mara egy-egy halk kérdéssel felriasztott fekete álmodozásaimból, magatehetetlenül éreztem, mennyire gyűlölöm őt, ahelyett, hogy magamat gyűlöltem volna, aki ezt a levest főztem.

S mindezt én szenvedtem el! Ugyanaz a beképzelt, tökkelütött szobatudós, aki pár hónapja még büszkén kérkedtem vele, hogy nincsenek előítéleteim, aki a hűséget összeegyeztethetőnek gondoltam a test botlásaival, prédikáltam és hitet tettem a házastársak felszabadítása mellett a jövő családjáért, melyben a társadalom, miután az anyaság terheit már magára vállalta, személytelenné és szükségtelenné teszi magát az apaságot is, hogy a nők végképp a szexualitásnak szentelhessék magukat! Figyeljen ide, mondtam alkalmi ismerőseimnek, hát nem lenne csodálatos, ha az ember felszabadulna a zsarnokság alól, ha a szerelem végre annyiba kerülne, amennyit ér: baráti szívességbe, korsó sörbe, ajándék mozijegybe? Tabuk nélkül élni, micsoda győzelme volna az öntudatnak, az önuralomnak! Heherészték, a tekintetükben megjelent az óvatosság. Félték.

Felvilágosodás! Nekem ez a jelszó nevetett fülembé éjjel-nappal, ez szította hevemet, hogy apostoli hévvel rontsak a maradiság korlátainak. És észrevettem valamit. Mindenki gyáva volt ahhoz, hogy igazán többpárú módra éljen. Figyelje meg, az átlagember szenvedélye a térben és időben megosztott hárem, melyben hol a feleségéhez, hol valamelyik szeretőjéhez tér haza, kínosan ügyelve rá, nehogy valamelyikük kitalálja, hogy nem az egyedüli; megrögzötten monogám életvitelű, minden mesterkedését ez a faggyúszag hatja át. Az én eszményem viszont nem az ugarváltás, hanem a vetésforgó volt, hat pár kapcsolata, melyben

férfiak és nők kölcsönösen felülemelkednek az olyan csökevényen, amilyen a féltékenység, s akik méhsejtként illeszkednek a lép – hasonlóan hatfelé nyitott – szomszédos sejtjeihez.

Erről a fantazmagóriáról mindig tudtam, hogy túlságosan elképzelhető, mégis csak ekkor, kezdődő meghasonlásom időszakában ébresztett rá az öngúny, szegényes külvárosi ábrándom a Nagy Életről mennyire kötődik poros fiatalságomhoz. Sokáig kísértett utána a szégyen, hogy az érzelmek kispolgára vagyok, Seherezád kegyetlen kalifája, akinek egyetlen lenyakazni való rabnője sem akad, szerájába csak a képeslapok najádjait gyűjti. Azután a korral elmúlt a szégyenkezés is: hisz jó szenvedni alkonyatkor, jó nap nap után más-más meztelen lány képével nyugovóra térni, a színes újságok címlapján pedig hány kíváncsú asszony, hány gyönyörű teremtes nyújtózik! De hát ezt választották. Súlyosbítja nyomorult helyzetünket, hogy a szépségük is újratermelődik, s hiába a vénség, minden új nemzedék ugyanolyan fájón égeti látóidegeinket. Az ember körül néz, enyhe röstelkedéssel megveszi a soron következő magazint, képzelete játszani kezd a rajta szepegő szőkeességgel, miközben nevetségesnek érzi magát, ha más kezében is megpillantja vágyai két forintot vett asszonyát.

Mi lenne velünk, ha egyszer úgy élhetnénk, ahogyan szeretnénk? A vérkeveredésnek micsoda napsugaras dühe, micsoda örökös tavasz ereszkedne az emberiség borgőzös agyára? Valami se vége, se hossza aranykor, amelyben nincsenek otthonok, sem kacsalábon forgó paloták, csak a vándorút mérföldkövei a kettő közt, melyekre idővel oda se figyel az ember, s az élne legtartalmasabban, aki egységnyi tartam alatt a legtöbbször elégül ki? A tenger szabadságára volna szükségünk, hogy az elemek zabolátlanságával élhessünk – arra a tudatra, hogy amit keresünk, mindenkinél megkapható, s az életcéllra, hogy mindenkitől ugyanazt akarjuk kapni más és más köntösben! De hát ez nonszensz. És akkor az ember egyszer csak rájön, hogy ehhez a fanatikus szeretkezési kényszerhez képest, melyre az újságok csábító felkiáltásokkal uszítják, a sokat ócsárolt poligámia szolid, veszélytelen, szalonképes szórakozás, polgárian könnyű életbölcsség – és éppen ezért talán nem is olyan megvalósíthatatlan!

Nos, igen – úgy tűnik, nem az. Talán csak egy kis alkudozásra van szükség. Talán, mire végiggondolja ezt, már nem is ábránd, nyitott kapukat döngöztünk. Hisz rohan az idő, gyorsul a tempó, mi is haladunk, és a közelsége az, ami mindnyájunkat ingerel. Ettől vagyunk olyanok, mint a ketrecbe zárt vadállatok párázó idején.

Igen ám, vethetné most közbe, de van még egy fontos apróság: a megismerés előjele. Jó vagy rossz tudásra áhítozunk? Merre hömpölyög ez a forró kéj-folyam, melyben tükrös hátú odaliszkok lubickolnak? Őn azonban inkább mosolyog, nem kérdez ilyesmit. Ki törődik azzal, ami látóhatárunkon túl esik? És talán igaza is van. Talán nem firtatni kéne, hanem elfogadni; nem lánggal égni, hanem felizzani s kihűlni; nem fává terebélyesülni, hanem meghaló és újjászülető buja füvekké. Részigazságok szemétdombja vagyunk: megvilágosodásunk oly hirtelen, mint gyufaláng a huzatos sötétben. Mit adhat a házasság? Szélfogó menedéket? Hogy lassabban égjünk?

5

De hát ezek úgyszólván mellékes körülmények, és én nem is erről szeretnék mesélni önnek, hanem Maráról meg arról, hogyan találtam meg a Térgeometriát. Előtte azonban, hogy megértsen, egy percre vissza kell kanyarodnom a lenyűgöző összképhez, társadalmunkhoz. Mélységesen rabja egy különös és véges szerencsejátéknak, melyet hiába játszik az, aki nem a legnagyobb tétet teszi meg; purgálószerként az erkölcsöt fordítja maga ellen, de mert nem hisz a gyógyulásban, a kúra hatástalan.

Jézus kereszthalála nem az emberi hálátlanságból következett logikusan, hanem mert a mű által kell pusztulnia annak, aki a művet veszélybe sodorja. Ő jó útra akarta terelni az emberiséget; csak hogy az ember arra teremtetett, hogy vétkezzen és bűnhődjön miatta.

Alkatánál fogva hihetetlen viszontagságokat és megaláztatásokat képes kiállni anélkül, hogy lélekben megtörne, a végzetrel dacolva még hőssé is válhat, de adj neki jót a rossz helyett, s az, akár valami lassan ható méreg, fokozatosan tönkreteszi az életét. Ráadásul úgy szokta elveszíteni a szabad akarát, hogy még hálás is érte, hisz viszonzásul a legédesebb földi gyönyöröket kapja.

Ó, az a tátongó garat! Az a megsemmisülés! De nem érdemeljük-e meg? Hisz a mi burkolt célunk az, hogy érzelmi függőségbe taszítsuk a másikat; aki pedig vagy ettől, vagy általában a könnyörtelenségtől vonakodik, sohasem érezheti biztonságban magát. Ha ugyanis teljesítjük a szabályokkal vállalt kötelességeket, nem becsülhetjük többé társunkat, hiszen legyőztük. Fából vaskarika – akármelyik feltételt játssza meg az ember, mindenképpen csak veszít, aminthogy rosszul járnak azok is, akik a cső egyik vagy másik végén próbálnak kibújni a szorításból. Vagy a lelki nyugalmmal, vagy a hitünkkel fizetünk azért, mert hittünk a játék tisztaságában.

Azt kérdezi, volna-e kibúvó? Hisz ez így körbejárás! Hogyne volna. Mi alól nincs? És ez a neve: szeretet. Aki szeret, bármit kövessen is el a másik ellen, felmentést kap, megvigasztalódhat. A szerelmes még a közfelfogás szerint is beszámíthatatlan, ami azt jelenti: törvényen kívül álló. De ez a nagylelkű megengedés is beteges kis trükkök, fertőző szenvedélyek melegágya lett. A szerelem maradék hímporát ez a század egy erélyes kézmozdulattal letörölte, mondván: a gyönyör – közszükségleti cikk! Persze soha nem a gyógyszer a veszedelmes, hanem aki adagolja.

Mi futótűzként terjesztettük ezt az anygali üdvözetet, eljuttattuk boldoghoz-boldogtalanhoz, tudtára adtuk illetékesnek és illetéktelennek. Ismétlem, nem a felismeréstől lett a szerelem a népjólét meg az életszínvonal közvetett mutatója, hanem attól, hogy a közvélemény annak fogadta el. És itt fulladtunk a pocsolyába. Mert nézze meg az örömlányokat! Egyikük sem a mestersége áldozata – attól még megbecsülés is övezhetné, hisz valami visszahozhatatlant, a fiatalságát méri ki –, hanem a közvéleményé. Mi tehát piaci cikké nyilvánítottuk a szerelmet, meglepődtünk, milyen könnyen beletanultunk kereslet és kínálat függvényeibe, majd megrémültünk, mikor az előbb még gyönyörű testen megjelentek a túltermelési válság hullafoltjai. Egyszerre túl sokan lettek, akik magukat kínálják bagóért, akik eladnának, de a dömpinggel futnak versenyt, mert ők gyorsabban értéktelenedik, mint a pénz, melyet kínálnak érte! Ez lett a szükségletből meg a szolgáltatásból. Pedig a kor zászlaja az erkölcs, és minden új kor erkölcsi arculata kettős: egyrészt a csak rá jellemző viselkedési szabályok, másrészt a minden egyéb korról közös, a normákat áthágó félvilági attitűd keveréke. És mikor utóbbi szerepel előbbi helyén, mert a kor nem képes önálló eszményt felmutatni, akkor hanyatlunk, bomlunk, szenvedünk tulajdon mélységes dekadenciánktól.

– Nem túloz? – tiltakoztam óvatosan. – A mai ember sem gondolkozik tisztességtelenebbül, mint a régiek.

– Nem gondolkozik – vont vállat. – Ez a lényeg! Egyébként én is azt hittem, amit ön, de a tények mást bizonyítottak – tette hozzá csendesebben. – S elegendő mentség-e, ha nem vagyunk rosszabbak apáinknál? Mit tisztelünk, miben hiszünk mi következetesen? Mik a mi úgynevezett értékeink?

Engedje meg, hogy felsoroljak néhányat: a tisztesség, az irgalom, a szánalom, meg persze az áldozatkészség, a megbecsülés, a türelem... Mi maradt ki? Az alázat, a kitartás, talán a szerénység, hogy csak néhányat említsek; a kontraszt kedvéért feltétlenül képzelje hozzájuk az ellentétüket is. Megvan? Akkor vegyük tovább. Jöhetnek a dicső erények, a hősiesség, a bátorság, az önfeláldozás, a szókimondás, hogy az erőt, ravaszságot, ügyességet, meg a többi praktikus virtust egy kicsit lebecsüljük végre. Ez is megvan? Akkor tessék, állítsa őket szembe egymással, képezzen kört belőlük, és egyből látni fogja, hogy a nő meg a férfi, az áldozó és az áldozat, a családi tűzhely meg a csatamező, gyöngé és erős egymással ellentétes eszményeit foglalta gyűrűbe az ismeretlen mester.

Természetesen mindkét fél használja egymás eszményeit, de más tartalommal és értelemben. A kérdés nem is az, miként legyek merész, ha ez nem egyeztethető össze mondjuk az alázattal, hanem hogy vajon meddig vagyok a férfi etikája szerint gyáva, a nő szemében ellenben alázatos és türelmes, illetve fordítva – hol a határ a kétféle értékrend közt? Ha ugyanis a kör középpontjában állok, és mindegyik pozitívumból megpróbálok valamiképp megragadni, óhatatlanul közepszerű leszek, lyukat lyukkal foltozó: a feladat meghaladja képességeimet. Ha viszont képletesen szólva elmozdulok egyik vagy másik irányba, tehát felborítom az egyensúlyt azért, hogy inkább vakmerő legyek, mint hűséges, jelenlétem a vakmerőség pontjában óhatatlanul módosítja a teret, féloldalassá teszi, noha ez az oldalazás bizonyos jellegzetességet is kölcsönöz neki. Az ilyen jelleghajhászás pedig egy az egyéniség kultuszát űző korban a rítusban való részvétel előfeltétele, közös létérdeünk; s már az is mindegy, ripacsos képű vagy púpos leszek, csak más legyek, mint a többi, statisztikailag más, megkülönböztethető! Ez persze a tömegiszony jele és következménye. Hanem azért az mégse mindegy, hogy a tömegre a púpos egyéniség is jobban hasson, mint a közepszerű jellem.

Minden vívódásunk oka ez, hogy nincs homogén erkölcsünk, hanem férfi- és női eszmények vonzásában élünk, s bármit teszünk is, az az egyik értékrend szerint mindenképp helytelen lesz. Mármint ködösen érezzük, hogy a nemünkből következő igazságokról nehezebb lemondanunk, mint a másik nem ideáljáról, de azt is, hogy emberségünk akkor volna teljesebb, ha ez fordítva lehetne. A kereszténység nagyon jól megérezte ezt az örökös szomjúságot, ám csak elméleti megoldást bírt föl kínálni. Az elvei a hívőt a gyakorlatban vagy disznóvá, vagy szentté változtatták, de nem hagyták meg ember-mivoltában, kikényszerítették önmagából.

Az ember – feladat, és a feladat megoldása is egyben; ha ezt a megoldást az életünkön kívülre helyezzük, akkor elhárítjuk magunkról a felelősséget tetteinkért, és ez nagyon hasonlít a cserbenhagyás logikájára. Lehet, hogy a végeredmény helyes, a megoldás azonban nehézkes, elegancia híján való. A természet a jó levezetéseket kecses alakban adja meg. Nem lehet igaz, ami ennyire földhözragadt, mint ez a hímnős erkölcsi eszmény, kell léteznie valami kézenfekvő kiútnak, gondoltam kimerülten.

6

Mit gondol, magunkról beszélünk egymás ürügyén, vagy fordítva? Önmutogatásunk hajlama ugyanis nem ismer gátat, és olyasmit is kitergetünk, amit jobb volna a fénytől távol, örökös sötétben tartanunk, de ez is, mint minden, ami lényeges, a bűntudatból fakad. Hallgatunk lelkiismeretünk szavára és szeretnénk leleplezni magunkat, csak hogy ki kíváncsi erre a műsorszámra? Megfelelő ricsajjal magunkra irányítjuk a figyelmet. Felpattannak a kapuk, elővezetjük nyomorúságos önzésünket meg a tökkelütött beképzeltséget, amely eltérítette életünket, majd felmutatjuk a világnak: hölgyeim és uraim, íme!

Olyan az, mint az úrfelmutatás. És a világ tessék-lássék elítéli a gazfickókat, de minket, vagyis a börtönüket veti meg, amiért bosszúságot okoztunk neki azzal, hogy a hibáira emlékeztettük. Főlöszleges tehát azon rágódni, hogy a világ képmutató, vagy hogy az erkölcs, melynek nevében kálváriánk során le-leköpnek minket, a többség javára pártos. A többség hisz abban, hogy jobb ítélkezni, mint megítéltetni, reménykedik, hogy megússza ezt a rövid életet a minimális büntetéssel, csengetés után pedig hancúrozó atomok iskolás-rajává eshet szét, akik élvezik a szerkezet és szabály nélküli szünidőt.

Csak hogy a nemiségnek létezik egy tragikusan elfelejtett szellemi oldala is, mégsem ezt tekintjük lényegesnek, hanem a kérészerű tényeket. Pedig ezen a valamin áll vagy bukik a végkifejlet. Ha egy hódításra visszatekintek, nem a siker megdöbbenő és távlatot adó, hanem az az esetleges kezdeti állapot, mely akár a lazac útja a torkolattól a forrásvidékig, egyre szűkül, mind kevesebb választási lehetőséget tartogat számunkra, s folyamatosan, a

szemünk láttára alakul át véglegessé és bizonyossá. Mire az ember a hegyekből visszatekint az óceánra, mely hét évig hazája volt, már ismét idegen szájában a só íze, meghalni tér haza kedvese ölére. Igen, hazafelé űz bennünket a kíváncsiság, hogy megtudjuk, milyen színű az az öl: szőke, mint a mangalica hasi szőre? Vagy szürke, mint a fű, fekete, akár egy kupac pernye, melynek mélyén vörösen villan a maréknyi parázs? Szűkülő utakon törtetünk előre, hatalmasan egymáséra boruló hegy-arcélünk fokozatosan elfedi a kilátást, s mi úgy indulunk a megismerésbe, mint egy csak ránk jellemző titok visszahódításáért.

A bizalomról beszélek, s még csak nem is arról a gyakorlatibb fajtájáról, ami a megadásban ölt testet, hanem a másikról, arról az általánosabb indulatról, melyet feltétlenül meg kell szereznem, ha azt a nőt, akit, teszem azt, a Vérmezőn pillantok meg, amint szokásához híven épp árkon-bokron át igyekszik a Déli felé, arra akarom rávenni, hogy egy hétköznapi délelőtt ugyanilyen nemtörődőséggel, meztelenül sétálgasson nekem fel-alá lakótelepi lakása zöld szőnyegpadlóján, a tizedik emelet magasában, ahova csak az angyalok meg a galambok látnak be, és Budafok meg Háros közt számtalan mozdony pőfékeli gőzpamacsait tiszteletünkre. Ha bízunk ebben az együttlétben – nem magában és nem bennem, hanem abban, amit egymásról hiszünk –, ha nem azt látja, hogy az idő rohan, hanem elhiszi nekem, hogy a mutatók megálltak, akkor van csak nyert ügyem. A többi életten, kisülő kondenzátorok túlárado melege, köddé foszló erőterek fájdalmas mormolása. S utána ott a lehetetlen, a feladat, hogy ne borzongjunk bele vereségünkbe, azután is úgy szeressük, olyan elhithető erővel, ami tompítja a tudat sebző kiszögelléseit; a tudatét, hogy a szeretőnk, de nem feleségünk, a párunk, de nem az egyetlenünk... Ez a szerelmünk, a totális nemiség korának szerelme, melyben minden nő szüntelenül ki van téve minden férfi ostromának, s utóbbi egyre azt kérde előbbiektől: beléd hatolhatok? A nő nagyra tartja ezt a fáradhatatlan elismerést, legszívesebben minden kérdezőt befogadna, hisz úgy tudja, ez biológiai feladata; de ha még nem fertőzte meg a férfiak értékrendje, visszatartja a bizonytalanság, hogy mi lesz azután? Egy kicsit sajnálkozik, ám azzal vigasztalódik, hogy kinevezi mindezt felelősségtudatnak.

De mi a mi kötelességünk? Mi az értelme a nők életének? Az, hogy azonos tapasztalatok fejében ugyanazon az úton adják tovább az életet, amint kapták? Ennyi az egész – hogy két-három gyereket világra hoznak és felnevelnek? Maga nem keveselli ezt? Én igen. Engem az izgat, mire gondolnak közben. Hogyan lehetséges, hogy ilyen kevés kielégítse őket, holott tudják, hogy nőiségük elapadtával nem lesz mibe kapaszkodniuk? Az lenne a sorsuk, hogy kíméletlenül harcoljanak a megtermékenyülésért, mint a virágok, mégis így vesszenek el, reményeikben megcsalva? És belenyugszanak, sőt még büszkék is erre a növényi végzetre?

És mi a férfilét értelme? A megtermékenyítés pillanata? Ez az egy rugó mozzgat mindent? Két-három másodpercért végzünk több ezer nekirugaszkodást, s találgatjuk utána évtizedeken keresztül, vajon megérte-e? Vagy az az elvégzendő munka, hogy eltartsam a párom és gondoskodjak utódaimról? Megint csak: ennyi? Hisz a munka öncél, alkati agressziókat semlegesítő terápia, a művészet pedig fájdalomcsillapító, melynek hatása bizonytalan és esetleg évtizedeket késik. Ezekre születünk volna? S mit ad a tudomány a gátlástalan haszonélvezőknek? Mi az, hogy emberség? Ha az egész állatvilágban közös ivadékgondozási és -nevelési ösztönt tesszük meg legrangosabb ideálunknak, mi akkor az emberi? A kötelességtudat? Az a hangyának is van. Az elmélkedés? Az kimondja, hogy az ész, bár később született az ösztönnél, előbbrevaló nála – de ez ellentmond a társadalom gyakorlatának, a fajfenntartásnak, az életben maradásnak.

Mi tehát ez a különlegesen emberi, ha nem maga az ellentmondásokba keveredés végzetes tehetsége, ez a sajátos fátum, ami gondoskodik róla, hogy mi legyünk az egyetlen állatfaj, mely kilátástalan sorsán keseregni képes? S e legmélyebb lényege keresése közben a nő meg a férfi gyötör másokat és sebzi önmagát, hogy serkentőhöz jusson, mint az árammal ingerelt kísérleti állat, ha egy idő után a kellemes dühért magát villanyozza halálra. A lelki rüh, a bántás képessége és igénye, a boldogság, hogy disznóólban élhetünk – ez igen, ez

emberi! Ehhez ragaszkodnunk kell mindenáron. A világért sem szabad lemondanunk róla, hogy ösztöneink kapcája legyünk, hisz nélkülük kiveszne belőlünk az állat, ami ezt a hibás konstrukciót úgy-ahogy összetartja.

– Szeretett maga valaha valakit, mondja? – vettem közbe. – Mert hogy a nőket nem, az világos.

– Nem tudom – felelte csüggedten. – Csak azt mondhatom el, ami sért, ami bánt. Ez tényleg nem szeretet. A hervadó asszony elkezdti siratni magában a nőt, és tökéletesen megfedkeznek az emberről, a méltóságról. Nem értem őket. Pedig csak ez a cserben hagyott ember számít, aki az elmondottak dacára mégiscsak kicsit szellemi lény, s a szenvtelen tapasztalat, hogy maga az élet lehet örökkévaló, de ami halhatatlan, az a lélek.

Az Aries lassan balra fordult. Kibámultam a távolodó szárazföldre. Catania házsorai közt a kifeszített lámpák úgy himbálóztak a szél ütemére, akár a bölcső, fényük fel-alá ringott az épületek falán. Innentől Máltáig már csak a végtelen tengert fogjuk látni.

– Megbocsásson, de mindez üres moralizálás – feleltem higgadtan. Igyekeztem a józan eszemre hallgatni. – Ha jól értem, maga a hagyományos kiutat becstelennek és kilátástalannak ítélte. Nos, ha egy szokásrendszer elfogadhatatlan, az embernek magának kell megváltoznia, nem? Maga azonban nem tisztaságból, hanem sznob gögből akart segíteni rajta.

Hátraroskadt a székből, mintha megütöttem volna.

– Csepüljön csak, megérdemlem! – kiáltott fel sebzetten. – Nem azért szenvedtem vereséget, mert indítékaim nem voltak elég nemesek vagy merészek, hanem a hendikep, neveltetésem miatt, és be is fogom bizonyítani magának, hogy minden úgy történt, ahogyan történnie kellett! Vagy legalább, ahogyan történhetett. Igen, elmondok önnek mindent, kezdve attól a naptól, hogy rátaláltam, amit gondolkodók nemzedékei hiába kerestek előttem: a Szerelem Térgeometriájára! Létünk egyedüli törvénye... Fonák és zseniális história – dűnnyögte, majd felcsattant:

– Én, én találtam meg, senki más. És mire mentem vele?

Minden annak az istenverte tervnek lett a következménye, a látomásé, amely engem igazolt, azt bizonyította, hogy mindenki pótolható a mások életében. Minden mellékessé vált, csak ez az egy volt már fontos: a félelem, hogy el fogom veszíteni őt, s hogy mégis kísérletezzek, az utolsó pillanatig, ameddig tűri. De a döntő felismerés ez lett, a lökés, hogy láthatam és értenem adatott a végzet malmait, noha mit nem adtam volna, csak a tények sejtéseim ellenkezőjét bizonyítsák. Elméletem igaza kibillentett addigi egyensúlyunkból.

– A szerelem térgeometriája? – nevettem fel. – Különös ötletei vannak! A nevét sem hallottam soha. Mi az ördög az, eszik vagy isszák?

– Könnyű magának! – sóhajtotta kedvetlenül. – Hisz abban, amiben én már nem, ugyanakkor saját kételkedésemmel szembesít. Ügyes fogás... Én pedig csak azt mondhatom el, ami történt, s ez a valami Marától függetlenül, mondhatni az ő idejéből kiszakítva ért.

7

Ahogy lenni szokott, egy véletlennel kezdődött. Tudomást szereztem róla, később pedig meggyőződésemmé vált, hogy létezik ez a titkos tanítás, amelyet nemzedékek kerestek hol tudatosan, hol öntudatlanul, s melyről akkor még csak azt a keveset tudtam, ami a beavatottak gyakran egymásnak is ellentmondó közléseiből kiderült. Ezek szerint a Térgeometria axiomatikus felépítésű, a természettudományok fogalomtárából kölcsönzött hasonlatokkal írja le a szerelem keletkezését, mozgásformáit és elmúlását; tehát olyan környezetben, ami a részecskék anyag alatti világától az óriáscsillagokig terjed, s melynek egységes törvényei át-meg átjárják a törvényt kereső, de tőle legfőképpen szenvedő ember létét is. Az egyezményesen életnek nevezett koordinátarendszerben a két pólus, a férfi meg a női princípium

egymás közelébe érve vektorként is ábrázolható kisüléshez vezet; a beavatottak abban egyetértének, hogy az egymás pályáját metsző személyiségeket gömbként ábrázolják. Ennek oka egyesek szerint az, hogy a Térgeometria mindenekelőtt fizikai jellegű, s így tökéletlen, mert kénytelen az ideális gázok vagy folyadékok mintájára ideális személyek viselkedését leírni. Mások azt állítják, hogy az elmélet allegorikus, mert az alkalmazkodás legömbölyít, s a szerelem valójában azt műveli az emberrel, amit patak a kővel. A sztoikusok azonban mindebből arra következtetnek, hogy a Térgeometriát testvéreik dolgozták ki húszvalahány évszázaddal ezelőtt; nevezetesen az ő tanításaik tartalmazták, hogy a legszebb forma a gömb.

– Ó! – rezzentem fel. – Maga javíthatatlan álmodozó, tudja? Hol az a világ, amiről beszél? Álom az álomban...

– Álmodozó? – mordult fel. – De hisz úgy ért az egész, mint a vízbe mártott ostor! Inkább figyeljen.

A körülmények ma már aligha fontosak. Képzelterhet, hogy egy krisztinai bérlakás utcai szobájában szorított végül sarokba a nyári délután, a dúdoló hőség, s hogy az őrijítő egyhangúság elől menekültem az egzaltációba. Akármelyik helyszínen megeshetett volna, ahol megfordultam és várakoztam, márpedig életem folyamatos és hiábavaló várakozásban telt el; s bárhol is történt meg végül, a magány már olyannyira megpuhított, hogy szűkülve vártam a pillanatot, mikor a többi mag után én is becsusszanok a garatba.

Annyi majdnem bizonyos, hogy alkonyodott. Ezzel a napszakkal szemben mindig is védtelen voltam, s a küzdelem, hogy ne hagyjam magamon eluralkodni a csüggedést, megrendített, egyszersmind halálos kimerültséggel töltött el. Alélt állapotomból valószínűleg arrafelé találtam átlépni az ébrenlét határait, amerre addig soha nem tévedtem, és ahova többé nem kíváncsozom.

Erdőt és folyót álmodtam. Bizonyára ismeri ezt a fajta fájó tökéletességet: mindössze a színek pompája, a részletek élessége, s a belőlük áradó melankólia volt annyira új, hogy szíven ütött. Pedig semmi nem történt: álltam a fehér főnyenyén, hátam mögött s túlhan egyaránt őszi ragyogásában izzott a juharerdő. A gyors járású folyó hangtalanul futott medrében, s talán a semmi, az örökkévalóság e kiragadott pillanata sajgott úgy, hogy szememet elfutotta a könny.

Tudtam, hogy soha nem térek vissza erre a helyre, amely döbbsent révülettel vár vissza majd; de partra vetett csónakom, a jel, a búcsúzás végletes bizonyossága értésemre adta, hogy lejjebb, a zuhatagokon túl a folyó mákospatkóként görnyed össze, s míg tekereg, lángpiros rengeteg olvad össze az ibolya alkonyi éggel. „Árnyéktanpadok! Víz négyszögletes pasztillái! Amikor elindultam, tudtam, hogy nem fordulhatok vissza, mégis meg kellett tennem; s mire valahol, ide távol rád találtam, már érdemes se volt” – morzsolta szívemben egy hang esti litániámat.

Eszembe jutott, mi elől menekültem: hogy a belövést kapott Jégbüfé első emeletén, a törmelék közt hegymászók verték fel kék szersátrukat, s az alvók múmiazsákjaikban úgy himbálózta a törött téglafalon, mintha begubózott selyemhernyókat vagy ejtőernyősök hulláit koccantaná össze a szél. Egyszerre kilépett egy békaember a sátorból, és zsupsz! A lenti, félkör alakú medencébe vetette magát. Feketén gyűrűzött a víz, ahogy eltűnt benne. Mások is utána ugrottak, még hozzá életveszélyesen: némelyikük megcsúszott az algás gumiasztalon, majd tompa reccsenéssel darabokra tört. Átnyújtották Mara gyermekét – az újszülöttet nem pólyába, hanem kék rongyokba bugyolálták; alig volt nagyobb, mint egy kukoricacső, az arca pedig vörös és ráncos, akár az öklöm. Zavart, szánakozást és mély megindultságot éreztem.

S már úsztam is a habokkal. Beesteledett; a folyó a csillagok közé kanyarodott. Kivetett az ürbe. Itt elváltunk egymástól, a cseppek meg a kalimpáló ladik, mely reszketve hullt a mélybe – én is soká zuhantam, előbb egy díványon, majd anélkül, míg végül elmúlt a zuhanás, s vele együtt el szörnyű félelmem is; vagy előbb öntött el a nyugalom, s csak utána

éreztem úgy, mintha egy aranyló folton lebegnék a sötét mindenségben? Az idő, mint a kanyaró, elmúlt. Béke lett. Béke...

Sztavropulosz hangja fokozatosan elhalkult. S most csillagfénynél különös látványnak lehettem szemtanúja. Említettem, hogy az ujjai úgy festettek, mintha épp egy rácsáló szájából húzta volna ki őket? Észrevettem, hogy míg felidézte azt, amit csak a legnagyobb erőfeszítéssel lehetséges, mutatóujja begörcbült, a hatalmas, ápolt köröm meg az ujjbegy óvatosan körbetapogatta a hüvelyk körömágyát. Végre megtalálta, amit keresett: megakadt egy kis bőrcafatban, melyet finoman piszkálni kezdett, majd anélkül, hogy ráébredt volna, mit tesz, alávájt és letépte. Hamarosan vérző gödröcskét kapart a húsába, s mint tettes a bűn színhelyére, később is önkéntelenül vissza-visszatévedt ehhez a sebhez, mely nyilván nemcsak levezette, hanem fenn is tartotta izgalmát.

Szünetet tartott, melyet csak a habok csobogása szakított meg.

– Megpróbálom egyetlen hasonlatba összefoglalni, milyen volt lebegnem a tökéletes csendben – folytatta összeszedve magát. – Mintha zenét hallanék, mely áradt és apadt, s oly magától értetődően folyt át egyik hangnemből a másikba, mintha medencéből medencébe, tálcáról tálcára csurogna a víz, fölfelé éppoly természetesen és könnyedén, mint le, ily módon nem a nehézkedésnek, hanem valami sokkal általánosabbnak engedelmeskedve. Ez az összhangzat inkább dagadó-foszló zsongás volt, mint csinnadrattás halleluja, s betöltötte a teret, mint kelő tészta a szakajtót. Az anyag dala volt, hatalmas, kézenfekvő és megjegyezhetetlen, hiszen sohasem ismételte önmagát, noha minden fordulata éppoly következetesnek, mint újnak hatott, s a törvény melegét sugározta felém. Eredet és folytatás volt minden új dallam, a megannyi erőből duzzadó variáció fejét felszegő kígyóként emelkedett ki a harmóniák örvényéből, hogy azután nyomtalanul süllyedjen vissza, csak utódaiban bukkanva fel ismét. Mindezek persze csak hasonlatok, szálnalmas erőlködés, hogy a szó utolérje a látványt, a hallás gyönyörét, mindazt, amit a testfelület saját nyelvére fordított le; mert a bőrömmel láttam, hallottam, ízleltem és szagoltam egyszerre, valami olyan boldog szünesztéziában, amilyen az embernek utoljára az anyaméhben adatik meg. Valóban olyan volt, mintha fürödnék, feloldódnék, s mégis egyhelyben lebegnék ebben a muzsikában, azt lélegezném és oxidálnám. És a legjobb az volt, hogy ezt a törvényt értettem, a melegében kinyújtózhattam, s nem is volt az kérdés, hogy minden létező zenét választ ki magából, hanem olyan természetes apróság csak, mint az ébrenlét, a pislogás, a nyelés... Igen, talán így jellemezhetném a környezetet, a tér egy tetszőleges zugát, melyben a kinyilatkoztatás ért.

Hiába tagadnám, mindig is szenvedélyesen érdekelt a szerelem. Eleinte úgy akartam megidézni és szolgálatomba állítani, ahogy asztaltáncosok holmi asztráltestű csodalényeket. Utóbb, szépreményű aspiránskoromban, a görcső hatalmán kívül idealistához méltó buzgalommal hittem az eleve elrendeltetésben is, abban tudniillik, hogy az egymásnak született emberek végül csálhatatlanul rátalálnak egymásra. Ez a hit egyes kényelmes vonásai mellett mindazonáltal mély bizonytalansággal is járt, hisz a „végül” fogalma túlságosan távoli volt ahhoz, hogy bízzak az eljövételében, arról pedig, hogy lelkesedtem volna érte, szó sem lehetett. Mindenesetre a foglalkozásommal járó ismeretek akaratlanul táplálták rendszerező képességemet. A tudomány különben mindennél jobban irtózik a megalapozatlan hipotézisektől, én pedig egyre többet szenvedtem attól az érzéstől, hogy minden mindennel összefügg, de nem értem, hogyan, s ha érteném, se bírnám bizonyítani.

Figyelmeztetem, laboratóriumi éveim alatt nagyon középszerű tehetségnek számítottam, aki inkább ösztöneiből és megsejtéseiből élt, mint raktározó és idéző képességéből. Ez és a lámpaláz ezen a pályán megbocsáthatatlan, különösen, ha észreveszik, hogy az ember olyan megrögzötten improvizál, ahogyan én. Legvégül azért nyergeltem át, mert magam is éreztem, hogy adós maradnék mindazokkal a ragyogó eredményekkel, melyeket feletteseim diákköri munkám és kezdeti szorgalmam alapján több-kevesebb joggal vártak el. Tehát ismétlem: sem zseninek, sem prófétának nem születtem. De hallgasson végig.

És akkor elvégeztetett. Érti? Egy szempillantás alatt megvilágosodott, ami addig érthetetlen volt, egy csapásra összeállt a kép, mindaz, amit fonákjához fércelve hordott a gondolkodás: a találkozások, elválások, rokonszenvek és választott hősök, gyűlölségek kavargó sűrűje, cirkáló álmok, melyek pályájukon meghatározzák a rájuk szánt teret és időt.

Örömteli felfedezés volt, de emlékezetessé az tette, hogy teljességgel hiányzott belőle a diadalmálmor, és nagyon hiányzott a kegyelem. Bizonyos értelemben megfosztott az érzelmeimtől. Erő volt, mely az erő részévé tett; nem lettem tőle sem okosabb, sem könnyörtelen, amint azt a végkifejlet bizonyította. Mindössze azt éreztem, hogy feltöltődtem gyötrő elszántsággal, s ez, akár valami kisüthetetlen villamos töltés, soha többé, egy percre sem hagyott nyugodni, míg el nem végeztem munkámat – olyannyira nem, hogy mikor már nem volt más választásom, a magam romlásán kezdtem dolgozni, csak ne kelljen tétlenül várakoznom.

Megpróbálom szabatosan leírni, mit láttam. Kezdetben volt az üres tér. Azután egy hang felnevetett bennem, és így szólt: „A pont olyan szög, amelynek kitejték mindkét szárát.” Erre különösen élesen emlékszem, mert ettől a mondattól vált a tér mértanivá, s most már csakugyan selymes kis pontok miriádjaiból állt, ezeknek azonban nem volt kiterjedésük; lehetőségek voltak csupán, melyek akkor fénylettek fel, ha valami kitüntetés érte őket: egy láb útja során rájuk lépett, vagy egy üstökös zuhantában belőlük álló, világító pályát hagyott hátra.

Ez a puha, kietlenségében is hívogató tér, mint hamarosan kiderült, egymásban mozgó, ezüstös koordináta-rendszerek végtelen változásával volt tele: a nagy kiterjedések még nagyobbakban mozogtak, a kicsinyekben csak úgy nyüzsögtek a még kisebbek, s mindez úgy járt, mint valami égi óramű. Egyikükről sem lehetett teljes biztonsággal azt állítani: ez a legnagyobb, amaz meg a legkisebb – méltóságteljesen vonultak erre-arra, vagy sietősen cikáztak egymásban, de mindegyikük mozgott valamerre, s mindegyik egy másikban, amint bármelyikben egy másik is; kiterjedésüket, nagyságrendjüket a tömegük határozta meg. Voltaképpen inkább a tömegek haladtak, s a kiterjedés csak velük, illetve ezek függvényében, de a mozgásnak az őt magába ölelő koordináta-rendszerhez való viszonya meghatározta egy-egy rendszer idejét is, így a tér lassanként feltöltődött különféle időkkal, lassabban vagy gyorsabban járó órák hangjával. Ha pedig a látvány fenséges voltát akarom érzékeltetni, a miriád pont mindegyike egy-egy koordináta-rendszer origója is volt, középpontok serege, melyek egyetlen hatalmas körkörös mozgásba rendeződtek a szemem láttára. A milliárd különbözőképpen járó óra ketyegése sustorgó morajjá összegződött. Ez volt a fizika szólama az univerzum lebírhatatlanul diadalmas karában.

Következőnek egy kiterjedés után vettem magam, mely három egymásra merőleges szárával, s a negyedikkel, melynek mentén úszott, pályájának ebben a szakaszában a sulyomra emlékeztetett, a delták ősi növényére. Lassan beértem; a tömeg, mellyel kölcsönösen meghatározták egymást, egy gálya lomhaságával siklott idején. Foszforeszkáló, lassan enyésző csík maradt a nyomában – ez volt a világvonal, az az ív, melyet az elemi tér az időben bejárt. „A világvonal nem a tömeggel enyészik el” – mondta bennem az előbbi hang. – „Egy ideig még fennen ragyog, s ez az emlék...”

Ekkor kihunytt a fény, s nyomában a tér parazsló világvonalak elhagyatott, kusza útvesztőjévé vált. Félni kezdtem. Mindennek volt nyomvonala, ami kiterjedéssel rendelkezett: nemcsak az élettelen anyagnak, hanem az élőnek is, hiszen erre is ugyanazok a szabályok vonatkoztak, noha kivételes állapota jutalmául az önkényes mozgás képességét is megkaparintotta; de érzékeny, már-már beteges egyensúlyában volt valami visszataszítóan labilis, ami teljességgel hiányzott az ásványokból. Egyre távolabb evickélt attól, hogy belenyugodjon az

egyszer őt is elnyelő valószínűségekbe, s ennek a lázadásnak az értelmetlen volta szemlélődésem közepette, akár a teret magát, engem is ingerelt.

Most egy másik tömeget vettem szemügyre. Élt, bár tudata alig pislákol, noha érteni véltem, hogy viszonyításom alapjai maguk is viszonylagosak. Apró rágcsálót, talán egy egeret fedeztem fel benne. Világegyeteme az enyémhez képest kicsiny volt, néhány méternyi csupán – szűk, de barátságos környezet (egy könyvespolc fal felőli oldala, rajta az összes Révai, a pótkötet is) –, kezdetleges program, benne alig néhány fénylően tiszta pontja az önfenn-tartásnak: az evés, a szaporodás, a menekülésvágy. Ám erre a miniatűr rendszerre ugyanúgy vonatkoztak a csillagközi évszakok, éppúgy sütött rá a nap, a hold, mint a nála nagyobbakra; mindössze ideje volt más, gyorsabban folyó fluidum, hiszen élete minden ciklusa rövidebb idegpályák mentén, sebesebben dobogó szíve ritmusára telt. Más, hozzá képest óriási állatok téridejét is megvizsgáltam: egy számárét, egy jaguárét, mely utóbbi elejtette ezt a szamarat, s végül egy cetét. És ugyanúgy találtam mindegyiknél: míg terüket a mozgás és a kiterjedésük határozta meg, az ideje valamennyinek azonos volt a maga világában, bármennyire különböző sebességgel telt is el a kívülálló szempontjából. Egy lélegzetvételre jutott négy szívdobbanás, az élet pedig nagyjából a nyolcszázmilliomodik szívdobbanás körül fejeződött be, hacsak addig meg nem ették a téridő jogos tulajdonosát.

A legellentmondásosabb élmény azonban még hátra volt. Miután lassanként csak-ugyan átítatott ez az újfajta értelem, s a dolgok tiszta ragyogása túlcsonduló hálával töltött el a jószág iránt, mely mindezt látnom engedti, megpillantottam előbb az egyes, majd a bonyolult közösségekbe szerveződő embert, amint lőt-fut, élete ezer gondja-baja kergeti, s ezenközben beutazza a glóbuszt. Bonyolult lenyomatot hagy maga után az időben, amely oly zezugos és úgy enyészik el, akár a gyertyafüst. Mindezeket természetesen csak később tudtam így pontokba szedni, hisz az egész élmény, akár egy lobbanás, igen rövid, talán csak villanásnyi ideig tarthatott, de az igazság belém égett, mint házfalba az árnyék.

*

Sztavropulosz elhallgatott. Hosszú csend támadt. Mindketten lebámultunk a fedélzet-ről a mélybe, ahol a tenger egyenletes sebességgel rohant vissza Szicíliának. Az Aries nem-törődöm csökönyösséggel tartott ismeretlen célja felé. Az egész tarkabarka varázslat annyira megfoghatóan sűrűsödött körülöttünk, hogy nem akaróztam kikecmeregnem belőle. Egyébként, ha arra gondoltam, milyen szárazon hatna mindez a fekete tábla előtt, egy poros és unalmas vidéki főiskola katedrájáról, igazat kellett adnom neki.

– Rátölthetek?

– Miért akarna leitatni? Így szoktam meg, lassan szürcsölöm.

Kurtán felnevetett. – Nem hiszek a mértékletességben, az önfegyelem túlságosan lejáratta. Egyébként igaza van, ez a bor tényleg moslék. Látja, milyen törött? – Azzal poharát az étkezőből kiszüremelő lámpafény felé tartotta. – Disznók! – tette hozzá. – Sőt a szaga is...

Egy hajtásra kiürítette a poharát. Vajon vezeklésnek szánta?

– És mi történt azután? – szántam el végül magam. – Vagy a megvilágosodás is mese?

– Egyáltalán nem! – válaszolta élénken. – Látja, az tényleg megtörtént. Az illumináció olyan, mint mikor az emberről leveszik a sötét szemüveget. Eleinte nem történik semmi, utána mégis egy csapásra megváltozik minden. Máskülönben, esküszöm, föl sem ismertem volna a Térgeometriát.

– Ó, hát szóval ez az! – szóltam meglepetten. – Érdekes, azt hittem, maga sem tud róla. Legalábbis mintha azt mondta volna, hogy senki...

– Magam sem tudom. Talán szükség volt átfogó elméletre. Talán túlságosan benne volt a levegőben, és a dolgok dzsungele szokás szerint kusza, hogy úgy éreztem, nekem kell ösvényt vágnom. Vagy csak nem mertem volna cselekedni, ha nincs a kényszer, melyre

hivatkozhatok? Meghaladja képességeimet, hogy ezekre a kérdésekre igennel vagy nemmel feleljek, egyértelmű igennel... Magam is sokat töprengtem rajtuk. Mi az oka, hogy a tudatlanságában oly boldog ember a megértéssel önmaga vesztére tör? A logika tényleg a sátán adománya volna? Vagy csak amire használjuk, az pokoli?

Rendben van, lássuk akkor! Először vezessük be az alapfogalmakat, azután különböztessük meg őket a pusztá hasonlattól. A koordinátarendszereket most már el tudja képzelni, és maga előtt látja a világvonalakat is, nem mindet, az sok volna, de mondjuk egyet-kettőt. Foszforeszkáló csík az űrben! Vékony sugárnyaláb, kacsázik, amerre neki tetszik, miközben sodródik végzete felé. Megvan? Legyen az egyik zöld, a másik vörös. Mármost mi történik ezzel a két világvonallal, illetve a csíkot húzó lényekkel? Ó, sok minden! Rengeteg minden. Azaz éppen háromféle – az első esetben úgy kerülnek el egymást, hogy nincsenek egy síkban, a másodikban ugyanazon a síkon mozognak, de párhuzamosan. Számunkra azonban a harmadik eset a legérdekesebb, nem igaz? Mert ha egy síkban mozognak és nem párhuzamosan, akkor valahol feltétlenül metszeniük kell egymást. Életük során valamikor okvetlenül találkozniuk kell, különben fabatkát sem ér az egész. És mi történik két egymáshoz közelítő testtel? Mondja már ki: a tömegük arányában vonzzák egymást! Az egyik elcsípi a másikat. Amelyiknek erősebb az akarata, az. De ne szaladjunk ennyire előre.

Nagyot fűjt. Valahonnan zsebkendőt húzott elő. Felkelt, föl-alá sétált. Gyorsan megtörölte a homlokát, az arcát, s néhány szótlán kört tett. Közben csak az ajkával pöfögött: pffh-pffh! Pffh-pffh!

– Úgy van! – torpant meg azután határozottan. Felszegte a fejét. – De miért akarjuk mindenáron látni a láthatatlant? Ki testet nyer, életet nyer, hisz ez a látvány világa, mi pedig minden érzékszervünk közül elsősorban a látás segítségével igazodunk el. Ebből a szemszögből mire jó a hallás, a tapintás meg a többi? Mindez a csalódottak vigasztalása, ám a kulcs mindehhez a látvány, és lidércfénye, a képzelet.

Mit látunk most? Egyes gömbök mennek, mások jönnek, egyik lassabban, a másik gyorsabban, de a maga biológiai ideje szerint mindegyik hasonló sebességgel; s miközben így keringőznek, hébe-hóba találkoznak is. Semmi csoda nincs abban, ha egyiket elbűvöli a másik, ha az erőszakos leigazza a gyengébbet, az érzelmes a kőszívű fogságába esik. Velünk is az történik, ami az égi pályákon. Aki a magáénál erősebb vonzással találkozik, behódol, keringésbe kezd a másik körül. Szolgája és csodálója lesz, míg csak meg nem változik valami. Ilyen kapcsolat egyműiek között is előfordul, de semmi másra nem olyan jellemző, mint férfi és nő viszonyára, melyben hol az egyik, hol a másik kerekedik felül.

Így hát eljutottunk oda, hogy ők ketten most már úgy keringnek egymás körül, mint lepkék a lámpaizzó bűvöletében. Egyikük sem szabadulhat, mert fogva tartja egy ismeretlen erő, amiről sejtelve sincs. De mi történik ezután? Természetesen egymás felé zuhannak, noha a közelségnek a részlegestől a teljes összeolvadásig számtalan fokozata létezik. Minket azonban az érdekel, hogyan léphet egymással szoros kötésbe két különböző töltésű, vegyértékű, perdületű, rezonanciájú, s még sorolhatnám, hányféle feltételnek megfelelni kénytelen gömböcske! Mindenestre láthatjuk, nem is olyan könnyű rátalálni az igazira... És ez még csak a kezdet.

*

Megköszöri a torkát, belekortyolt a borába, elfintorodott, majd így folytatta:

– Bizonyára nem járok messze az igazságtól, ha feltételezem, hogy ön is úgy képzei el a nőt meg a férfit, mint egy szárazelem két sarkát. Egymást vonzó viselkedésükben és gondolkodásmódjukban akkora a különbség, mint a pozitív meg a negatív pólus között. Az eltérő polaritás persze nem teljes – a tökéletesen maszkulin férfi ugyanolyan fehér holló, mint az abszolút feminin nő, és tegyük hozzá, éppoly kiállhatatlan... A két véglet, a nemek

tökéletes és aberrált képviselői között mi foglalunk helyet, az átlagember, aki lelkialkatában mindenképpen hordoz a másik nem lelkiségéből is többet vagy kevesebbet. Csakhogy akkor az a bizonyos gömbfelület sem lehet azonos polaritású, ugye? Hanem emitt ilyen, amott pedig amolyan. Ha süt a nap a kőre, az fehér, ha nem, fekete. Ilyesvalami a kedv-mezők töltése is, melyek az emberi lélek felszínét sávokban borítják. Ezeknek a mezőknek a töltésingadozása függ a nemi jellegtől is, ami még bizonytalanabbá teszi a helyzetet.

Mármost, kérdezheti ön, miért fontos az, ami ennyire bonyolult? Mert az egymás közelébe jutott gömbök összetartó erejét a legkisebb apróság is felboríthatja. Elég annyi, hogy a vonzerőt is gerjesztő tengely körüli forgás során tartósan azonos polaritású mezők forduljanak egymásra – legyen a nőnek ciklusos fejfőrcse, a férfi pedig elkeseredésében rúgjon be a három döntő napon háromszor egymás után, s ha ennyi ideig utálják egymást, akár szedhetik is a sátorfájukat. Mondanom sem kell, többnyire az egyik fél undok, a másik inkább nyel, hogy legyen mit törlesztenie, szóval ez a kedv-mező az időjárás sebességével változó hangulatsávjával együtt látványos, de nem tragikus ügy. Inkább szórakoztató, mint súlyponti kérdés, ami csak akkor vezet rosszra, ha elügyetlenkedjük a dolgot, vagy hagyjuk elmergedni.

Más a helyzet az úgynevezett mentális tripletekkel. Gondoljon vissza a bázispárok szerepére az aminosavak legyártásában, s hogy a huszonegy aminosav négy nukleotidból akkor állítható elő, ha közülük mindig három, vagyis egy triplet kódol egyet-egyet. Ha nem veszi szó szerint, rájön, hogy a psziché kódjáról beszélek: a két átellenes gömb kedv-mezőibe egymást kiegészítő, egymással kapcsolódni képes mentális jelek vannak bevésve, ma még teljességgel feltáratlan mechanizmusok, köztük neveltetésünk végösszegei olyan ellentétpárok formájában, mint az adni és kapni tudás, a féltékenységi meg a türelem; vagy legalábbis kellene lenniük. A lényeges különbség a genetikai meg a pszichikai kód között az, hogy míg előbbi csak huszonegy aminosav pontos meghatározásáért felelős, amihez elég három a harmadikon ellentétpár, az emberi tulajdonságok száma terén csak találgatásokba bocsátkozhatunk.

Észrevehette, milyen képet vágok.

– Elnézést – szabadkozott. – Megfeledkeztem magamról. Érthető volt eddig?

– Rég jártam középiskolába.

– Nem baj! – élénkült fel. – Képzeln el két rongylabdát, amit színes szövetdarabkákból varrtak össze. Kislabda-dobó versenyen vagyunk, és maga is meg én is elhajítjuk a magunk labdáját. Mennyi az esélye, hogy a levegőben egymásnak ütköznek?

– Nem sok.

– Hát annak, hogy együtt szállnak tovább, nem pattannak szét az ütközéstől? Hogy vállt vállnak vetve hullanak le?

– Még kevesebb.

– Akkor képzelje el, mennyire semmi a valószínűsége, hogy a labdák repülés közben úgy pörögjenek, hogy piros foltra kék, fehérre fekete, színre szín, kiegészítőre kiegészítő érjen egymáshoz! És megkapja a végeredményt, mennyi az esélye, hogy két ember kitartson egymás mellett. A nagyságrendjét legalábbis.

– Érzékletes – ismertem el. – És ez az összefoglalás az illuminációja végső tanulsága?

– Nem, az igaz, hogy nem ennyire baljóslatú – vont vállat. – De nem is ez a fontos.

Ha a megismerés elmélyülés, a szerelem pedig a megismerés vágyából fakad, akkor az embereket a lényeg kergetése hajtja tovább és tovább. Könnyebb elszakadni a már ismerttől, mint elmélyedni benne, noha mindkét viselkedés mozgatója az újat kereső kíváncsiság. Eh! Ahhoz, hogy ezek ketten összekapcsolódjanak, kölcsönös vonzalomra van szükség; ösztön-örökségünk, az önzés azonban egyetemes, csak részben elsorvasztható tényező. Miben áll tehát az a bizonyos kölcsönösség? Hasonló kedvvel, de nem azonos erőbedobással kezdik a kapcsolatot. A meghatározás első fele okvetlenül szükséges ahhoz, hogy egyikük se kerüljön megalázó helyzetbe, legalább rögtön ne.

Meg kell értenie, miről van szó! Két ember összeakad. Szeretnének együvé tartozni, tulajdonságaik is jól kiegészítik egymást, mégse sikerül. Valami folyton elromlik. De miért? Mert a felek vonzalma nem spontán, hanem meghatározott függvény szerint változik, a kapcsolatteremtési vágy valójában vészreakció, a kedv-mező a mentális vészjelek összessége, amelyek vagy feloldják egymást, vagy sem, de a hasznos megoldásoknak az összeshez viszonyított aránya úgy jelzi a lehetőségek határát, mint határfok az erőgép teljesítményét. Eddig és ne tovább! Ami pedig azokat a tripleteket vagy vészjeleket illeti, képzelje el, miként illeszkednek a zipzár fogai, gondolja el, hogy a vadgesztenyét sem tüske burkolja, hanem egy fél zipzár, aminek vagy megvan a másik fele, vagy nincs, de hogy ez kiderüljön, muszáj összehengergőznie egy másik vadgesztenyével! Az összhang majd csak azután kerülhet szóba.

Kiemelkedésekkel van dolgunk, amelyek ugyan nem oldhatatlanul, de azért nagyon nehezen válnak el egymástól, ha egyszer összeillettek. Egyébként ugyanilyen horgas szénhidrátnyúlványok borítják a kis nyiroksejtek felszínét, benyúlnak a sejtet határoló vizes fázisba, és sajátos domborzat benyomását keltik. Ezek a nyálkasavat tartalmazó kitüremkedések az immunológiai emlékezet hordozói, ők felelnek azért, hogy nem pusztulunk bele az első horzsolásba, mert folyadékpályáink mindenhova eljuttatják őket... Hát nem olyan a lélek, mint egy falósejt? Mindkettő véd, habzsol és belepusztul. Vagy tessék, másik példa! Itt az ecetmuslinca, melynek petéjén az osztódás korai szakaszában kialakul az úgynevezett sorstérkép, egyfajta biokémiai titkosírás, s ez eleve eldönti, a hólyagcsíra melyik mezőjéből milyen szerv fejlődhet ki. Érti már az analógiát?

Tulajdonképpen ez a mikéntje. A kitüremkedések oldható kötésbe lépnek, és a folyamatból két önálló erő helyett egy harmadik, az eredőjük születik. A dinamikus modell már csak abban különbözik ettől, hogy változásában vizsgálja a szerelmet. A szerelem íve, a függő változó számtalan tényező függvénye; hatásában állandónak vehetjük ezek közül az agy aknamunkáját, magát a tartamot, mint türelmetlenséget szító mennyiséget, aztán a személyes változókat: a kedv árapály-ingadozását, a kedv-mezők „kémhatását”, „polarizáltságát”, a hím vagy női jelleget végső soron meghatározó tudatalatti rétegeket, melyeket az önzés panaszirodaként használ; s végül magukat az érdeklődési szférákat, melyekre a gömbfelület tagolható. Ebben a bonyolult összhangban már súlyos szava van az érdeknek is, melyben idővel olyan különbségek mutakozhatnak, amelyek mindent aláásnak. Az érdekellentét például azonos előjelű, közös úton levezethetetlen energiára utal, amely taszítóerőként működik. S végül tény, hogy létezik alkalmazkodás, van ügyeskedés, vannak tetszés szerint bevethető, tanult tripletek, melyekről tudjuk, hogy csitítani fogják a másik lázongását, csak minek? De minden helyzetben döntenünk kell, legfeljebb a vészjelek küszöbértéke más és más a fejünkben, és a helyzet megítélésének azonossága tükrözi a kapcsolat szilárd vagy ingatag voltát.

Elnémult. Sokáig nem ocsúdtam fel a kábulatból. Zúgott a fejem. Ismét hosszú csend támadt.

– Most már mindent tudunk kettejükről – szólalt meg később sebzetten és fölényesen.
– Jöhet a harmadik, a gaz csábító! Őrá is tudni fogjuk a szentenciát: hogy a kritikus szintig halmozódtak fel a vészjelek, véget ért a közös pálya, megtörtént az a bizonyos cserebomlás vagy helyettesítés, a többi bolondságot. Az már csak trigonometria, uram. De ezek azok az adatok, amelyekből a háromszög kiszámítható.

– Miféle háromszögről beszél? – riadtam fel töprengésemből.

– Szerelmi háromszögről, természetesen – vágta rá kissé meglepetve. – Miért, talán másra számított? Elnézést, megint elkalandoztam?

*

Nem válaszoltam, mire szivar után kezdett kotorászni. Rágyújtott. Nagyot nyelt a keserű füstből, köhögni kezdett, majd ezeket tette hozzá:

– Érti most már? Mikor az ember csupa elejtett megjegyzésből, nehezen vagy alig rekonstruálható félszavakból egyszer csak megsejti a Térgeometria létezését, először rajzolódnak ki bámuló szeme előtt szerkezetének fenséges körvonalai, a felfedező ujjongása mögül sötét, vigasztalan háttérként dereng elő a földhözragadt bizonyosság, hogy ezzel oda a szabad akaratnak még az illúziója is. Amivel idáig kacérkodott, az most leteríti; amiről azt hitte, léte csak az akaratától függ, arról a szörnyről egyszerre kiderül, hogy nagyon is valóságos, a neve törvényszerűség, s hogy ráadásul könyörtelen bivaly, nem ismeri a fair playt. És az embert lassan áthatja a bizonyosság, hogy elvégeztetett.

Olyan ez az érzés, mint valami mélytengeri nyomás, mint a keszon; csak hogy mi megszoktuk, hogy kitérjünk a nyomások elől, s ezt nevezzük szabadságnak. Mármost képzeljen el egy olyan határesetet, amelyben ez nem megy tovább. Nem térhet ki, és nem marad más választása, mint hogy engedelmeskedjen. Képzelje magát a helyembe.

Minden valószerűtlent, ami ezután történt velem, igen, mindent más megvilágításba helyez az, hogy ettől a perctől fogva nem ösztöneim, hanem rab tudatom vezérelt az ösvényen, amin végig kellett mennem. Már ismertem az utat, bár ugyanakkor az akarat drótján rángó báb is voltam. Látomásom visszahatott rám: párhuzamosok és merőlegesek szerint kezdtem élni, mint az összeesküvők, akiket már csak egy terv mozgat. Azimutszögek vérezték fel ínyemet, s a koordináták, melyek mentén Mara távolodott tőlem, úgy fúródtak belém, mint egy-egy sorozat. Ne felejtse, kérem, én ebben az élőhalotti állapotomban hónapokig rejtőztem kifogástalanul, s ma sem tudnék beszámolni szavakról, ölelésekről, melyeket mintha nekem szánt volna valaki, vagy sorsfordulókról, melyek mellett közömbösen mentem el; viszont pontosan emlékszem futó képsorokra, hangulatok és érzékletek szekvenciáira és ellenpontjaira. Valóságos folyosót alkotnak, úgy sorakoznak bennem, egyik a másik után, s míg beszélek róluk, újból átélem valamennyit, mintha szobáról szobára járnék. Éppen úgy, ahogy minden álom más szoba: jössz, mélsz, egyszer csak későn fordulsz.

Döntse el, megszálltam-e a lényeket! Csak tessék, rajta, döntse el. Gyanítom, hogy az én helyemben mindenki mást és mást tartana lényegesnek.

Szerintem egy a fontos. Aki ragaszkodik ahhoz a púpos ötletéhez, hogy önmagához következetesen éljen, az kösse fel magát, de jó alaposan, mert rosszabbul jár, ha túléli. És persze minél előbb, annál jobb neki.

Ne legyenek kételyei ennek a történetnek a kimenetele felől. Megöregedtünk a Kánaán kapujában, és nem léphettünk beljebb. Vigasztalhatatlanul öregek vagyunk, akár a bérházak: homlokzatunk tisztasága a múlté, mi mégis egymás látszatából táplálkozunk; lakóink száma elmondhatatlan, a bánatuk mégis szinte kitapintható, és lelkünk az udvar, a poroló, a függő-folyosók és sápadt szobanövények minden más udvartól hermetikusan elzárt világa. Vállvetve nézünk farkasszemet hasonmásainkkal, akiket soha el nem érhetünk, noha a távolság alig karnyújtásnyi, miközben büszkén valljuk, hogy a magunk képére formáljuk életünket. Igaz, nehéz is volna tagadni már. Sötétén tátongó, maradékoktól bűdös, fogatlan száj a kapualj, mely kulisszáink mögé vezet, és minden árkádsor után ugyanoda érkezik az utazó: a szív lomtalanság, vagy éppen unalommal és szorongásokkal teli lichthófjába, ahonnan sötét lépcsőházak labirintusán át oson az út az ég felé. És mi még elmondhatjuk, hogy jól jártunk! Nézze meg az új építkezéseket, a lakótelepeket. A fiatal házaknak nincs arcuk, se udvaruk.

Bizonytalankodásaim végzetes sora azzal folytatódott, hogy ismét vétettem a játékszabályok ellen. Igazából soha nem is alkalmaztam helyesen őket. Feltűnt, hogy amikor nem

voltam Marával – tanított vagy a barátnőit látogatta –, a hiánya valósággal megbénított. Munkáimmal nem haladtam, a balszerencse mellém szegődött, egyszóval mindenből az derült ki, hogy csak ő kell; ámde alig találkoztunk, a napfény újra ragyogni kezdett, s megint minden szembejövő nő kellett volna. Fokozta a helyzet értelmetlenségét, hogy tehetetlenül bolondulok a szökékért; ők az én szabálytalan holdkórom rendezőelemei. Feleségemnek azonban sötét haja volt, soha nem sikerült eldöntenem, barna-e vagy fekete, annyi azonban bizonyos, hogy a fény ujja nyomán valami rőt izzás derengett fel benne, mely izgató ellentétben állt halvány bőrével és mélykék szemével. Ma sem tudom okát adni, miért nem szökét választottam, ha már ilyen elemi erővel hat rám a világos hajszín. Néha azt gondolom, eleve eldöntött tény lehetett, hogy házasságtörő leszek, s a nyomomban ő is; ez a körülmény jó előre figyelmeztetett rá, óva intett, de mi mindketten eleresztettük a fülünk mellett az intő szót.

Talán nem akart ürügyet szolgáltatni kezdődő veszekedéseinkhez, melyek mélyen megrendítették; vagy tényleg abban bízott, hogy szerelmem vaksága megóv majd a látással szükségszerűen járó bonyodalmaktól? Nem tudom.

És még valami. Annyiszor, annyiféleképpen magyaráztam neki, hogy az ő érdekében csalom meg, míg végül már magam is hajlandó voltam hűtlenségemben valamiféle felmentést találni. Ez a misszionáriushoz illő hév az idők folyamán úgy erősödött bennem, ahogyan kiruccanásaim terhes kötelességgé lettek számomra. Ő azonban soha nem mondta, mit gondol erről.

*

Bekövetkezett a legrosszabb, amire ebben az állapotban számíthattam: szerelmes lettem a feleségembe.

Természetesen ez is a magam lehetetlen módján történt. Felnőttekhez lángolás vagy a hideg számítás illik; ez azonban megint a parazsas kamaszszerelem volt, gyengéd, félszeg és zavaros – óriási hordalékot kavart föl és sodort magával, mint a tavaszi zöldár. Bátortalan lettem vele, folyton ki akartam békülni, nem akartam többé, hogy bántsuk egymást, és könnyebben bántódtam meg, mégis lenyeltem tehetetlen zokszavaimat. Hol volt már az idő, mikor szándékosan ejtettem rajta apró sebeket, mint valami áldozati állaton, s ezeket piszkálva tartottam ébren izgalmát, mely pórázként fűzte hozzám!

Elbizonytalanodtam, ingatag viselkedésemmel párhuzamosan pedig fölénye kibontakozott. Szórakoztatta, hogy az ő bumfordi macija milyen szerencsétlen, mikor azért könyörög, amit úgyis megkapna. Anyáskodni kezdett velem, lassan, anélkül, hogy tudott volna róla, kezébe kaparintotta minden ügyünket, ami közvetett figyelmeztetés volt, hogy ha nem is érti, mindenesetre a bőrén érzi növekvő beszámíthatatlanságomat. Eljön azonban a nap, mikor a csecsszopó elunja a gondoskodást, anyja emlőjébe harap – és akkor elválasztják könyörtelenül. Rohamosan csökkent tehát az esélye, hogy megúszhatom ezt a végeredményben terhes törődést, mely őt az idióta fiáról gondoskodó, dolgozó nő független és elhagyatott érzésével töltötte el, s tudtam, ha valaha vissza is fogom szerezni a tekintélyemet, az akkor sem lesz többé ugyanaz, mert életünk egy pillanatában erőtlennek mutatkoztam.

Mara tehát korábbi, érzelmileg alárendelt állapotából egy fokkal feljebb lépett. Most már egyforma magasak voltunk. Mindketten tudtuk – ő álma mélyén, én álmatlanul –, hogy innen már csak egy lépés, és én kerülök függő helyzetbe. De hát ki akartam fordítani őt, akár egy belsőséget, ismerni töviről hegyire minden gondolatát, a vágyait, hogy mit érez, és mit nem! Ezzel vigasztaltam magam, ha már nagyon rettegtem. És lassan, fokozatosan lemeztelemedtem, legalábbis én úgy éreztem. Tökéletesen. Nem takart már, csak a legsötétebb izzás.

*

Ideje kimondanom, hogy elhatalmasodó rögeszmém egy magam előtt is titkolt kínból származott. Úgy éreztem, nem vagyok rá alkalmas, hogy azzal a gyönyör-fergeteggel ajándékozzam meg, amivel a sajtó meg a tévé naponta bombázott. Szégyenkezésemet és az önvád gyötrelmeit csak fokozta, hogy – mivel igényei ártatlanságából következtek – sohasem panaszkodott. Ismétlem, egyedül ezt tartottam igazságtalannak: hogy azt a viszonyítási alapot, melynek ismeretében mellettem vagy ellenem dönthetett volna, a döntés idején még nem szerezte meg; szükségképp még át kellett esnie ezen a sorsfordulón. Furcsa, ugye? Csalónak tituláltam őt, amiért nekem kuporgatta az ártatlanságát, mivel attól tartottam, egy nap kedve szottyán mindarra, amihez megismerkedésünk előtt gyáva volt.

Korábban én már eleget éltem. Láttam, miféle veszedelmekkel jár a gyönyör hajhászása, a sóvárgás a hús után, s vele karöltve férfiak és nők egyetlen közös jellemvonása, az állhatatlanság. Aki a forrás közelében kóstolta meg az élvezetek vizét, elveszíti halhatatlanságát, megkaphatóvá válik. Márpedig válj megkaphatóvá és pótolhatóvá leszel; valamint fordítva, mi csak a megkaphatatlanról hisszük, hogy pótolhatatlan is egyben. Nem véletlen, hogy ez a női egyéniség csálhatatlan jegye is: ösztönös védekezésképpen nem magát adja oda, csak a bábót, és ezzel kétségbe ejti a férfiakat, mert nem tudják kipipálni, nem bírnak továbbmenni tőle. Feltartóztatja őket. Odaragad a legyecské a virághoz. Pokoli, nem?

A szerelem olyan, mint a só. Kinek kevesebb, kinek több kell az életébe, de nélkülözhetetlen, mert a vérünkben van. Még az édesszájúak sem létezhetnek nélküle. Akkor már ismertem a nőket; ránéztem Marára, és láttam, hogy rá fog kapni a férfiakra – rájuk kell kapnia, ha másért nem, hát azért, hogy az ő sorsa és az enyém beteljesedjék. Volt bennem annyi képzelőerő, hogy meglássam benne a született lázítót. Ez egyben válasz arra is, miért vettem el, ha egyszer tudtam, hogy úgyis elhagy; vannak dolgok, amiket az ember nem kerülhet ki, különben nem méltó a kihívásra. De mivel hűtlensége tudatát a józan ész sem bírta elfogadtatni velem, megtettem az első lépést visszavonulásom útján: előbb féltékenységből, majd gyávaságból én lettem hű hozzá.

Nem tudtam, hogy az ember soha többé nem nézhet a másik szemébe, ha a szívében szabadjára engedte a fenevadat. Az ilyeneket, mint én, be kellene csukni. Senkinek nem lenne szabad bombával a szívében élni.

*

Mintha töredékekből állnánk, amelyek igazából lemásolhatatlanok, összerakhatatlanok. Mozaik az ember, és tétova minden ujj, mely meanderét bejárni készül.

Házasságunk első esztendeje az elmondottak dacára elég jól sikerült. Mivel egyikünk sem tette magát jobbnak, mint amilyen, hamarosan felfedeztük egymásban azokat az értékeket, melyekért a közös kalandra vállalkoztunk. Persze néha összekoccantunk, de Mara azért is nagyszerű volt, mert nem dajkálta a sérelmeit. Mind a ketten úgy gondoltuk, hogy kibékülni könnyebb, mint hordozni a harag köveit. Egyetértésünk heteiben tökéletesen megfeledeztem a körülöttünk kerengő árnyakról, s ha felhőtlenül boldog nem is, legalább elégedett lehettem.

A szerencse, úgy tűnt, mellénk szegődött. Egy véletlen folytán sikerült lakást bérelnünk. Környezetünk már-már több volt a vadregényesnél: kertünkben maga a háborítatlan őstermészet vett minket körül. Öreg ablakaink egy hajdani kőfejtő sziklafalára néztek, melyen a bányaművelés hegeit feledtetve cserjék és évelők telepedtek meg. Távolság elvadult almás szegélyezte az erdőt, villámsújtotta cseresznyefák meredeztek három feketefenyő társaságában. A tisztásokon vadváltók keresztezték egymást, időnként ösvénnyé szélesedtek, majd váratlanul eltűntek a magas fűben, amelyet nem kaszált senki. Fácánok, nyulak, südisznók paradicsoma volt ez a kert, melyet a füledt nyári melegek idején szelíden lengett be a kakukkfű fájdalmas, remegő illata.

Sehova nem vezető lépcsősorokat kutattunk fel az erdő avarában. Feljutottunk a közeli hegytetőre, ahol körül köre szökellve örökké fújt a szél. Odafönt hullámozott a selymes fütenger, mint fésű nyomán a derékig érő haj. Ostorménfa virágzott, a kosbor meg a som közt hatalmas nyalábokban nyílt az ánizs. Illatától részegítően hűvös lett a levegő, mint valami pincegádorban, bár a nyári délután rekkenő volt, és a virágzat kis fehér csillagocskái rezegni látszottak a hőségben. Szünet nélkül panaszkodott egy nyaktekercs. Ő, aki folyton mintha buborékfürtöket szüretelt volna víz alatti növények leveleiről, leheveredett a kakukkfűbe és beletemette az arcát abba az illatba, ami maga is olyan volt, mint a simogatás.

Nem akarok emlékezni erre. Nagy utat bejártam, mégse tudom a választ rá, mi hát akkor a házasság? Pedig én is azért indultam el, hogy megfeleljek a találós kérdésre, vagy fejemet vegyék. Úgy hallottam, kohóhoz szokták hasonlítani, melyben az összezártság heve ötvözzé olvaszt két, természeténél fogva ellentétes akaratot. Lehet, hogy így igaz. Amit én láttam, az a világ legcsábítóbb pokla volt. Ott az ember biztonságban éghetett, nem kellett attól tartania, hogy valami szabad szél széjjelhordja az üszköket. Ki-ki parázssá vált és elhamvadott.

Sztavropulosz megint elhallgatott. Kis időre a fedélzet visszasüppedt a történet előtti némaságba. A fogyatkozó hold fénye ezüstösen lebegett a hullámokon, most már a kajütök oldalán is cirmot vonva.

– Mondja, nem lenne nyugtalanító, ha az emberi arc egymásba ragadt álarcok összességéből állna, s miután ezeket lehámoztuk egymásról, nem ásítana ránk más, csak a tátongó sötétség? – kérdezte később. – Nem lenne nyugtalanító?

– De igen – feleltem megrendülten. Hirtelen elkápráztatott a szenvedés aureolája, amely vándorlása közben erre az emberre tapadt.

10

– Pedig éppen ez a helyzet! – vágta rá. Kegyetlenül elfintorodott. – Legkívül hordjuk az utcai, a társasági arcunkat, ezalatt a magánember elbűvölő rétege következik, végül az őszinte maszk, melynek gipsze rücskös a könnyektől. De mivel az őszinteség is póz, e mögött meg a feneketlen üresség vacog, melyben villámként lobbannak fel az ösztönök, és a menny zúgolódása harsog a tenger fölött. Odabent sosincs béke, az elemek harca nem lanyhul; ám előfordul, hogy egy cél, egy akarat megzabolázza a szelet, a tenger pedig előrerendíti a hajót, mely nélküle úszni se tudna. Ahhoz azonban, hogy más utazókkal össze ne ütközzünk, létszükség a navigálás tudománya – és ránk igen jellemző módon szeretjük a másikat olyan helyzetbe hozni, hogy az áramlatok közelebb sodorják hozzánk; ekkor megcsáklázzuk és kifosztjuk, majd sorsára hagyjuk. Választásunk mindössze annyi, hogy lehetünk gyilkosok vagy legyilkoltak. Egyszerre több előadáson is fellépünk, s felváltva játsszuk hol ezt, hol amazt a szerepet, ráadásul különböző végszavaktól; nem csoda, ha időnként valamelyikünk elhibázza; ekkor az illetővel szerepet cserélünk, és ha szerencsénk van, miénk az utolsó szó, mi döfhetjük le Caesart. Kést bele! Más szóval az ellenfél hibáiból élünk, ami mindig veszélyes, de a legveszedelmesebb annak, aki sorozatosan hibáz. És ezt a szálnalmas cécot úgy adjuk elő, hogy közben folyton magunkról fecsegünk, de egymás ürügyén.

A hold elért minket. Sugarai ráugrottak a nyugszékek karfájára, vonuló állatok módjára lelegelték róluk a homályt.

– Van a nők arcában valami, amit jobb híján romlottságnak szokás nevezni, noha legalább annyi tudatlan ártatlanság is keveredik bele. A férfit mindig piszkálta, mi lehet a kettősség mögött, és különböző kalandokba bocsátkozott, hogy a helyes választ kiderítse. Kezdetben volt tehát a kispolgári erkölcs, melyben a férj, ha legény volt a talpán, bordélyba vagy a más feleségéhez járt, de ez a társadalmat csak az asszony jóhíre szempontjából

érdekelte. Minden tett önmagában hordozza büntetését; ez a büntetés az asszonyi hűtlenség, mely azért lett fogalommá, hogy eleve indokolja a fenti tétel értelmében fogant megtorlást. Nagyjából ezek a játék főbb körvonalai. Dzsentrizálódásuk folytán egész néposztályok törődtek bele nyíltan a megváltoztathatatlanba, hogy ez már mindig így lesz; buzdító cikkekké bátorították egymást az édes életre, hisz öröklött és belénk csontosodott prűderiánk érzéken vacogott ekkora velős csont láttán.

Milyen megfontolások hátán próbáltam kilábalni ebből a hazug és felemás helyzetből? Mindenekelőtt minden baj forrásának a hazudozást tettem meg, a hiúságot, mely nem tűri az őszinte szót; ezt próbáltam száműzni a házasságunkból. Micsoda tetszelgés volt! Ma már látom, nem igazoltam mást, csak a közhelyet, hogy hibás kiindulásból nem születhet érvényes megoldás. Nem lehetünk boldogok, míg magunknak se valljuk be az igazat; s ha egyszer farkasszemmel néztünk a másikkal, akinek szintén testünk ad otthont, aligha érdemes többé a boldogságon merengni. A szellem szégyenkezik törpe vágyai láttán, melyeknek kedvét kéne keresnie holmi jó csiklándások fejében.

Hát igen. Elvi megállapodást akartam kötni, amely jó előre kijelöli a lehetséges rossz körvonalait, meghatározza elkerülhető és elkerülhetetlen pásztaíit. Az önértzet nevében, mely nem a megcsalást rettegi, hanem hogy ne tudjon róla, nehogy kinevessék a háta mögött, elfogadtam egy olyan házasság eszményét, amelyben az asszony egyenjogú, s nem kell titkolnia, mi több, elfojtania házasságtörő szenvedélyét. Mindezt az őszinteség nevében tettem, azért, hogy tiszteletben tartsam feleségem emberi gyengéit; az egyenleg becsületesnek tetszett, hiszen szabadsága fejében most már nyíltan szerepelhetett az én termékenyítő hajlandóságom is, mely azonban az engedély következtében sokat veszített varázsából. Ezenfelül az erényöv szerepét ebben a lélektani képletben annak a baráti őszinteségnek kellett volna betölteni, amire a kutya se kíváncsi, noha a másik kedvét talán elrontja. Végso menekvésnek pedig még mindig ott maradt a kölcsönös önmegtartóztatás, bár ez a nyílt házasság vívmányait már csak nyomokban tartalmazta, és veszedelmesen közel állt a konvencionális kapcsolathoz – azzal fenyegetett, hogy annyi fejtörés után is visszajutunk a hazugsághoz mint egyedüli békés megoldáshoz. Nem számoltam azonban avval, mi történik, ha egy romboló erőnek teret biztosítunk tetszetős ideológiával látjuk el.

Most hát ott tartottunk, hogy bíztattuk egymást, és mind a ketten azt reméltük, ezzel sikerül a másik örömet tönkretenni. Örömről beszélek, mert a kíváncsiság nevetve hajtja az embert a másik teste felé, és jól jegyezze meg, ez alól egyetlen nő sem kivétel. Legfeljebb a férfiak bízhatnak ekkora ostobaságban. Poligám hajlandóságunk a nagy titok, melyet nem bírunk szó nélkül elviselni; nosza, éljünk akkor poligám módon, mondtam merészen, és nem tudtam, hova vezet mindez, mekkora szerencsétlenséget zúdítok a fejemre. Az ilyen engedély ugyanis csak egy ideig tilt és zavar, s ha ez az idő lejár, olyan lesz, mint az ócska légyapapír, melyre szaporodni és nem meghalni járnak a legyek; minden természetessé válik, a másik beleegyezése már arra se jó, hogy hivatkozzon rá bármelyik szerződő fél. Ezenfelül sötét ló volt ebben a futamban Mara öntudatos éhsége, melyet egy tál étel aligha csillapíthatott. Aki koplalt, falni akar, s ha megfontolt, annál tovább nyújtja a jóllakás élvezetét, minél régebben várt a pillanatra, hogy a húsfazék közelébe kerüljön. Tudtam én, hogy nehezen fogom kívárni, míg visszatálal hozzám, hisz a mások megismerésében sok apró mozzanat van, melyeknek a kelleténél nagyobb fontosságot tulajdonít, miközben elidőzik rajtuk az ember. Mégis, mélyen és belátásom ellenére bíztam benne, hogy intő szavamra bármikor megelégszik a gyönyör kincseivel, hazahozza, amit szerzett, s mi a kettőnk hasznára fordítjuk majd tapasztalatait.

Ó, micsoda farizeus voltam! Milyen hamis okoskodás volt mindez! Bebeszéltem magamnak, hogy ugyanazt és ugyanúgy tapasztalja majd; erőltettem, túl akartam lenni a félelmen, hogy hamar utolérje a csömör, ami engem hozzá vezérelt; ugyanakkor végig tudtam, egy percre sem volt kétséges előttem, hogy bele fogok bukni ebbe az esztelen vállal-

kozásba. Talán azért is házasodtam meg, mert megérezttem, hogy ennek előbb vagy utóbb be kell következnie – a többi már csak mesterséges kábulat volt, önszuggesztíó, a rémület ajzószerere... Így próbáltam szabadulni attól a fenyegetéstől, hogy egy napon megunja a boldog családi életet, és széthull, összeroskad az egész kártyavár!

Hát sikerült. Elébe mentem a kihívásnak, én magam vertem szét az életemet, és higgye el, nincsen annál nagyobb büntetés, mint hogy az övét nem bírtam tönkretenni. Nincs gyötrőbb kárhozat, mint amit akkor él át az ember, ha álnokul jószágos a másikhöz, annak a dolga mégis jóra fordul. Ő természetesen hálás ilyenkor, nagylelkűnek és bábornak lát minket, megköszöni a szabadságát és él vele, mi pedig nem üvölthetünk fel, hogy nem ezt akartuk, nem zúzhatjuk ízzé minden tagját, nem tehetünk vele semmit! A helyzet vasmarokkal kényszerít, hogy képmutatóan tovább játsszunk, mert addigra már olyan nyomorultul egyedül vagyunk, hogy mindenáron – érti? bármi áron! – meg kell tartanunk a másikat. Ez a nyílt házasság lényege: a kifosztott, szemetes lélek, amelyből minden emberit kisöpörtek a gyilkos indulatok.

Igen, tetteink magukban hordozzák a büntetésüket. Az ember nemcsak talány, hanem a megoldás is, valami olyan katalizátor, amely feltétlenül mást hoz létre, mint ami a szándékunk volt vele, és ez a másvalami minden esetben veszélyes ránk nézve. Ezt tudomásul veszi, akinek a kezében elsült már a gyutacs; mindenki más ellenben addig ingerli a lehetetlent, addig csavargatja az orrát, könyököl az oldalába, míg az megunja, és szép óvatosan lerázza. Nem tapossa agyon. Csak levetkőzteti. A többi a hangyaszorgalmú társadalom dolga. Tudja, mit szoktak csinálni a meztelenekkel.

11

Mikor aztán láttam, hogy tehetetlen vergődésem korántsem egyedi eset, hanem számtalan pár küszködik ugyanezekkel a gondokkal, elhatároztam: ha török, ha szakad, utánajárok a dolognak. Megteszem a következő lépést, kiderítem, mi rejlik a féltékenység mögött. Hátha csak agyrém? De nem. Balsejtelmem, hogy viszonyunknak a másik nemhez szükségszerű velejárója ez a gyötrellem, beigazolódott.

Hallgasson ide: a tények megváltoztatásához nem volt elég erőm, de úgy okoskodtam, hogy ha csalás és megcsalás minden kapcsolatnak kikerülhetetlen következménye, akkor nem az emberekben, hanem a kapcsolatban, valahol az alkalmazkodás gyökereinél rághat a féreg: a házasulandók elsősorban áldozatai, s csak másodsorban okozói ennek a nemzedékről nemzedékre öröklődő balsorsnak. Igen ám, de hol a hiba? Abban nyilván ön is egyetért velem – egyet kell értenie –, hogy a huszadik század második felében még mindig a keresztény erkölcs határozta meg döntően azt, amit jellemnek nevezünk. Előítéleteinket, vágyainkat, gátlásainkat és indulatainkat, vagyis mindazt, amivel a másik nem felé fordulunk, ha nem is az előző társadalmi rendszer, de az előző kultúra hagyta örököül. Ahogyan mi vélekedünk az eszményi házasságról, lényegében ugyanazt az elképzelést vallotta a polgári meg a szocialista erkölcs is. Mindkettő ugyanazt az ideált kérte számon, természetesen bizonyos korszerűsítésekkel élve, melyek azonban főleg a nemkívánt gyermekáldásra korlátozódtak, s csak módszereikben voltak forradalmiak; egészében azonban a zsidókereszténységnek a tízparancsolatban és az evangéliumokban leszögezett értékrendszerét a modern társadalmak szinte változtatás nélkül veszik át, miután megfosztják vallási sallangjaitól. A kérdés tehát az, mit kíván az erkölcs a házasulandóktól?

Vegyük sorra, mondtam akkor magamnak. Elsősorban azt, hogy szeressék, vagy ha ez nem megy, legalább becsüljék egymást; aztán, hogy a kapcsolat legyen tartós, lehetőleg egy életre szóló; ha anyagi helyzetük megengedi – ez volt az egyetlen korszerű megszorítás – ne utasítsák vissza a gyermeket; s végül, hogy egymás mellett jóban-rosszban kitartsanak. És

melyek a társadalom feltételei? Nos, a társadalom ennél gyakorlatiasabb. Utánpótlásra van szüksége, mégpedig mindenáron, tehát sürgeti és elősegíti, avagy lebeszél róla és szabályozza, de mindenképpen megtermeli a népszaporulatot, a hűséggel, megbecsüléssel és egyéb kalapdíszekkel szemben pedig mindenekelőtt azt várja el, hogy ne zavarják emésztése nyugodt békéjét. Mint bármit, ami kóros elfajulások góciává fajulhat, az állam kész rendelkezni a hűséget meg a becsületet is. Micsoda feszültségeknek kellett felhalmozódnia ahhoz, hogy napjainkra a nő, ha nem is egyenrangúvá, de legalább egyenjogúvá küzdhetne fel magát? S ha jogaitól eleddig ugyanaz a gazdasági kényszer fosztotta meg, mellyel ura és parancsolója, a teremtés koronája már szépanyáit is pórázon tartotta, akkor a házastársi hűség fogalma merő anakronizmus, a családi ágy pedig méltán vált megalázások és megtorlások színterévé.

A nők álnok macskatermészetének bizonyítására gyakran szokás felhozni azt, hogy a legtöbb asszony a házasságban válik kikapóssá, tehát akkor, mikor a férfi már úgymond mindenét feláldozta érte, és törvény előtt kötelezte magát arra, hogy az ehhez szükséges anyagiakat előteremti. Eszerint, míg egyedül él, minden nő kínosan ügyel az erényesség látszatára, s csak akkor bújik ki belőle az ördög, ha már büntetlenül teheti.

Ne kérdezzük most, hogyan viselkednek azok a férfiak, akiket meg a szebbik nem tart ki, hogy akár csak egy szikrával is megbízhatóbb-e a hűségük. A legtöbb lány olyan körülmények között nő fel, hogy csak miután férjhez megy, kezdhet felszabadultabban viselkedni. Ha nem így lenne, nem érné a férjeket csalódás. Így viszont azok vádolják őket csalással, hálátlansággal és visszaéléssel, akik megfosztották a lehetőségtől, hogy alapvető emberi szükségleteit kielégítse, és ezért hálát, egyenességet és sugárzó harmóniát várnak cserébe.

Mi, akik nem mondtunk le a koronáról, valamennyien képmutatók vagyunk, olyasmit dicsérünk egymáson, amiről tudjuk, hogy rég leesett. Maradék méltóságunk védelmében tudomásul kéne vennünk, hogy nem a nők lopnak meg minket – mi, csaló férfiek lopjuk meg egymást, majd szemérmetlenül rájuk hárítjuk a büntetést, holott mi legalább annyira megérdemelnénk. Abszurd helyzet: a csábító ártatlan, az áldozat bűnös!

Milyen sötét, milyen nyakatekertén pártos szemléletre vall mindez! És mégis így van. Ezek a tények. Mert kérdelem én: ki hallott már olyat, hogy négy, öt, vagy tíz kocsmatöltelék nő valamelyik mellékutcában megerőszakoljon egy férfit a párja szemeláttára? Miféle elégtételt kap a megvert, meggyalázott préda a társadalomtól? Ellensúlyozza részvét a meg-rázkódtatást, lemoshatja bárminemű megbecsülés egy részeg huligánbanda mocskát? Ugyan.

Milyen aljasok vagyunk mi, talpig férfiak! Hiszen aki póruul járt, annak kell titkolni a szégyenét, s ehhez a törvény – mely lesújt a bűnösökre, de meghurcolja az ártatlanokat is – segítséget nyújt, mert cinkos diszkrétciót fogad. Pedig talán jobb volna világgá kürtölni, hogy ha ezek az érzelmi fogyatékosok pár év múlva kiszabadulnak, tiszta lappal kezdhetik újra az életüket, sőt hasonló életerejű utódokat nemzhetnek ugyanazon társadalom számára, melyet már velük kapcsolatban is elvakított a férfipártiak összetartása. A káröröm és a félrehúzódság, a sugdolózás meg a nyílt megjegyzések csak az áldozatot sértik, ha kitudódik, mi történt. A tettes potenciája pávatollával ékeskedő fenegyerek, akit a hímvessző előjogait kényesen óvó férfitársadalom mindig is bizonyos elnézéssel kezelt és kezel.

Igen, megalázások és megtorlások: ez a két zár egyazon kulcsra jár, a kulcs neve pedig féltékenység. Ez, meg a halálfélelem egy töről fakad, ez igazgatja életünket. Mindkettőnek ott van a mélyén a helyettesíthetőségtől való félelem; szeretnénk pótolhatatlannak hinni magunkat, miközben az élet napról napra bizonyítja, hogy nem vagyunk azok. És ezt mindenki az ember tragédiájának érzi, holott az igazi tragédia ellentmondásos természetünkben rejlik.

A feleségem természetében lezajló finom, alig nyomon követhető változásokból arra következtettem, hogy van valakije; időközben alighanem bekövetkezett a legrosszabb, amire számíthattam. Először is, más lett a nevetése: már nem olyan felszabadultan csengett, mint korábban, hanem ördögi diadalt véltem kihallani belőle. Ha váratlanul tört ki rajta, úgy, hogy előtte nem láthattam az arcát, olyan felzaklatóan hatott rám, akár egy hárfafutam. Ilyenkor súlyos próbatételnek bizonyult megőriznem nyugalمامat.

Másrészt régebben mindig úgy járt-kelt, mintha karót nyelt volna. Most tartása veszített feszességéből, lágyabb, elomlóbb, ám lomposabb is lett – egyszóval egy vérforralóan új Mara állt előttem. Semmi köze nem volt ahhoz, akitől előjogaim révén kicsikarhattam az engem megillető élvezeteket, ha kibírom, hogy azért kíváncsabb mindenki másnál, mert nem én tettem azzá. Ráadásul az akkori divat is mintha ellenem esküdött volna: könnyű, áttetsző anyagok redőzték körül a testét, s már nem is sejtették, hanem megdöbbenő élességgel tárták a világ mohó szeme elé féltve őrzött kincsemet, idomai szépségét. Egyik napról a másikra osztoznom kellett azon, amiről azt hittem, egyedüli birtokosa vagyok; elvette tőlem, ami addig csak az enyém volt, s egy részét odaadta az arc nélküli ismeretlennek, a másikat pedig a nemkülönben arc nélküli tömegnek. Gyalázatos érzés, mondhatom! Az ember hiába tudja, hogy keze-lába ép, úgy érzi, a legfontosabbat vették tőle el, a magabiztosságot.

Ámulattal és undorral láttam, hogy a női szépség: páncél, és hogy a nők csalhatatlanul tudják ezt. Figyelje meg, sosem a támadástól félnek, hanem hogy nem lesz, aki megvédje őket. Az egész hitvány komédia akkor lepleződik le, mikor kiderül, hogy az erény védelmezője ugyanazt a jutalmat szeretné megkaparintani, mint a támadó, csak más eszközökkel.

Mara egész lényé átalakult tehát, de nem virított ki – ez a közhely nem lenne helyénvaló vele kapcsolatban. Ő ugyanis akkor már régóta bontogatta a szirmait. Inkább olyan fához hasonlíthatnám, amelyre végre rámosolygott az olyannyira áhított napfény. Hiúságom megkapta a kegyelemdöfést, hisz az átalakulás gyümölcsei nem tőlem származtak, és nem is nekem érlelte őket. Miért is vonnám el a figyelmét a kettőnk meztelenségéről? Ha megőriztem volna hidegvéremet, szeszéllyé fokozhattam volna le torkoskodó kedvét, hisz akkor még ő is hajlott rá, hogy így tekintse. Ebből a szeszélyből könnyebben ki tudta volna bárki gyógyítani, mint abból a meggyőződésből, amivé a gyöngesége lett.

Ilyeneket mondogattam magamnak: „De mi az igazság? Miért hallgatsz róla, miért mondd ki a nevét mégis, magadtól nyilván fel, mint az érett szilva húsa, melyben ma ő, holnap másvalaki a mag? Miért kínozol, és én miért nyugszom bele; mért tűröd el, és miért szeretlek érte? Hátadat a falnak veted, mintha lehetne még bármiféle jelentősége támadásnak vagy védekezésnek. Te minden porcikáddal azt készültél elhíttetni, hogy hajamba tűró kezéd: a megoldás, vállamba mélyesztett fogad: maga a holtomiglan. És ha megmondom a király nevét? Ne próbálj meg átvágni! Neked van valakid, nekem meg nincs, ennyi az egész. Ámde ha lépni akarsz, én meg elábrándoztam, mert azt hitted, eljött az időd, én pedig megszokásból úgyis mindent megbocsátok, te keresztbetesz a szalmaszálat, és akkor én lecsapok. Nevetséges lesz.”

Nem szaporítom a szót. Fölösleges beszámolnom azokról az időkről. Nehéz helyzetben voltunk mind a ketten: ő, mert tapintattal tűrte vergődésemet, s én, mert kiszolgáltatott helyzetem azt parancsolta, hogy teljesítsem férji kötelességemet, amit ő nem éppen elutasítólag fogadott. Egyenlőtlen viadal volt, mivel nem ismertem ellenfelemet, pusztán árnyakkal hadakoztam; az egyetlen, aki összehasonlítást tehetett, Mara volt, ő azonban – szokása szerint – csak mosolygott és hallgatott. Így persze még nehezebb volt olyan felejthetetlen alakítást nyújtanom, ami egyébként is meghaladta képességeimet. Szó szerint fogcsikorgatva szeretkeztünk: amit addig soha nem csináltunk, most nekidühödve haraptuk, martuk, ütöttük

egymást, akár a csimpánzok... És már felcsillant, igen, hazudnék, ha letagadnám, addigra már látszott a megoldás: az undorító, az egyetlen.

Tudtam, hogy hamarosan a célegyenesbe érünk. Nemsokára kezdődik az igazi versengés érte, és úgy szomjaztam a megváltásra, mint még soha.

13

Akkor már máshonnan is figyelmeztető jelek érkeztek.

Ebben az időszakban kezdtem újra álmodni. Tulajdonképpen egy régi sorozat folytatódott ezzel: ködös gyermekkoromból és a szülői házból ma sem emlékszem másra, csak hogy akkoriban rendkívül színes kaleidoszkópjában éltem álmoknak és valóságnak. Serdülőkoromra a látomások annak rendje és módja szerint megfakultak, és az életemben megjelenő sejtelem borongós bevonatot képezett rajtuk. Furcsa, tompa fél-színeket kezdtem látni, amilyen a se nem szürke, se nem barna fahaj. Végül, iskolaéveim után nyomasztóan pontos, fekete-fehér pergőképek tettek tönkre éjszakáimat – gyorsan, sokat és hevesen képzelődtem, a neorealista mozi az ébrenlét határain túlra is elkísért. Máig se tudom például, mit jelenthetett, mikor egyszer egy betonlapokkal kirakott térség közepén találtam magam a pusztán? Emlékművet avató tömeg állt körülöttem. A megnyitó után a síri csendben elkezdtem felcsákányozni a kőlapokat, s alattuk csatornát találtam; medrében feketén futott az emlékmű tövéből fakadó forrás vize... Aztán jöttek a házasságok.

Az egyik ilyen élmény különösen élénken él az emlékezetemben: azt álmodtam, hogy a tízéves érettségi találkozóján vettünk részt.

*

Beléptem a fürdőterembe. Balra az első kádban a feleségem ült. A derengésben melle úgy úszott a vízen, mint két telt pici bója. Szappanozta magát. Vele szemben, a kád másik végében egy fiatalember ült, és szemlátomást igyekezett rávenni valamire. Feleségem elutasítóan viselkedett a fiatalemberrel, maga a tény azonban, hogy közös fürdővízben találom őket, ráadásul Marán nyoma sincs a megbotránkozásnak, hallatlanul felpaprikázott, egyben dermesztő félelemmel töltött el. Hogyan fog majd úgy felállni, hogy a többiek ne lássák a testét? Vagy ebben az osztályban ez így szokás, csupán én vagyok ostobán maradi? Netalán nem tűnt fel, mennyire mások az elveink? Mara halkán, szigorúan beszélt; ugyanakkor lassúbbodó mozdulataiból tartózkodó érdeklődést olvastam ki, amely mögött felsejlett a kíváncsiság. Úgy viselkedtek, mintha nem kádban, hanem iskolapadban ülnének; mintha pad volna a díszlet és iskolaköpeny a jelmez. Nem bírtam tovább.

Beléptem a következő kádba, a fiatalember háta mögé. A víz lábikráimig ért. – Mi a terved, mit csinálunk reggeli után, Mara? – kérdeztem sürgetőleg, mint aki nem várhat; és úgy is volt.

Nem rökönödött meg. Semmiféle izgalom nem látszott rajta, és ez éppannyira lehetett a lekicsinylés jele, mint a legteljesebb, a test árulásait is túlélő szövetség izzó nyugalma. A fiatalember azonban felállt, zavartalanul kísértelt a teremből, csak a bukóablakon keresztül mutatta, mekkora és milyen jellegű szívességet tehetek neki. Kérdőn tekintettem vágyam titokzatos tárgyára.

Hirtelen felállt, egy mozdulattal kilépett a betonra. Curgott róla a szappanos víz. – Vigyázz – szólt rám. – Itt sietni kell! – Azzal két lépéssel kint termett a teremből. Csend támadt; az üres helyiségben nehézkesen gomolygott a gőz.

*

Ilyen, és ehhez hasonló lidércnyomások telepedtek idegeimre, ha pár órára a díványon kötöttem ki, hogy aludjak valamicskét. Ezek vezettek oda, hogy a döntő pillanatban, mintha a nagy vizsga tette volna, melyre oly sokáig készültem, száz százalékosan csődöt mondtam. De nem bujkál-e az emberben valamiféle baljós előérzet, kérdezi ön? Nem. Ha valaki olyan konok elszántsággal munkálkodik tulajdon romlásán, ahogy én, akkor az illetőnek komoly bűntudata van, hisz az irracionalításban, menekülne, de már nem létezhet a büntetése nélkül sem, s egy idő múlva minden olyan gondolat magától elhal benne, ami nem függ össze ezzel a titkos céllal. Az akarat, ez a sátán, mielőtt észbe kaphattam volna, belőlem is pojácát csinált, s kiölte szívemből mindazt a szálnalmat, ami az önpusztító kezéből időnként kiüti a pisztolyt. De legalább őt kíméltem volna!

Odaát sorsomat illetően nem voltak kétségeim, emitt azonban annál több, s ezt álmaim visszatértéből észrevehettem volna. Ébren még harcoltam, mikor a csupasz villanykörte alatt kavargó gőzben már letettem a fegyvert: nem mentem utánuk.

14

Egy napon Mara testén kiütések jelentek meg, melyek nem akartak elmúlni, és bársonyos bőrébe pici hegeket martak. Nekem így, himlőhelyesen is istennőm volt: az idő hatalmával dacoló márványszoborra emlékeztetett. Ő azonban nem akarta elveszíteni a szépségét. Foggal-körömmel küzdött, a rezorcinos alkoholtól a lehangzatosabb összetételű bőrápoló krémekig mindent kipróbált magán, mondanom se kell, sikertelenül. Végül lement a körzeti orvoshoz, aki arra a talányos következtetésre jutott, hogy valamiféle belső egyensúly bomlott meg benne; beutalta a János kórházba, és magától értetődően elküldte a nőgyógyászhoz. Minderről semmit sem tudtam, mivel a körzeti rendelőből egyenest a kórházba sietett. Elég későn ért haza.

– Mi újság? – kérdeztem nyugtalanul, mikor végre betoppant. – Aggódtam már. Tudod, hány óra? Mindjárt nyolc. Kérsz egy teát? Mit mondott az orvos?

– Kérek – bugyogta Mara rosszkedvű nevetéssel. – Azt mondta, változtassak munkát, változtassak férjet, tudom is én...

Fanyalogva fogadtam az aranyköpést. Eszerint még mindig idilli párnak látszunk? Még kevésbé tetszett, hogy Mara ezen nevet. Csak most vettem észre, mennyire feldúlt.

– De hát mi történt, az isten szerelmére? – ismételtem. Éreztem, hogy elvörösödök dühömben. – Nem is tudtam, hogy ilyen szellemes körzetünk van!

– Ezt nem a körzeti találta ki. – Valamelyest lecsillapodott. Ledobta a kabátját az ágyra, citromot nyomott a teájába. – Nem mondtam? A nőgyógyászatra is el kellett mennem a Jánosba. Szerencse, hogy kevesen voltak, különben most is ott ülnék még.

Növekvő tiltakozást éreztem agyam felé tolni, mely kirobbanásra készen bolyongott a vigasztalás tévútjain. Egy szempillantás alatt fölfogtam, hogy lám, hiába igyekeztem minden eshetőségre felkészülni, valamit kifelejtettem, ami vesztünkbe vezet. Régóta tartottam ettől, s most bekövetkezett – egy jóakaratomnál erősebb ürügy furakodott közénk, kibillentett egyensúlyomból, én pedig elvágódtam a síkos hegyoldalon.

Attól a perctől fogva egyre gyorsabban száguldottam kényszerpályámon lefelé, irtózatosságnak reménykedve, amely felrepít és sorsomra hagy. Igen, elmulasztottam, hogy felkészüljek a világ legtermészetesebb apróságára: míg nők lesznek, nemük is lesz, amivel az orvoshoz fordulnak. Még megpróbáltam, hogy szemhunyasnyi idő alatt megbarátkozzak a maga etikája szerint viruló orvostársadalom gondolatával, de már elkéstem vele. Ez a szimatoló gyanú olyan volt, mint egy kérdőív, melyre csak igennel vagy nemmel lehet

válaszolni, s ez a veszedelmes kérdés-kupac, melyet eddig nem jutott eszembe átvizsgálni, most belobbant a kazánban és feszíteni kezdte a csöveket.

A végzet nyomása végigfutott ereimen. Emlékszem, megnéztem a karórát: nyolc óra múlt öt perccel. Egyelőre azt sem tudtam, honnan szól ez a kihívó nevetés, milyen világrengető kacajjá dagad majd, csak kapkodtam a fejem. Annyit éreztem, hogy ez így nem mehet tovább.

– Te is elég sápadtnak látszol – jegyezte meg Mara. Erőltetetten fölnevettem; úgy hangzott, mint egy puskalövés. Felkapta a fejét, résnyire szűkült szemmel bámult rám.

15

Házasságunk utolsó évében korán tavaszodott. A cseplezsmeggy már márciusban meghozta első rügyeit, és a fakó fűtorzsokon mintha zöld derengés borzongott volna. A téli omlásokból szanaszét gördült kövek apránként bemohosodtak, a nedvesbarna fatörzseken pedig rózsaszín máz kezdett tündökölni, mintha rájuk csurgott volna. De nemcsak a törzsekre, a sziklákra meg a vadszőlőre is rákérgesedett a pirkadat fénye. Rendszerint a madarak dalára ébredtünk. Félálomban testünk, mely még az öntudat mezsgyéin túl bóklászott, megkereste egymást. Ez volt a nap legszebb szaka. Később még egyet szundítottunk a friss hajnali levegőn, ami elejét vette, hogy a kielégüléstől rosszkedvűen, bal lábbal keljek. Korán kikászálódunk az ágyból, a kádba vittük egymásnak a kávé, és néha együtt reggeliztünk. Csupa jelentéktelen semmiség, de a fiziológiánk felelős mindenért. Utólag például azt hiszem, ha több kávé ittam volna, talán úrrá lehettem volna a fejleményeken.

Mara ekkortájt már egy ideje mondogatta, hogy nem érzi jól magát az iskolában, ahol dolgozott. Panaszkodott, mennyire nem jön ki a munkatársaival, untatja, amivel megbízzák, és hogy nem hajlandó napi nyolc órát egy piszkos barakkban tölteni. – Végére is nyelveket beszélek, érdekes életet akarok élni! – hajtogatta. Azt például letagadta, illetve szóba sem hozta, hogy felajánlották neki: tanuljon tovább. Igaz, az ő helyében én sem mentem volna vissza a főiskolára; még mindig túlságosan mutatós volt ahhoz, hogy önuralmára alapozza az életét. Kísérleteim, hogy jobb belátásra bírjam, rendre kudarcot vallottak, vitáink során is csak kerülgettük a kását. Egy nap tehát elhatározta, és végére járt a dolognak. Szabadságot vett ki, s estére azzal jött haza, hogy felmondása után az IBUSZ-hoz megy idegenvezetőnek.

Sejtettem, hogy ez még neki sem mehetett ilyen egyszerűen, vagyis ezt a napot hosszas barátkozások, ügyes célzások és felkínálkozások előzhették meg. Ezek a hadműveletek az orrom előtt, noha értesülesem forrásaitól mindenesetre távol estek meg. Úgynevezett hűségében viszont egyelőre nem volt okom kételkedni; részint tudta jól, hogy ha már a portással lefekszik, az igazgatóhoz be se jut, másrészt egyelőre maga előtt is titkolta, hogy szabadulni kíván tőlem. Ez az új foglalkozás, nehezen félremagyarázható bizonyítékát adta önállósulási törekvéseinek, amiért azzal próbált öntudatlanul kárpótolni, hogy másokkal szemben fokozottan ügyelt a barátságos, ám elutasító viselkedésre. A sejtelem azonban nem alszik el egykönnyen – semmivel sem tudtam többet a lényegről, mint korábban, viszont feltűnt, hogy a szokottnál is jobban uralkodik magán. Növekvő önállósága ingerlékennyé tett, s ebben az időben mindenben találtam kivetnivalót. Mindketten tudtuk, hogy csak azzal az ürüggyel hagyhat el, ha kiállhatatlanul viselkedek vele; mégsem volt más választásom, mint hogy úton-útfélen belékösse, és megbüntessem azért, mert ez nem tetszik neki.

Egyik alkalommal például, mikor hazaértem, azzal foglalatoskodott, hogy a tükör előtt ült, és az arcát nyomkodta. Ez már azután lett szokása, hogy – akár az orvos mesterkedéseinek, akár a tavasz mindent lebíró erejének köszönhetően – a pattanásai szép lassan elmúltak. Fején az ilyen alkalmakkor elmaradhatatlan törülköző-turbán.

Bőrén piros foltokkal, jókedvűen lépett felém. Legyőztem viszolygásomat, megcsókoltam, és az este békésen indult: közös erővel szapultuk a drágulást, az ismerősünk kőművesét, meg a torkos macskát. Aztán megígérte, hogy inget varr nekem, de ő is leült egy kicsit olvasni. Egyszerre hallottam, hogy felkel, kisétál, behoz valamit, az éjjeliszekrényre teszi. Hanyatt dőlt az ágyon, majd mosolyogva megkért, hogy kenjem be az arcát.

Felkeltem, morogva letettem a könyvet, amelybe addigra nagyon belefeledkeztem.

– Bölcs mondás, hogy az asszony intézze a szépítkezést ura tudta nélkül, ne a szemeláttára! – jegyeztem meg epésen. Ekkor megpillantottam a kistányért.

Sárgarépapép volt rajta, benne néhány szétázott vattacsomó. És ezt kenjem az arcára, ezzel fog itt lapítani nekem, ebbe kell belenyúlnom! Leírhatatlan émelygés fogott el. Történetesen épp aznap láttam két iszapfürdőző nő fényképét, akiknek csak a szeme fehérje villogott át egyik kádból a másikba; ami látszott belőlük, azok a szurkosan aranyló, legömbölyített, lenagyolt formák csak még gusztustalanabb fertővé változtatták a szépségszalont. Mintha ürülékben fetrengtek volna.

Valószínű tehát, hogy az a kép is hozzájárult zaklatott állapotomhoz. Felvettem a pépet, nem bírtam eldönteni, megtegyem-e, amire kér, vagy vágjam a falhoz azt az átkozott répát. A kezem reszketni kezdett, s én egyszerre úgy éreztem, hogy egyikre se vagyok képes.

– Az isten verjen meg, ha rád kenem ezt a kulimászt! – fakadtam ki. – Az isten verjen meg, ha belenyúlok!

– Jó, jó, tedd le. Nem kell, megcsinálom, rendben van – felelte gyorsan. Felpattant és kikapta a kezemből a tányért.

Feldúltan ültem vissza olvasni. A betűk táncoltak a szemem előtt. Ő a hintaszékbe telepedett, az akvárium elé, és a víz zöld derengése ellenére is jól kivehettem arcán a nyomkodás vörös foltjait. Semmiségekről beszélgettünk. Órák múlva arra riadtam fel, hogy még mindig ott ül, és a vizet nézi. Azt mondta, nincs jó kedve. Azt tanácsoltam, varrjon nekem inget, ha már megígérte. Hosszan bámult rám, mintha nem is az akvárium, hanem egy üvegfal állna közöttünk, amelyen nem hatol át a hang. Utána napokig nem szóltunk egymáshoz.

16

A kenyértörésre is mód nyílt hamarosan. Új munkája ugyanis temérdek ismeretsséggel halmozta el. Észrevétlenül és akaratom ellenére társaságba kezdtünk járni, ahol vigyáznom kellett rá, hogy ellentéteinkről senki ne szerezhesen tudomást. Némi elégtétellel figyeltem az ügyetlen kezdőket, akik mellőlem próbálták ellopni Marát. Természetesen nem vette őket komolyan; egy ideig hagyta, hadd produkálják magukat, hátha tudnak valami érdekeset, utána pedig, ha már jól begerjedtek, lerázta mindet. Ugyanakkor titokban szórakoztathatta mindez, s legalább olyan figyelemmel mustrálgatta az újabb meg újabb pályázókat, ahogy én. Azt se volt nehéz kitalálni, vajon gyanúm elaltatására rendezi-e ezeket a hitvesi hűség-demonstrációkat, mintegy biztatásképp azokra az időkre, mikor elutazik az első csoporttal. Egy hétre, kettőre? Nyíltan értesemre adta, s minden korábbinál vadabbul, hogy a magam érdekében jobb, ha becsukom a fél szemem, vagy akár mind a kettőt.

Elnéztem őt, mikor nem ügyelt rám: a fürkésző figyelem most már nem hunyt ki a tekintetéből. Úgy lépett arra az istenverte földre, amit a belvárosi krém sarka tapos, mint az érzéki szüzesség maga, mint egy felfedező, aki azt hiszi, elkerülheti sorsát! Közben mind a ketten tudtuk, hogy uralkodni akar, és ehhez udvartartásra van szüksége.

Elhatároztam, hogy még egy esélyt adok magamnak: sikeres leszek. Ez volt az utolsó szalmaszál.

*

Ebből az elhatározásból egy különös epizód született, melyet szintén nem hallgathatok el. Hogy folytassam, megacéloztam erőmet, önuralmamot összeszedve kezdtem dolgozni az elvesztett becsület visszaszerzésén. Mara meglepetve tapasztalta, hogy újra küzdök, még hozzá kitűnően, noha összeszorított fogakkal. Látszólag ismét a régi lettem, lekezeltem őt, bármennyire is berzenkedett emiatt. Többet adtam magamra, mint azelőtt, egy időre leszoktam arról is, hogy a körmömet rághjam, s bárkivel álltam szóba, igyekeztem udvariasan és nyugodtan viselkedni. Ez bosszantotta; büszkesége fellázadt, s a kettőnk vetélkedéséből olyan feszültség kezdett sugározni, amit a kívülállók is megéreztek.

Egy ízben megint a vendégeskedés, ez az újsütetű kötelesség szólított el hazulról. Türtőztettem savanyú kedvemet, unalmat erőltettem magamra, sőt szokásom ellenére azt sem tettem szóvá, mikor Mara pontosan húsz perccel azután kelt fel a tükör elől, hogy a taxis feldudált. Helyette a türelmetlen sofőrt nyugtatgattam, bekaptam egy Seduxent – minden a legnagyobb rendben! Ő viszont szemrebbenés nélkül tovább tökéletesítette szemhéja sarkában azt a kékeslila árnyat, amely megjelenését távolian előkelővé tette, majd elégedetlenül felpattant, mondván: mindenünnen mindig elkészünk.

Különös emberek kószálnak a pesti éjszakában. Csak várnia nem szabad tőlük semmit. Soha ne készüljön a velük való találkozásra, akkor jönnek maguktól. Egyszer csak azon veszi magát észre, hogy a karja közé futottak.

Ezen az estén a nyuszt-asszonyhoz és férjéhez voltunk hivatalosak. A nej az ajtóban fogadott minket; arcán az „enyém” öntudata és a kielégülés kielégülésétől kölcsönvett kifejezés. Szobrász volt az istenadta, ráadásul eléggé felkapott, a párja meg festő; nem is egészen tehetségtelen, állapítottam meg valamelyest enyhülő bosszúsággal, mikor beléptünk a hallba. Mindazonáltal mind a ketten szemlátomást olyan dolgokat szerettek megörökíteni, amit a legtöbb ember csak elhajt magától, mint a dongót. Nem volt a műveikben méltóság, ha érti, mire gondolok. Különben nem azért neveztem el így már az első percben, mert hosszúkás, orra felé keskenyedő feje, apró gombszeme állandóan valami ragadozó szenvedélytől sugárzott, hanem mert egész lényéből áradt az elemi erő, az agyonverhetetlen, szívós alpariság.

A műteremlakás egyébként finom és mértéktartó ízléssel volt berendezve. Az a fajta észrevétlen pompa uralkodott benne, melyet csak akkor fedezünk fel, ha kilépünk belőle. Ahogy a legelőn nem lehet meghatározni, meddig terjed egyik vagy másik kóró birodalma, itt se tudhatta pontosan a látogató, meddig nyúlik az ő kedvéért leterített szőnyegsétány, honnantól lép a senki földjére. Torzók és befejezetlen képek terelgették a magamfajta kíváncsiskodókat, akik elindultak, hogy birtokukba vegyék a lakást. Kénsárga és bíborcsíkos huzat feszült a kanapék ingerlően domborodó farpárnáin, s a puhán enervált felületek közül szinte elővilágított a gipsz rücskös fehérsége, ha a hangulatlámpák fénye egy-egy félig kész dombormű likacsos felszínét súrolta. Hamarosan, és szívből hiszem, nem véletlenül, a lemezjátszóra került Darvas Iván egy régi dala, Mara pedig, akinek kedvence volt ez a Szimonov nevű költő – vagy csak ez a verse? – azonnal lehunyta a szemét, magáról megfeledkezve, ábrándosan dúdolta a lemezzel: »Várj rám, s én megjövök...« Széttárta a karját, csukott szemmel keringeni kezdett az ígélet ütemére. Mindenki gyönyörködve nézte, amint haja kibomlik, akár a sátor, s lomhán úszik utána, mindössze engem érintett furcsán, majdhogynem kínosan a kitárulkozása. Miért is nem bírom eltanulni tőle, vagy legalább elvenni ezt az elhagyatkozást! Az egyszerisége, a természetessége csak az övé...

Pillanatok alatt megittam a magamét, mégis: ez az érzés velem maradt, nem hagyott el többé. Mara ügyet sem vetett rám, én pedig akármerre néztem, elődomborodó alma-farok, megmintázott hátcsigolyák között találtam magam. Női hátak tövében. „Vajon ki tesz szívességet kinek?” – ötlött fel bennem bosszúsán a kérdés. – „Aki az ágyékát odatartja, vagy aki gipszbe önti?”

Lomhán feltápászkodtam megfigyelőhelyemről, felmarkoltam néhány szendvicset, azzal behúzódtam a sarokba. Senki nem jött oda hozzám. „Így küzdenek a halhatatlanságért?”

Hiúság a belépőjegy, szemérmertlenség az előfeltétele?” Szégyelltem avított nézeteimet. „Nem, ma nem vagy felszabadultan beszédes...”

Vendéglátóimat már nem perzselte a nemiség. Engem annál inkább. Titokban ámulattal figyeltem a festő három lányát („Háromszorosan elvált agglegény vagyok!” – harsogta már az ajtóból az ebben a státuszban kötelező szellemességgel): a legkisebb tipikus érzéki szöszi, bár még alig múlt nyolc éves; a középső vagy négyvel több, komoly képű, már bimbózó, helyes kis barna, a legnagyobb pedig kész nagylány – Szindbád oldalára képzelte volna korcsolyásan az ember.

Elnéztem őket. Íme, a nőiség három különböző ígérete, három pompás virág az emberiség legrégibb fájáról! „Mara persze erre is a magáét fűjné, hogy én egészen más jelrendszerben élek, más törvények szerint szabódok. De hogy lehet más, ami ugyanaz? A kettő végtére mégiscsak közös, mindössze én vagyok alkalmatlan erre a közösségre, amelyet pártolnom és terjesztenem – éppen nekem! – szívbeli kötelességem volna. Én mégis itt ülök, és habozok tenni a dolgom. Igen, eldugult kapilláris, az lettél, fiacskám...”

Elégedetlenül jöttem rá, hogy aznap én már nem is leszek jó vendég. A bűntudat semmivé foszlott, kínzó türelmetlenségnek adva át a helyét. Kívántam, hogy történjék végre valami, bármi áron – ha kell, akár izgágáskodás árán! Azt akartam, hogy szűnjön végre ez az irtózatosszerű feszültség, melyet az elmúlt hónapok halmoztak föl bennem. Már csak az alkalmat kerestem, hogy beleköthessek valakibe, az pedig nem sokáig váratott magára.

*

Mara ezalatt a maga útját járta. Tudnia kell, mióta megint együtt jártunk vendégségbe, az volt a megállapodás köztünk, hogy mind a ketten külön szórakozunk. „Nem azért jövünk el hazulról, hogy egymással beszélgessünk – azt megtehetjük otthon is –, hanem hogy új ismeretségeket kössünk, új barátokra tegyünk szert, nincs igazam?” – találta újfent fején a szeget. Mit tehettem? Helyeseltem. Az ember eltervez valamit, azután megvalósítja. Mi más ez, ha nem a legkirívóbb gyöngesség maga?

Az estély derekán járhattunk. Ekkor történt, hogy a társaságban olyasfajta forrongás indult meg, mint a halastóban, ha etetéskor befordítják a vízbe a trágyát. A pezsgés a nőkön látszott meg előbb, akik birkaraj módjára közelebb húzódtak egymáshoz, fejüket összedugták, majd egyfelé kezdtek tekingetni. Hajlakkjuk illata elkeveredett a hónaljukéval. Rövid sutyorgás után arcukra kellemes mosoly ült ki. Férjuraik beretvált pofazacskóján is szívélyesség olvadozott: derekukat kihúzták, s míg valamennyien kissé már meszesedő nyakcsigolyával bólogattak a bejárati ajtó felé, gondosan kerülték egymás tekintetét. Egyszerre dühítő módon megint csak hátaik vettek körül, csupa napraforgóként bókoló, hájas szibarita-hát, olyanoké, akik – istenemre! – összetévesztik a bevonulást az eljövettel.

Még mélyebben süppedtem karosszékembe. Elhatároztam, bárki érkezzék, ha mindjárt miniszter is az illető, én akkor sem fogok felállni. Hogyisne! Tartsanak inkább bugrisnak: az vagyok én, vadparaszt. Pillantásommal Marát kerestem, vajon rajta is ezt az ellenszenves átalakulást tapasztalom-e? Végül ráakadtam – egy oszlopnak támaszkodva álldogált a terem túloldalán. Ajkába harapott, szeme résnyire szűkült: úgy tűnt, megint olyasvalamit lát, amit én nem. Ismerős volt valahonnan, és most már egyáltalán nem tetszett a várakozása, ez a behódolás szolgai módon a közhangulatnak, s még kevésbé a ma este különösen élénk színekben pompázó idegensége.

A fejek erdeje ekkor hullámozni kezdett. Izgatott suttogások futottak végig a hölgykoszorún. A valaki előtt, akit karnevál hercegeként kísért a nyomában járó felszabadult zsivaj és kacagás, kettévált a tömeg. Szálfatermetű, tiszteletet parancsoló külsejű férfit pillantottam meg, ahogy lassan közelgett az alázatosságig boldog házigazda kíséretében. Mint Gulliver egyik szigetről a másikra, ő is csoporttól csoportig lépett az asztal mentén sorfalat álló párok

közt. Mindegyiküknél elejtett egy-két bókot, szerencsekívánatot, de egyszer sem viszonzta a mosolyukat, legfeljebb a szája sarkában ülő önelégült ránc rándult meg néha udvariasság gyanánt. A nők egy részének kezét csókolt, az újonnan bemutatottaknak azonban mindössze a kezét nyújtotta, miközben mélyen, elbűvölően a szemükbe nézett. Hatalmas, erősen puffadt keze volt, melyet dús fekete szőrzet borított a tenyerélen, valóságos medvemancs, és – ezzel kiáltó ellentétben – csodálatosan finom, hosszú ujjai. Tésztafehér bőrének egészségtelen sápadtságától élesen elütött gyűrűi csillogása: a vastag aranykarikáé, meg mutatóujján egy metszett pecsétgyűrűé, melynek cirádáiba beleolvadt a bíbor viasz. Kitűnő öltönyén látszott, hogy valódi franciabársonyból való.

Már az utolsók felett tartott szemlét, mikor összeakadt a pillantásunk. Ott a sarokban is éreztem, miként zsibbaszt el tarkómtól sarkamig az erős szempár – nem bírtam szabadulni ettől az okos, behízelt, jóságos nézéstől, melyhez ott a szájugában az a keserű ránc társult. Ugyanakkor tapasztaltam, hogy őt is fogva tartja nem túlságosan elragadtatott tekintetem. Pedig iszonyúan imponált, ahogy határozott léptekkel megindult felém, sarkában az üdvözlően loholó, szünet nélkül fecsegő házigazdával! Gyönyörű volt, valóságos óriás, s éppen ezért bolondul kívántam, hogy leköphessem, ha nem őt, magamat legalább. Önkéntelenül felpattantam, összeütöttem a bokámat.

– Sztavropulosz.

– Menotti. Örvendek a szerencsének.

Képzelterhet! Milyen megalázó volt! Irtózatos! Már ment is, mint egy jelenés, mint aki erre az estére letudta minden kötelezettségét. Ám ekkor megpillantotta Marát, aki még mindig az asztal túlfelén, az oszlopnak támaszkodva várakozott. Ő is egyedül volt, és csodaszép. Az óriás arca önkéntelenül megvonaglott, elfeketedett.

Szemhunyasnyi idő telt el, máris visszanyerte önuralmát. Nem úgy én, aki még mindig szédelegtem a dühödt becsvágytól. Miért én nyújtottam kezét, mondtam meg a nevemet elsőnek? Valósággal epét fakasztott bennem, mikor észrevettem, hogy szeretnék Marához rohanni, felkapni őt, elhurcolni innen, mintha sosem lettünk volna itt. Sündörögjek a nyomukban, mint egy kisdiák? Vagy tűrjem a szégyent, amit a pillanat hoz rám? Hisz mindenki érteni fogja!

A nők már eddig is sanda oldallpillantásokkal sértegették Marát, akit egyikük sem ismert, a férfiak pedig majd felfalták a szemükkel. Ő azonban nem zavartatta magát. Retiküljéből cigarettát halászott elő, kis mosollyal elfogadta a hozzálépő Menotti tüzeit, majd elfogódottan kezét nyújtott neki, megemelte mindkét szemöldökét, s nevetve mondott valamit, ami elveszett a zivajban.

Menotti arca mintegy varázsütésre megenyhült. Egy mozdulattal elküldte a házigazdát, aki kisvártatva pezsgővel és poharakkal sietett vissza, maga pedig szintén cigarettatárcát kotort elő a belső zsebéből. Kivett belőle egy szál hosszú, illatos Reynoldsot, összekattintotta, és Mara csuklójára hajolva az ő parazsán gyújtotta meg a magáét.

*

Az egynejlőség a férfiak találmanya, ha úgy tetszik, az ő vívmányuk, és azzal, hogy lemondanak róla, majd kiszolgáltatják magukat a sorozatos ismétlődés veszélyének mások életében, az állati erő, a barbár győz, mint Heine mondaná. Mi magunk egyezünk bele azokba a feltételekbe, amelyek aztán elszívják erőnket, felőrlik idegzetünket, a létezéshez szükséges fölényt. Aki feladja az ellenállást, máris bokáig jár egy olyan újabb sötét korban, amilyen utoljára akkor nyelte el a szellemi értelemben vett Európát, mikor a dórok lerohanták Görögországot. Csakhogy az uralomváltás meg az új eszmények kihordása akkor ötszáz esztendeig tartott; most viszont ötven év alatt sikerült elherdálnunk mindent, amit a férfi valaha is felmutathatott.

Ez volt a vég, kedvesem. Csak álltam ott, mint a Bálám számara, meresztgettem a szemem, de ezt se tehettem túl feltűnően, nehogy megrójanak ízléstelenkedésemért. Elvállaltam a játék szabályait, így hát most már csak e szabályok szerint vehettem elégtételt. Ami egyet jelentett azzal, hogy meg kell vívnom a belvárosi Napkirállyal – de hogyan? Hogyan, mikor szemlátomást nyakig merülnek valami fontos semmiség megtárgyalásába, s a flört szeszélye szerint századszor is elismételt, lecsiszolt fordulatok leplezik az olcsó kacérkodást? Mi tagadás, elcsüggedtem. Minden ellenem esküdött ezen az estén. Menotti pedig nevetve megrázta a fejét, hátrasimította homlokából ősülő haját, s arcából csörszerűen ugrott ki a hatalmas, élvezeg orra. Még csak nem is tiltakozhattam! Hisz végig az történt, amit én akartam. Egyedül azt akarnom volt nehéz – erőn felül nehéz, tudja –, aminek így is, úgy is történnie kellett.

A társaság, hogy úgy mondjam, tapintatosan viselkedett. Bizonyára ismeri az effajta jóindulatot. Mindenki tüntetőleg másfele figyel, barátságosan rád néz és beszélgetést kezdeményez, holott eddig semmibe vett. A doktor úr új csibét talált? Pompás! Legalább neki se lesz jobb, mint nekünk! És csakugyan, mi másra számíthattam volna? Már lépett is hozzám a háziasszony, valahogy úgy, mintha döglött egérrel kellett volna barátkoznia. – Látom, nem nagy híve az efféle barokk jeleneteknek – jegyezte meg éllel a hangjában. – Hadd lám, hogyan viseli, ha udvarolnak a feleségének?

– Tűrhetően – válaszoltam tölem telhető hidegvérrel, a hangom mégis megremegett. – De miből gondolja, hogy mindez csak a barokkra jellemző? Hisz mióta ember az ember, mindig a másét kívánta, és ez éppoly természetes, amennyire nem az... – Mindegy volt, miről fecsegek, csak folyékonyan hadarjak. Tudja, kellett, hogy valami jellegzetes sületlenség kerekedjék ki belőle, amiből aztán még szárazra vergődhetek.

– Azért mondom, hogy barokk, mert a maga lógó orra teszi azzá. Most pont olyan képet vág, mint Greco búsképű lovagjai. Akarja, hogy tükröt tartsak maga elé? Vagy inkább kotorjam elő az albumot?

– Fölösleges – feleltem szárazon. Valami visszavágásra ingerelt. Nem vettem észre, hogy csapdába sétálok bele. – De miért bántja El Grecót velem, asszonyom? Túl kevesen értik őt ahhoz, hogy szájukra vehessék a nevét.

– Ó, egy kiválasztott! – tapsikolt az asszony, majd gúnyosan fölkiáltott: – Mindenki ide, körém! Ez az úr, kedves vendégünk azt állítja, hogy valami újat tud mondani egy bizonyos Domenikosz Teotokopulossal kapcsolatban! Milyen izgalmas, ugye? Csak tudnám, mivégre állt akkor ott a sarokban, hisz a jó tanulónak középtűt a helye, az osztály közepén, hogy mások is tanulhassanak tőle! Csak tessék, tessék, formáljatok kört! – ajánlotta a gyülekezőknek.

A jelenet lidérces volta lenyűgözött. Vizsgálma emlékeztetett, mikor még én voltam a kipécézett. – Nos, halljuk, meséljen nekünk! Tanítson minket, mester! Mi az, amit magának elmond egy festmény, nekünk pedig nem? Nekünk, földi halandóknak! – S olyan megvetéssel, olyan kedvtelve nézegetett, ahogy csak egy másik asszony miatt gyűlölködő nő teheti, ha fel akarja hívni magára a figyelmet.

Aljas trükk volt. Mit tehettem, fölvettem a kesztyűt.

– Apróságokat – vigyorogtam rá szederjesen. – Az egzaltáció apró igazságait, madame, melyekre, mint látom, önnek is alapos szüksége lenne. Emlékszik például, mit írt Greco az egyik toledói látképe sarkába? Nem? Kár. Persze nem szégyen, csak kellemetlen. Tudja, tizenhét sorocska a festmény jobb sarkában! – folytattam nekivadulva. – Ez a vége: „Továbbá a Boldogasszony történetében, amint a miseruhát elviszi Szent Ildefonsónak, bizonyos tekintetben életem azzal, hogy égi testekkel van dolgunk, ahogy látjuk a fényességben, mert távolról nézve, bármily kicsinyek is, nagynak látszanak.” Ismerős? Még most sem? Ejnye, igazán kár... Persze magának felesleges is; de Grecót meg nem értheti, aki ezeket a szavakat, az ő szavait nem tanulmányozta bensőségesen. Az soha nem fogja látni, amit ez az

őrült látott, és ami olyan nyilvánvaló, hogy az ember csak csodálkozik, hogyan voltak évszázadokon át annyi esztelenséget összehordani róla.

– Maga persze látja azt a valamit!

– Persze hogy látom! – csattantam fel büszkén és ingerülten. – Mondja meg a cimboráinak, hogy csak a vakok meg a művészettörténészek nem látják! Tudja, miféle ökörségeket terjesztenek az *Angyali üdvözlét*-ről? Az egyik mindenféle rajzokat fabrikál: ekkorának meg amakkorának kellene lenni az angyal felsőtestének, hogy a mellizomzata mozgatni bírja a szárnyait, a másik meg diadalittasan hozzáteszi, hogy akkor az alteste egészen csenevész volna! Azt persze nem értik, hogy a szárny nem testrészt, hanem egy lelkiállapot szimbóluma, állapotjelző, a szárnyalás maga, azt pedig, hogy a fény hullámzásáról van szó, végképp nem! De ki mondta ezt el öelőtte? Tizian? Nem. Tintoretto? Ő sem. Akkor talán Raffaello? Nem, ő aztán végképp nem. Csak egy szefárd matematikus a tizenegyedik században, a szintén toledói Ábrahám Ibn Ezra, aki kijelentette, hogy az ész az angyal Isten és ember között. A Madonna és a jelenés, ez a kétféle ívbe ránduló elragadtatás, melyet a sötét körvonalú szárny meg a sötét hajjal övezett szellem álmatagon övez, egymásra talál a középpontban, ahol villamos szikraként lebeg a pillanat emberietlenné csupaszult jelképe, a galamb... Vagy vegyük Az *Olajfák hegyén*-t? Mintha a jobboldali hideg fényfoltban maga a kép témája szakadt volna át, földi és mennyei valóság vékony határhártyája, s rajta a Túlán hűvös-nedves rezignációja szűrődne be, melyre Krisztus megrendült komolysága a válasz! Olyan ott az a folt, mint valami jóvátehetetlen pillanatról szóló híradás, a betlehemi csillag ellenpontja, a halál előhírnöke. Vagy ahogy az apostolok álmának cukorsüvege egy rügyei teljében kivágott fa tetemén lebeg! Figyelte már, micsoda bonyolult mozgásegyüttest old meg a festő? Mintha a hódolat ereje fékezne le a kidöntött törzs ellenében a képmezőbe sodródó alakot, aki az elértékezett perc lelkiállapotának kölcsönöz testet, s csak egy mozdulattal, egy gesztussal válik ki felhőszerű, arc nélküli szenvedéséből! Megrendülésének párja az imájából felriasztott Jézus arcán és ellene lendülő tartásában fedezhető fel, s az egészet valahol hátrább, a kísértetfényű égi lék alatt úgy kíséri a Megváltó elfogatását ábrázoló jelenet, mint ostorlámpák hideg világosságában lezajló letartóztatást egy sokkal fontosabb és hevesebben kínzó utolsó pillanat emléke... Rémes álom ez, modern rémmese: míg álmodja, már meg is valósul. Az ember mindig kész tényekre ébred.

Bólintott, mint aki egyetért az elhangzott szavakkal. Széttárta a karját, majd kicsit tanácstalanabbul tette hozzá:

– Itt van mindjárt a művész önarcképe. Feofan Grek... Vajon Tarkovszkij erről a képről vette az ötletet, hogy Rubljov ikonfestő mestere is így mélázzon ránk? Vagy a két Görög nevének összecsengése pusztán véletlen, és véletlen volna az is, hogy a filmrészlet hőse megszólalásig hasonlít erre az öregemberre? Persze miért is kérdezek magától ilyeneket.

– És mi a véleménye az *Apokalipszis*-ről? – érdeklődött fölényesen a háziasszony, hogy folytassam. Karomás tevéjébe lefityedt. Én viszont észrevettem, hogy az unatkozók máshonnan is kezdenek átszállingózni hozzánk, egyre több szempár szegeződik ránk. Fejembe szállt a mámor. Most már végleg bele akartam taposni a szuszt ebbe a girnyóba.

– Mi lenne? – nevettem föl nyeglén. – Nézze meg János tézstaszerűen gyűrődő leplét, a kövér, rémült tekintetét! Ki másnak jutna eszébe hájasnak festeni egy prófétát, mint aki maga is látnok? Erről a képről már teljesen hiányzik az a halszem-optikára emlékeztető látásmód, ami a többit annyira jellegzetessé teszi: kétoldalt nem rándulnak ívbe az alakok, nem nyúlik meg a testük, és a kinyilatkoztatás nem teszi őket aránytalanná. Hol lát itt valahol is olyan iszonyatos erőt, ami akár a szenvedély, eltorzítja a perspektívát? Hasonlítsa össze *A Szentlélek eljövetele*-vel! Ott a galamb a homály fél-kupolájában szinte szívja magához a tekintetet; a Madonna körvonalait ugyanaz a vonzás húzza maga felé, ami az apostolok testét felnyurgította és a fejükről minden lágy részt felszippanzott már. Nézze meg az Istenanya kézmozdulatát! A többiek úgy sodródnak abban az irreális belső térben a mozdulat körül,

mint egy görbe tükörben. Magukat átadott átlényegültek egy hátborzongató felismerés helyszínén... Arra a festményre mi sem jellemzőbb, mint hogy képes valamit földélni az emberfeletti jelenlétéből! Csak sajnálhatjuk, hogy vissza kell húzódnunk, mint annak a kérdőn széttárt karú ősz férfinak, akit az előtérben, a lépcsőről lök hátra az elhivatottság iszonyú élménye, s az ima régi mozdulata úgy változik a kezén a tehetetlenség gesztusává, ahogy mesteréében borrá a víz, mi pedig itt állunk egy minden ízében jelentős és hasznavehetetlen tanulsággal, lángnyelvek nélkül, kifosztva.

Az ötödik pecsét pedig már ezen is túl van. Túl játszódik mindenben, amit még ismerünk. Volt-e már olyan lelkiállapotban, hogy nem tudott különbséget tenni ég és föld között? – kiáltottam fel keserűen, és a Térgeometriára gondoltam, megcsalásom színhelyére. – Ez a festmény, ha éppen kérdezi, a végső állapotot ábrázolja, de nem geográfiai, hanem lélektani hűséggel, s hogy ezt megtehesse, le kellett mondania minden modorosságról, ahogyan addig festett! Mindent el kellett dobnia, érti? A hullazöld hegyek csúcsa összemosódik az alacsonyra ereszkedett mennyel. Az összeolvadás pillanata, a különbségek fokozatos eltűnéséé! Soha semmi nem lesz többé ugyanolyan! És ez egyelőre még nem több, csupán rémületesen lecsupaszító, párásan forró tapasztalat. Az ember soha többet nem lesz halandó, nem menekülhet a nemléte a látás, a tökéletesség, a megváltoztathatatlan elől.

Van abban valami disszonáns, megbomlott felhang, ahogy a feltámadás nedves ártatlanságában meztelenül járkáló, földszínű testek körvonalai erős feketével vannak kihúzva. Tudja, meddig? Egészen Matisse táncosaiig nem lesz csoport, aki a földből támadottság visszahúzó erejét ilyen virtuóz könnyel, az előrelátás teljes hiányával venné tudomásul. S azok a lepelszerűen gőzölgő, gyűrődő hegyek! Az a zöld gyöngyházfény János arcán! Gyötrő félelem, természetellenes megindultság, megtépázott hit, orsószerűen karcsú, kísértetiesen remegni látszó, csupasz bizalmak! Égen innen, földön túl lejátszódó tünemény. Valóban, kevés rá a szó...

– Hohó, de nem az öné! – szakított félbe a szobrásznő. Megrázta fürtjeit, s igyekezett kedélyesen felfogni váratlan vereségét.

– Nem tagadom, asszonyom, senkit nem védhettem volna meg hevesebben – válaszoltam megindultan. – Szeretem Grecót. Mintha Isten létét egy irtózatosszerű vákuum formájában élte volna át, amely átszippantja a vékonyuló testet az anyag és szellem közötti űrön. Legegyszerűbb szereplőiben is folyton misztériumok alakjait látta. Tudta, no...

– Bocsánat, ön mivel foglalkozik? Talán művészettörténész? Nagyon érdekeseket állít, de nézetei alapján nem sorolhatjuk önt egyik iskolához sem. És nem is ismerjük önt! – Ezeket a szavakat egy ezüstös hajú, szélesen dekoltált hölgy ejtette ki porcukros udvariassággal, melyből kicsendült a sértődött gyanú.

Haboztam a válasszal, érti, miért. Az egész jelenet átkozottul ismerős volt, csak akkor még nem én húztam a rövidebbet. De nem ért annyit a csodálatuk, hogy hazudjak érte.

– Mérnök? – Ó, látnia kellett volna a képüket abban a pillanatban! Értetlenül bámultak egymásra. Mintha a svábbogár oktatta volna ki őket, amelyet eltaposni készülnek! Bosszúságomban kis híján felkacagtam. A háziasszony pedig nyilván kötelességének érezte, hogy megadja a kegyelemdöfést: – Vendégünk ugyan nem művész, de van lexikális műveltsége, nyelveket beszél. S ami ennél sokkal fontosabb, az a csodálatos asszony, akivel a mi jó Menotti doktorunk beszélget, az ő felesége! – fejezte be mézédeseen.

– Ááá, igen, gratulálunk! Ez már derék! – Értő pillantások adták tudtomra, végre el tudnak helyezni, többé nem gyötri őket, hogyan került a csizma az asztalra. Legszívesebben beléjük rúgtam volna; ám ekkor hangosodó szóváltás ütötte meg a fülemet, s nemcsak én, hanem mindenki, aki arra fordult, megértette, hogy új szenzáció van születőben: Mara és Menotti összekaptak.

*

– Ugyan! – hallottam a bosszús hangot, mely egy zshivajba vesző évrre keresett ellenérvet. Ez a méltatlankodva felharsanó basszus mások kíváncsiságát is fölkelte. A nők hátrébb csúszttak vállukon a nerckepet, hogy elővillanjon igazgyöngy nyakékük. Férjeik látványosan hunyorítottak: no nézd a kicsikét, micsoda vadmacska! Pazar szerencséje van ennek a Palinak! Hja, könnyű neki.

– Ugyan! – ismételte Menotti, de ekkor már türtőztette magát. – Maguk szeretik azt hinni, hogy a férfit boldoggá teszi a nő birtoklásával járó számtalan komplikáció! Nem tagadom, egy könnyű kaland ideig-óráig elszórakoztat, de – már megbocsásson, nem vagyok önhitt, csak rátarti – nem nekem tesz szívességet, aki kikezd velem. – Azzal üres pezsgőspoharát ujjai közt pöcögtetve továbbindult az asztal mentén.

Mara szikrázó szemmel lódult utána.

– Hallja-e! – sziszegte. – Kedvem lenne bebizonyítani magának: egyetlen nőt sem birtokolhat büntetlenül, mint a koszos gatyáját vagy a nyakkendőjét! Úgy látom, maga megérett rá, hogy valaki móresre tanítsa!

A gatyá szóra Menotti elfintorodott. – És mi tartja vissza? – érdeklődött csúfondárosan. Elegánsan elmosolyodott, ahogy gyerek kakaskodásán somolyog a felnőtt. – Csakugyan úgy gondolja, hogy nekem nem mindegy, kinek a mellbimbójával piszkálom a fogamat? De hisz akkor maga optimista!

Azt hittem, Mara nekiugrik erre a pimaszságra. Ökölbe szorította a kezét, levegőért kapkodott, de Menotti már végleg hátat fordított neki, átsétált az asztal körülvevő embergyűrűn, és vidám felkiáltással üdvözölte ivócimboráit. Tányért, kisvillát ragadott, majd remegő orrcimpákkal hajolt a teríték fölé.

Mara téován ácsorgott. Feje lehorgadt. Füléhez emelte a kezét, babrálni kezdte, mintha a nemlétező fülbevalóját tapogatná. Szemét elfutotta a könny.

*

Tudnia kell, akkoriban legjellemzőbb vonásom volt, hogy rendre másképpen viselkedtem, mint elvárták volna tőlem. Ebből csaknem mindig baj származott. Mert ha nem kellett, netalán tilos volt, azonnal rám jött a kísértés, hogy szertelenül vakmerő, szemtelen, sőt szellemes legyek. Ha azonban éppen ezekre lett volna szükség, lesújtóan mulyán viselkedtem, mintha csak az szerzett volna elégtételt, hogy meghazudtolhatom mások elképzeléseit. Most szerencsétlenül keskeny, bokorrágó mozdulatokkal nekiláttam, hogy letaroljam, amit meghagytam az imént, kecske a püspök vadaskertjét.

– A reneszánsz óta folyik a harc, vajon Isten vagy az ember kerüljön a művészet középpontjába – folytattam ostoba és ellenszenves következetességgel. – Ebből a birkózásból mostanra az ember került ki győztesen: száműzte az istent, akit a maga képére alkotott, s templomából, a művészetből kiseprűzte minden jelképét, de még a szellemi ember ábrázolását is. – Most már megtehettem, hogy elmajszoljak egy szendvicset. – Helyette a test totális kultuszát és kultúráját valósította meg. A képzőművészet mai válsága arra vezethető vissza, hogy leromboltuk látás és értelem között a kapcsolatot, s ezzel a teljes ember eszményét; helyébe pedig a látást meg az ösztönt, a látást és a képzeletet állítottuk, a tapasztalat jegén. Még később a látást is letaszítottuk trónusáról, majd csalódásunkban, hogy ez sem hozott megoldást, az érzékek királyává a tapintást, a vak ösztönöst, a primért tettük. A testi kultúra alapja az, hogy ami látható, megfogható is legyen; minden tapasztalat ezt a célt, a fizikai megismerést szolgálja. Mohó és direkt kor, mindenfajta érdeken felülemelkedni képes nagyvonalúságtól és általánosítástól ment...

Elértem, hogy már senki nem szólt közbe, sőt néhányan ásítást nyomtak el. Menotti azonban elunhatta, hogy még mindig az én hangomat hallja, mert láttam, hogy hegyezni kezdi

a fülét. Szalvéta után nyúlt, ráérősen megtörölte a száját, ivott az utolsó falatra egy korty pezsgőt. – Ha megvarrom a hálót, nem lesz lyukas. De ha nem lyukas, nem is háló többé! Ilyen a mi okoskodásunk is. Látszólag hibátlan, valójában azonban szervetlen és halott – fűztem hozzá. Megnyugodtam, mert éreztem, hogy most már visszavonulhatok. Aránylag jó teljesítményt nyújtottam, Marának pedig, akár tetszik, akár nem, imponálni fog ez a kétváll, hisz ő akarta úgy, hogy a győztesnek adja magát.

Most tehát Menottin volt a sor, hogy a társaságot meghódítsa, ő pedig megvárta, míg minden szem részegeződik, azután ezt a történetet adta elő:

– Tudjátok, hogy a Rókus utcában van a rendelőm. Egy este épp készülődtem már, hadd mehessek haza végre. Kutya fárasztó napom volt, három szülés zsinórban, ebből kettő császárral. Mit mondjak, alig álltam a lábamon. Gondoltam, még lefirkantok egy-két receptet, amit az asszisztensnő másnap kiadhat, azzal, hogy ne vesztegessen az időt, egyből vissza is rogytam az íróasztalomhoz. Hát amint előveszem a tömbömet, kopogtatnak. Atyavilág, ki jöhet még ilyenkor? Már majdnem kilenc óra volt, és dögfáradt voltam.

Persze kiszóltam: tessék! Fiatal, csúnya kis asszonyka surrant be, poros, szürke teremtés. Tessék, mi a panasz, parancsoljon, mondom neki. Leültettem, mert láttam, hogy rettenetesen be van gyulladva. Tudnotok kell, hogy ilyenkor az embernek minden tehetségét be kell dobnia – nagyon fontos elsősre megnyerni a páciens bizalmát! Rögtön láttam azonban, hogy nem lesz könnyű dolgom, noha valami alaposan nyomhatta a szívét, különben nem állított volna be ilyen későn, utolsónak, éjnek idején. Tessék, ismételtem meg. Miben állhatok szolgálatára?

És akkor, képzeljétek! Valami fantasztikus dolog következett! A spiné hátravetette a haját, elsimította a füléről, és azt mondta: – Ebben. – Először nem értettem, aztán majdnem felröhögtem. Te jó ég, mekkora – iszonyú nagy, elálló lapátfüle volt! Gyerekek, ha valami oltári nagy fület láttatok már életetekben! No, hát ilyenkor aztán baromi szükség van a tapintatra – dűnnyögte befejezésképpen. S hogy a teremben állók egy része dermedten, a másik fele meg fanyalogva meredt egymásra, diadalmasan tette hozzá: – Nem értitek, mi? Félreolvasta a kapu alatt a táblát! Azt hitte, doktor Menotti Pál fülész és nőgyógyász!

A társaságból felbőffent a falrengető, jóllakott röhögés. Mara elpirult. Idegesen a füléhez kapott és Menottira meredt. Magam sem tudtam, miért, éreztem, hogy elsápadok a haragtól. Mi ez? Magasra csapott bennem a gyanú. Talán bizony máris, ezek ketten? Talán éppen Marát figurázta ki? Mi képzeli, hogy jön ehhez? Ez a paprikajancsi, aki úgy tesz, mintha nem is kívánná a feleségemet! Ez a hülye nő meg bedől ennek a szakállas fogásnak. Alig bírtam türtőztetni magamat.

*

A gyűlölet nem egyszerre jön. Lassan rágja ki a szeretet közepét. Senki sem tudja pontosan, mikor érkezik, s ha végre itt van, egyszerre már csak annyi bizonyos, hogy a kettő egymástól elválaszthatatlan.

Erről eszembe jut egy rút epizód. Muszáj gyűlölnöm őt, és mégsem bírom nem szeretni, hasított belém a kín azon a napon, mikor a Népköztársaság útjáról befordulva észrevettem egy fiatal férfi karján, pedig ez talán csak az első félreértés volt a sok közül. Épp átvágtak az úttesten, így nem vehettek észre; s én, az egyszerű lélek, először majdnem rákiáltottam, hogy hova megy, hisz arra az estére színházba ígérkeztünk! Akkor fölnevetett; emlékszem, dallamos, diadalmas nevetés volt, de abban a pillanatban én förtelmesen rondának és valamiképpen trágárnak hallottam, mintha összetartozásuknak adta volna szemérmetlen tanújelét. Minden erőm elhagyott. Más talán követte volna őket – én csak reszkettem, mintha rossz álom távoztára várnék, mely alakjuknak még a körvonalait is feloldja majd a tömeg messzeségében.

Úgy álltam ott, mint valami kuszán ismerős rémületben. Émelygés tört rám. Mara annyira más volt érintésem távolán kívül, hogy egyelőre sehogyan sem bírtam megszokásig ismert birtokom, vagyontárgyam képét összeegyeztetni az imént látott eladó nőével. S mert a szívem mélyén mindig is vártam, hogy ez a perc bekövetkezzék, fásult meglepetéssel tapasztaltam, hogy nem is akarok utánuk menni. A dolog már sokkal előbb elromolhatott; egyszerre felszínre úszott egy kép, mely idáig, majd egy évtizeden keresztül a mélyben lebegett: Mara valakivel táncol megismerkedésünk estéjén. Csak akkor és ott ocsúdtam rá, hogy már az idejét sem tudom, mikor táncoltunk utoljára.

Később elmeséltem neki, hogy láttam valakivel az Operettszínház előtt. Vádaskodásaimba csüggedt káröröm vegyült, mintha tudtam volna, hogy meg fog szégyeníteni. Még arra sem méltatott, hogy letagadja. – Tartsd számon minden szőrszálamat, amit nélkülöd veszítettem el! – fújta a szemembe újsütetű rosszindulattal. – Mit képzelsz, ki vagyok én, hogy leskelődnöd kelljen utánam? Talán bizony nem tetszik valami? – Nem válaszoltam. – Különb is, mért nem szóltál! – támadt rám. Orrából zihálva tört elő a lélegzet, nekem pedig még a félelmem is összetört.

17

Ismétlem, a gyűlölet nem egyszerre jön; most azonban a régi kín emléke, meg a hál' istennek időközben már elfelejtett körzeti orvos egy szempillantás alatt megutáltatta velem ezt a poltront. Micsoda pöffeszkedő alak! Marát is sértette a hang, ahogy arról a nőről beszélt: a szeme sárgállani kezdett, mint a borostyánkő.

– Menotti doktor! – A hangom úgy csikorgott a könnyfakasztó nevetést követő lélegzetvételnyi csendben, akár vason a reszelő. – Magának tudnia kell az igazat. Mondja kérem, valóban úgy van, hogy mostanában Franciaországban teljesen meztelenül szülnek az asszonyok?

Többen elképedve pillantottak rám. Egy kövér férfi elcsuklóan fölnevetett, de mert senki nem csatlakozott hozzá, hangja bizonytalanul fennakadt a levegőben. A velencei csillárok fényében jól látszott, hogy néhány szépasszony állkapcsán megfeszülnek a rágóizmok. Tehát jól sejtettem! De voltaképp már csak az orvost láttam magam előtt, aki szemét okosan rám függesztve, egy eminens fölényével közeledett hozzám.

– Valóban, én is hallottam ezekről a kísérletekről. Főleg magánklinikák praxisában fordul elő ilyesmi. Bizonyos meghitt hangulatot tulajdonítanak neki. De miért fontos ez?

Mérget vettem volna rá, hogy tíz nő közül négy abban a pillanatban engem választott volna. Öt azonban továbbra is őt, a nagy kaparadzsát, aki most mellén összefont karral állt előttem. A tizedik – Mara – még habozott.

Nem voltak akkor még csak forrongó, formátlanul gomolygó ellenérzéseim. Tulajdonképpen még mindig csak kerestem a választ a kihívásra. Azt se tudtam, hogyan fejezzem be a mondatot. Hordószónokok ismerik ezt az érzést: a hólyag megtelik, a két comb megfeszül, összedörzsölődik.

– Talán mert mélységesen ellenszenves nekem a maga fölényeskedése, doktor – vágtam bele kerek-perec. Visszanyertem hidegvéremet, mint azon a régi estén, mely most megismétlődni látszott. Mindenáron bosszút akartam állni rajta az iménti kibicsaklásért. – Hogyan képes ilyen felsőbbrendűen nyilatkozni egy betegéről, akit esküje szerint szolgálnia kellene? Ha ma rajta hízalja az önbizalmát, hol a biztosíték, hogy holnap nem mi következünk, akiknek a felesége meztelenül a keze alá fekszik? – fejeztem be kihívóan.

Csak ekkor döbbsentem rá, mit kottyantottam ki. Réműlt csend támadt. Éreztem, hogy elevenébe szaladt a kés. Ledöfni, mint egy disznót! A vendégsereg lélegzetvisszafojtva vizsgálgatta a mennyezetet, a parkett repedéseit. Mara félig lehunyt szemmel meredt maga

elé. Ismerős volt neki ez a vagdalkozás. Most értette meg, hogy fejjel rohanok a falnak. Mikor a meztelenséghez értem, lassan fölemelte mind a két kezét. Betapasztotta a fülét, de azért minden szót hallhatott, mert elsápadt.

Menotti szemében jéghideg düh jelent meg.

– Uram! – jegyezte meg. – Ahogy a fogorvosom szokta mondani, naponta negyven száj, negyven aroma. Nekünk nincs időnk érzelegni! Amit mi csinálunk, az szolgáltatás.

Elemi erővel robbant ki a megkönnyebbült nyihogás, ezúttal az én rovásomra. Ripacskodásom nevetségbe fűlt. A férfiak előre-hátra hajladoztak széjükön, köhögtek, a könnyük potyogott, fulladoztak, elkékvült arccal ordítottak gyönyörűségükben, a nők pedig ujjongva seregették körül a verejtékező Menottit, és kórusban tapsoltak a fergeteges visszavágásnak. Szeméremajkuk szétnyílt, majd összevizezték magukat.

– Ez nem szakma, ez szolgáltatás! Nincs, érti? Nincs időnk érzelegni! – kiabálta felém a hangzavarban az orvos. Idegesen topogott. A győzelem az ő idegeit is megtépázta. Talán békülni szeretett volna? Nem kértem belőle: az marad alul, aki elveszti a fejét. Az arénát körülvevő közönség kegyeire bízam.

Taxit hívtam, hazamentünk. Így végződött szereplésünk a jó társaságban. – Lejárattad magad! – sziszegte felém Mara a kocsiban. Nyilván nem bírt már dühével, de megvetését sem bírta másként kimutatni, ezért elfordult és kibámult a sötétben repülő városra. – Még sohasem viselkedtél így – ismételte az ágyban, ekkor már kissé nyugodtabban, de még mindig irtózatossággal bolyonghattak benne kiutat keresve. Ezen az éjszakán fogant a gyermekünk.

18

Mint örvény a forgácsot, úgy szippantott egyre lejjebb ez a rémület. Újabban hol a haját simogatta, hol a fülét piszkálta. Mint aki kényszerből cselekszik – akár a holdkóros!

Ha jól emlékszem, ez az új, önkéntelen mozdulata kavart föl annyira, meg persze az, hogy nem tudtam, szándékosan bosszant-e vele. Tehát a vasárnapi ebédnél ültünk, éhes voltam, és mégis. Képtelenség volt a levesemre figyelmem.

– Mit kapkodsz te a füledhez folyton? – förmedtem végre rá.

Meglepetten bámult rám. Láttá volna! Nem is tudta, mivel babrál. Ezt az öntudatlanságot!

– Nagy a fülem, Sztavro – felelte tétován, ostoba arckifejezéssel.

– Ki mondta ezt a sületlenséget? – fakadtam ki ingerülten. De mert nem válaszolt, vagy talán a fejét törte, mit feleljen, apránként eszembe jutott, hol szórakoztunk a minap. Nagyot nyeltem.

Most, hogy így mondta, nekem is feltűnt. Istenem, nagyocska! Esküszöm, öt év alatt egyszer sem ötlött a szemembe, és soha az életben nem vettem volna észre, ha szóvá nem teszi. Így szoktam meg. Nem is a méretével volt baj, inkább azzal, hogy kissé elállt. De nekem jó volt így is. Nem láttam értelmét, hogy vitatkozzak vele, ezért mogorván visszamerítettem a kanalat a levesbe. Kár a szót pazarolni ilyen kicsiségekre.

Őneki azonban más lehetett a véleménye, mert egy hét sem telt bele, máris elhatározásra jutott. Ez is új volt. Mikor péntek este hullafáradtan hazavánszorogtam, már az ágyban fogadott, fején hatalmas gézturbánnal. Mint egy bárisnyának, csak az arcát hagyta szabadon. Hhhhh...

Nagyon megörült nekem. Hálától csillogó szemmel újságolta, hogy újdonsült barátnője elvitte a László kórházba, ahol egy ismerős orvos – szívességből! – még délelőtt két nyisszantással bevett a fülkagyló porca mögött a bőrből. Ekkor hallottam először Olla nevét. Sőt, ha már ott járt, egy füst alatt a fülcimpáját is kifúratta: mint egy bolhacsípés! Ha! Olyan

csinos fülbevalókat kapni mostanában. Ugye milyen apróság? Micsoda úr a plasztika! Istenem, de boldog, hogy túl van rajta!

Leejtettem a karom. Tehát még délelőtt. Talán épp tíz óra felé, mikor én a telepen kószáltam, a ketrecsoron.

Tudnia kell, hogy volt a kísérleti állatok között egy Rhesus-majmom, Bingi. Átkozott románc! Az a bestia nagyon a szívemhez nőtt. Elég az hozzá, tudtam, hogy nem kivételezhetek vele sem: ha üt az óra, ugyanolyan kötelességem kimondani a verdiktet rá is, mint a macskákra, kutyákra. Ezt a többi állat iránti méltányosság parancsolta így. Miért halogatnánk az elkerülhetetlent? Állandóan az az istenverte halogatás! Ő sem lehet szerencsésebb a többinél; az egész már sokkal korábban, és egészen másutt eldőlt. Ilyen az egész életünk. De hiába tudtam, hogy nem lenne szabad engednem kitörő örömének, valahányszor meglátott, ugrálni kezdett, handabandázott, kekszet kunyerált, én pedig a fülét vakargattam. Elgyöngültem, és akaratom ellenére megenyhültem.

Az embertelen ember! Nem bírtam volna elviselni a csalódását, hogy hiába várt rám, az állat pedig megérzi a gyöngeséget. Eseménytelen életének én voltam az egyetlen tartalma. Nem tehettem meg, hogy elkerülöm! Vagy hogy nem megyek oda a ketrecéhez, mikor meglát, nem tartom kordában jelenlétemmel a gondozókat, azokat a fásult fickókat, akik sorra verték az állatokat. És Bingi vihorászott, vicsorgott, engem követelt, a cerkófok feneküket vakarászták, csicseregtek, siránkoztak, a kutyák ugattak, a macskák fűjtak és sziszegtek; az egész pokolért én testesítettem meg a felelősséget, én pedig hiába hazudtam magamnak, hogy látogatásaimmal könnyíték a sorsukon. Valójában nagyon is jól tudtam, hogy szándékosan, magamnak nehezítem meg az elválás pillanatát. Az összekötözött Bingire is rácsapódik majd a hűtőtartály fedele – valakinek akkor is el kell majd fordítani a csapot, hogy a folyékony nitrogén a világűr hidegével zuhanjon rá, szempillantás alatt jéggé fagyassza, a fűrészgép pedig hosszában kettévágja őt, mindez pedig azért, hogy tanulmányozhassam az egyetlen, aki fenntartás nélkül, őszinte önzéssel rajongott értem: hol, melyik szervében, a szíve kérgében vagy a gyomorfalában fedezem fel a felszívódott orvosságot.

Mara észrevette, hogy reszketve, feldúltan bámulom. Rosszat sejtve felült. – Mi bajod, az isten szerelmére?

– Miért tetted ezt? – hörgöttem.

– Mit?

– Ezt a szörnyűséget!

– Mit? Ja? Hát... Érted, természetesen. – Nézett rám értetlenül. – Hogy jobban tessek neked. Na? Tetszik?

– Értem ugyan nem! – szisszentem föl. – Kértelek rá? Nekem jó voltál úgy is, sőt! Úgy voltál jó! Úgy ismertelek meg, úgy ragaszkodtam hozzád! Ez nem te vagy. Átváltoztál! Másvalaki lettél! Nem vagy azonos magaddal, érted? Te örült! Mit csináltál velünk? Ki engedte meg!

Elpityeredett. Még nem találtam a szavakat, de igazából azt akartam elmondani neki: ha nekem jó volt, ahogy volt, ő azonban megváltoztatta a külsejét, nem tehettem értem. Ha viszont nem értem tette, csakis másért tehettem! Alátámasztotta ezt a megfigyelést a fülbevaló: öntudatlanul fokozza tetszetősségét, apró, egyre szaporodó jelekkel hívja fel magára a figyelmet, és ennek mind csak egyvalami lehet a célja: hogy csodálják! Leszólítsák! Ismerkedhessen! Válogathasson! És akkor... A gyerekes titkolózás, a lényeg takargatása kiforgatott magamból.

– Ne hallgass, te átok! – üvöltöttem fel. – Kiért tetted, te ördög! Kiért? Mondd meg a nevét, hadd taposom ki a belét! Szólalj meg, mondj valamit, mert széttöröm ezt a rohadt asztalt!

– Magamért tettem! – felelte váratlanul morcosan és ellenségesen. Gyerekes daccal meredt rám, mint aki kiteregette a kártyáit, és nincs több mondanivalója.

– Magadért, te pokolfajzat? Hát mi az istennyilára jó a házasság, ha nem arra, hogy ne legyen magad? Megesküdtem neked, és én is megesküdtem neked, hogy lemondunk a testünkről! A testnek nincsenek jogai a másik által fakasztott jogokon kívül, különben minek házasodtunk össze? Nincs tested, érted? Nem lehet! Csak közös testünk van azóta, hogy összefogtunk, és ebből nem lehet ilyen indokokkal kimászni, hogy ezzel meg azzal magamnak tartozom, a saját életemnek! Szukák!

Fel-alá száguldoztam az ágy körül. Hadonásztam. Rikácsoltam. Úgy éreztem, alávaló meglepetés ért: nem azt kaptam vissza, akitől reggel elbúcsúztam, és bizonyos szempontból ez így is volt. Megváltozott az identitása; bizonyoságnak erre épp elég volt a fején az a vércsíkos turbán. Valahányszor kifáradtam és már-már lehiggadtam, pillantásom ráesett a barnás foltokra, amelyek átütöttek a mullpólyán, mire ismét kitört belőlem a zabolátlan tiltakozás.

*

Életet adni nehezebb, mint halált. Rombolni egyszerűbb, mint teremteni. A kényszer súlya alatt is a könnyebbik utat keressük. Láthatja, egész művem az egyszerűségekre való törekvés iskolapéldája.

Egész éjjel talpon maradtam. Nem bírtam aludni. A Dorlotin ellenére sem. Az ablaknál ácsorogtam, és a szemközti hegyoldalra meredtem. A fenyves tüskéit elnyelte a csillag-talan sötét. Hiába vettem be még egy altatót, elkerült a megváltó ájulat, nem jött el értem a sátán.

– És a felesége mit szólt ahhoz, hogy maga állatokkal kísérletezik?

– Semmit. Idegenkedett tőle. Egyszer megpróbáltam elmagyarázni neki, miként kell a hallgatóknak körömmollóval levágni a kecskebéka fejét, de félbeszakított. Pedig nem mondhatnám, hogy különösebben szerette a békákat... Tipikus reakció. Aki szája sarkán érzi az ollót, az tesz így.

Sztavropulosz nagyot sóhajtott. Fölkelt a székéből, odabaktatott a korláthoz, zsebébe rejtette a kezét. Hosszasan lebámult. Ezalatt halotti csend támadt, csak a habok surrogása hallatszott távolabbról. Az egy fedélzettel lejjebb, valakinek a redőnylécei közül kiszüremplő lámpafény ferde csíkokat rajzolt a fekete vízre. Némi tétovázás után körmével a korláton kocogva lekandikált, ki lehet még ébren, de szórakozottan feladta. Valahonnét odahallatszott egy áramfejlesztő bűgása.

– Meghalt az én Marám, és megszületett helyette egy másik, füstölögtem, miután álomba sírta magát. Kossuth helyett most már Munkást szívtam, naponta két paklival. „Mélyen alszik a csillapítóktól, én pedig azért rágom itt magam, azért voltam ilyen közönséges, mert elegendem van, elegendem, elegendem!”

Lezártam a kályhákat. A padló recsegni kezdett, amint tágult a melegtől. Tompa reccsenések: csont a fűrész alatt.

„Aki házasság, lemondott a testéről a másik javára. Igen, ez így van: így kell lennie, e nélkül nincs, és nem is lehet értelme. Ezt a kizárólagosságot sérti az önrendelkezés, az, amit magával tett, és a lappangó indok, amiért tette. Amit nem vall be ő sem, egyetlen nő sem – hogy céljuk a vetélytársak lefőzése, a háremgyűjtés, megint az az őrzítő, ostoba nemiség... És most döbbenet áll és sírdogál, hogy habzó szájával fogadtam kizárólagosságom mosolygó megszenteltségtelenítését! Az egész undorító testközponthuságot, ami az ilyen kórházakat, a tudás klastromait belengi. Az a hentessegéd persze végig úgy vezette, hogy a karja a derekán volt, neki pedig a hátán nyitva a zöld hálóing. A potyázók nagyobb öröme, mindenki jóllakatására, aki egy mosollyal, egy vigasztaló szóval befizet. Olyan átkozottul kiszolgáltatottá teszik az embert a hókuszpókuszaikkal! Megfélemlítik, majd utána – hogy nem bántották mégsem – kérik a jutalmukat.

A hála, a hála! Ezeknek a félisteneknek hálából csupa olyasmi jár, amit létráról se érnének el; így meg az ölükbe pottyán, hisz ész és értelem dacára bebizonyították, hogy megérdemlik. Csak a nőknek lehet ekkora fából vaskarikát beadni. Hűtlenségre születtek, és ha megfeszülsz, se rázhatod fel őket kisdéd játékaiból.”

Távoli döngés hallatszott. A magasból fény villant, piros-zöld, piros-zöld. Repülőgép mászott az égbolt peremén, de alatta ez a völgy sötét maradt, akár a zsák belseje. Valahol kutya vonyított. Felsírt egy bagoly.

„Persze, nekik csak egy a fontos. Az! Amilyen korlátoltak, tetszelegnek a terhességükben. Elhiszik, amit elhitetnek velük, hogy így egy csapásra a figyelem középpontjába kerülnek. A rivaldát élvezik, a szereplést! És a mellőzöttek undok önsajnálataival tetszelegnek a szánandó kismama szerepében. Egy csak selejt-embereket termelő értékrend gusztustalan tetőpontja. Ha!

S a szálnalmas finálé! A férjét megcsalni se elég bátor várandós a kan-ideál keze alá fekszik, a társadalom oltalmába ajánlja elfojtott vágyai magasztos ürügyét, s így, a következmények felől teljes biztonságban éli át a másnak való átadatás kéjét, az elsőtől az utolsó pillanatig velejéig gyáván. Így törleszt a nem kevésbé aljas férjnek annak sértő tökéletességéért. Mindez pedig egy olyan kor bűne, amely meghamisítja önnön értékeit, igazi helyett a pótlékkal dudliztat, óvó kis légófolyosókat kínál tettől tettig, nehogy viselnünk kelljen a következményeket, megperzseljen a felelősség napfénye! És ezzel tönkreteszi saját magát.”

Megrémültem ezektől a gondolatoktól. Igazából nem voltam felkészülve rájuk. Az egész olyan váratlanul tört rám, mint egy mindeddig zárt ajtó, mint egy tettenérés. Megint közelgett az a labilis állapot, mikor az ember lerántja a tükörről a fátylakat, és moccanni sem bír attól, amit benne lát.

„Azért gyűlölöm, mert csak magára gondolt. Könnyű szívvel, repesve futott a szabadulás felé, zokszó nélkül beleegyezett, hogy kimaradjak egy olyan élményből, ami számára maga a mámor. Kifosztott. Nem kellett neki, csak a pillanat. Már késő: megtanulta, hogy nélküled is boldog lehet. Ezen nem változtathat senki, te legkevésbé.

Jobb is, hogy meghalt, aki ezt a változást akarta és irányította. Az újszülött most legfeljebb a maga krisztusi ideológiája szerint szenved ártatlanul; de nincs ártatlan ember, és ő sem az. Magát velem bünteti, én pedig legszívesebben falba verném a fejemet, annyira gyűlölöm már ezt a lelket, amely gyötör, és mégis kifosztható.”

Igen, mint márványt az erezet, úgy járt át az a fájdalom...

*

Sztavropulosz hátradőlt a nyugszékben, mint egy báb, amelyből kihúzták a kezét.

– A legszörnyűbb – mormogta –, hogy már alig emlékszem rá.

19

Aki siket, egy idő után belefárad fogyatékoságába, nem titkolja többé. A megvakulónak egy nap természetes lesz, hogy nem lát, s úgy köszön el: viszontlátásra. A púpos a felvilágosultság mércéjévé teszi, tud-e fesztelenül társalogni a púpjáról, meddig képes elmenni önmaga letagadásában. Ezért van, hogy a társadalom, a nagy nyomorék is arról üvölt lehangosabban, amiről hallgatni szeretne.

Közben a felszín alatt különös játék folyik. Hisz ha az embertől elvesznek valamit, mással kárpótolja magát érte, nem? Dacból fittyet hány rá, torz magatartások közt bujkál, kényszerűségből mesterfokon úzi önmaga megtagadását. És van egy különös emberfajta, mely ebből is hasznot húz, sőt, csak a mások kínján élőködve élhet: a lelki parazita, a dög-

evő, a rabló, akit az emészt el, attól szenved, ha áldozatától nem vehet el semmi lényegeset. Nem mintha ez az áldozatot vigasztalná, vagy a rablást igazolná.

*

El kell ismerni, Menotti ügyesen fogott Mara elszédítéséhez.

Egyik nap rövidet cirpelt a csengő. Alkonyodott. A szikla árnyékot vetett a katlanra, amelyben laktunk. Ugyan ki járhat erre, ahol a madár se jár? A látogató a doktor volt. Mi tagadás, megütköztem azon, hogy, se szó, se beszéd, csak így bejelentés nélkül beállít, de mit volt mit tenni, beeresztettem. Az estély óta színét se láttuk. Az igazat megvallva azt hittem, velem van közölnivalója, lovagias ügyben reménykedtem; de Marát kereste.

Mióta nem találkoztunk, lefogyott, és ez határozottan jól állt neki. Elegáns teveször kabátját hanyagul a karjára vetette. Tenyerén szemrevaló kis csomagot egyensúlyozott.

Mara is meglepődött, mikor meglátta. Még azt se mondhatnám, hogy öröm villant a szemében. Mindenesetre hellyel kínálta, én pedig itallal, de egyiket se fogadta el.

– Nézze – mondta a feleségemnek kissé nyersen. – Egy betegem hozta ajándékba ezt a kölnit. Clinique Estée Lauder, a világ legjobb pacsulija. Mihez kezdjek vele? Elhoztam magának.

Mara megingott.

– Érdekes – felelte bizonytalanul. Habozva kinyújtotta a kezét az előkelően egyszerű kis díszdoboz után.

Abban a pillanatban vészett el.

Egy végtelen hosszúnak tűnő pillanatig bájosan butának tűnt: szövetségese és áldozata is tétlenségemnek.

Menotti felemelte a fejét, mintha szimatolna. Sóvár ravaszság csillant a tekintetében, valami földöntúli nagyság. Olyan szép volt, mint a tunya érzékiség maga. Ördögien mosolygott.

*

Persze megkérdezhetné, miért épp őt választotta kegyeltjének Mara, miért tüntette ki a bizalmával, és én nem tudnék válaszolni rá. Akárhogy is volt, helyesen tette. Megtette, amit az érdekünkben tehetett: őszintén és csalhatatlanul megérezte, mi fog vesztünkre válni. Talán ugyanaz a sejtelem lengett benne is, ami rákényszeríti az embert, hogy a szakadékba nézzen. Ezekről ő tudna többet mondani, az ösztönös dolgairól, aki nincs már... Úgy gondolom, tökéletes szimattal választotta ki az egyetlen embert, akit semmilyen körülmények között nem hagyhattam magam fölé kerekedni, és megverekedtünk érte, amint akarta.

Talán sejtette, hogy a vesztes ő lesz? Nem tudom. Néha úgy érzem, sokat, majdnem mindent értett, máskor meg semmit. Hogy voltak-e előérzetei, sosem említette, de érzékeny alkatától korántsem eshetett távol az a fajta veszniakarás, ami minket, dekadens Casanovákat annyira delejez, hogy győzelmünkbe belepusztulunk.

Tudta vajon, hogy a vesztesel együtt bukik ő is, hogy az igazi legyőzött ő maga lesz? Talán azért rendezte ezt az erőpróbát, hogy utána a nyertesnek adhassa magát? Ennyire ne ismert volna? Hisz sejthette volna, hogy semmiképpen nem kegyelmezhetek neki ezek után!

*

– Nem gondolod, hogy ideje gyereket csinálnunk? – kérdezte egy nap hirtelen. Fanyalogva nevetett ezen a képtelenségen, mint aki maga is tudja, milyen örültséget beszél.

Az ágyon feküdt előttem. Beszélgettünk, s én egyszerre a boncnok szemével kezdtem látni a szemét, az ideghártyákat, a mozgatórostokat, a bőr rétegeit. Lefoszlott róla minden kedvesség, megértendő és megoldandó feladattá vált, kíváncsú faggyúkupaccá; alig sikerült visszaváltoztatnom a feleségemmé. Mozgás, nevetés, mimika, beszéd nélkül félig máris halottak vagyunk, érthetetlenek, akiknek agya van csak, különös szik, furcsa növényeket termő, gondolatok abszurd takarójában pompázó táj. Mintha láthatatlan virágok nyílnának a Hortobágyon.

Megrökönyödtem. Istenkáromlásnak hangzott. Tréfál? Iszonyatosnak tűnt a kilátás, hogy még egy szerencsétlent kárhoztassunk erre a világra, akinek majd megint az lesz a dolga, hogy szenvedjen ugyanezekről a próbatételektől. S nekem ehhez a piszkos ügyhöz kellene segédkezet adnom? Az életünk már így is maga volt a pokol. A saját fiamat ítéljem erre? S ha lány lesz? Igazából meg se fordult addig a fejemben, hogy apa is lehetnék.

– De hát... Annyit beszéltünk már erről. És megegyeztünk, hogy nem sürgős – kockáztattam meg az ellenvetést. – Miért éppen most? Hisz tudod jól, nem élünk úgy, ahogy kellene.

– Élünk, ahogy élünk – ismételte Mara csökönyösen. – Nem jól talán, de nem is rosszul. És az élet végül is öröm. Nincs jogunk rá, hogy csak magunknak tartsuk meg! Képzeld el, milyen jó dolga lenne ahhoz képest, ahogy te vagy én nőttem fel: nézd ezt a rengeteg könyvet, ezeket a hanglemezeket...

Nem akartam figyelmeztetni rá, hogy a könyvek még senkit nem tettek boldoggá, engem pedig különösen nem. Példának ez se a legutolsó. Még kevésbé arra, hogy nem szabad mindent ennyire a szerencsére bízni. Lehet, hogy a kicsi rendbe hozná, ami elromlott, de ha neki sem sikerül, akkor már elsősorban az ő sorsa, nem a mienk a tét. Ez a kísérlet viszont erkölcstelen.

Habozásom láttán gyorsan visszakozott. Másra terelte a szót. Talán meg is botránkoztattam. Ez a hólabdányi véleménykülönbség azonban mihamar sártengerré dagadt, elsöpörte maradék békénket, el a látszatát is.

Májust írtunk. Ekkor figyeltem fel rá először, milyen szívósan törekszik fölfelé. Elfogott az émélygés. Hát ezt is megértük!

„Muszáj Menottit dinerre meghívunk” – rendelkezett a látogatást követő éjszakán ellentmondást nem tűrő hangon. Újabban előszeretettel használt idegen szavakat. S hogy elérkezett a kitűzött nap, ragaszkodott hozzá, hogy mi is minden lámpát meggyújtunk, mint a szobrászék – hogy a lakás fényárban ússzon! Vállat vontam. Nevetségesnek tartottam ezt a nagy igyekezetet. Minek kápráztassuk el a jó doktort, hisz nem is a szobában készültünk teríteni, hanem a kertben. Lázás készülődése láttán azonban jobbnak láttam lenyelni a békát.

Hét óra tájban futó eső permetezett végig a völgyön; pár csepp csupán, de ahhoz elég, hogy Mara izgatottan futkorásson viaszosvászon után. Leterítette az asztalt, panaszkodott, hogy nem segíték eleget, s leteremtett, mennyit máléskodok. Már bántam, hogy belementem a meghívásba. Bántott ez a nagy készülődés.

Elfáradtál, tanakodtam. Ilyen borús időben tele vagy sírással, noha valami mindig visszatart. Ez sem az, csak a torkodba toluló forróság fojtogat, peregnék a pünkösdi rózsa szirmai... Ilyenkor, eső után különben is fájdalmasan éles a virágzó bodza nehéz illata, tiszta és hűvös a nedves hegyi levegő. A Tabán felett még tintafekete az égbolt a felhőkupacok mögött: a fellegek arrafelé dercés csomókba rendeződnek, miközben kékezzsükrére fakulnak – hosszanti lefutású gyapjúkötegek. S akaratlan vonzalmat éreztem bárki iránt, aki képes visszaadni egy ilyen zivatar utáni koraest pontos részleteit. A szív darabokra tört tükörként

már nem képez összefüggő képet a történelekről, s a cserepek is mintha elégedettek lennének, hogy pusztulásuk fölmenti őket a képalkotás hálátlan kötelessége alól.

A fecskendőre gondoltam, amely hónapok óta hever fiókomban, ide-oda gurul, és hasában játékos töltetként lapul az örök álom. Bárcsak nyújthatnék megkönnyebbülést végre magamnak is! Soha nem lankadtam, mert mindig akadt valaki, aki erőt merítsen ellenállásom pusztá tényéből, még ha az önmagában ártalmasnak vagy haszontalannak bizonyult is. E perctől fogva azonban többé nincs jelentősége, ha tévedtem, és hiba volt szembefordulni a világgal. Fokozatosan túljutottam azon, hogy értelmet tulajdonítsak az ösztönös küzdelemnek; cseppenként ürült ki belőlem a verekedés megszokása, akkumulátorból az elhasználódott sav. Az egyetlen bökkenő, hogy ha beadom magamnak azt az injekciót, már soha nem fogom megtudni, ki voltam, ki vagyok, mert nem leszek. Ez volt az egyetlen disszonáns felhang az egész dühödt akkordban. Még akkor is úgy gondoltam ugyanis, hogy élni fenséges dolog, s hogy minden ember élete – és nem csak az embereké! – magasztos titkok láncolata. Életem azonban számomra is kívülállóként, már-már tőlem függetlenül zajlott le. Talán ezért is érdekelt minden, amin ténylegesen kívül rekedtem, a más, az idegen, az unikum.

Ez az este is ilyen egyszeri alkalomnak ígérkezett, legalábbis a következő pillanat. Nem csoda, ha igyekeztem megszökni a nagy sürgés-forgás elől, még ha ezzel fejemre is vontam Mara neheztelését. Mit számított mindez ahhoz a tömény, mulékony remegéshez, a múlthoz képest, amely mindenből csak úgy áradt felénk! Szinte láttam magunkat, mikor először jövünk ide; a kertbe márványlépcsők során másztunk fel, melyet most a zápor fakó-vörösre mosott. Azt a hitetlenséget! A teraszokon cserjék burjánzottak mediterrán kuszasággal, és a terméskő támfalak úgy dőltek a hegyoldalnak, hogy zömök soraik meg azok az elvadult díszbokrok valami furcsa elvágódást ébresztettek. Amint feljebb hágtunk, rájöttem arra is, miért. A mészköves sziklaoldalba vágott lépcső meg az örökzöldek borzas levélzete mind azt sugallta, elég hátrafordulnunk, máris megpillanthatjuk a tengert – kéksége összeolvad a mennybolttal, és az örökké fújó szél fehér tájtekcsíkokat kócol zöld sörényébe.

Hányszor becsapott ez a vágyálom! Helyette mindig a város terült el a lábunk előtt, a szervezettség allegóriája; hasonlóan lenyűgöző, de homlokegyenest ellenkező előjelű látvány. Mint óriási, szendergő Baál, emésztése távoli moráját küldte fel hozzánk. Valahol a közelben cigányzene szólt, halkán, elmosódottan kanyarodott fel a magasba. Egy hosszú pillanatig úgy tűnt, mintha a madártávlatból elfogott muzsika úgy viselkedne, ahogy a táj szövete, mely részleteit elveszíti, hogy egészében kibomoljon. A város fénnel és csillogással átszőtt kelméje a szemhatárig beborította a pesti síkságot, s a csalogányok kezdődő csattogása finom mintaként törte át az est lehulló drapériáit.

Csengettek. Az idill véget ért. A távolból láttam, mint ér fel Menotti szuszogva a lépcsősor tetejére, miként nyújtja át fehér selyempapírba bugyolált hatalmas rózsacsokrárt az elébe siető Marának, és hogy mint a múltkor, megint kezét csókol neki. Mara a tócsákat kerülgette, úgy vezette felém. Kicsit riszált. Nevetve magyarázott valamit, törzsével félrefélrehajolt a bokrok elől, de a hárs virágai már a hajába kócolódtak. A teríték pompás, a ropogós abroszon nagyanyám ezüstje; gyertyák lángja hajladozott a májusi estében, az illatárban. Kezdődhetett az előadás.

*

Mara sokat ivott. Nem tagadom, mi is kitettünk magunkért, pusztult a finom konyak, amit a doktor hozott, de ő sohasem bírta. Mégis, most egyik pohárkával a másik után hajtotta föl. Fantasztikus!

– Párológ – magyarázta rosszálló pillantásomra torokhangú nevetéssel. Bujaság úszkált körülötte a levegőben.

– Lárifári, hagyja békén az asszonyt, Laci! Ez csak amolyan first meeting – hajtogatta Menotti, az est folyamán már legalább ötödször. Lacinak szólított, máig nem tudom, miért. Ő is berúgott, de arcára kövült mosolya jelezte, hogy gyakorlott alkoholistával van dolgunk.

Néztük egymást. Kóstolgattuk, méregettük. Tulajdonképpen semmi nem történt – ez az idegőrlő kötélhúzás már órák óta folyt. Egy percre sem bírja abbahagyni a tapogatózást, gondoltam megvetően. Mindenáron tudni akarta, hányadán állunk egymással, Mara meg én, mielőtt kiáll a porondra érte; ez a biztonsági póker undorral töltött el. Nem mert kockáztatni, és ez minden második szavából napnál világosabban kiderült.

– A magyar egészségügy! – hahotázott színházi keccsel. – Mióta ez az idióta a miniszter, ez a hogyishívják, elfelejtettem a nevét. Teljesen erre a blőd vonalra álltak rá, hogy mi szülészek legyünk rendi papság, a társadalom eltartottjai! Hogy oda ne rohanjak. Tudja, ugye? A leendő anya nem határozhatja meg, kinél akar szülni, hanem az ügyeleteshez kell befeküdni. Haza akarják vágni a magánpraxist. – Sebesen, szemét félig lehunyva beszélt. – Aki előbbre akar jutni, muszáj kórházban melóznia, mint az állat, noha abból nem él meg, amit a hétvégi ügyeletekért kap, de minél följebb verekszi magát, annál kevesebb a magánrendelés. Bisszig és jókedvű SZTK-sok vigyáznak ránk.

Gyorsan töltött magának, s egy mozdulattal felhörpintette.

– A főorvosi kinevezéssel gyakorlatilag vége a dalnak. Minden tilos, éljen meg a levegőből, állandóan figyelik az embert. Ugyanakkor tudom, hogy a kollegáim az osztályon naponta legalább húsz tiltott ellátást végeznek. Érzí az ellentétet? Erre beállít a beteg, mondjuk erózió van a méhnyakon; mondjam neki, hogy jöjjön vissza egy év múlva, addigra talán megcsinálhatom? Oké, fogom a tükröt, gyerünk, essünk túl rajta, még ha kirúgnak is érte... És az ember hajt, hajtás közben kiég, de a derű kötelező, ezt soha nem szabad elfelejtenie! Ebben a hivatásban ez a legfontosabb. – Drámaian mosolygott hozzá. Még nem felejtette el, hogyan kell, de már nem sok hiányzott neki.

Mara csendben fülelt. A vacsora romjai őt dicsérték, Menotti udvarlása úgyszintén. Az egész ott zajlott az orrom előtt. Az iménti formás kis szónoklat megnyugtatómra szánt kitérő volt csupán – ez az ember nemcsak kódexgyűjtő humanista, tapintatos misszionárius, a test gyóntatója, hanem műértő is, aki nagyra becsüli ízlésemet, és maga is élvezni kívánja a feleségemet, ezt a műremeket. Naná!

Engem azonban ez egyáltalán nem hatott meg. Nem szándékoztam hűbért fizetni sem most, sem máskor, se neki, se senkinek, választásom pedig nem szorult igazolásra, ahogy jóváhagyásra sem, soha. Alig hittem a szememnek, hogy valaki ilyen gátlástalanul ripackodjon – azt pedig végképp nem akartam elfogadni, hogy Mara ilyen bugyután bedől ezeknek az emberiséggel egyidős trükköknek. Minél többet ivott, annál inkább úgy tűnt, hogy megkapható; ingerelt engem is, nemcsak a doktort. Meg kell mondanom, nekem viszont egy cseppet sem volt ínyemre, hogy versengjek érte. Egy frászt! Nem nyertem-e meg egy életre? Vonakodó, lázító mosolya, az az ittas dadogás, megannyi kihívása a gazdatiszt-virtusnak. Letéperni! Letéperni, lerángatni róla a ruhát, megerőszakolni! Ez a düh lebegett közöttünk.

Most már Menotti is rámenősebb lett. Az önsajnáztatás után Mara kora után érdeklődött, s az előre várható kacér viszontkérdésre: – Miért, mit gondol, Pali, mennyi vagyok? – habozás nélkül rávágta: – Huszonnégy! – Persze cuppanós pusztit kapott jutalmul. A leendő viszony olyan jellegzetesen bontakozott ki a szemem láttára, mintha ott se lettem volna. Illetve nagyon is fontos szerepem volt: az illedelmesen tűrő hülye, vak férjé, akit bárgyú jóhiszeműségéért meg kell büntetni, természetesen úgy, hogy fölszarvazzuk.

Eh, szemetek... Ha nem tartottam volna a gyertyát, akkor persze más modorra kényyszerültek volna. Az egy Garbo küzdelme lett volna a gaz csábítóval, sokkal szertartásosabb, bizonytalanabb kimenetelű, és sokkal tovább tartott volna. Ezért kellett részt vennem ezen a vacsorán. Mert nem bírtak várni.

– Tudja, miért kérdem? – fújta drága cigarettája füstjét az estébe Menotti. Majd behízelt mosollyal így folytatta: – Maga most van a legjobb korban, hogy szüljön. Sportolt, egészséges... Hm? Nem gondolt rá?

Mara észbekapott. Lopva rám pillantott, majd vonakodva, noha bizonyos sajnálattal a hangjában így felelt: – Nézze, Palkó, ez a jövő zenéje. Sztavro meg én még nem döntöttünk.

S ez olyan udvariasan, egyszersmind annyira tartózkodóan hangzott, hogy még én se találhattam kivetnivalót benne. Ezek után fésűt ragadott, és nekifogott, hogy egyenként kitépje a hajába gubancolódott hársvirágokat. Gondolom, a fájdalom kijózanította.

*

Egy darabig némán forttyogtam. „Minek robogtál a karjába? Kíváncsi vagy és mohó, de amit ő akar játszani veled, arra én nem vagyok kapható. Olcsó fogás, mégis bevetted. Legszívesebben beléd gázolt volna menten! Puszi! Este száját mosol. S hogy sietett kettesben maradni veled, mikor beküldtél a házba sóért! Kitapogatta a házasságunkat, te pedig nem vigyáztál a nyelvedre; felizgultál, mire alád tett az önsajnálataival, ám bejött neki, és most már mindent tud rólad: hogy kosaraztál, diplomád van, megkísérthető vagy, sőt magad árultad el! Megtudta, hogy nyitva van az aranykapu, nem vagyunk már fiatalok, s hogy ő is bepörgött, bizonyítja ez a gyerek-csali. Ő a nagy mesemondó, minden férfinak a szemébe nevet: akit meg akar kaparintani, akár magának, akár csak a másik oldalnak, felbízta. Alibi.”

Mintha hallotta volna, mint füstölgök magamban, a doktor felsóhajtott. – Ha belegondolok, én már három életre valót letudtam! – Tűnődő csend. Hagyta, hogy szíven üssön: maga az élet királya ül velünk egy asztalnál. Majd lélekbe látó mosollyal rám meredt és letegezett:

– Tudod, hogy ti el fogtok válni?

Összerántottam a szemöldököm. Kicsit korán teríti fel a kártyáit, bár lehet, hogy jó lapja van. Mi lehet e mögött?

– Ugyan miből gondolod?

– Nem lehet vitás – röhögött fel fulladozva. Ez is tökrészeg, jól van. – Aki egyszer az én főztömet megkóstolta, hanyatt-homlok otthagyja a férjét!

Engedelmesen neveltünk az ecetes élcen. Miután kivihogta magát, feltápászkodott és a mosdó felől tudakozódott. – Az előszobában balra a második ajtó, villany bent – feleltem ráérősen. Nem kísértem el. Kettesben akartam maradni Marával.

*

– Mondd csak, mi folyik ott a nőorvosnál? – kérdeztem tőle, mikor Menotti eltűnt a ház sarka mögött. – Mit csinál ez a fickó a rendelőjében veletek? Valami nem fér a fejembe: egy személytelen alak nem viselkedik így.

– Verd ki a fejedből! – parancsolta nyersen. Kerülte a pillantásomat. (Valamiért haragszik rám? De miért éppen rám?) – Megvizsgál és kész. Ne tettesd magad hülyének.

– Ha annyira orvos, amennyire annak mondja magát, nem lehet ennyire férfi. Te érted ezt? Ez ellentmondás. – Keresgéltem a szavakat, hátha kezembe akad a mondat vége, melynél fogva felgöngyölíthetem ezt az ügyet, akár egy gombolyag spárgát. A megfejtés... – A megállapodás az, hogy a nőgyógyász nem férfi, nem igaz? De ő éppen nem viselkedik férfiatlanul, ugye, szívem?

Mara elfehéredett a dühtől.

– Mit akarsz ezzel mondani, he? Hova akarsz kilyukadni?

– Magam sem tudom. Csak úgy kérdezgetek. Mi bajod van? Sápadtak látszol. Mit szólnál hozzá, ha azt mondanám, hogy az egész csak burkolt hetyegés a részéről? Nem kell

sok hozzá, elég, ha csak egyikőtök érzi annak, akkor már az is. – Örültségeket beszélsz! – Nem, nem, figyelj csak! Elmész hozzá, kiadod az intimitásod. Sőt, még jobb a kerületi nőorvos. Az egyszerre hatszáz családnál házibarát, hisz olyat tud, amit egyik férj sem! – Hagyd abba!

Kapkodtam a szavak után. Úgy szakadt fel belőlem az iszonyat, akár a vérrögök. Az alámosott part vízbe zuhant. – És vájkál a bulátokban!

– Hát látod, éppen ez az. – Hidegen meredt rám, szinte irtózáttal. – Hogy bulát mondasz, mint a cigányok. Holott ebben az összefüggésben nem az.

– Miért, te minek nevezed? Mit számít már a név, drágám?

– Mit számít a név! Még kérded? Hüvelynek, drágám.

– Igen, mit számít a név, ha a tény ugyanaz – ismételtem csökönyösen. Acsarkodó csend. – A terhes nő tabu: jól van. De ti akkor is hozzá jártok, ha nem vagytok terhesek! Mire kell akkor a híres tapintata, a viccelődés meg a megértés, ha nem a büntudat feloldására? Márpedig ahol büntudat van, ott a lelkiismeret mozog, nem? Úgy érzed, nem helyes, hogy könyéig benned kotorász – nem érzed úgy?

– Undorító vagy – tagolta fáradtan.

– Tudom, hogy már te sem értesz meg! Egy ideje. Tudom, hogy a példaképeid álszentsége falaz ennek a Sorrento bikájának, aki csak azért ment erre a pályára, hogy többet kapjon, többet lásson, mint mi! No és vele szemben én csak abnormális lehetek, ugye? De képzeld csak, mi lenne, ha én is orvoshoz járnék, kizárólag nőkhöz! A nemi szervemet fogdosnák, neked meg hálásnak kellene lenned érte! Jó, nem? Mit szólnál hozzá? A tulajdonodban rövidítenének meg, te pedig túrnád, mert mindenki túri! Az jó volna, he? Erőltetsd meg az agyacskádat! Képzeld el, hogy mától fogva én szülöm a gyereket, tehetetlenül és kiszolgáltatva a nyilvánosságnak, te pedig csak segédkezhetsz, ha hagynak! Ha hagynak! Tessék! Mit éreznél?

– Bár ott tartanánk már! – jegyezte meg keserűen. – Ne haragudj, nem erről van szó! – Nézd, próbálj meg vele beszélgetni. Hátha megváltozik a véleményed – figyelmeztetett. – Mindjárt visszajön. Nagyon szeretném! – Én nem lennék én, ha megtenném, ugye tudod? – Pedig ezek realitások. – Mért nem nők a nőgyógyászok? – Nincs jelentősége. Bevett szokás. A férfiaknak nagyobb az erejük. – Hát erős nők nincsenek? – Biztos vannak. – A szülésznők gyengék? – Hallgatott. – Azt mondd meg, minek mindenhez egy főfelügyelő? – A császármetszés miatt. – De nem minden nő szül császárral! Minek a felügyelő úr?

– Hagy abba! – rimánkodott. – Kikészítesz! – S hogy mindketten észrevettük a katonás léptekkel közeledő Menotti doktort, még volt ideje egy furcsa kis megjegyzésre:

– Én soha nem tekintettelek tulajdonomnak téged.

21

Mintha a föld nyílt volna meg alattam. Majd elsüllyedtem! Akkor már bevallani se szégyelltem volna, hogy úgy ragaszkodom hozzá, mint állat a párjához. Mit törődtem én vele, hogy a gyerekeimért kellene élnem! Nekem ő volt fontos, az egyedüli biztos pont, őt pedig minden el akarta ragadni tőlem, az egész világ.

– De maga nem a párját őrizte, hanem a zsákmányát, ha megengedi – jegyeztem meg szárazon. – Az ember nem félti ennyire azt, amit megérdemelt, csak amit a szerencse dobott az ölébe.

Sztavropulosz bólintott.

– Az bizony meglehet. Lehet, hogy a kelleténél görcsösebben ragaszkodtam hozzá, de csak annyiról volt szó, hogy jobban bíztam a magam éberségében, mint a megszokás erejében. A csont megígéri, hogy nem kerül más kutya szájába? Nevetséges. Mintha rajta múlna!

Azt is megmondom, miért nem bíztam a hűségében: mert ösztönös volt.

Minden csaló egyben megcsalatott is. Nemcsak azért, mert míg félrelép és olcsó sikereken edzi önbizalmát, felebarátja feleségének hűtlenségével a maga asszonyát is megkaphatónak nyilvánítja, nem! Hisz magát csapja be, aki azt hiszi, érdemes tolvaj módjára, lopott csókokon tengődve élni. Ebből a szálnalmas körforgásból egyedül a hűség jelenthet kiutat – egyedül az nyughat meg, aki képes még hű lenni. Értse meg, én szigorúan logikai úton jutottam el odáig, hogy tartalmatlan életemet a tartalmatlan értékeknek tulajdonítsam. S következtetésem végeredménye is folyton ugyanaz lett: hogy ezt a csömört csak az gyógyítja, ha jó, ha tiszta leszek. De várja ki a végét.

*

Emlékszik, ugye, hogy Ollára a feleségem hívta fel a figyelmemet. Hazabokázott az új munkahelyéről, és megdicsérte. Ennek a szép emlékü barátnőnek köszönhettem a múltkori kiborulást. Hisztérikusan nevetni kezdtem, de önzetlensége, ami maradt, ekkoriban még őszinte volt. Onnan tudtam, mi erjed benne a mélyben, hogy küzdött magával. Váratlanul elvben elismerte, még hozzá készségesen, hogy jogom van kívülről mással is lefeküdni – de hogy az elméletében így keletkező oldóerőt egy hasonló nagyságú, ám ellenkező töltésű feszültséggel semlegesítse, maga kívánta kiválasztani azt, akivel osztoznia kellett egyik pillanatról a másikra. Bravó!

Az ötlet annyira az én esztendőmkel azelőtti észjárásomra vallott, hogy beleborsózott a hátam. Hát ekkora lenne már a távolság közöttünk? Különböző sugarú pályánk más-más sebességgel taszított minket. Ő mostanra ért éppen ide, és pont Ollához, aki megtetszett neki; de mert vonzalmát nem értette, se nem szokott hozzá, hogy saját neme iránt érezzen ilyet, inkább a kizárólagosság tabuján próbált srófolni valamicskét, hátha az lazább. Most az a hóbortos ötlete támadt, hogy bemutassa nekem.

Mara új szerzeményének szemlátomást tehetsége volt hozzá, hogy tönkretegye az életét. Nagyon, ó, nagyon csinos volt! Széles arccsontú, macskaszemű, csak úgy süttött belőle a delej, mégis azt panaszolta már az első találkozáskor, hogy nem tartanak soká a kapcsolatai. Mintha ott se lettem volna! Azóta is tűnődöm, vajon összejártak-e.

Mivel senki, még Mara sem állott útjába, hogy kívánjam, s még világosabb volt, hogy az égvilágon semmi olyat nem adhat, amit sok ezer sorstársa ne bírna, ahelyett, hogy fejest ugrottam volna egy új viszonyba, inkább azon kezdtem törni a fejemet, miért jutott ennyire kifosztottan hozzánk? Talán maga is rájött, hogy a külseje közrejátszik, hiszen látszott rajta, hogy szenved tőle; mindazonáltal volt benne valami, ami akarta, parancsolta, követelte, hogy leigázzák, hogy semmibe vegyék. A kielégületlen gyerekkor vágyott bűnhődésre benne, s ezt változtatta kéjjé a lappangó szenvedély? Nem tudom. A férfiakat elfogódottá tette, az öreg rókák meg a nagyon önhitt kezdők kivételével. Olla csak azokat isteníttte, akik felismerték benne ezt a dühöt – ez volt a gyöngéje, s aki ezzel a csalival próbálkozott, annak horogra akadt. Vagyis minden cinikus, önimádó, nyegle taknyos kiváltotta belőle a szerethetnéket, korától függetlenül; ellenben ha megérezte, hogy tetszik annak, aki a karjába zárja, fölényes lett és elutasító. Nem volt érdemes próbálkoznom. Mégis, akkoriban napokig azt hittem, ugyanabban szenved, amiben én, s ez tényleg fölkeltette az érdeklődésemet. De tévedtem. Csinos volt és üresfejű. Rájöttem, hogy Mara ezt amolyan biztonsági szelepnak szánta, ha mégis megkívánnám; csak fitorogtam. Át akarta játszani nekem, érti? Így nem kellett. Különböző találkozásunk idején a terhessége már a végéhez közeledett.

De mi a hűség, ha ez sem? Állandóan ellentétekben éltünk: kezdetben én voltam csapodár, és ő nem akarta magát másnak odaadni. Most minden összekuszálódott. Én ne bírnék a lelkiismeretemmel? Mégis, hiába tudtam, hogy megcsal – de vajon tényleg megtette-e? –, hiába kívántam eszeveszetten Ollát, azután meg már minden szembejövő nőt, nem voltam

képes rá, hogy egyet is megszólítsak. Ott élt, ott feszült bennem a tiltás, hogy más legyek, mint ő.

Ó, hogy szenvedtem ettől! Milyen távol állt mindez a hétköznapi értelemtől! Olyan értelmetlen a zsigereinkből fakadó hűség, a másokért való, kielégületlenségre ítélt sóvárgás! Elemészt, de nem támaszt föl. Csak a büntudat születik benne újjá.

22

Van a nőkben valami reflexként működő düh, valami mélyen bárgyú, következetes és felesleges, de okvetlenül felfortyanó könnyörtelenség: ha valaki nem úgy közelít hozzájuk, hófehér paripán, hódítóan, ahogyan elvárnák, csalódott indulatukban pusztá kézzel szaggatnák darabokra az illetőt. Ősi ösztön ez, de nem primitív – azok, akik így éreznek, már nemcsak az elsődleges vágyakat ismerik, hanem a bűn fogalmát is, a „nem tudják, mit cselekednek” ártatlansága mégis úgy öleli őket körül, akár a méhlepény. Kegyetlenségük elemi, zabolátlan erő, melytől ők is szenvednek, s bár megpróbálják kitombolni magukból, soha nem szabadulhatnak tőle teljesen. És ez irtózatos. Ettől félek.

Hányszor elképzeltem, hogy odaállok elé, és azt mondom neki: váljunk el! De nem mertem, talán mert eredendően gyávának születtem, vagy a megrendülésétől tartottam, attól, hogy könnyekre fakad és a múltunkat emlegeti föl, vagy más, érthetetlen okokból? Akár ezt képzeltem el, hogy a hír hallatára elfehéredik, sikoltozni kezd és összeomlik, akár azt a másik, hűvös Marát, aki feláll, és kurtán csak annyit vet oda: gyerünk, essünk túl rajta, mindkét jelenetnek az embertelensége taglózott le. S ehhez hozzájárult még a vereség tudata, az, hogy a könnyei felszáradnak, előbb vagy utóbb úgyis túljut rajtam, aki viszont nem bírok vele; s hogy ennek így kell lennie, én azonban ott maradok élhetetlenségemben megecetesedve, ő pedig kétségbeesése dacára csupa duzzadó remény. Ő az élet, én a halál, s ha nem bírt elragadni engem, neki kell követnie szomorú házamba, és még mélyebbre. Az Erzsébet-híd mellett a romkertben ültem, száz ágra süttött a nap, és a nők úgy sétáltak, röhécseltek, vonultak körülöttem, mint megannyi megközelíthetlensége burkában rángatózó égitest. Valamennyi vonzott, mert mind egyformán lehetetlen volt. Valamennyi Mara lehetett volna, és mégis, csupa elrontott esély...

Veszedelmesen elcsigázott, csüggedt állapotba kerültem, s már csak egyet kívántam: bárcsak sose találkoztunk volna, vagy legalább sikerülne végre elmarnom magam mellől, hogy utána csendben, feltűnés nélkül leereszthessem a függönyt. Ő azonban csökönyösen létezett, kitartott, nem mintha sikerült volna igazából bánanom, hanem mert makacssága feléledt; talán megérezte végre, mi a szándékom vele.

Igen, akkoriban rendre ennél a gondolatnál kötöttem ki. A féltékenységnek is megvannak a maga törvényei. Törvényszerű az öngyilkossági kísérlet, és elérkezik a gyilkosság ideje is. Egyelőre még az előbbinél tartottam.

De megint felhorgadt bennem a büszkeség: én nem hagyhatom el a porondot vesztesen, még ha ezzel a műsort veszélyeztetem is! Még a kísérlete is nyílt beismerés lett volna, egyenlő a szégyenteljes megfutamodással az elől, aminek okvetlenül be kellett következnie. Tudtam, mennyire megkönnyíteném a dolgát: özvegyi fátyol, feketepettyes harisnya, gyászév, közben már-már enged a heves ostromnak, aztán rám, éppen rám, az emlékemre hivatkozva visszatáncol; egyszóval nem akartam a házasságon kívül még egy tökéletesen berendezett játszóteret átengedni fogócskázó kedvének.

Tudja, számtalanszor megcsodáltam, milyen ügyesen, milyen mély átéléssel vívódnak a nők, mikor az élet győz a halál felett. Undorító, érti? Ha százszor igazuk van, akkor is! Én nem akartam tálcán nyújtani neki az alkalmat, hogy ebben a szerepálmában is emlékezeteset alakíthasson. Azt akartam, hogy küzdjön meg a hűtlenségért, ha már annyira kell neki. Ne

könnyen jusson hozzá, szenvedjen meg érte. Persze ha sikerülne rákényszerítenem, hogy elhagyjon, hogy ő hagyjon el, akkor áldozat lennék, akkor őt vádolhatnám, nem a magam szorongásait, nos, az persze más lenne. Utána elkapnák rólam a fénysugarat, és megnyugodhatnék a magam módján. Az akkor nem lenne megfutamodás.

Most már csak azért imádkoztam a hallgatók éghez, hogy essünk túl mindenem, mielőtt Mara a nők különös logikája szerint arra a következtetésre jutna, hogy a házasság a gyerekért köttetik, de ez sem adatott meg. Egy napon – ő, milyen szeles áprilisi nap volt! – azzal állt elő, hogy mondani akar valamit. Talán mégis reménykedett? Félelme és elszántsága meghatott. Mi mást tehettem, tudomásul vettem, hogy megint döntöttek a sorsom felől.

23

Különben idillien éltünk, mint mindjárt látni fogja. Reggelente, még java sötétben Menotti befütyült az ablakon. Termoszban hozta a kávé. Nagyon ideszokott újabban a drágám. Éppen begyújtottam. A hegyen mi még javában fűtöttünk, mikor más már egy szál ingben járkált odalent. Rideg élet volt, annyi szent.

– Csukd csak be az ajtót! – szólt rám jókedvűen, míg beegyensúlyozott a szobába a tálcával. Vidám volt és jóképű. Mara szemét dörzsölgetve, álmosan fogadta. Volt abban valami visszatetsző, hogy most ébredt csak, én meg még mindig nem akartam elhinni, hogy ez a dolgok rendje. A turpisság.

– Azt mondják, amelyik nőből ilyenkor nem ábrándul ki az ember, az gyönyörű! – bókolt gálánsan a doktor. Az ágyunk szélére telepedett, Mara mellé. Kávé töltött kettjüknek, közben vékony szivarra gyújtott. Feleségem egy darab fóliából hamutartót hajtogatott neki.

A tűzzel bajlódtam. Látni sem akartam őket. Egy hang szüntelenül azt sikoltozta bennem: „Nem, ez nem lehet igaz!” Egy másik, józanabb suttogás visszhangként meg azt felelte rá: „De nagyon is lehetséges, úgy bizony!” – Hát megcsalt? Kivel csalt meg, Mária édes? – hallottam Menotti kenetteljes, behízeltgően dörögő basszusát. – Ki vett magának alufóliát, ki van kívülem az életében?

– Kérsz kávé? – ajánkozott Mara gyorsan. Csak a hátamat látta, de sejtette, miért nem fordulok meg.

– Igen – válaszoltam, bár voltaképpen nemet kellett volna mondanom. Akkor, abban a pillanatban kellett volna rettenetesnek mutatkoznom, arcukba vágni a poharat, kikergetnem őket a fagyba. – Jövök mindjárt, csak kezet mosok.

Mara már nem figyelt rám. – Meddig tartja még bent a barátnőmet? – ült fel az ágyban. Hálóingre látni engedte a két csupasz karját. Élénk csevegésbe merültek.

*

– A barátnője gyönyörű terhes! – lelkesedett Menotti hetekkel később. – Ezer közül ha egy ilyen akad! Márványsima a bőre, sehol egy májfolt, egy ödéma... Maga a szüleire hasonlít? Az ő képüket láttam odabent?

A konyhában ültünk. Kora reggel volt még, de erre járt, hát felugrott, csak egy kávéra, mondta. Ehhez képest kissé elidőzött. Most közbeszóltam.

– Úgy hallottam, Olla nagymama híres szépség volt. Az én Marám inkább az édesapjára hasonlít.

Menotti, mintha meg se hallotta volna, a szavamba vágott: – No, majd megnézem magamnak! – Azzal egyenesen Mara szemébe nevetett.

Mara rám pillantott, aztán jobbnak látta, ha nem válaszol. Döbbsen bántam ki az ablakon. Emlékszem, valami olyasmit éreztem, hogy ennél aljasabb orvtámadás nem érhet.

„Azzal, hogy elvettem, elővételi jogot váltottam a látványára” – gondoltam nehezen forgó ésszel. – „És ha nem akarom, egyáltalán nem adom el, soha.” Nem Menotti potyázásától féltettem, hanem attól, hogy ha gyerekünk lesz, az én kérésemre, a beleegyezésemmel teheti majd vele mindazt, amire így fáj a foga. Mit várhat az ember egy ilyen férlegtől? A kisujját se kell mozdítani, úgy pottyannak az ölébe, vágytól szotykosan. Akkor meg mit akar tőlünk? Miért alakoskodik ennyire? Napnál világosabb, hogy a bizalmába akar férközni. De minek neki még a bizalom is, miért nem elég a testük?

– Megpróbálom elmagyarázni, mit éreztem – vett mély levegőt Sztavropulosz. Homlokán verejték csillant. – Tegyük fel, a feleségem meztelen táncosnő egy éjszakai lokálban. Hozzám ráadásul tökéletesen hű, másoknak mindössze mutogatja magát, de hát ez a foglalkozásával jár. A kérdés ez: nyugodt lehetek-e vele kapcsolatban? A válasz voltaképpen igen, ugye? Én mégis nemet mondanék, hisz az állása miatt állandóan kiszolgáltatottnak kell éreznem magam. Olyan, mintha az őt bámuló férfiak szolgája volnék, noha ők azok, akik fizetnek nekem a látványosságért. Igen, pénzt adnak azért, hogy részesítsem őket valamiben, amihez rajtam kívül az égvilágon senkinek nincs köze. Nekik van pénzük, nekem viszont csak a feleségem látványa van, és így elveszítem a licitet, mert azé a fensőbbség, akinek nem kell az utolsó kártyáját is kijátszania.

Említettem már, hogy minden tapasztalatunk, egész világunk a látásban gyökerezik. Saját tartományában a megismerés maga, más régiókban a birtokbavétel egyik fő eszköze. Nem becsülhetjük alá a jelentőségét akkor sem, ha egymás megkaparintása forog kockán. Az igaz, hogy nem egyenlő a teljes megszerzéssel, de a tapintás egymagában nem is ér föl vele. Gondolja el, a kíváncsiság micsoda kielégületlenséggel mérgezné meg, aki koromsötétben adja oda magát a másoknak úgy, hogy nem láthatja a vonásait! Nem, uram, nem szabad alábecsülnünk a látványt, sem a hűtlenséget, melyet közvetít. Így kívánja ragyogó végzetünk, a következetesség.

És most figyeljen.

24

Aki fölfedi előttem a szemérmét, védtelenné válik, kiadja magát. Ha akarom, a hatalmamba keríthetem. Ha ön lemezteleníteni kényszerül az altestét, kilép az önrendelkezés szűk köréből. A lágerek hóhérai szerették alkalmazni ezt az egyszerű összefüggést. Nem álmodta még, hogy ruhátlanul vánszorog a Nagykörúton, csúcsforgalomban? Nem érezte azt a félelmet, azt a kiszolgáltatottságot? Ha letolom a nadrágom, végem: a szégyen megsemmisít. Gyöngeségem nyilvánvaló, hozzáférhető, köznevetség tárgya.

Semmiféle hatalom nem hiteles. Noha hivatása tiltja, a nőgyógyász is férfi. Hogy eljusson a delíriumig, végig kell járnia a látvány kálváriáját. S ha ez így van – márpedig ezek Menotti szavai –, feltétlenül éreznie kell valamiféle elégtételt, amiért az iparosmunkát vállalta; a büszkeséget, hogy – mondhatni mellékesen – olyasvalamire jut, amit páciense mindenki mástól megtagadott. Ez a jutalom a megadási póz, minden szörnyűsége dacára. A kényszer és tényleges megadás között különbséget tenni képtelen társadalom ezt az adót utalja el az orvos mint szerep számlájára, ahonnan az mint magánember a nimbuszát fenntartja. A társasági szerep meg a gyógyító funkció táplálkozhat ugyan egymásból, de a nőgyógyász esetében a magánember tudata nem lehet azonos a kötelességét teljesítő orvos tudatával, mert akkor őt meg nem illető előnyökhöz jut.

Menotti ezt az íratlan szabályt lépten-nyomon látványos ízléstelenségekkel rúgta fel. A szeretőről mindenki tudta, hogy a betegek közül kerülnek ki; a feleségei sem felejtették ezt el neki. Hogy semleges nemét bizonyítsa, ő kezelte a húgát, nagynénjeit, terjedelmes családjának összes nőtagjait, a kívülálló azonban átláthatta, hogy itt egy felvilágosultságával hencegő

szélhámós üzérkedéséről van szó, ami nem kizárta, hanem éppen hihetővé tette, hogy torz hódításokkal kárpótolja magát kiégett életéért.

– Esküszöm, csodás szöveti adottságok! Sehol egy szeplő, semmi pigment-többlet! – fuvolázta Marának. Mindenáron el akarta érni áhított célját, epedő mosolya maga volt a csábítás. „Ess teherbe ettől a mulyától, és vetközz le nekem! Válassz engem orvosodnak! Vagy akár meg se foganj, csak maradjon ki egy kis vérzés – elég az ijedtség, s máris a karjaimba veted magad, gyönyörűm! Ó, hányan voltatok már, akik mind az én jóindulatomat kerestétek, nyomtátok valósággal kezembe a tükröt, terpesztettetek követelőzve! Bezzeg máskor! Szükségben mutatkozik meg, ki a barát, ki az úr a háznál, s akkor mind hozzám futtok, nem a mafla férjetekhez. Engem halmoztok el ajándékkal és ajánlatokkal! De te számíthatsz a jóindulatomra, kis bohó. Tetszel nekem, és nem is tudod, milyen egyszerű, így vagy úgy, megkapnom téged.”

Beleborzongtam az utálatba.

– Te meg minek örülsz annyira! – támadtam Marára. – Már egy hete nem lehet veled egy értelmes szót váltani. Folyton vigyorog!

Mara elkomolyodott, nem szólt többet.

– Nofene! – mondta Menotti megütődve. – Hát neked meg mi bajod? Nem is örülsz, hogy keresztapa leszel?

– Minek örüljek? – csattantam fel. – Most hallom először! De rendben van, megszületik, nyivákol, nehéz órák, kockázat, köszönöm szépen. És mi változik ezzel?

Látnia kellett volna a doktor úr ábrázatát abban a pillanatban. Úgy kapkodott levegő után, akár a szárazra vetett csuka. Végre sikerült megbotrátkoztatnom. Ünnepi pillanat volt! De mert nem halhattam meg pogányként, úgy gondolta, kötelessége az egyedül üdvözítő hitre térítenie, legalább a lelket megmentenie az örök kárhozattól, ha már sajnálatosan úgy esett, hogy ki kell fosztania, sőt az életemet sem hagyhatja meg.

– Ide süss, Lacikám! – harsogta. Széles taglejtésekkel kísérte felvilágosításomat. Hadászati nyelven átkarolásnak nevezik az ilyesmit. – Nem érted, hogy ember születik? Belép az életedbe! Ki tudja, mennyi örömed okozója lesz!

Közös út a végtelenbe, csúfolódtam magamban. – Ó, kérlek, magázz csak nyugodtan. És ne pazarold rám a gyöngyeidet, én csak egy falusi tahó vagyok – vágtam el közhelyei áradatát.

Lenyelte, ami a nyelvén volt, de csak nagyvilági udvariasságból. Üriember akkor sem veszte el a fejét, ha már csak okozni tudja az örömet, szerezni nem. Mindkettejük szemén láttam azonban, hogy a véleményüket mondtam ki. Mara ítélete nem érdekelt, de ennek a gazembernek a színpadiassága felbőszített. Nem volt egy őszinte szava, pudvás volt az egész ember; átszellemült, hájas képe, jezsuita-mosolya, kenetes hanghordozása mind-mind a másé volt.

Hogy otrombaságomat mentse, előkelően fordított a szón:

– A nők ezt másképp fogják fel. Amit persze te nem érthetsz. Vérségi alapon. Vér a véreből. – És finoman nevetett. – Hát nem csoda, mondd? Bemegyünk a szülészobára hárman, én, a kismama meg a nővér, és kijövünk négyen! Hm? – Az állát úgy bökte felém, mint aki maga is elámul azon, mekkora varázsló.

Vállat vontam. – Ne tegezz, te disznó.

Cihelődni kezdett. Az én számban is megkeseredett a kávé utóíze. – Jön most rögtön? – fordult Marához. – Leviszem kocsival. Ma arrafelé megyek, amerre maga.

– Persze, már kész is vagyok! – kapott mohón az alkalmon a feleségem. – Nem is mosogatok most el, ráér este. Mehetünk is.

Láttam, hogy kifele indulnak.

– Mikor jössz haza? – szoltam Mara után, akinek a lába olyasformán lendült, mintha az elfojtott menekülésvágytól rángna.

– Nem tudom... Kórház után. Bemegyek hozzá. Utána. Sietek majd – hebegte hátrálófélben.

– De hánykor? – ismételtém követelőzve.

– Nem tudom... Sietek – vágta rá gyorsan, azzal eltűnt a ház sarka mögött. Gondolom, a királyfija után szaladt, aki odalent már túráztatta a motort. Én meg leballagtam a pincébe, hogy mielőtt munkába mennék, fát vágjak, és a tuskók oly szépen, olyan szabályos-engedelmesen frecegték szét a csapásaim alatt, mintha Menotti koponyája lett volna valahány.

25

De minek is beszélek magának erről! Egek! Egész testemben rázott a hideg. Úgy gyűlöltem őket, hogy vacogni kezdett a fogam. Egyszerre azt kívántam, bárcsak halna meg valami véletlen folytán. A tragédiát követő siránkozás közepette senkinek nem tűnne fel, micsoda megkönnyebbülés, micsoda megváltás ért! Mert iszonyú, iszonyú, iszonyú volt már.

Úgy álltam ott a pincében görcsbe rándult gyomorral – nem volt kihez szólnom –, hogy csak a remény játszott velem. Talán Menotti a kávétól elszédül, nekimegy a fának, vagy befordulnak az árokba és szörnyethalnak. Élni akartam, érti? Bármilyen árat megadtam volna, csak ne rágjon a féreg. Őt se akartam látni többet, csak ne gyilkoljon tovább az örökös átváltozásaival, amelyek egyre távolabb sodorták tőlem.

– De hát miért nem váltak el? Miért nem hagyta ott, ha ennyire megviselte? Ezt nem vagyok képes föl fogni. Hogy valaki választhasson szenvedés és feledés közt, és mégis a szenvedést válassza?

– Mit tud maga a szenvedélyről! – ismételte megvetően Sztavropulosz. – Magának tejtestvére volt az élet, nekem meg mostoha. Akkor már nem hagyhattam el, mert azzal minden szenvedésünk kárba veszett volna. Minek gyötörtük egymást, ha egyszer csak kiderül, hogy a másik nélkül is élhetünk?

Az egyetlen, ami nem zárta ki a megoldás lehetőségét, a hit maradt, hogy érdemes volt. Aki kilép a játékból, föladja az utolsó esélyt is, hogy valaha választ kapjon ezekre a kérdésekre. Nem foghat kint és bent egyszerre egeret! Ez nem olyan tyúklopás volt, mint a többi, amelyet vagy végigcsinál az ember, vagy ha nem tetszik, kiszáll a felénél. A jutalom, érti? Az a bizonyos jó szó, amely megjutalmazza a fanatikus végül és igazolja gyáva bűnét a világ előtt, csak annak jár ki, aki nem hátrál meg. Mi köze ennek a józan észhez? Ez érzelmi logika, éppen az ő tudományuk, a hit mézesmadzagja, mely csak a rendületlenül hívőnek ígér kielégülést, a megingót cserbenhagyja, magára marad a büntetésekképp rárótt kétségeivel.

Átkozott érzelmesség! Átkozott kereszténység, aki asszonyá tette a férfit, de nem adtál neki asszonyi hitet a csodákban! Mivé lettünk? Nekünk csak a kétely jutott, a ráció, a lerágott csont, meg ez a förtelmes világ, a józan ész pusztasága, melyből nincs kivezető út, nincs átjáró valóság és lehetőség között, csak egyforma dobozok, bennük egyaránt kilátástalan végzetek, választásunk olcsó szabadsága... És sehol egy szabadító.

26

Gyufa sercent, láng lobbant, beragyogta csuklójára hajló, öreg arcát. Keseredő füstpántlika kanyarodott a levegőbe. Az elszenesedett fadarabkát a tengerbe pöckölte, leverte újabb szivarjáról a hamut, majd csendesén így folytatta:

– Hol is tartottam? Persze: önála természetesen, életem alfájánál és ómegájánál. Döbbenet fogott el, mikor rájöttem, hogy unom őt. Hát eddig tartott! Meguntam a játékos-

ságát, a kedveskedését, visszatérő szavait, az álmait, apró-cseprő gondjait, a haragszomrádot meg a sok kibékülést, egyszóval egész boldogságunkat. Nem is az képesített el, miként hazudjam neki ezentúl, hogy szeretem – a házaselet megtanított az alakoskodásra, csupán a díszlet lett volna kopárabb, ha közönyömet feltárom végre. Két felismerés ejtett zavarba. Az egyik, hogy nem kívántam senkit helyette, tehát nem a gyarlóság, hanem az őszinteség aratott felettem diadalt. A másik ennél bonyolultabb volt. Eddig – színre – álltam a sarat, és mi lett a vége? A hátszágban mindenemet felélte a szabadulás ösztöne. De vele mi lesz? Kié lesz utánam, és egyáltalán, hogyan sülyedhettem ilyen mélyre?

Azt hamarosan beláttam, hogy ha nem akarok tovább alakoskodni, ezzel egy életre eljátszva a jóvátétel esélyét, akkor egyelőre nem tudok válaszolni ezekre a kérdésekre. Továbbá ha én nem találom a választ, túrnöm kell, hogy az idő oldja meg helyettem a feladványt. De az idő telt, és mi hetek óta úgy aludtunk el egymás mellett, mint a testvérek. Elalvás előtt néha veszekedtünk, nagyritkán az is előfordult, hogy nem csókoltuk meg egymást búcsúzóul, mielőtt külön útra tértünk, de még mindig jó volt együtt ébredni – a félálom nem ismert megoldatlan helyzeteket. Csak akkor rázkódtam össze, jutott eszembe fogadalmam, ha véletlenül hozzáértem, vagy egy-egy visszahúzódo mozdulatában felfedeztem a kérlelhetetlenül növekvő ingerültséget.

Ismétlem, olyan volt az az év, mint egy álom, melyben nem magunktól mozgunk, hanem velünk cselekednek. Soha nem gondoltam végig, mi lesz ennek a vége, mégis ösztönszerűleg tudtam, mi a következő lépés, mit kell tennem, hogy tönkregyem az életünket. Nem volt ez jó tudás, de legalább tudás volt, és hatalmat adott a feleségem fölött.

Hát a harmadik? Őt nem kérdezi? Őt, aki elsősorban életművész volt, annak a valaminek a mestere, amit Verlaine Ámor győztes üdveként emleget, s ami baljós csillogású tavacskaként ringott benne a világfájdalom korántsem jelképes szalonnái mögött? Miután megperzselődött Mara lángjánál, ebből a szalonnából kiolvadt a siker zsírja, s a felszabadult pórúson keresztül átpárolgott valami azokból a mérges kigőzölésekből, amelyek gyöngyházfényűvé varázsolják a kéken vonagló beleket. S mert eddigre ideológiám oda juttatta a feleségemet, hogy már vonatkozott rá, most mind a hárman előre kiszámított pályákon zuhantunk egymás felé, elképzelésem szerint.

*

Marának áldott állapotában természetesen orvosra lett volna szüksége, én azonban erőlyesen tiltakoztam ellene, hogy a barátunkat válassza. Azt hiszem, ez nem szorú magyarázatra.

Egyáltalán nem tartottam véletlennek, hogy annyira ingerelt a pökhendisége. Egy ilyen varangy nyúlhaszon ahhoz, ami az enyém? Ráadásul még én lehetek hálás, Menotti meg majd a markába nevet, hogy ezt is megúsza! Ők ott a másik oldalon azt nevezik magasztos példának és felemelő viselkedésnek, ha valaki zokszó nélkül adja a kezükre magát, mert ez az érdekük. Az önuralom teljes felelőssége a kiszolgáltatotté; az orvosi etika már a neve szerint sem a beteg, hanem az orvos szempontjait előtérbe helyező szabályzat, mely alkotói hatalmánál fogva számos önkényes, felsőbbrendű elemet is tartalmaz. Azt a meggondolást fejezi ki, hogy ha az orvos neveltetésénél és szemléleténél fogva több másoknál, akkor többre, teljesebbre van joga, mert bizonyos kereteken belül ő kényszeríthet másokat egy jól ismert gyakorlat malomkövei közé. Nem neki kell alkalmazkodnia, hanem azoknak, akiket a szükség hozzá kényszerít. Egy választásunk van: elhihetjük, hogy a fehér köpeny, akár a mündér, megszünteti a beléje bújó embert, kioltja az érzelmeit, s csak a funkciót élteti belőle tovább. De mikor viselkedtek az érzelme a hivatalos verzió szerint? Mi más ez a zagyaság, mint K.u.K. dicsőségünk kórházakra vetített vágyálma?

Ilyen feltételekkel alkut kötni csak a bolond meg a rászoruló fog. Az önfegyelem elemi szükség, teljességét az elismerés fokával honorálják, holott a némaság nem beleegyezést jelent, a normáik elfogadását, hanem magatehetetlen rettegést, melynek elfojtása minden erőt felemészt.

Az orvosnak azonban már érthetetlen, hogyan irtózhat valaki attól a környezettől, mely számára nemcsak megszokott, hanem egyenesen természetes. A gyanakvásra sebzett fölényrel, az irtózatra megalázással reagálnak. Megvetik, uram, a különöst, és nem tűrik, hogy az általuk megszabott illemtől fikarcnyit is eltérjen a viselkedése! Mert félnek magától, a kiszámíthatatlanságától, mert csak az udvarias és fegyelmezett hozzátartozó ellen hat a fölény, a távolságtartás, a jóságos doktor bácsi százezer kelléke. Egyedül a megfélemlített, az alázas embert lehet lekezelni, keresztülnézni rajta, nem fogadni a köszönését; csak a kisemmizettel lehet elhitetni, hogy szájalmasan tudatlan, és nemhogy a kiváltságosak közt nincs helye, de még emberségre sem tarthat számot. Márpedig Menotti ilyen volt. Nagy, lompos mézesmackó, révedező és hanyag, a huszadik század csodája, aki – hála a kettős erkölcsnek – alaposan átesett a ló túlsó oldalára. Sikerült megszabadulnia a gátlásaitól, de mert ezt a győzelmét sohasem heverte ki, úgy bánt mindenkivel, mint a legyőzöttel, félvállról kezelte őket, aljasul hazug szókimondással. Üvegházban élt: félt a szenvedéstől – ezért lett orvos, és ezért menekült a sikerbe. Hogy indítékait nem tisztázta idejekorán, egy briliáns lehetőség meghíúsulása volt. Tökkelütött árulóként áll előttem, aki nem kapta meg a remélt jutalmat, és akit boldogtalan vágya valami a nőktől megkaphatatlan után lassan salakká éget.

Megfigyeltem egy ismétlődő mozdulatát. Szeretett bal kézzel kezét rázni, úgy, mintha a jobb állandóan foglalt lenne, s ezzel a testvérieskedő, ernyedtt simogatással teljesen zavarba hozta azt, aki önkéntelenül a jobbját nyújtotta feléje. Ő persze elnézően mosolygott a sodrából kijövő ellenfélen. Szeme vagy a másik feje fölé révedt, vagy következetesen a mellére bámult, lett légyen az illető nő vagy férfi; két ujjá közé csippentette a köpenygombját, úgy magyarázott jóságosan és türelmesen; legközelebb esetleg az illető felöltőjét igazgatta, épp csak a korpát nem septe le a gallérjáról. Minden alkalmat megragadott, hogy fölényét bizonyítsa, ezért mindenki utálta, de el is hitték neki, hogy ő az aduász. Gyűlölték, mert félték tőle, az asszonyok pedig a lába előtt fetrengtek, hogy ebben is lepipálják kevésbé szerencsés vetélytársaikat. És Menotti olykor mosolyogni kegyeskedett, mint a bálon: ni, a sok csacsi! Istenítette magát, mert a társadalom is istenítette őt. De hát holló a hollónak nem vájja ki a szemét.

Új források fakadtak föl bennem azokban a napokban, kerestek maguknak utat. Új medrek mélyültek a betonlapok alatt.

Lefeküdtem, és félálomban az jutott eszembe: az Isten ezüstösen csengő hangon társalkodik velem.

Kint kóbor kövek csattogtak az éjszakában.

27

– Engem az érdekel – tártam föl a kételyeimet Marának –, lehet-e ebben az országban igényes az ember? És járhat-e jól, megtarthatja-e a becsületét, ha igénytelen?

– Imádom a teóriáidat, hogy még most is velük dobálózol! – fortyant föl. Már kezdett hízni, és hányinger kínozza. – Mostantól viszont többről van szó: a pici életéről. Miért pont ebből csinálsz becsületbeli ügyet? Hisz mindenki így szül!

– Nem értelek – paprikáztam fel én is. – Furcsákat kérdezel! Miből csináljak becsületbeli ügyet, ha nem ebből? Azt hiszed, olyan nagy dolgot kívánok? Nem több ez sem, mint tisztességes halált kérni a mézáróstól. – Nem válaszolt.

Nem tehettem róla. Már nem tehettem semmiről. Azzal, hogy a nők termékenysége férfikézbe került, olyanok monopóliuma lett, akik szolgásgba kényszerítik a párokat. A hagyományos, tekintélyelvű nőgyógyászat a hűbériség jelképévé vált. A pénz, a hatalomvágy, meg a szolgalelkűség tette azzá. Egészségtelen, anakronisztikus intézmény az egészségügy közepén, nem felnőtteknek való. S akkor jövök én, és mit akarok? Megtisztulást? Csupa zsákutca, csupa tévút.

S a szent heréltek? Ők kifinomult kötelességérzetté szublimálják a temérdek rémséget, a beavatottság tudatát; de a szublimátum alól minduntalan elővicsorog az aszkétává aszott hím észjárása, mely tudathasadásba kergeti őket. Egyszerre gyógyítanak, mert emberek, és gyámolítják a nőt, mert férfiak. Utóbbi hiúsága minduntalan az előbbibe rúg, ez mégis tagadja váltig, hogy férfi. Furcsa.

Az ember önellentmondások termékeny halmaza. Hogy azonban túlnőjön ezen, előbb föl kell fejtenie ezt az érzelmi szövetet – és a következetlenségek felszámolásával, a szigorú önvizsgálattal beköszönt az erkölcs, a ne tedd másnak, amit magadnak nem kívánsz korszaka. Ebben a szigorban hamvad el a termékenység. Ohó, megvagy, barátocskám!

– Mára már eleget szenvedtél. Eredj mosakodni! – szólt rám bosszúsan Mara, mert hangosan gondolkodtam, szokásom szerint föl-alá szaladgálva a csöpp szobában. Megleptem, de engedelmeskedtem. Ma sem tudom, megvetés vagy szájalom bujkált a hangjában.

*

Ördög nem irtózik úgy a tömjénfüsttől, mint mi a becsülettől. A becsület bonyolult. A siker egyszerű. Jónak lenni nehezebb, mint tessék-lássék elkerülni a kudarcot, hát beérjük ennyivel. Ahogy esik, úgy puffan legtöbbünk élete.

Érti most már? Választhattam volna valaki mást? Hisz tele voltam gyerekes és indokolatlan előítéletekkel! Igen, mindenkinek mást jelent a becsület. Nekem ekkor már annyit tett, hogy nem adom ki Marát. Balszerencsémre a hagyományos értelmezést választottam, ha ugyan létezik más, de vesztémre, hisz kapaszkodhattam volna bármi másba is, ami aztán a tárgyak logikája szerint rám dől és maga alá temet, nem pedig magához emel a fenségbe.

Igen, uram, most már kifejezetten gyanakodtam. Mire készülnek ezek ketten? Mit forralnak ellenem? Mert hogy összefogtak, az ettől fogva bizonyosnak látszott. És ez a gyanú közelebb, ezért vakítóbban izzott, mint egy távoli újszülött hipotetikus ártatlansága. Később aztán túl sok nőt láttam, akik semmi hasznosat nem csináltak, épp csak voltak, s hogy vegetálásukat igazolják, szülni kezdtek – igaz, máshoz nem is értettek. Minden munkahelyem tele volt velük. Ez a kibúvó, az önmegvalósításnak ez az olcsó kibúvója felháborított.

Növekvő ingerültséggel csapkodtam a lombikokat, titráltam hupikékre a következő vegyületet. A férfi beleszakadhat a robotba, önmaga keresésébe, s teszi ezt az egész világ ellenében. Bezzeg a nő, az más! Mindössze biológiai adottságait használja ki, s máris övé a figyelem, a megbecsülés középpontjában találja magát! A hasonszőrűek érdeklődése azután tovább hizlalja birka-boldogságát, aminek elsősorban a csecsemő issza meg a levét. Úgy éreztem, igazságtalanul érnek ennyit: ezek a kismamák munka, kín és küzdelem nélkül jutottak ahhoz, amit én évek elvesztegetésével sem találtam. Ellenük nem dolgozott az idő – kilenc hónapjuk betelt, s a természet feloldozta őket a várakozás, a nehéz beteljesületlenség alól.

Az meg sem fordult a fejemben, hogy ők azért kapnak többet, mert rájuk szükség van. Akkoriban szíves-örömet cseréltem volna velük, vállaltam volna minden kényszert, amivel a szülés jár, mert azt hittem, csak a fájdalommal kell megbirkózniuk, a szennyel nem. S azon kaptam magam, hogy nem is akarom én ezt a magzatot: nem akarom Marának megszerezni azt az elégtételt, hogy még ebben is többre vigye nálam.

*

Rohantak a napok. Egy este, vacsora után azt fejtegettem neki, miért émelyítő, hogy Menotti szeretői a páciensei közül kerülnek ki. A felkínálkozásuk miatt? Nos, polgártárs, a szülő ugyebár savanyú. Hanem legalább kiadtam végre, ami megfeküdte a gyomromat.

– Gyatra férfi, aki a gyógyítás örvéen szerzi meg a zsákmányát. Aki csak beteg állatra vadászik – példálóztam.

– Mindegy az – mosolygott alattomosan a feleségem. – Eléri a célját.

A megjegyzése felbőszített, de elhatároztam, most az egyszer nem fog ki rajtam. Csak azért is uralkodni fogok magamon! – A női pedig szintén csak ürügyet keresnek, hogy odaadhassák magukat – vágtam vissza a kelleténél kissé élesebben.

– Nos hát, akkor ők is megkapják, amiért hozzá járnak.

A cinizmusa, meg az a fölényes, magabiztos mosoly, mellyel tudtomra adta, hogy nem ül fel hőzöngéssemnek, fellobbantotta a mindkettőnkben régóta lappangó parazsot.

– Honnan tudod? – ordítottam rá magamból kikelve. – Mi volt köztetek? Talán még tart is, mi?

– Csillapodj, drágám, ne izgasd föl magad! Nem tesz jót a külsődnek. Pedig azt mondják, egész jóképű vagy...Hozzak tükröt? Ne félj, Paja nem az esetem. Épp csak bekukkantottam hozzá délután, miután meglátogattam Ollát. Azt mondta, rossz bőrben vagy. Nem volna kedved pszichológushoz menni? Ha akarod, megkérhetem, hogy ajánljon valakit. Biztos segítene, ha megkérném, nem gondolod? Vagy inkább te? A szorongásaid, a betegességed – nem érzed úgy, hogy jót tenne?

Egészen közel lopakodtam hozzá. Hátrált, szája sarkából eltűnt a gunyoros ránc, a szeme pedig összehúzódott. Szürke lett és fürkésző.

– És ha már nála jártál, nem feküdtél föl egy leápolásra? – sziszegtem. – Ki vele, mi van köztetek? Nem az a véleményed, hogy nekem is közöm van hozzá, he? Tudni akarom! Most, azonnal! Mondd meg, te ördög, mielőtt beléd fojtom a szuszt!

Tomboltam. Képeket szaggattam szét, vázákat törtem darabokra. Hozzányúlni nem mertem.

Mara szomorúan nézte esztelen félelmemet. Tekintetében nem volt se józanság, se szerelem.

*

Másnap reggel köszönés nélkül rohantam el hazulról. Iszonyúan szégyelltem magam, miközben ő lassú mozdulatokkal körözött a szobában, és takarította össze a pusztulás nyomait. Olyan volt az otthonunk, mintha belehányt volna valaki. Nem tehettem róla, undorodtam mindentől. Soha ilyen másnaposságot, ilyen menekülhetnéket! És annak sincs értelme, hogy bocsánatot kérjek tőle, hiszen ő volt könyörtelen! Cudarul fájt, ami történik velünk. Sakkbábuk pusztulnak ilyen értelmetlenül, míg oktanul masíroznak a végzetes kocka felé.

Odabent persze nők vetek körül, megint csak nők, a végeérhetetlen, ostoba locsogásukkal, nekem pedig udvariasnak kellett maradnom, nem a két forint miatt, amibe a kávé került, hanem hogy ne kérdezősködjének. Kínomban a Családi Lapot kezdtem olvasgatni, és amilyen az én szerencsém, azonmód meg is akadt a szemem az egyik szerkesztői válaszon. „UNDOR jeliségű olvasómnak üzenem” – táncoltak a rovatvezető Dr. Okos betűi az olcsó ofszetpapíron. „Férje viselkedése csakugyan bizarr; betegségtudata nincs. Önnek kell – helyette – elmenni az ideggyógyászhoz.”

Ez a hamis fensőbbiség szíven szúrt. Vakító fény lobbant a szemem előtt. A fejem zúgott. De hisz ez irtózatoss! Lehetséges lenne? Kiadott volna? Hát már itt tartanánk? Váratlanul szöveget ütött a fejembe az ostoba gyanakvás, hogy Mara tegnapi puhatolózása

összefüggésben állhat ezzel a mocsokkal. Vérhullám tolult az arcomba. – Nézzétek, hogy elpirult! – nevettek dallamosan a lányok. – A szexuális tanácsadót olvassa? Csak nem szerelmes, Atika?

*

A szerelemben nem a megkapás a lényeg. Ezt tudja bárki, aki kicsit is tanulmányozta a csábítás lélektanát. Az élvezet tetőpontja nem a testi egyesülés, a kielégülés pedig unalmas és kicsit nevetséges művelet, melynek nem sok köze van a nőhöz. Nem ez oltja a szomjat, hanem a korán leszakított hajlandóság, a bizalom maga. Ez a siker – a többi jellegtelen kötelező gyakorlat. Ennek a hajlandóságnak a megszerzésére megy ki a játék: ezért a szín-pompa, a csalogató komolykodás, a forró pillantások és illatok. Ami rá következik, már csak a meztelenség mundérjába bújtatott finálé: a játék eldurvul, elveszti édes öncélúságát; a téttel egyik pillanatról a másikra, vagy éppen észrevétlenül, megszűnik bájos ártatlansága, a beteljesülés pedig felkorbácsolja a lelki furdalást meg a szomjat egy újabb ártatlan állapot után.

És a kerék forog tovább.

Könnyű belátni, miért csalják meg egymást azok, akiknek az imént még látszólag egyéb vágyuk se volt, mint hogy a másik kezét megkössék. A házasságban ugyanis többé fel sem merül a hajlandóság kérdése. A játékosztön tehát kitör a korlátokon túlra, oda, ahonnan betévedt, és ott ficánkolja ki magát, ahol senki se látja. De ne feledje, a fontos az, ami a színfalak mögött zajlik. Oda, ahol a sikerre vitt vagy bukásba rántott darabot szervezzük, csak a kiválasztott kevesek pillanthatnak be. A zsinórpaddás kusza világába, az ösztönök félelmetes káoszába, a rögtönzés részleteibe.

28

Harmadnap végre engedtem a kísértésnek. Nem mentem dolgozni, hanem jó hangosan becsaptam az ajtót, hangosabban, mint máskor, azután gyorsan elbújtam a gázóra benyílójába, a bejáratot takaró függöny mögé. Tudtam, hogy a laborban a kutya se fog keresni. Már előző nap elkezdtem célozgatni rá, hogy esetleg kiíratom magam, napok óta olyan pocsékul fáj a fejem. A körzeti ügysem való egyébre, a spatulán kívül nem ismer más diagnosztikai módszert. Ismertem egyet, akit az elnök megesketett az államvizsgáján: csak úgy engedi át, ha megígéri, hogy komolyabb esethez orvost hív.

Benyomakodtam a poros, kényelmetlen zugba, majd bódult türelmet erőltettem magamra. Ma elválík fehér a feketétől! Ki fog derülni, fogad-e délelőttönként valakit a lakásban, s ha igen, ki az, aki feldúlja az életünket? Kire bizonyítható rá előbb a csalás? Elkészültem a legrosszabbra is, hogy végignézem, bármi történjék. Még nem volt határozott tervem, mit fogok tenni, ha a csábítót tetten érem, de ösztönösen éreztem, hogy nem várok hiába. Valaki jár ide, akit nem én ereszték be, aki egyszer csak itt terem, beszívárogo, mint a füst, egy ópiumos cigaretta füstje, mint a kölni illat, melyről nem tudni, honnan termett az orromban, és ki a viselője, a gazdája.

Mara még tunyán hevert az ágyban. Időnként hallottam, hogy lapoz – nyilván könyvet olvasott, vagy a képes divatlapjai egyikét nézegette. Most, hogy összevesztünk, és az élet még nem tért vissza megszokott medrébe, nem készített nekem reggelit, volt rá ideje, hogy pihenéssel kezdje a napot.

Később hallottam, hogy felkel, beágyaz, tesz-vesz, de nem láttam, csak a dohányzó-asztal csücskét. Aztán elment a fürdőszobába. Vízcsobogás hallatszott – nyilván zuhanyozott. Furcsa volt tudni, hogy egyedül hiszi magát, s most végre olyannak fogom látni, amilyen

másokkal szokott lenni a távollétemben. A leskelődők túlfűtött várakozása fogott el. Pokolian kívántam egy cigarettát, de nem mertem rágyújtani – örülség lett volna. Azt sem tudtam, mennyi idő telt el, mert karórát a nagy kapkodásban az éjjeliszekrényen felejtettem.

Nem értettem, miért nem siet egy kicsit jobban. Úgy képzeltem, már régen munkában kéne lennie. Igaz, elég szabadon élt, a csoportok mellett maradt ideje arra is, hogy naponta megforduljon a belvárosban, és soha nem sikerült kitalálnom, a nap melyik órájában ejtette meg örökké talányos célú sétáit, melyekről hol apró-cseprő, csak számára értékes semmiségekkel, szépítőszerekkel vagy egy új kendővel tért meg, hol viszont jelentős hírekkel. Bundák, ékkövek foglalkoztatták ekkoriban. Idegen ízek gyülekeztek a számban, ha arról mesélt, micsoda remek nutriakabátkát kaphatni a Luxusban, de már leszoktam róla, hogy leintsem, mert jobb volt, ha beszélt – e monológok végeredményeképp legalább lett üzemyaga túlhevült fantáziámnak, melyből elizzhatott a következő kémjelentésig.

De korábban nem volt ilyen! Állandóan ehhez a ponthoz tértem vissza, ahol mindenféle megfejtés rég értelmét veszítette. Síkos halként csusszant ki a kezemből, s fordulataiban, ahogy kitért lassan-lassan engem is bosszantó kérdezősködésem elől, nem volt már bántó fölény, csak elnézés ügyetlenkedésem iránt. Igen, így kezdődött; s mégsem maradt más kiindulópontom, csak az emlék, hogy régebben nem törődött a kenceficével, sem divatos selyemsálakkal, beérte azzal, amink volt. Persze akkor még volt valamin, ami mostanra szertefoszlott, de ezt fáj beismernem. Ezért kerestem mindenkiben a harmadikat, s ezért vártam most oly feszülten, mégis ernyedtem türelemmel a látogatót, akinek közeledtét az én Marám sertepertélése egyre bizonyosabbá tette.

Hirtelen felharsant fejem fölött a csengő, mint az ítéletnap trombiták. Összerezzen-tem. Mielőtt eligazíthattam volna a függöny ráncait, Mara kint termett az előszobában. Már teljesen felöltözött, s ez érthetetlenül felzaklatott abban a titkos zugban. De nem vett észre, hanem kitérte az ajtót, elsietett mellettem, ki a kertbe, a vendég elé. Szívem örülni kezdett a vad kétségbeeséstől. Hisz mindjárt be kellett következnie! Rettegve éreztem, mennyire nem készítettem fel a várakozás arra, ami most történni fog.

Egyszerre hangfoszlányokat hallottam, közelgő beszélgetést. Nevetés bugyborékol fel. Mint súlyos némaság terpeszkedett bele ebbe a zajba egy férfihang hiánya. Nem jött volna el? Mégsem ő lenne az? Vagy csak lépdél hallgatagon, gögös fintorral az arcán, ahogy szokott?

– Holnap, holnapután, vagy két hét múlva, ennyit mondott. Tudod, milyen. De lehet, hogy megindítja. Addig meg kieresztett – tagolta lágyan egy rekedtes, ismerős hang. Olla lépett be az ajtón; a hasát úgy tolta maga előtt, mint a leendő babakocsit. – De bűdös van itt nálatok! – húzta el az orrát. – Csupa bagó minden. Nem lehetne kiszellőztetni?

– Dehogynem! – válaszolta Mara készségesen. Beleszimatolt a levegőbe, aztán lemondóan legyintett. – Tudod, én már meg sem érzem. Annyit szív, hogy néha vágni lehetne a füstöt. Ki győzi ezt szellőztetéssel? Gyere, tedd le a kabátod. Várj csak, majd én felakasztom. – Keze majdnem súrolta az orromat, ahogy a fogastrá terítette Olla könnyű ballonját. Mereven álltam, valami hihetetlen gyomorgörcs közepette, hogy egyszer csak az arcomba nyúl. – Melegítsek egy teát? Ül le, de ne nézz körül. Iszonyú rendetlenség van, hetek óta nem bírom rávenni magam, hogy takarítsak. Vagy tudod mit, eredj be a szobába addig, majd behozom.

– Jó – hagyta rá Olla esetlenül. Besétált, ám az ajtót nem húzta be. Hallottam, amint nehézkesen szuszog, a helyét keresi, aztán megreccsent a karosszék, ahogy beleereszkedett. Feleségem kipenderült a konyhába. Gyufa sercent, a kannában zubogni kezdett a tegnapi tea; később vékony sugárban csurgott a csészékbe, a kiskanál sercegetve merült el a cukorba. Mara sóhajtott, azzal tálcára tette az egészet, és beegyensúlyozott vele a szobába. Szerencsére mind a két keze tele volt, így az ajtót ő sem csukta be. Végre fellélegezhettem. Óvatosan megpróbáltam kirázogatni lábikrámból a zsibbadást, púposítottam, akár a macska, és imádkoztam, hogy most már ne fedezzenek fel.

Idővel elalhattam, vagy újfent álomhoz hasonló kábulat tört rám. Alig bírtam talpon maradni. Végtelenül fáradtnak éreztem magam, s túlzás nélkül megváltásként fogadtam volna a halált azokban a percekben. Talán jobb is lett volna, ha akkor és ott befejeződik az egész. Megmaradt volna legalább az emléke, hogy boldogok is voltunk valaha. De ez sem adatott meg.

Igen. Sokat és feleslegesen trécseltek, nem akartak a lényegre térni, engem pedig kezdett hatalmába keríteni a csüggedés, hogy hiába bújtam el. A kishitűekre jellemző kapkodással már azt kezdtem fontolgatni, hogyan tűnhetnék el észrevétlenül. Hanem az ajtó csukódását mindenképpen meghallották volna. Marának éles füle volt, nemhiába rettegett mindig betörőktől, settenkedő mutogatósoktól. Ezt tehát nem kockáztathattam meg. S különben is, ahhoz, hogy bemehessek dolgozni, néhány papíromra okvetlenül szükségem lett volna, azokat azonban az ellenkező szándék bűvöletében ostoba módon az asztalon feledtem. Viszont csavarogni sem volt kedvem. Hagytam eluralkodni magamon a tehetetlenséget.

– És? Ki a gyerek apja? – ért a fülembe Mara ismerős, szorongó nevetése.

– Pont olyan vagy, mint anyám. Jókat kérdezel! Honnan tudjam? Lehetek vagy négyen. De nem is érdekel.

– És? – nógatta tovább együttérző heveséssel Mara. – Nem kérsz vérvizsgálatot? Menotti elintézi. – A gyűlölt név hallatára végigfutott hátamon a hideg.

– Talán – felelte renyhén Olla. Hatalmas hasával úgy festett, mint egy duzzadt szőlőszem. – Ha nem jövünk ki hárman anyám nyugdíjából. Te... – tette hozzá később ráérősen. – Ebben a lakásban van valaki.

– Miket beszélsz! – riadt meg Mara. – Sztavro bement a laborba. Hozzak egy kis kovászos uborkát? Kívánod?

– Érzem a szagát – ismételte csökönyösen Olla. – Ez az a szag, amit már bejövet is éreztem, csak nem mondtam eddig. Becsuknád az ablakot? Kezd hűvösödni odakint. Mikor kell elmenned?

– Tizenkettőre beszéltem meg, a Gresham elé. Gondolod, hogy eljön? Mindjárt indulnom kell, szűzanyám!

– Ne hagy egyedül! – esengett Olla. – Ha mást nem, vigyél magaddal! Nem akarok itt maradni. Érzem, hogy van itt valaki kívülünk, csak nem tudom, kicsoda.

– Ne beszélj számárságokat! – nevetett fel kurtán Mara. – Tudod jól, nem vihetlek magammal. Ha meglátja, hogy nem egyedül vagyok, oda se jön. Egyszer már csinált ilyet. Most nagyon kell a pénz.

– Nem félsz, hogy egyszer lebuksz? – kelletlenkedett Olla. Nehézkesen feltápáskodott. A szék megint megreccsent. – Nekem nem lennének idegeim hozzá, az biztos. A férjed tudja?

– Nem, legalábbis remélem. Annyi a dolga szegénykémnek, hogy azt se veszi észre, ami az orra előtt történik – összegezte velősen a házasságunkat Mara. – De tudod mit, nem bánnam, ha megtudná. Kíváncsi vagyok, milyen képet vágna! A férfiak azt hiszik, egyedül ők tudnak szervezni. Közben meg vak mind.

– Akkor legalább adjál belőle neki. Ha nála is találunk, nem mondhatja, hogy nem tudott róla. Sőt, nem buktathat le, ha egyszer kiderül, hogy te és...

– Hallgass, jó? Nagyon kérlek! – fojtotta bele a kuncogást Mara. Az ő arcát nem láthattam, de felkelt és idegesen járkálni kezdett. Cigaretta után kaparászott, majd jegesen ráförmedt Ollára:

– Megtiltom, hogy ezekről a dolgokról fecsegsz, érted? Semmi kedvem miattad ülni! Vedd tudomásul, a fülnek is fala van!

A lány elkacagta magát.

– Jól van, jól van, nem kell úgy felfújni az egészet! – felelte ímmel-ámmal. – Csinálják ezt elegendő. Ígérd meg, hogy sietsz vissza, jó? Nem érzem jól magam. Ne is haragudj, én

félnék ilyen félreeső helyen lakni. Jaj... Istenem, hogy rúg! Húhh... Hadd dőljek vissza. Megint ez az émelygés...

– Hozzak vizet? Várj!

Csapódott a fürdőszobaajtó, cuppogott a csap. Mara egy pohár vízzel tért vissza. Az én fogmosó poharam volt az. De Olla észre sem vette, csak belekortyolt és lekoppintotta az asztalkára.

– Bárcsak vége lenne végre! – panaszkodott elhalóan. – Alig várom, olyan súlya van már. Pont olyan, mintha hátizsákot cipelnél a hasadon. És ez a szag! Menten összehányom magam. Hol van a vécétek? Tényleg nem hiszed, hogy valaki van itt? Te, keressük meg! Én nem maradok egyedül ebben a lakásban, nem merek. Van zár az ajtón? Zárd be!

– Rémekeket látsz – nyugtatgatta a feleségem. – Ki lenne itt? Mondtam már, hogy üres a ház!

– Zárd csak be! – makacskodott Olla. – És higgy nekem. Én nem tudom, mi van velem, de a végére akarok járni. Ne neved, az életünkről van szó! Te nem félsz?

Marának torkán akadt az ideges tiltakozás. Mehetnékje volt már, de úgy látszik belátta, hogy Ollát ebben a túlfeszített állapotban egyedül az nyugtathatja meg, ha vele tart. El is indultak, majd öt végtelenül hosszú perc alatt végigmotozták mind a két szobát, benéztek az ágy alá, a szekrénybe, az ajtószárnyak mögé. Aztán a fürdőszoba került sorra, majd felbátorodtak és kijöttek az előszobába. Beóvakodtak a konyhába, bekukkantottak a kamrába, nem hagyták ki a vécét sem, s minden léptüket az a szorongó elszántság kísérte, amivel a stelázsit szokták kihúzni, hogy a mögötte futkosó egeret agyonverjék a seprővel. Végül visszatértek az előszobába.

– Látod, képzelődtél csak. Ha elmentem, majd zárd rá kétszer a biztonsági zárat. Hármat fogok csengetni – magyarázta Mara türelmesen. Olla azonban nem figyelt rá.

– Ott... ott... – dadogta. – Ott... mi az?

– Mi lenne? Kabátok! – válaszolta csodálkozva Mara. – Éreztem, hogy pillantása súrolja a fogast.

– Nem... ott... ott... alul... a cipők! – hadarta kimeredt szemmel Olla. Mielőtt Mara visszaléphetett volna, hallottam a csoszogását, s egy mozdulattal félrerántotta rólam a függönyt.

Dermedt csönd támadt. Ott álltam szemközt a két nővel, és igyekeztem kellemesen mosolyogni. – Adjusten, bogaraim – köszöntöttem őket, azzal előléptem.

Olla retteneteset sikított. Hosszan, velőtrázón. Nem bírta abbahagyni. Arca eltorzult. Öklendezni kezdett, a szeme kidülledt, mint aki kísértetet lát. Görcsösen összerándult, kezét hasára szorította, majd csillapíthatatlan zokogásban tört ki. Lábszáran vastag sugárban csurgott le a feje.

Kettőnk közül Mara tért magához elsőnek. A telefonhoz rohant, artikulátlanul üvöltve a mentőket tárcsázta. Ezalatt sikerült kiosonnom. Nem láttam tanácsosnak tovább odázni a távozást. Nem voltam biztos abban sem, lesz-e még estére hová hazajönnöm.

Így születik a kisbaba.

Munkahelyem is kezdett lehetetlenül sokat követelni. Minden percemet magának akarta – megint, akár egy asszony. Idegeim kezdtek fölmondani a szolgálatot. Végül rászántam magam, és titokban lementem a körzeti orvoshoz, ahhoz, akitől Mara annakidején már segítséget kért. Általánosságokat mondtam neki: hogy fáradt vagyok és minden kilátástalannak tűnik; attól félek, nem bírom tovább. Pihenni szeretnék, valami kibúvót... Közben utáltam a kegyelmet is, amit kérek. Rám meredt, szúrósan.

- Hány éves maga?
- Harmincnégy – feleltem. Magam is meglepődtem, azt hiszem. Durván felnevetett.
- Mikor törődik bele végre az életbe, ember?

Ez szörnyen fájt. Ez, hogy értelmetlenségre ítélnék valamennyien. Szó nélkül kifordultam az ajtón, eljöttem. Az ideggyógyászhoz már el se mentem.

Teltek-múltak a hetek. Mind a ketten halálosan kimerültünk a meddő szemrehányásoktól. Nem voltak ezek magvas, emelkedett beszélgetések többé, sem épületes viták – mészároltam a szavaimmal, ő pedig remegve, fensőbbiségesen tűrte, mint aki felette áll minden gyanúsításnak. Agyafúrt érvelésem már engem sem győzött meg; kezdtem belátni, hogy valahol lukas a tető, becsurog a hideg esővíz – hiába bármi csűrész-csavarás, apa leszek, még hozzá semmivel sem különbség körülmények között, mint mások. Isten sem akart Atya lenni, az emberek mégis rákényszerítették. Aztán meg kicsit bíztam is már a jövőben, mikor annyi megalázó és fáradságos év után, mintegy lidércnyomásból ébredve, együtt fogunk gyönyörködni nyiladozó értelmében. Ki tudja, talán akkora örömet jelenthet egy ilyen kis ember tisztasága, hogy feledtetni azt is, mennyire bemocskolódtunk érte, s kárpótlást fog nyújtani a szenvedésekért, elhozza a kegyelmet? Lassan-lassan azon kaptam magam, hogy kevesebbet berzenkedem a hallatára, mint aki megbékélt vesszőfutása kötelességével, s a bűnhődés utáni időket hordozza már elméjében. Cseppenként teltem meg a belenyugvás adományával. Természetesen nem mutattam, mekkora változás készülődik bennem, hisz bár dajkáltam, mindazonáltal szégyelltem is behódolásomat; szerettem volna úgy veszteni, hogy megtépázott méltóságom rongyait fennen lobogtathassam legalább. Ám nemcsak a belenyugvás, hanem a valóság is cseppenként gyűlik fel, s ez a valóság most túlcsordult a képlet peremén.

A főnökség kiszállásra küldött Szegedre, ahol új biokémiai laboratóriumot szereltek fel. Azt kellett ellenőriznem, néhány gyógyszer gyártástechnológiájának előkészületei vajon rendben folynak-e, s ehhez legkevesebb három napra volt szükség. Kéz- és lábakkal kapálóztam a megtiszteltetés ellen, szaladtam fűhöz-fához, ám mivel az igazi okot nem mondhattam meg, vonakodásom még rossz vért is szült. Úgy kellett tehát elhagynom őt, hogy semmi nem oldódott meg. Abban maradtunk, hogy visszatérésem után őszintén elmondja, mi bántja, új alapokra helyezzük az életünket, mindent másképpen fogunk csinálni – egyszerűen hogy újra-kezdjük.

Lelkiismeretem kissé megnyugodott. Hetek óta gyötört a szánalom, ha a szerencsétlenre néztem. Nagyon rossz bőrben volt: fogyott, ahelyett, hogy hízott volna, állandóan hányinger kínozta. Kutyaül érezhette magát, mégis megpróbált mosolyogni, mikor búcsút intett. Mint mindig, az ő erejéből merítettem én is, mintha ez a kút kiapadhatatlan lett volna.

Odalent aránylag jól ment minden. Egy időre a honvágyat is feledtem, mert temérdek tennivaló várt, intézkedések, veszekedés, futkosás. Most, hogy ismét képes voltam a munkára figyelni, jobban állt a szénám: önbizalmam visszatért, s a kellő pillanatban sohasem hagyott cserben. A harmadik nap estéjén azzal a jóleső érzéssel szállhattam fel a vonatra, hogy rendet raktam abban a kuplerájban; de a vonat késett, és jókedvem apránként elpárolgott.

Taxival siettem haza. Késő este volt már. A szobában csak az olvasólámpa égett. Kis ideig elgyönyörködtem benne, ahogy az ágyon heverészett egy kockás takaróba göngyölve, s a lámpafényben a mennyezetet bámulta. Megörültem, hogy még nem alszik; gyorsan lepakoltam az előszobában, azzal benyitottam hozzá. Furcsa volt, hogy nem kel fel és nem siet elém.

A szobában kellemetlen, nyirkos hideg fogadott. A kályha mellett érintetlenül állt a tüzelő, amit elutazás előtt odakészítettem. Szemlátomást hozzá se nyúlt a kosárhoz.

Megtapogattam a csempét: süttött belőle a hideg.

– Mi van veled? – szoltam hozzá köszönés helyett. – Miért nem fűtöttél be? Megfázol, és megfázik a gyerek is.

Azt hittem, a hangom sugárzik a jóakarattól.

– Nincs gyerek – felelte lassan, tagoltan. Végre rám nézett: üres volt a tekintete. – Elvetettem.

30

– Nem vállaltam, hogy a világra jöjjön. Ó, hogy fáj ez ma! Rommezőt alkottam – mondta Sztavropulosz rekedten. Nagyon nyelt. – Meg akartam kímélni a megoldhatatlantól, a szorongástól, éppen mert igazán szerettem. Az anyja pedig megölette, mert ő is igazán szerette.

Kőből volt az arca. Nem mertem ránézni, nehogy szégyenemben elsüllyedjek én is.

– Tudtam, hogy most már az enyém mindhalálig, tönkretettem, rákényszerítettem a döntésre, bábból emberré avattam. Végre sóvárogva kívánta, bárcsak megölhetne engem is, aki hátráltatom és akadályozom vágyott célja elérésében. Valósággal elfogta az öklendezés, annyira szerette volna már, ha véget ér ez a kapcsolat. De hogy lehet abbahagyni, ami nincs? Egyre az a pillanat járt az eszemben, mikor a kaparókanál átdöfte a kicsi testét. Azt beszélük, már az ébrény félrehúzódik az ingerek elől. Vajon a mi gyerekünk érezte? Volt ideje félni, összerántotta a szívét az akaratlan rémület?

Égő szemekkel virrasztottam éjszakákon át. Így nem kellett álmodnom. Gyilkos... Volt úgy, hogy egész nap csak ez, meg egy-két kifejezés motoszkált bennem, többnyire latin nevek, *Ambloplites rupestris* vagy *Stizostedion vitreum*, melyekről nem tudtam, hol ragadtak rám és miért bukkannak fel újra meg újra, nyájasan, mégis váratlanul, mint egy rögeszme a paraván mögül, melynek olcsó gatyavásznán átdomborodtak idomai. Azokban a napokban tökéletes zsibbadtságban éltem, haláldeleiben, ösztöneim egyedüli társaságában. Tudj' isten, talán még boldog is voltam, csak nem vettem észre.

Az abortusszal mindkettőnkben eltört valami. Napokig nem is beszélgettünk, csak csendes szavakat váltottunk, hogy add ide a sót, köszönöm, kérsz teát, köszönöm nem kérek. A legkomiszabb az volt, hogy már nem sírt. „Úgy éreztem, ez volt a büntetés azért, hogy te voltál az első, amiért olyan tudatlan voltam és hosszú évekig kitartottam melletted” – vallotta be később. Valami megkeményedett benne, s tudtuk, hogy évek, szerencsésebb esetben hónapok kellenének ahhoz, hogy ez a szörnyű görcs feloldódjék. Olyan volt a mosolya, amelyet csak a kettévágott Bingi arcán láttam addig. Rettenetes volt tudnom, hogy ezért a változásért egyes-egyvalaki felelős: én! De kinek sírhattam volna el elveszett lelkem kínjait? Annyira nyomorultul éreztem magam, hogy sem akkor, sem később egyszerűen nem mertem megkérdezni, Menotti volt-e az orvosa.

*

Sztavropuloszon erőt vett a nehéz megkönnyebbülés. Vagy öt percig zokogott sötéten, kilátástalanul. Nem hiányzott belőlem a részvét, de megértettem: ez az egész egy kamasz menekülése volt a túl egyszerű valóság elől. Hallgattam hát, s vártam, hadd nyugodjon meg kissé.

Az égen a csillagpor felizzott. Egy következő szivarra gyújtott, ám el is nyomta menten, mint aki mást gondolt. A parázs hamuba fúlt.

– Kérdezősködtem, így elmondhatom magának, mi volt a módszere – tette hozzá kimerülten. – Megjegyzem, erről szélteben-hosszában beszélnek az asszonyok, csak nem akkor, mikor maga is bent van a szobában. Szülés után tehát visszahívta kontrollra az anyákat. Egyszer. Kétszer. Háromszor. Soha nem felejttem annak a fakutya-vigyorát, aki ezt elmesélte. „Én is jártam így. A kisebbik lányom után azonnal teherbe estem, s ráadásul akkor vezették be, hogy harminc alatt mindenkinek meg kell tartania. A sógornőm végül felhajtotta ezt a

maga barátját. A Kútvölgyi adjunktusa volt akkor, azelőtt meg sportoló, ugye? Elvitt hozzá, ő pedig kerek-perec kijelentette, hogy nem vállalja. Aztán elbeszélgettünk. Végül persze megcsinálta... Nagyon rendes volt. Hihetetlenül jól esett, hogy törődik velem. Míg megvizsgált, beszélgettünk, a külföldi élményeiről mesélt. Sokat járt síelni. Egyáltalán nem volt kínos, érti? Inkább emberi. Nem tolakodott, barátságosan viselkedett. Uriemberként! De visszahívott negyedszerre is. A sógornőm akkor figyelmeztetett: bolond, el ne menj! Ilyenkor jön a mutatvány. Úgyis érti, na. De úgy hallottam, sokakat megszerzett így magának, miután a bizalmukba férközött, a helyzet pedig adva volt. Azt mondják, túl nagy a kísértés.”

Így aztán megrázzák magukat. Lepereg, mint kacsáról a víz, hisz férfi játszottá át őket férfinak! Úgy látszik, ez is hozzátartozik a gyerekekhez. Talán még nevetgélnek is magukban, hisz Menotti ügyes fiú, érti a dolgát, mért ne kukorékolhatna a szomszéd kakasa is. Mellesleg ki hinne nekik? Az anyaság glóriája pedig mindent túlragyog.

Mind egyformák, csak a vonakodásuk más. És a legszomorúbb, hogy minden gazembernek igaza van. Maga viszont jobb, ha befogja a száját, hisz nem tudta megőrizni! Még örülhet, ha visszakapta.

Elnéztem Mara mellét. Bármikor azt is kezébe foghatja, emelgetheti valaki. Vizsgáljuk meg az emlők állapotát? Elfutott a keserűség meg a düh. Szégyen!

*

Hogy ez a rébusz mennyire izgatja az utca emberét, lemérhető a képmutatáson, mellyel védekezésül ítél. Tíz közül kilenc, mint valami gondolati szabadalmat, azt szajkózza, hogy mindez vakláрма. Nyolcan közülük viszont csak azért hajtogatják ezt, mert félnek a megoldhatatlannak látszó dilemmától, melyet a kérdés tartogat, és amit ez a nyolc valójában nagyon is jól ismer. Sértő-e, ha a feleségem olyannyira megbízik egy alkalmi ismeretlenben, hogy megadó pózba merevedik előtte, s miközben az önuralom vékony korlátján egyensúlyoz, félig átadja neki magát? Ezt kérdeztem magamtól azon a bizonyos napon, mikor Mara először találkozott a személytelen hatalommal. Akkor döbbsentem rá, mennyire. Meglop, nekem pedig hálásnak kell lennem ezért.

Ó, de furcsa, nem? Bele kell pusztulni! Illetve mégsem, mert ő valójában nem tőlünk vette el az elajándékozott bizalmat. Oda se adta soha. Azt már eredetileg is az orvosnak, nem a férjének tartogatta. De mi ez, ha nem hiba az érvelésben? Hisz ha az orvos férfi, akkor a neki járó részt is férfi kapja! Ez egyszeregy. És az ellentmondások gyökere is ez.

Mi sem bizonyítja jobban a helyzet tudatosan fonák voltát, mint a hálapénz. Akit én megfizetek, az nekem szolgál, azt én tartom a hatalmamban, nem megfordítva. Minél busásabban megfizetem, annál jobban lenézhetem, annál fagyosabb göggel vehetem semmibe. Megalázással fizetek azért, mert megalázott. S a fizetség mértéke az ellentmondással arányos, melytől az egyéni meg a társadalmi erkölcs malomkövei közé esett szerencsétlen pár szabadulni szeretne.

Az anyát persze kárpótolja az újszülött épsége, hogy megpillanthatta, akit addig csak érzett. Ha van kinyilatkoztatás, ez az – logikája a látomásoké. Érzelmi, nem szellemi törvények támasza. Őt a gyermek pusztá léte is olyan bizonyossággal tölti el, amely minden kételyre magában hordozza a felmentést. De mi lesz az apával, aki ezt a lavinát elszabadította? Hol az ő megnyugvása, mivel magyarázza, hogy egy távoli, még romlatlan élet reményében feladta a meglevőt? Olyan kérdések ezek, melyek szintén válaszra várnak. Az anyaság főszereplője a nő meg a gyerek; árnyékukba húzódva ott ácsorog a tettes, hanem az ő tépelődéseire a kutya se kíváncsi már. A darab véget ért. A lélek harca nem olyan látványos, nem törvényszabta kimenetelű, mint a magzatot hizlaló testé – nyomai vélemények csak, egy-két ránc, redő.

*

„Adj nékem gyermeket, mert ha nem, meghalok” – mondja Rákhel Jákóbnak, Jákób pedig ad, mert tudja, hogy a nő büszkesége a gyermek. Ő életének sarkcsillaga, nem a nemző; érte vállalt mindent, nem emezért. Mit törődik vele, hányan nézik, tapogatják, ki áll mellette, ha eljön az órája! Ő neki egyvalami kell, a biztonság, amelyben szülhet végre; s mivel eredendően jobban bízik a nála erősebben, mint önmagában, hálás bárkinek, aki megadja neki ezt az illúziót, ez a valaki pedig minden esetben az intézmény megtestesítője, nem a férje. Az orvosnak hálás a szenvedés gyümölcséért, a közös vállalkozás vele köti össze, nem az apával. A kockázatban mindketten a felmagasztaltatást keresik. Szerencsejátékosok.

Mikor ezt megértettem, végre megvilágosult, hogy nők és férfiak felfogásában két világ harcol egymással, amit csak a gyerek léte, a közös bűn békíthet össze. A terhességgel azonban a harc nemhogy megszűnne, hanem egyre könyörtelenebb lesz. Ez a várandós számára a megdicsőüléshez vezető út, legharmonikusabb kapcsolata önmagával és a világgal, magánügy, melyben csak segíteni lehet őt, hátráltatni nem. A szerepe amúgy is tökéletes tehetetlenségre kárhoztatja önt. Mire a szülőszobára érnek, a dicsfényt meg a szenvedőnek kijáró együttérzést a vajúdónak tartják fenn, maga pedig szánalmas, kicsit nevetséges alak, aki azt sem tudja, hogyan kell viselkedni.

– Még mindig nem értem, min izgatta fel magát – vettem közbe. – Elismerem, mindez illúziótlan, de mindig így volt, és alighanem így is marad. Maga is, én is ugyanígy születünk, s míg világ a világ, mindenki így fog. A nők pedig... Nos hát, hiszen érti. Egy kanál vízben megfojtának, aki észérvekkel akarja meggyőzni őket.

– Észérvek, ez az – felelte Sztavropulosz elmélázva. – Próbálta ön már megütni a kedves feleségét? Nem mintha segítene – tette hozzá gyorsan. – Illetve csak gondolom, hogy nem segíthet, mert én magam sosem tettem ilyet. Attól féltem ugyanis, hogy utána még jobban ragaszkodna hozzám. Csakugyan nem érti? Nem akartam, hogy a boldogságomat egy másik férfinak kelljen köszönnöm. Akkor már nem lett volna az.

Fuldoklásom az ő szemében szégyenletes, lealacsonyító hisztéria volt, olyan kitörés, melynek így vagy úgy, véget kellett vetnie. Ha szóba állt velem, csak azért tette, mert még nem szánta el magát, hogy a többséghez csatlakozzék.

Az én jelmondatom viszont a nyuszt-asszonynál töltött este óta egyvalami volt: nem mindenáron! Ennek rendeltem minden egyebet alá. Két ember, akik megtagadják a lakályos poklot, lemondanak egy ringyóknak való mennyország csábításairól, csak hogy egymásnak éljenek! Elfelejtettem azonban, hogy bármily ésszerű, ez a következtetés csak rám vallott, ráadásul nem a szerelem sugallta, hanem az elkerülhetetlen vereség előérzete, meg az eszeveszett reménykedés, hogy még mindig nem késő, még felépíthetjük a gátat az özönvíz ellen, a mi közös életünket. A vágyakozás valami tiszta után, ez a sóvárgás tett tönkre, csinált belőlem paprikajancsit.

Látta már, mi történik, ha valamit szabadon, tisztességgel és méltósággal tehetnek meg azok, akiknek ugyanaz a valami addig tilos, szégyenletes és büntetendő volt? Most ez a diadal tombolt az utcákon. Az emlőjükkal hencegő sansculotte-ok ünnepelték a Bastille bevételét. És mit csináltunk mi, a burzsoázia? Fellélegeztünk.

Az egyenjogúságnak nevezett tragikomédia pedig vonul tovább a maga útján, és neurotikus, roncs nők százezreit hagyja a nyomában, akik képtelenek felfogni, mi történik velük. Egy kalmárlélekkel fertőző kor áldozatai! Megadtuk nekik, amit kértek. Megkaptak mindent, amit kiharcoltak. Most már egy szavuk sem lehet. És ez a lényeg: hogy befogtuk a szájukat végre. Ha nem kapnak levegőt, az ő bajuk, nem igaz?

Elégtétellel figyeljük a nőt, mint fuldoklik a fertőben, mely nekünk otthonunk, s alig várjuk már, hogy feladja, bocsánatot kérjen, amiért kételkedni mert indítékaink makulátlan tisztaságában! Igen, erre szomjazunk: a bosszúra, mert föl merték emelni az arcukat a sárból; arra, hogy miután alantasat és keveset kértek, ezért a szarvashibáért a legkönyörtelenebb

zsarnokság esztelen, pusztító módszereivel, a férfiak idejétmúlt, lejáratott egyeduralmának restaurációjával fizessünk meg.

Én a szerkezeti képletet kerestem, mint Kekulé a benzolét. És végül megtaláltam, és elborzadtam attól, amit láttam, mert a képlet ez: szoktasd gyermekedet ahhoz, ami a felnőttnek megszokhatatlan, s így majd természetes lesz neki, ami neked soha. Boldog és hálás lesz, amiért megkíméltük az erkölcsi ítélkezés fárasztó kötelességétől, általában a fejtöréstől, s hogy helyette fogékonyságot kapott cserébe, mellyel előzékenyen megérzi a társadalom elvárásait. Mi más is lehetne? A statisztikák nem fogják kimutatni se boldogtalansága, se hálátlansága fokát.

De kinek való az ilyen élet? Csakis azoknak, akiket belekergettek a fásultságba, a beletörődésbe. Akinek már ahhoz sincs joga, hogy azt mondja: „Az ölem az enyém, és arra bízom, akire akarom, nem akire muszáj.” Tudja, mekkora különbség ez? Míg meg nem változik, ez az intézmény a magát felvilágosultsággal álcázó elnyomás jelképe marad. Gondolja, hogy az ép szemérmű, romlatlan gyereklány férfiorvost választ, ha nő is van a közelben? Ne a jóságos doktor bácsival meg a ferde hajlamú gonosz szipirtyóval jöjjön nekem, hanem mindkettőnél a teljes gyógyulást ígérje annak a szerencsétlen gyereknek! Mit képzelsz, melyiküket választaná? S vajon felnőtt fejjel, mikor már megismerte az embereket, helyeselné-e az első választását?

Én nem tudom. Nem tudok semmit. Nem vagyok nő! De annyit mondhatok: ha közejük születtem volna, nem lenne addig nyugtom, míg véget nem vetnék ennek a csalásnak, hogy a nemem kényre-kedvre kiszolgáltatott legyen holmi nagyképű, pénzre és olcsó mámorra éhes senkiknek; míg meg nem fosztanám őket attól a hazug dicsfénytől, hogy ők, éppenséggel ők adják nekünk a gyermekeinket, nem mi a férjünknek; hogy emberfelettiek, és félisteneknek kijáró bánásmód illeti meg őket! Nem hagynám, hogy egyetlen szeretőmet is lekezelje egy ilyen pecér, szívességet, igazi férfiszívességet tegyen neki azzal, hogy kikapar; és az istenért! Próbálna meg csak egy is értésemre adni, hogy a párom fölébe helyezi magát, engem pedig a kerület összes asszonyával a háremébe tud, csak mert balsorsomra őt állították az egészséghez meg a boldogsághoz vezető utamba!

Lehet, hogy nem a férjemet védeném meg. De senkinek, érti? Még egy ilyen herének, még egy Menottinak se lenne hozzá joga, hogy a fensőbbbségesen fintorgó mosolyával azt higgye, ő szerezte meg magának, amit én juttattam neki undorodva – hogy felülbírálja az én választásomat!

De ha szent lett volna is, az én szép, fád feleségem akkor se tudta volna értésére adni annak a Tartuffe-nak, hogy iszonyodik tőle. Nem mintha egy percig is ugyanazok a kételyek gyötörték volna, amik engem, a pedáns kisembert, hanem mert semmiféle hódolatot nem bírt visszautasítani. Így tehát, miután néhány hetet kettesben a fentebb vázolt síri csendben töltöttünk, Menotti törvényszerűen sürgönyözött, és a világ legtermészetesebb hangján meghívott, töltsünk vele néhány napot a hajóján. Nem sikerült kiderítenem, találkoztak-e ezekben a hetekben, sem azt, vajon a doktor kezére játszottam-e véletlenségből.

– Nos? – tette fel a kérdést Mara hidegen. Majd habozásomat látva hozzátette: – Ha nem akarsz, nem muszáj lejönnöd. Odatalálok magam is. – Persze egyszeriben más vágyam se lett, mint hogy vele tartsak. Elfogadtam hát a meghívást, de kell-e mondanom, nem lett benne sok köszönet. Így utaztunk el Balatonfüdre.

Füred már akkor is a felkapaszkodott parvenük és pöffeszkedő sznobok fő gyülekezőhelye volt, ha megengedi. Ezek az emberek mint legyek a dögre, sereglenek a patinára, a történelmi múltra, és jelenlétüket a hagyomány folytatásaként tüntetik fel. Az is. A

város ezért tetszik a távolból idegenséggel teljes, vonzó ábrándnak, s a benne lakók ezért panaszkodnak eklektikus porfészek-jellegére.

„Eklektikus porfészek...” Egy ismerősöm fakadt ki így, aki a szívkörházban kergette a szerencséjét. Én azonban rangrejtett mivoltomból alig láttam mást, mint a gyenge idegzetűek szokásos látomásait. Ahogy a platánsor sötétjében andalogtunk a Tagore sétányon, léptünk alatt csikorgott a sárga kavics. A lombokon át odahallatszott a zene a kerthelyiségből. Mintha egy másik, sokkal kedvesebb valóságban időztek volna, nyárfák gyapját kergette a szél; a csomók alacsonyan suhantak a víztükör felett, elbotlottak rajta, s ott ragadtak borzolt fel-színén.

A kikötőben csapkodta a víz a rakpart természő rézsűjét. Iszamos cölöpök barnállottak benne, messzire hallatszott az árbocoknak koppanó feszítőcsigák nyikorgása. Drótkötelek zengtek az esti szélben. Mint bukdácsoló sirályok, hajók kerengtek a horgonylánc szűk körében: kalózok, tőkesúlyos nagy túravitorlások, kint a parton műanyag Kadettek és Molyok raja. A sólyán egy jolle szendergett – magasan tűzött bumfájával úgy kivált a többi közül, mint jeges réce a közönséges vadkacsák csapatából. A túlpartról átintegettek Zamárdi hunyorgó fényei. A meleg estében horgászok üldögéltek a móló még langyos kövén, a víz szaga átítatta a ruhájukat meg a kibicekét egyaránt; a kertmoziból kihallatszott az áldozat sikoltása meg az oroszlánok bömbölése, mi pedig megkerestük a hajóállomás előtt a barométert és megnéztük, szép idő lesz-e másnap. Sárga vakolatú házak tövében sétáltunk, zsalujuk hófehér; hárslombos utcácskákba kukkantottunk be.

Ó, a vízszag és a hárs édes illata! Nyár volt, uram. A sétányon gyapjúhalmok, lámpák gyöngysora... Nem volt valóságos, és mi sem voltunk azok; idegen volt, titokzatos, mert idegenek voltunk mi is; kezdetét vette a nagy átváltozás.

*

A part úgy hintázott előttünk, mint egy döglődő állat cserepes fogínye. A száradózó akácokon por ült. Távolabb, az országutat kísérő jegenyesoron túl hivalkodó villák és húsvörös palájú borospincék tarkázták a hegyoldalt. A virágzó tájban egyedül a víz szegélye volt halott: a strand betonpartja mentén megállt és megposhadt a tó, zavaros habja orrfacsaró bűzt lehelt. A nádszálak közt lerágott kukoricacsutkák, mosószeres tubusok, hungarocell-morzsák imbolyogtak. S ebben a sárgászöld lében csak úgy nyüzsgöttek a gyerekek – felkavarták és csöpp markukban a felszín fölé emelték a visszacsurgó iszapot, melynek gyanús tapintásától egyedül ők nem irtóztak.

Cseresznye-pálínkat ittunk abban a melegben, sokat, és a fejünkbe szállt. Sejtheti, miért bocsátom előre. Egy kivételes pillanatot szeretnék felidézni, egyetlen, évszázadnak tűnő percet, valamit, amit a saját szememmel láttam, és ami nem képzelődés volt többé, hiszen más szemtanúja is volt. Mara jól választotta meg a leszámolás helyét és idejét: nem volt hova bújnom.

Feltámadt a szél. Almák pottyantak a fűbe nehéz puffanással. Az erdőn túl a fák között bujkált a hold.

Előző este, mielőtt felhúztuk volna a horgonyt, Menotti erőnek erejével elcipelt minket az Anna-bálba. Láttuk Füred szépét, a királynőt, amint körbekocsikázik a városon – a platánok alatt és a kandeláberfényben is megesküdtem volna rá, hogy Marának a nyomába se ér, ő azonban hallani sem akart róla, hogy versenybe szálljon. Beérte azzal, hogy tündöklő tartózkodásával neveltségessé tette a választást. Egy lelkes vén bohém, egy éltesebb úr fütyült a szabályokra, és így is rá szavazott. Ahogy a hangtalan pincér-árnyak ezüsttálcával a karjukon járkáltak a damasztal terített asztalsorok közén, gyűjtötték a borítékokat, a férfiak összedugták a fejüket, elragadtatott és vágyakozó pillantásokat vetettek Marára, a nők pedig róla sutyorogtak; ő azonban félt a pódiumtól, az ünnepléstől és a tapsvihartól. Érti? Csak ezért

váratott eddig. Félt! Kellett neki a bizonyosság, hogy mindenki őt akarja; de mert ennél jóval többet kapott, még a szokásosnál is érzékenyebben húzódozott. Gyerekesen reszketett tőle, hogy egy váratlan kudarc visszalökheti a szabadság kapujából.

– Az ilyen csajokat szeretem. Ide süss, Marietta! Sportolt, imád táncolni. Ezek aztán nem nyavalyognak a kengyelben! – harsogta most Menotti. A vendégekhez fordult. Csak az imént tértek vissza a partról akkora őszibarackokkal, mint egy görögdinnye. – Volna szíve kizárni a tenyésztésből, Sztavropulosz? Nézze, milyen a medencéje: a jóisten is anyának teremtette!

Ezt az arcátlanságot élnek szánta. A többiek nyálcsorgatva, pukkadozva nevettek. Ej, ez a Paja, ez a Paja! Nagy selyma, nagy méh-vadász! Tudja, hogyan nevettesse meg az embert.

– Vagy talán... – folytatta Menotti nevetve. Szememet izzón rászegeztem. Végre felemelte a tekintetét, de megdöbbenés tükröződött benne. Torkán akadt a hang.

Megfordultam.

Mara fél kézzel az árbocnak támaszkodva hallgatta eddig. Ő is Menottira meredt. Aztán a másik kezével hátranyúlt – egy pattintás –, majd vérlázító lassúsággal lehámozta magáról a fürdőruhája felsőrészét. Melle kibomlott, akár egy csokor rózsza – felségesen domborodott ámuló szemünk előtt. Fejét büszkén felszegte, ajka körül gúnyos-üdvözült mosoly játszott.

– Folytasd csak! Nagyon érdekes! – szólalt meg halkán. – Megzavartalak? Ne haragudj!

Azt a tenyérszíni piros bikini alsót leszámítva nem volt rajta, csak egy aranylánc. Zsebkendőnyi folt kivételével anyaszült meztelen!

Oly magától értetődően viselte a drága szépségét, azt a klenódiumot, mint más a ruhát. Biztosra vehettem, hogy most már éppoly elérhetetlen számomra, akár mások, az idegenek. Édesmindegy, van-e még rajta valami, és abban is bizonyos lehettem, hogy ez a megkaphatóságaival függ össze, csak én nem értem, miként, egyedül én; meg hogy a kezdetekhez képest a különbség már csak annyi, hogy valószínűleg én vagyok az egyedüli a világon, aki többé se meg nem vásárolhatom, se másvalahogyan el nem érhetem.

32

– Bárkivel többre mentem volna már. És közben egy pillanatra sem tudtam elszakadni alkotásomtól: megteremtettem az önálló, a független nőt, felszabadítottam a rabszolgámat. Iszonyú, iszonyú, iszonyú volt...

Nagyot nyelt.

– Igen, nyertem – tódította szótlanságommal kínlódom. – Hát mégse a féltékenység volt erősebb, mégis én! Olyan volt, akár a vesszőzés. Mindnyájan lesütöttük a szemünket. Még az a pohos angyalcsináló is elkáprázott egy percre, de hamar feltalálta magát.

– Tessék, hölgyeim és uraim, íme a bizonyíték! Ha egy egyenjogú nő meg akar tenni valamit, akkor jézusmária, fogja és megteszi! Azt mondd meg nekem, te taknyos, miért nem akarsz te szülni?

Csak a svádája ne lett volna a szokásosnál is gördülékenyebb! Ő is megrendült, az augusztusi délben fülsértően nagy garral szavalt. Mi ketten tudtuk, ő meg én, hogy ennek a félmeztelenségnek az ellenpárja hol található, s miként egyesül a kettő a teljes póroségben.

Halálos csend támadt.

Mara talányosan ránk mosolygott. Karján, hátán apró szeplők aranylottak, bőre bronzosan csillogott. Azután a hátulsó lépcsőhöz járult, lelépegetett rajta a tóba, elrúgta magát a hajó tükrétől, majd lassú, ruganyos tempókkal elúszott Tihany felé. És ekkor vörös haja kibomlott, kifeslett, szétterült; mint a hód lapát-farka, betakarta a vizet, szálaire bontotta,

átlényegítette; régóta növesztette, de én nem tudtam, hogy ez a haj ilyen irtózatosan hosszú már. Kezdetben csak uszálya volt, végül már fodrozódott, hullámozott, kígyózott; parázslott, felszökött, lángolt; elfödte Tihanyt, elpárasította a látásomat, elsodort engem is.

Hová lett a pajtasságunk? Hova tűnt az a csak szeretettel teli érzés, ami elfogja az embert, ha átvág egy üres női öltözőn? Az áhítat, ami hajdan egy melltartópánt láttára megrohant?

*

– Aki beteg, nyögjön. Aki nem nyög, legyen beteg.

Menotti a lépcsőn vigyorgott, a vízbe lógázta a lábát. Kedélyesen lubickolt.

– Der ár nő szimpla szoljúsönsz, önli intellidzsent csöjszez – vartyogta most rémes angolsággal. Kajánul pillantott rám. Idestova harmadik napja dióhéj-szótárból társalkodott velünk, és gyorsabban haladt, mint remélte.

Torkig voltam a kilátástalan szócsépléssel, a sok hígvelejű ugratással, ami mind arra ment ki, hogy a feleségem előtt lejárasson. Csalódtam az egész útban. Nem ilyen nyaralást képzeltem magunknak. Ugyanakkor a bárgyúságukkal izgattak fel az ehhez hasonló magabiztos frázisai, az, hogy a nap bármely szakában képes volt kihozni a sodromból. Összes mélylélektani csapdáját felállította a tiszteletemre, én pedig mindbe rendre beleestem, amit Mara növekvő érdeklődéssel szemlélt; egyszóval mindenből az derült ki, hogy én vagyok a kétfejű borjú, a spirituszba való csodalény. Egyéb nem is sült ki, ez természetes; ha ő az orvos, a beteg csak más lehet, nem igaz?

Különben figyelje meg, az egész hókuszpókusz szívesen ölti magára a lélektan mezét. Abban a pillanatban azonban, mikor rájönnek, hogy kár a benzinért, hiába strapálják magukat, nem nyerhetik meg a bizalmát, mert már rég eljátszották, az ilyen Menottik dühbe gurulnak, és a gyógyítást tagadják meg. Menjen máshoz, ha nem hisz nekik! Érdekes, nem? Ezt a két dolgot csudálatosan össze tudják keverni. Nincs hit – nincs varázslat! De miért így áll bosszút, miért ekkor érzi, hogy visszavágott, ha egyszer mégis tisztességes?

A románcunk olyasformán alakult, hogy – ellenszenvem láttán – azonnal elvesztette a fejét. Márpedig az kiabál, akinek a háza ég. Nem kértem tőle mást, csak hogy viselkedésével cáfolja meg az előítéleteimet, melyeket ő maga okozott. Ezt azonban kereken megtagadta. Mi másnak tekinthettem volna ezt, mint tételelem közvetett bizonyításának? Az egészet ráadásul valami furcsa vetélkedés lengte be, ami Mara ölére összpontosult. Mintha különböző fegyverekkel acsarkodnánk ugyanazért! De ha igazi képregényhős lett volna, aminek hitte magát, kiállta volna a próbát.

– Persze az választ értelmesen, aki rád mutat, ugye? – érdeklődtem sima undorral.

– Természetesen! Nézz rám! Mindenem megvan, ami egy nőnek kellhet. – És dallamosan nevetett. – Különben hagyjuk. Zenén, valláson, asszonyokon sui generis nem vitatkozom.

– Az mi?

Fölényesen legyintett, de nem árulta el. Bosszús volt valamiért. Nem tudott mihez kezdeni, azért macerált folyton. A sajki öbölben gubbasztottunk, húsz méterre a parti tölgyestől, tökéletes szélcsendben. Nem is volt rá sok remény, hogy itt szelet kapjunk. Hozzá még a segédmotorból is kifogyott a benzin. Vágyakozva nézegettük a hajójáratot, mely körül vagy két kilométerrel odább méregzölden borzongott a tihanyi kút vize.

Kövér mellkasán lecsurgott az izzadság, hónalja hájas hajlatából a fekete szőrrel benőtt mell- és hasredőkre, bele a csíkos úszónadrágjába. Láttam rajta, hogy baj van, és ettől érthetetlenül jeges szorítást éreztem a szívem táján. Azt hittem, Marával történt valami, amiről ő perverz módon többet tudhat, mint én, az egyetlene. Elismerem azt is, hogy úgy kellett akkor már a gyűlölet, mint egy korty víz a szomszédhozónak. Ott tartottunk végre, hogy a ki-elégüléssel ért volna föl, ha sikerül megsértenem. De nem ment. Tapírbőre volt. Túlságosan is hasonlítottunk egymásra: ő a nőt vett semmibe, én a realitást.

Mara tudta ezt.

– Sajnálom – vigyorogtam vissza rá. – Nem adhatom neked. Az én Mariskám különbet érdemel, nem ilyen zsíros képű fajankónak szántam. Különben se méltó a hatalomra, aki kap rajta.

Menotti elhúzta a békaszáját.

– Hát azt hiszed, le tudsz valakit ennyire foglalni magadnak? – kiáltotta dölyfösen. Keserves áron szerzett lenézés bujkált a hangjában.

– Valahányszor két esély kínálkozott, Mara mindig szabadon választhatott közöttük – figyelmeztettem. Nincs mit magyaráznom ennek az embernek. – Egyvalamit nem volt szabad megtennie: ...

– Hogy mást válasszon! – gúnyolódott.

– ... hogy rosszul válasszon – fejeztem be nyugodtan. Nem méltattam részletekre. Hamarosan felkelt és odébbállt.

Lekecmeregtem a kajütbe, végignyújtóztam a színes huzatú ágyon. Lábam belógott a víztartályok közé. Olyan volt az a fekhely, mint a koporsó. Csak akkor bújtam elő megint, mikor jóval később leszólt, hogy feltámadt a szél. Alkonyodott már, mikor tekervényes útvonalon kiballagtunk az öbölből és visszaindultunk Füredre.

33

– Az egész áttekinthetetlen szövevény egyes-egyvalamit takar, és ez a harmadik problémája – szólt hűvösen Sztavropulosz. – Említettem, hogy Menottit nem találtam méltónak Marára, nem akartam, hogy ő lépjen a helyembe. De van a méltatlanságnál egyszerűbb magyarázat is, zavarba ejtően valószínű és alantas. Talán csak azért vágtam bele ebbe a kétségbeesett vállalkozásba, azért tettem tönkre a házasságomat, hogy nagy ellenféltől szenvedjek vereséget. Menotti azonban ugyanolyan tökfilkónak bizonyult, mint jómagam, s az fájt annyira, hogy Mara hiúsága már egy másik középszertől is megingott.

A bukást azonban nem ez idézte elő. Az jött magától, annak rendje és módja szerint, mielőst kiderült, hogy törpe vagyok. Bárhogy igyekeztem ugyanis, hiba csúszott a nagy következetességembe. Ha ízig-vérig konzekvens lettem volna, nem lett volna szabad törődnöm vele, kié lesz utánam a feleségem. Én ehelyett előbb az arc nélküli tömeggel szálltam szembe, utána meg Menottiba csimpaszkodtam bele. Tehát mégis szerettem, ha bonyolultan is... Kései bizonyíték, két szarvashiba árán. – Töltött magának. – Mielőtt azonban pálcát törne felettem, kérem, vesse jól az eszébe a következőt, és csak azután ítélkezzen: a hűség feltételezi ugyan, sőt talán szükségesnek is tartja a harmadik létét. Fonák azonban az az elképzelés, hogy a harmadik több száz pár esetében is ugyanaz lehet, vagy hogy intézmény legyen.

*

Mostanában már aludni sem bírok, annyira szaggat az önvád. Hiába szedek nyugtatókat. Miért bántottam őket? Hisz olyan fiatalok voltak! És csak játszani akartak, örülni az életnek, amely gyorsan elröpül! Én szigorú, nagyon szigorú voltam, uram, makacs vénember, nem áldoztam fel a boldogságomat az övéért; akárhogy is, hitványság volt. Talán nem is akart rosszat szegény bolond, csak azt hitte, a pille álmok elfoghatók a valóságban, ki tudja? Neki talán sikerült is, én meg abban sorvadtam el, hogy őt nem rágta utána a féreg?

De hát kicsoda vagyok én, hogy megbocsássak nekik, kérdeztem akkor magamtól. Isten? Nem, nem vagyok Isten. Ember vagyok. Így hát folytattam a hátrálást; és amit nem én perzseltem fel, az hamarosan – látnom kellett – őt borította lángba.

– A törülközőm! – jajveszékelt Mara. – Álljatok meg! Forduljunk vissza! Gyorsan! Mire vártok! Ó!

Az apátság magasságában ránk csapott a szél. A vitorlák megreccscentek, kihasasodtak. A Boszorkány megdőlt, majd nevéhez méltón száguldani kezdett a vízen. A szélvihar egyszer csak – huss! – felkapta Mara fürdőlepedőjét a korlátról, és a tóba vágta. A vörös folt szétterült a hánykolódó habokon.

Másodpercek alatt vagy ötven méterre sodródtunk tőle. Már-már hajlottam volna rá, hogy visszaforduljunk érte, de nyilvánvaló időpocsékolás lett volna. Menotti elnézően átkiáltott: – Eh, hagyjátok a fenébe! – Közben a törülköző is döntött: teleszívta magát Balatonnal, és méltóságteljes lassúsággal lehúzódt a felszín alá.

Felzendültek az árboc húrjai. Újból meghúztuk az orrvitorla feszítőjét, mire a fehér perlonponyva ráncatlanul kisimult, a hajó pedig beállt a Marina szürke dobozától kicsit jobbra. Nyílegyenesen a kikötő felé vágattunk. Menotti felvidult. Egy pillanatig habozott, felvonjuk-e a génuát, de Mara sápítozása, hogy máris túl gyorsan megyünk, meggyőzte. – Tőkesúlyos, nem borulhat föl! – üvöltötte élvezettel; de mert a szélrohamok meg a hullámok együttes dübörgését alig bírta túlharsogni, a rumosztás mellett döntött.

Kézről kézre vándorolt a lapos üveg. Mara ügyetlenül kortyolt, szája sarkából a nyakába és melle árkába csurgott az erős szesz. Megborzongott, majd levánszorgott a kabinba, hogy meleg holmit húzzon. Menotti nem nézett rá. Vasmarokkal tartotta a kormánylapátot, hátát nekivetette a palánknak. Valami operaáriát fütyörészett. Arcélét barbár fénnel vont a lemenő nap, homloka ráncaiban megült a felcsapó permet. A Boszorkány nehéz döndüléssel zuhant a zöld hullámokra. Felvetette orrát és előreszökkent.

Az üvegben nem rum lötyögött, hanem vadvíz, felében hígított sebalkohol. Ismertem már a laborból. Aki ezt issza, azonnal a fejébe száll, rókázni kezd tőle, vagy elfelejti a páciensei nevét.

Mara az előbbit választotta. Amint meghallottam száraz, köhécselő nevetését, mellyel előtámoltyogott a fedélzet alól, már tudtam, hányadán állunk. Előrevonszolta magát a kajüt pereme mentén, a feszítőkötelekbe kapaszkodva egyensúlyozott. Menotti arcáról lehervadt a mosoly. – Segíts neki! – süvöltött át. – Az állat! – káromkodtam én. – Megint berúgott! – Ne azzal törődj most! – ripakodott rám. Szemlátomást kevés híja volt, hogy Mara a törülközője sorsára jusson. A nehéz vitorlás úgy szökkent hullámról hullámra, akár a megvadult bakkecske. Beértünk a hajójáratba: balról, az aszófői csücsökben a hajógyár darui szelték ketté a napkorongot, jobbról, Füred felől vízibusz közelgett. Búgó kürtszava már úszott is elénk. Ráadásul egy széllovas, egy feketeszakállas fiatal férfi is előkerült valahonnan – sebesen siklott utánunk a szél felőli oldalon, és barátságosan integetett almazöld lebernyege mögül.

Előremásztam a kajüt párkányán. Mara az orr korlátjába kapaszkodva remegett. Alatta pezsegve száguldott a víz. – Segíts! – nyöszörögte. Átkaroltam a derekát, ő pedig még jobban megkapaszkodott, és szélesen kihajolva okádni kezdett.

Menotti kissé visszadöntötte és leültette a hajó orrát, hogy megkönnyítse a dolgát. A vízibusz közelebb ért. Már látszott, hogy mögötte fogunk elsuhanni. Úgy tűnt – és nyilván úgy is volt –, hogy az ablakok mögül száz szempár lesi az alkony vörösében felénk rohanó kuttert.

– Várj! – nyögdécselte Mara. Arca lila volt a félelemtől. Megtörölte a száját, gombolkozni kezdett, azzal megpróbálta letolni a nadrágját.

– Mit csinálsz? – üvöltöttem rá magamon kívül. Az volt a szokás, hogy a szükségünket a mentőcsónakban, egy vödron ülve végeztük. A csónak azonban most látványos bakugrásokkal követte a Boszorkányt, vagy tíz méter vontatókötélen. – A vödör kell?

– Nem merek kimászni! – visította összeroppanva. – Nem érdekelnek! – Legalább várj, míg a vízibusz elmegy! – Nem bírom visszatartani! Fogd a kezem!

Úgy álltunk ott a hajóorrban, mint szabadtéri színpadon, előnyös rivaldafényben. A széllovas hirtelen keresztbefordult, nagy csobbanással a Balatonba bukott. Mara sírt, de megkönnyebbült. Az égen szégyenpír lángolt. Megpróbáltam legalább Menotti elől eltakarni, de hogy a vízibuszból mit láttak, arra gondolni sem mertem.

34

Mihelyt befutottunk a kikötőbe és megtaláltuk a Boszorkány bójáját, kivetettük a viharhorgonyt is. Dél felől csúnyán elsötétült az ég. Hamarosan el is lőtték a sárgát. Kapkodva láttunk munkához. De alig csavartam ki a sekliket, Menotti kijelentette, hogy megéhezett, inkább vacsorát főz. Rángattam a takaróponyva zsinórait tovább, közöltem vele, hogy én nem eszem, mire vállat vont. Csupasz árbocunk vízimadár nyakaként meredt fel. A közelben egy vöcsök terelgette fiókáit. Mara megszépülve, hallgatagon, szelíden üldögélt a szivacs párnákon.

Lekóvályogtam a kajútbe, a fekhelyemre vetettem magam, és egyszeriben megszűnt körülöttem a világ.

A varieté elcsendesedett. A színpadra sötétség borult, majd a sűgőlyuk lassan ismét előderengett a félhomályból. Valahol felvinnyogott egy herélt fuvolája. A pódiumon alakok görbültek élőképbe, nők, férfiak, pederaszták vegyest: egyiküknek hat csecse csüngött, akár az emsének, kettő-kettő a hasán; a másik fekete, köldökig felvágott köpenyt viselt, amely elől szétnyílt rajta, láttatta dús szemérembozótját és rozsdavörös gombú, mereven szétálló mellét, de összezárult az alsó bordaíveken. Ennek a nőnek a szemhéjáról kékezüst hímorként pergett a festék, nyakában gyöngysorok tekergőztek, vérvörös ajkát szétnyitotta, s a kezét ugyanolyan vércseszerűen begörbített karmokkal meresztette előre, mint a hatemlőjű másik oráns, aki felsőtestén halcsont fűzőt, köldöktől lefelé azonban áttetsző, habos-lila fátlyat viselt. Egy fekete bugyis törpe érzéki vigyorral cuppogott, nyelvét ívben görbítette, míg a középuitt állva közösülő párra bámult; szőrös gladiátor-mellkasát szegecsekkel kivert bőrv szorította le. Egy másik, fehér teniszruhás lányka, akinek csak a csenevész feneke meg az alteste volt csupasz, leírhatatlanul bájos, segítő mosollyal indult feléjük. A rángó, lihegő nő fejét félrelendítette, csigás haja a hátára záporzott. Feljebb kúszott a lábát kissé beroggyantó mulatton, mintha fatörzset kulcsolna át. Ütemes vonaglásukhoz síró, fülsiketítő vonyítással harsogott egy láthatatlan zenekar.

A nő eksztatikus hátrahanyatlásában, csípője ívében, melyet az erős férfimarok közönyösen tartott, felismertem a feleségemet. Átölelte a fogát csikorgató mulatt nyakát, és a többiek ütemes tapsára ziháló sikításban tört ki. A nézőtér izzadt. A zenekar elhallgatott.

Következőnek arany asztalkát toltak be az emelvényre. Mara erre feküdt. Combját ledéren széttárta, kömetsző-pózban. Az egyetlen fényszóró vörös ölére tűzött. Arca krétafehéren villódzott az orfeumi égbolt alatt, mint hold-maszk egy rituális beavatáson.

Menotti lépett be. Fehér füst szállt fel, lassan rájuk borult. (Habemus papam? Másunk sincs már, csak pápáink, hit és egyház nélküli hatalmak.) Szinte hallottam recsegnie a feleségem ágyékát – beszakad erős csapásai alatt, ő pedig megragadja a méhét, és egy rántással kifordítja, ahogy polippal végez a halász.

– Nyög?

– Biztosan részeg. Ne törődj vele... – A szavak koppanva hullottak a hajófenékbe.

Kinyitottam a szemem. Talán öt percig, ha alhattam: az ajtócskán még bevöröslött az ég. Hangokat hallottam, szófoszlányokat, amiket időnként elnyomott a nagyvitorla csapkodása; a part felől fújt a szél. Menotti leeresztette a nagyvásznat, de még nem szólt, hogy csavarjam fel. Valószínűleg azóta gyözködhetette Marát, mióta fejfájásomra hivatkozva visszavonultam. Ő hol válaszolt neki, hol nem, s közben a vitorla szünet nélkül leffegett.

– Miért vagytok ti együtt? – faggatta Menotti. Most tűnt csak fel, hogy tegeződnek.

Mara felnevetett. Győztes, keserű nevetés volt, de hogy nem szólt rá semmit, az orvos még inkább felbátorodott.

– Mért nem hagyod ott ezt a vénembert? Hisz valóságos Karenin.

Ismét hallottam Mara száraz, köhécselő nevetését.

– Nem érted te ezt, Palika – felelte kisvártatva. – Egyáltalán, mit értesz te a nőkhöz? Hisz fajankó vagy, buta kisfiú, első! Ha elhagyom, elhagyom, az az én dolgom, abból te úgysem eszel, hát mért nem állítod le magad végre? Muszáj nevetségesen viselkedned?

Menotti megdermedt. Szinte magam előtt láttam ebben a pillanatban: céklavörös lett, elkapta a pulykaméreg. Mara szavai a legérzékenyebb pontján sebeztek meg. – Mária! – kiáltotta fojtottan, azzal megragadta a feleségem karját. De Mara tovább nevetett, idegesítően, fülsértően, hosszan. Menotti nem merte megütni: attól tartott, felébredek. Az elhúzódó csendből ítélve farkasszemet néztek, bár az is lehet, hogy Mara a partot vagy a nádaszt bámulta, ezzel is értésére adva, hogy füttyül rá. Lélegzetviasszafojtva feküdtem. – Unalmas vagy, drága Palkó, te is unalmas vagy! – törte meg végül a szótlanúságot világfájdalmas hangon. – Miért nem tudtok ti férfiak érdekesek maradni?

Tüntetőleg megmoccantam odalent. Kitty-kotty, ütődtek az apró hullámok a bárka oldalának. A nagyvitorla öblöket csapkodott. A parton a Jachtklub kerthelyiségében már bömbölt a zene, lámpafüzérek nyíltak, de a dal szövege nem úszott el hozzánk, csak értelmetlen törmelék: „... az utolsó métere... sosem lehet...”

– Kapsz te érdekességet, megállj csak! – morogta Menotti sietve. – Este majd kiderül, unalmas vagyok-e!

– Cc-cc. Mért, hova megyünk az este? – nyafogta Mara. – Jelenetet rendezel, te áldott lélek?

– Majd meglátod – felelte sötéten Menotti.

Felültem az ágyon. A fülem zúgott. Üres volt a szívem. Fellépdeltem a fedélzetre – csak el mellőlük, el. Szó nélkül ugrottam fejest a koszos habokba. Az ég a megmondhatója, már csaknem olyan jól esett, mint ha egy bérház udvara ölelt volna magához négy emelet magasából.

*

Sokáig összevissza úszkáltam, eszeveszett módjára fújtattam, csapkodtam céltalanul. A fáradság megtisztított, de a bánat szétterült bennem feketén, mint a páfrány.

Az ég váratlanul kitisztult felettünk. Vihar előtti, ólmos fényben ragyogott, mely az olvadó fém rémítő, átható erejével sugárzott mindenünnen. Sokkal világosabb támadt, mint más alkonyatokon, s a még csak kurtákat pöffendő fuvallat érces tarajjal bóbíta fel az arasznyi hullámokat.

Balatongyörök, majd a Hegyes-mál orma felől meredeken csapott le az első szélroham.

Felélénkültek az emberek is. Künn a parton, a sétálók tarka sokaságában olyan sürgés-forgás támadt, akár a rajzó hangyabolyban. Mindenki várta a megtisztító vihart.

Sírályok sodródtak a feltámadó szellőkésekkel, s időnként éles kiáltást hallatva lecsaptak a kikötő szürke, nyugtalan vizére. Mint hattyúk köteléke a pákász ladikja elől,

széllovasok siklottak elő a nádas menedékéből. Aszófő felé nem lehetett belenézni a kénes ragyogásba.

Visszacsobogtam a Boszorkányhoz. Sem Marát, se Menottit nem találtam a fedélzeten. Hült helyük támadt! Ennyi ideig elmaradtam volna? A csónak is eltűnt velük. Ott álltam egy szál magam az idegen birtokon. Megszöktették a feleségemet? Negyedóra is beletelt, mire a sötétben felfedeztem Mara sietős, szálkás betűit egy hevenyészve letépett papírszeleten. A párnámra csempészte ezt az üzenetet:

„A Koloska-csárdán túl vagyunk Palinak valami ismerősénél, egy táborban. Ne aggódj. El kellett mennünk, nem győztünk várni. Egyedül nem találsz oda. Várj meg itt, reggel jövőnk. Aludj jól.”

Hogy mire gondoltam, mit éreztem? Honnan tudjam, uram? Különben már nyolcadikban is nélkülem rendezték a nagy osztálybulikat. Megszoktam, hogy nekem soha nem szól senki.

35

Természetesen eszem ágában sem volt megfogadni a jótanácsot.

Mivel a csónakot magukkal vitték, az most ott ringatózott kikötve valahol a klub mólójánál. Meg kellett várnom, míg teljesen beesteledik. Akkor kapkodva meztelenre vetkőztem, összekészítettem a ruhámat meg egy száraz törülközőt, kis batyuba kötöttem. Közben gúnyosan mosolyogtam Menottin, aki azt hitte, bezárhat ide, mint egy dedóst. Majd meglátjuk! Nemsokára kiderül! A harc mindenesetre megkezdődött: izmaim pattanásig feszültek. Itt hagyatok? Házmasternek néztetek? Legyek hát az! Bezártam a kabin ajtaját, a kulcsot a tóba vetettem, jó messzire, majd hangtalanul leereszkedtem a tat létráján, s fejemen a batyuval elrúgtam magam a Boszorkány oldalától. A hajó lágyan megremegett, odábbimbolygott. Lámpafényben vacsorázó családok falkája között tempóztam ki, szendergő vitorlások árnyékában a part egy elhagyatott szakaszára, ahova nem kandikáltak az ostorlámpák. A sólya tövében kapkodva megszártkoztam, felöltöztem, eldobtam a törülközőt is, majd remegő térddel kiosontam a vitorlásklub gazos parcellájáról, miközben széles ívben kikerültem a kikötőörség lapos, hosszú barakkjából kiszüremelő világosságot és nevetést. Az igazat megvallva kész lettem volna átmászni a kerítésen is, a kaput azonban szerencsémre nyitva találtam, s néhány lépés után befurakodtam a lángossütő bódék körül lebzselő lármás, ezerarcú tömegbe, elvegyültem a harsogó ének- és zeneszóban.

Nők jöttek-mentek, tolakodtak, nevetgéltek körülöttem, lányságuk emlékművei. A vihar elmaradt. Isteni béke honolt a tájon, erotikus, élvezet utáni nyugalom. Végigsiettem a platánsoron, fel a Jókai utcán, a kivilágítatlan, komor hegy felé; vitt a lábam, ahogy a tiló zuhan. Elmaradt mellettem a Jókai-villa nyírott angolkertecskéje, térdig érő bukszusai, rozsdás lámpavasa; el a mély kert és a sziklakerítés, ahol a repedésekben rezedá virít; a gesztenyefák, az áruház, a vasút, a fenyők szürke korona-pamata, mely felé borostyán kúszik, noha sosem éri el. Az orrom után vágtattam. Életemben nem jártam a Koloska-csárdában, de tudtam, reggelig van időm, most van csak elegendő. Kimelegedtem, úgy siettem; hátam mögött hagytam a falusias házakat, a sokaságot, végül a gyümölcsöskerteket is, ám nem tévedhettem el; a komor hegy pedig megnyílt előttem, magába fogadott és igazat adott.

Így meneteltem vagy két óra hosszat. Nem féltem. Az út fehéren világított a pufók telihold fényében. Néha túlkölő autók húztak el mellettem a porban, párában. Távoli nótaszó csapott az égnek. Ebből arra következtettem, hogy jó irányba tartok. Végül, úgy tíz óra felé holdsütötte völgyecskebe értem.

Ahol a hegyből előkanyargó patak átkígyózik a tisztáson, füzek ligetében meszelt falú udvarház fehérlett felém. Ablakai sötétben meredtek az éjszakába. Valamivel feljebb a séden

malom magaslott; ácsorgó kerekén, a lapátok öblében megcsillant a szunnyadó víz. Futó hab zuhogása hallatszott. A füzesen túl három máglya ropogott. Fényük rőten táncolt az erdőszélen, a szersátrak fehér kockáin meg az országút mentén parkoló kocsik élettelen motorházán. Ez volt a tábor. A máglyák körül a fénykörben csapatosan izegtek-mozogtak a vendégek: nevetésük, kurjongatásuk túlharsogta a víz robaját, felverte az erdő mélységes hallgatását.

Füstszag csapta meg az orromat, melybe ínycsiklandó illat vegyült. Valahol a közelben birkát sütöttek. Megkordult a hasam. Eszembe jutott, hogy ma még nem ettem, de egyelőre abban sem lehettem biztos, hogy a keresett tábort találtam meg. Hány ilyen rejtőzhet a rengetegben? Mara vajon itt van? Nem mentek-e másvalahova időközben? Egy sekélyebb martnál átgázoltam a jéghideg csobogón, majd – a szúnyogok nagyobb örömére – közel lopóztam a mulatozókhoz a fűzfák oltalmában.

Sokan voltak, legalább ötvenen. A szép emberek! Andalító, pokoli gyülekezet! Estélyire vetkezett honleányok, porcelán shortban, méregdrága teniszcipőben, kabátkában feszítő, napbarnított aranyifjak, köztük deresedő halántékú playboy, nyakában viola selyemsál; ni, amott az a dürgésre készülődő, éltes anyajelölt, magakelletésénél csak a tervei riasztóbbak. Dúsgazdag meddők, élelmes naplopók – a sikeresek gyülevész hada! Kifosztottak vására, amint utolsó kincsüket, a kifogyhatatlan látszatot kínálgatták egymásnak. Jutányos áron! Csak önnek! Tessék! Pubikám, hová szaladsz?

Ami azonban igazán furcsa volt, hogy a sátrak sora előtt betonjárda húzódott, és négyágú ostorlámpa derengett fent a magasban. Nem messze tőle magányos pózna, alumínium zászlórúd meredt a semmibe. Úgy nézett ki ez a hely, mint egy autóparkoló, melyet úttörőtábornak alakítottak át, és régészek használják. Távolabb faépületek ékelődtek a fenyvesbe.

*

Tekintetemmel feleségemet kerestem a mezőn.

Végre felfedeztem. Természetesen Menottival sétálgatott. Eltávolodtak a társaságtól, a séd fele ögyelegtek. Ugyan hova ilyen céltalanul? Korán van még ahhoz!

Az orcátlan éppen Mara vállára helyezte karját, szemlátomást elmélyülten magyarázott neki. Közben futólag megsimogatta a feleségem arcát. Mintha a kutyája füle tövét vakarta volna meg! Mara hol a fák tetejét bámulta, hol a földet. Nem figyelt túlságosan Menottira; gondolatai elkalandoztak.

Éreztem, mint szökik fejembe a harag. Egészen könnyű lettem tőle – mintha lebegnék, látásomat lencse torzítaná. Homályos és visszataszító figurákat láttam magam körül, amint kitörtem a füzesből, csak a kép közepe, a hajszálkereszt lebegett tisztán, higgadtan: Menotti taglejtései, ahogy ingerült gúnnyal utánoz valakit a szabadon maradt kezével, kérlel, magyaráz, Maráról azonban mindez leperreg, akár a falra hányt borsó; szórakozottan, fél füllel hallgatja csak őt, túsarkú szandálja orrával a murvát piszkálja. Tojásdad ábrákat húzgált a porba. Fehér ruháján rózsásan táncolt a máglyák visszfénye.

Nyílegyenesen feléjük tartottam. Az emberek félreugrottak az utamból. Vért szomjaztam. Mikor Mara megpillantott, meglepődött. Nevetve bontakozott ki az orvos öleléséből.

Odaléptem hozzájuk, kimarkoltam Menotti kezéből a Martinival teli poharat, és a hátam mögé hajítottam. A talpas kristálypohár csilingelve tört szilánkokra a betonon. Többen önkéntelenül odakapták a fejüket, ahol most hosszúkás tócsában folydogált a koktél a járdáról lefelé.

– Érik a halálod, Menotti – vetettem oda kurtán.

Mara fürkészően vizsgálgatott. Láta, hogy botrányt akarok. – Beszélgessek csak – bólíntott fáradt-közönyösen; azzal, hogy rosszkedvét palástolja, odábbstáta. Hát nekem

mindenütt ott kell lennem? Miért nem értem meg, hogy vége, egyszer s mindenkorra? Egy csoport azonnal befogadta – víg felkiáltások üdvözölték.

Menotti sima undorral meredt rám. Lenyelte dühét, sarkon fordult és utánaeredt, hogy visszaszerezze. – Mária! – kiáltotta parancsolóan. Megragadtam a karját, nem eresztettem. Nem bírta kiszabadítani, úgy fogtam, görcsösen.

– Te fogatlan vén os pecten pubis!¹¹ – röhögtem rá kéjtől vacogó foggal. Meglepődött, hogy kívülről más is ismeri ezt a szakkifejezést. Kirántotta a zakóját a szorításomból, de elmosolyodott. Jóságosan, fenséggel fordult vissza.

– Maga mindig megnevettet végül, Sztavro. Ezer szerencséje, különben már rendre kellett volna utasítanom azért a pimasz hangért, amelyet újabban...

Nem folytathatta. Teljes erőből belefejeltem az arcába. Homlokom alatt recsegett a törtszerű, szép orra.

– Nesze a Kareninért! – morogtam eszelősen, vadul, mint a kutya. – Nesze, nesze! – ziháltam, és csépeltem, rúgtam, akár a répát, aprítottam, vágtam. A társaság körénk sereglett, de nem mert közbeavatkozni. A nők sikoltoztak. – Megöli! – Hemperegni kezdtünk a fehér utacsán, a murva szemcséi keményen nyomódtak a fejbőrre. Sziszegett. Mérge apránként feléledt, felülkerekedett gyávaságán; elértem, amit akartam, repedezni kezdett rajta az úriember-máz. Szorosan magához ölelve tartott, mint egy rúgkapáló csecsemőt, gusztustalan, mégis édes testközelségben, amely elernyesztett. Tehetetlenül kapálóztam, de moccanni se bírtam. Azt hiszem, sírtam szégyenemben meg dühömben.

– Mi folyik itt? Ki eresztette be ezt a vakarcsot? – bömbölte veszedelmesen a házigazda. Átfurakodott a sápiózkodó vendégek sorfalán, odarontott hozzánk és szétválasztott.

Erős kezek tartottak. Lihegtem az örvényező haragtól. Kaptam pár pofont. – Palikám, nem esett bajod? – Mindenki Menottit sajnálta, ajnározták, porolgatták a vállát, a hátát, sopánkodtak, de legalább volt miért: tőlem telhetően elcsúfítottam az ábrázatát, azt a hódító sorsot.

Mara hisztérikusan zokogott. Nem állt mellém, nem sietett a segítségemre. Egy dalia domború mellkasára borult, kezébe temette arcát. Tudja, az a tűzszerész-típus, aki Caporalt szív, és a Sacre Coeur nevére egyből valami jó kis párizsias disznóságot szimatol. Bokros bajusz, gállickék szemek.

Végül őrá, Marára való tekintettel nem dobtak ki a táborból azonmód, hanem egy félreeső barakkba zártak, hogy majd reggel számolunk. Miközben belökdöstek a sötét deszkabódéba (megkapaszkodtam az ajtófélfában, megvettem a lábam a küszöbön, fogcsikorgatva küzdöttem), és botladozó léptemet néhány fásult nyaklevesel egyengették, már egy párocskát riasztottunk fel a priccsről. Elkezdődött... Őreim durva, ittas röhögése közepette lázasan kapkodták a ruhadarabjaikat, végül kirohantak. „Hogy a bokrok alatt folytassák” – jegyezte meg vigyorogva az egyik fogdmeg, vigasztaló képű, nagy bengai tulok. Betaszítottak, rám zárták az ajtót, azzal visszatántorogtak védelmi.

Magamra maradtam. Bedagadt, égő szemmel meredtem a sötétségbe, melyben arany karikák villódtak – nemcsak káprázat fényei, hanem a tűz lobogása is vékony csikokban ugrált a poros padlón, ahogy a deszkafal résein belátszott. Orromban a szeretkezés csípős pézsmája keveredett olajoskannák fűszeres szagával, meg a por és fűrészporsó vékonyabb illatával. Remegő lábbal kezdtem tapogatózni a priccs felé; egy asztalkába ütköztem, mire nyomban erőt vett rajtam az értelmetlen dac, úgy döntöttem, nem ülök le oda; gyöngeségemmel nem adok polgárjogot sem ezeknek, sem neki. Öneki...

Szemem lassacskán hozzászokott a sötétséghez. Most már jól kivettem a szerszámoskamra részleteit. A hátsó falat pokróc borította; ha engedelmességek a józan eszemnek, letéptem volna onnan, hogy betakarózzak vele és aludjak végre, s akkor már ezekben a

---

¹¹ Szeméremcsonti fésű (lat.).

percekben rájöhettem volna, hogy üvegezetlen kisablakot takar; ez azonban még pitymallatig váratott magára, mikor a friss huzat nyomába szegődve rátaláltam a szabadulást jelentő harmincszor harminc centiméteres nyílásra. Más kérdés, hogy legfeljebb a bozótból leskelődhettem volna utánuk, s legalább ettől megkímélt a Mindenható.

Az órák teltek, a máglya fénycsíkja halódón vonaglott a padlón, én pedig merev vigyázállásban büntettem magamat, bár tudtam volna, miért. Hogy semmit nem így akartam, talán mondanom se kell; de születésemtől fogva hiányzott belőlem a jó fellépésűek ösztönös, a maguk tekintélyét is tisztelő példaadása. Sok ilyesféléről morfondíroztam magamban égő testtel, beteg aggyal, a megnyugvást elszalasztva. Az odakünn mozgó árnyak között olykor felismerni véltem Marát. Időnként behallatszott a hangja is, ahogy magyarázott, és hallottam elcsukló nevetésén, hogy már sokat ivott.

Éjfél után minden elcsendesedett. Hallani véltem őt, szememet a fal réseire tapasztva látni akartam, ahogy nyöszörgő párokkal telik meg a tücsökzenétől harsogó nyáréjszaka. Még egyszer feltámadt az a képességem, hogy elhiggyem: a mámora ebben, és még mindig csak ebben a percben csap az égnek, parázsló bőrrel hánykolódik a tűzszerész alatt, s a megváltásról motyog eszelős szavakat, míg a földet rágja. Nagyon furcsa érzés volt; mintha visszazuhantam volna a hintőporba. Mintha cserepekre törtem volna szét, amit még összetart az akarat drótváza. A gyávaságé, az élniakarásé.

Elgémberedtem. Talán aludtam is álltomban valamicskét. A pitymallat már java reggelbe hajlott, és a bódé belsejébe meleg derengést varázsolt a felkelő nap pirosa, mikor hosszú órák óta először döbrent eszembe a menekülés. Ez már az életösztön szava volt, a herélő késtől való félelem, ami azt diktálta, ne várjam ki, míg fogvatartóimat a hőség felébreszti csukladozó, nehéz részegségükből. Ne tetézzem ostoba helyzetemet azzal, hogy magyarázkodnom kelljen, gúnyolódásuk céltáblájává váljak.

Az elképzelt meghurcolásból úgy riadtam menekülésem kötelességére, hogy egyszersmind új felelősség is bontakozott bennem Mara iránt. El kell vinnem magammal! Nem hagyhatom itt ezeknek az ördögöknek a martalékául! El kell hurcolnom, ha nem akarja is – én átkozott! Balsejtelmeimre kellett volna hallgatnom, mikor ez a féreg meghívott a hajójára, hisz tudhattam volna, hogy ez lesz a vége.

Aggodalmamban szemhunyasnyi idő alatt megtaláltam a kisablakot, átnyomakodtam rajta, majd néhány erőteljes rúgással kiszabadultam a szűk nyílásból. Fejjel lefelé huppantam a harmatos fűbe, kicibáltam az ablakon keresztül a letornászott, kikopott bársonynadrágot is, gyorsan felrángattam magamra, azzal mellőzve minden elővigyázatosságot, kisiettem a bódé mögül. A felszálló ködben síkosan derengett a sátrak szürke ponyvája.

Rohanvást érkeztem a térre.

Balsejtelmem nem csalt. Mara a tér közepén állt, és egy nyergeletlen lovat tartott a kantárszáránál fogva. Ügyetlenül próbált felmászni rá. Egy szempillantás alatt átláttam a változást: izgatott volt, mosolygós, az arca rózsás, a szeme ragyogott – látszott rajta, mennyire örül a kirándulásnak. A tehetetlenség elborította az agyamat, zsírpapírként ereszkedett szemem elé. Még oda sem értem, már őrzöngtem, mint a csapdába esett állat, aki tudja, hogy elérkezett az utolsó harc ideje.

Különös, de ösztönösen rám várt. Sem gyötrelmem, sem diadala nem lett volna teljes, ha távollétemben lovagol ki. Hátramaradt, hogy ezzel a puszta formasággal nyerje el hozzájárulásomat, mintegy hallgatólag én szabadítsam fel a pislákoló lelkifurdalás alól. Én tartsam a gyertyát! Vagy talán már előzőleg így beszélték meg, hogy egyedül indul el, egymaga vág neki, és az a férfi csak útközben csatlakozik hozzá? Gyűlöltem eszeveszetten, amiért szemtanújává tett boldog készülődésének. Most szórakozottan, révülten topogott az izabellaszínű, szennyes lovacska körül. Hatalmában tartotta az az állati delej, ami a veszélyes férfiakhoz szippantja az asszonyokat.

– Gyere, segíts föl – vetette oda nekem, mikor már csak pár méterre voltam tőle. – Kimegyek kicsit levegőzni.

– Megtiltom, hogy elmenj! – hördültem rá fojtottan, izgalomtól remegő hangon, és közben tudtam, nem így kéne, vége, úgyis elmegy, s hogy elrontok mindent. Így is, úgy is késő, kicsúszik a markomból. Már ki is csúszott. A mai eszemmel tudom, aznap semmire se mentem volna nála.

Nem látta magát, így hát nem értette rettentő felindulásom okát. Bosszúsan, fürkészően pillantott rám, miért hívom fel mások figyelmét is akadékoskodásomra.

– Ugyan már! – Alig figyelt rám. – Ne gyerekeskedj. Elmegyek, és kész. Majd hazajövök. Még nem tudom, mikor.

– Ha elmész, vissza se gyere! – sikoltottam magamon kívül. Tudtam, hogy nem tud lovagolni, s egész különös módon ingereltek most már ezek a dolgai, amelyek oda vezettek, hogy nemsokára szét fogja tenni a lábát. – Meg ne próbálj visszajönni! Bezárom a házat és nem eresztelek be!

– Hát jó, majd sietek – mondta, és megint fürkészően nézett rám. Végre észrevette, mennyire kivetkőztem magamból, de figyelmét még mindig a rá váró kaland ígérete kötötte le. Elmosolyodott. – Segíts felszállnom.

– Dögölj meg! Te dög! – hörgöttem, a sírás határán. A halálraítélt rángatózik így a pribécek kezén. Nem akartam tudomásul venni, hogy ki kell innom a keserű poharat. Hajszálnyira voltam a teljes összeroppanástól. Szerettem volna brutálisan meggyalázni, de vasmarokkal tartott vissza jólneveltségem, miközben tudtam, a kutya se kíváncsi rá, mi lesz velem. Ütlegelni akartam Marát, és kéjesen szerettem volna megtiltani neki mindazt, amire annyira áhítozott. A csőd banális ténye, vereségem hiábavalósága tinóként taglózott le.

Vállat vont.

Bárcsak bántani tudtam volna, lerántani a féltékenység bűzös mocsarába, olyan kint okozni neki, amelyet ő nekem! De ahhoz most már a másikat kellett volna elpusztítanom, akitől félttem. Az orgyilkosság különben sem győzelem, legfeljebb elégtétel. A győzelem az lett volna, ha el sem megy tőlem; ez azonban most végérvényesen megtörtént, akkor is, ha még egy lépést se tett nélkülem, karnyújtásnyira sem távolodott.

Az árulás kiteljesedett. Amit tett, maga volt a jóvátehetetlen; nem azért, mert megtörtént vagy nem történt meg, hanem mert benne többé semmi sem állt útjába, hogy megtörténjék. Éreztem, hogy ezt sem elfelejteni, sem megbocsátani nem lehet soha többé; most, még mindig csak most van mindennek vége, hiába jön majd vissza, hiába tesz majd úgy és fogja bizonygatni, hogy semmi, de semmi nem történt köztük, mintha nem értené, furcsállaná és helytelenítené viselkedésem csökönyösségét, az már valami más lesz... Sarkon fordultam és elrohantam. Elragadott a lábam.

Az állomás táján belekotortam a zsebembe. Véletlenül volt nálam valami kevés pénz. Mit törődtem én a hajóval, a csomagokkal! Felszálltam az első Pest felé tartó vonatra, és szimplán elmenekültem. Sajnálom. Ember vagyok. Ember! Ezt hajtogattam. De hogy mit álltam ki hazáig, arról jobb, ha hallgatok.

*

Mara csak másnap délután tért haza, gyűrötten, morcosan és kialvatlanul. Épp tüzet raktam a kertben, hogy a tavalyi avart elégessem. Összeszededgettem a papírhulladékot is. Véget akartam vetni a zűrzavarnak, kívül és belül.

Hogy zizeg a papír, miközben ég! Akár az eső a tetőn.

A papiroson hangyák siettek valahonnan valahová. A tűzbe vettem őket. Rendnek kell lennie. Vajon hányan estek már áldozatul a róla vallott magasztos elképzeléseknek? Hányunk sorsa dől el ugyanígy az Isten tenyerén?

Ahogy a fűben hajladoztam, fejembe tolult a vér. Vörös karikák táncoltak szemem előtt a kimerültségtől. Már-már elszédültem. Én sem aludtam az éjjel, s most is mardosott a kín meg a keserűség, a vágy Mara után.

– Itt vagyok! – szólalt meg váratlanul a hátam mögött. Nesztelenül közeledett, nem hallottam meg a lépteit. Kihívó volt a hangja, s már előre ingerült attól, amit mondani fogok, a jelenettől, amit mindjárt rendezek.

Ledobta a táskáját. Egyszerre rettentő izgalom fogott el. Annyira megrémültem mindattól, ami következni fog, hogy ijedtemben felkiáltottam. Nem ágyéka zsírpárnái, nem is a combok feszülése, a tompor görbülete parancsolta, hogy magamévá tegyem, hanem az arca. A testbe be lehet hatolni, meg lehet gyötörni, de ez az arc bevehetetlen, meghódíthatatlan, győzelmesen kihívó mosolyú maszka... Nem is néztem, hova ütök, csak berohantam az alagút forró torkába, mintha csakugyan elhittem volna, hogy túl ezen a szűrős éjszakán, a tett túlfelén vár már az örök megkönnyebbülés.

36

– *Zuerst wägen, demnach wagen*, latolva merj, ajánlja a német. Kedélyesen hangzik, nemde? Én azonban elkövettem azt a hibát, hogy nappal éltem – morogta Sztavropulosz. Megállt a korlátnál, kezét zsebre dugta, és farkasszemet nézett a lassan fakuló csillagokkal. – Ezeknek a dolgoknak nappal se fényük, se hitelük – folytatta ridegen. – Csak holdsütésben lehet elmondani őket, ha valamikor. Igazságuk sérti a nappali ember fülét, mert az örök éjszaka igazságai.

Órák óta hallgattam már, s elmondhatom, hogy jól megnéztem magamnak ezt a különös embert. A mostani arcát azonban még nem láttam. Tekintete a magasba révedt, szigor és rémület ült vonásain, úgy rebegte:

– „Aki a feleségét szereti, önmagát szereti. Ezért a férfiú elhagyja atyját és anyját, ragaszkodik a feleségéhez, és ketten egy testté lesznek. Nagy titok ez, de én Krisztusra és az egyházra mondom.” Szörnyű, nem? Pál apostol, Pál apostol, hát nem tudad, hogy az ember szeretete a leglátványosabb önzés? Mire jó élni valakiért, akit végül elnyel egy másvalaki sorsa? Miért szükséges a kín, a csatározás miért törvényszerű? „Hanem azért ti is egyenként, ki-ki a maga feleségét úgy szeresse, mint önmagát; az asszony pedig azon legyen, hogy félje az urát.” Milyen csodás erejű mondatok! Mekkora hit a valószerűtlenben! Változó világunk egyedül szilárd alapkőve, az asszonyi hűség... Erősen ácsolt híd volt az ő bizodalma a jóban, s az övéhez képest a mi hitünk rozoga, keskeny palló, amely csak az ügyeseket segíti át valóságból a lehetőségbe; aki alatt pedig leszakad, az lezuhan a kételyek feneketlen torkába, elevenen emésztődik meg, ahogy én.

Visszatelepedett az asztalkához. Ajkát egy korty itallal nedvesítette meg, majd elnyomta a már csak hunyorgó utolsó szivarcsutkát.

– Lassan kiürül ez az üveg, barátom, és az én történetem is végéhez ér. Szakadó záporban ástam meg Mara sírját. Először gyepféglákat vágtam a kakukkfűből, amelyet annyira szeretett. A csákány pengett, ütésem nyomán fehér felhőcske szakadt fel a köves talajból, hogy a suhatag ferde szálai azonmód át- meg átluggassák. Teste, ez a nemrég még lélegző, merev és akaratos test már kezdett idegen dermedést felölteni. Úgy hevert ott abban az átvérzett manilazsákban, amit hetekkel korábban loptam haza a raktárból, mint egy lemészárolt állat, orvul leterített szép, karcsú növényevő. Csak a feje látszott ki a huzatból. Arca felém fordult, szemét lehunyta, haja a homlokára tapadt. Szája szegletén az alvadt vér keskeny csíkját lassan elmaszatolta az eső. Gyönyörű volt így, ebben az örökkévaló pillanatban, mikor már rákövült az álom – szinte szebb, mint életében.

Azt hiszi, megbolondultam? Szó sincs róla. Aki még nem temetett a tulajdon két kezével, nem tudhatja, miféle sírások, miféle nevetések közepette dolgoztam. Tudtam, hogy semmi értelme annak, amit csinálok, hisz legkésőbb másnap exhumálni fogják – őt, aki már nem ő, de ez mindvégig az én titkom marad –, ámde azt akartam, hogy legalább egy utolsó napra kettesben lehessünk még, ő odabent, én idekint; így, hogy mindössze arasznyi földtakaró, élet és halál függőnye legyen közöttünk; de milyen kevésnek tűnt ez azokhoz a falakhoz képest, amelyek korábban elválasztottak! Én a legjobbat akartam tenni vele, amit ember a szerelmével tehet, ezért öltem meg és temettem oda, ahová annyira szeretett leheveredni alkonyi sétáink során. Szerartás az élet, és mi azért élünk, hogy segítsünk egymásnak a kijáratnál.

Tudtam, hogy szörnyűségek várnak még rám. Meg fogják mutatni a boncasztalon; terhes, csüggedt órák és a végső rémület után egy hajnalon én is a tepsibe, majd a hűtőkamrába kerülök, kisagyamból pedig metszetet preparálnak kíváncsi orvostanhallgatók okulására, bár az sem lehetetlen, hogy csak a fegyház falánál, az árokban kaparnak el; de míg időm maradt, akartam még ezt a búcsút, mélyen a tudómba szívtam a talaj ázott kigőzölését, a pillanat – és minden pillanat – egyszerűségét, ezt az ólomsúlyú terhet, amelyet szórunk, szórunk, s egyszer csak elfogy... Ma még kakukkfű alatt alszol, gondoltam utoljára; és míg csak vagyok, emlékezetemben mindörökre ott röpdösnek, ott cikáznak majd az apró legyek, hogy rád telepedve potrohukat ingassák az illatos fényben.

37

– Hapiendet várt? Miért? Azt várta, hogy a szellem visszatér a palackba? A valóságban, ha valami elszabadul, már nem állítható meg; mindaddig működik, míg el nem végezte romboló munkáját. Miért lett volna másképpen a mi esetünkben? Én meg akartam szabadulni a gátlásaimtól, és összetörtem, mikor sikerült. Úgy bizony. Mint egy arc a lépcsőn. Valóban, különös teremtmény az ember.

Nem tudom, hogyan mondjam el, ami ezután történt. Leszállt az est. Még kis ideig ott üldögéltem a sír mellett, és a nedves, meleg köveket simogattam. Ázott föld szaga szállt fel a tisztán nevető Fiastyúk felé, mely körül apró higanycseppekként izegtek-mozogtak a kisebb csillagok. Megvártam, míg elszivárog belőlem a bánat utolja; akkor felkeltem, lebotorkáltam a házhoz, hogy végső tabularázát csináljak, elégessen a leveleket és kidobjak egyet-mást, mielőtt feladom magam a rendőrségen. Marát ott találtam a szobában, előtte bőrdő, kezében kombinék, ruhák. Éppen csomagolt. Szemlátomást zavarba jött, hogy a jelenlétemben kell befejeznie; nyilván nem számított rá, hogy hazajövök. Pár odavetett szóval értésemre adta, hogy válni nem akar, de elköltözik, mégpedig azonnal.

„Talán visszajövök, talán nem” – mondta azzal a gyötrelmesen új hanghordozásával, s ezek a szavai különösen élesen a fülemből csengenek még. Szélütötten roskadtam egy székbe. Mit jelentsen mindez? Az imént temettem el, most pedig itt jár-ke, mintha meg sem öltem volna a véres két kezemmel! Végre beszél hozzám, hónapok óta először beszél, ugyanolyan unalmasan, mint azelőtt, mert továbbra sem a lényegre mondja, de hát mi is a lényeg? Én pedig újra meg újra beleajulok a karosszékbe, amit ő megrendülésemnek tulajdonít; ez meghatja, csacsog még egy kicsit, de a keze meg a lába villámsebesen jár, azután egyszer csak elkészül, a homlokomra könnyű pusztit lehel búcsúzóul, mintha csak nyaralni indulna, mint annyi felesleges nyáron át, de ez most más, most valósággal menekül, csak el, el ebből az átkozott házból, ahol ott ül a pók a sarokban, és szövő, szövögeti a mindent befonó, kérlelhetetlen hálót... A küszöbön megbotlott, majdnem elesett, de megkönnyebbülése még így is túl nagy lehetett, hogysem káromkodjon, hanem viharosat fűjt, még egy biztató szemöldökrándítást küldött felém, fel a fejfel, apuskám; bőrdőjével a kezében eldöcögött

ablakunk előtt, végül szandálos talpa csattogását hallottam a hosszú lépcsőn. Kocsiajtó csapódott, autóduda búgott hajókültre emlékeztető érzélgéssel, azután csak a csend matatott, a csend, meg a sikoltozó, örvényező csalogányok.

Nem tudom, mi történt velem aznap. Marát soha többé nem láttam, levelet sem kaptam tőle. Mivel zaklatott idegállapotban az ember hajlamos arra, hogy megtévesztő élességgel lásson és halljon dolgokat, amelyek valójában nincsenek – én akkor az öntudat határán mozogtam, hisz előzőleg világosan célzott rá, hogy el akar menni –, bizonyosra veszem, hogy vagy a gyilkosság, vagy az elválás tényleg megtörtént. Meg kellett történnie, hiszen mint mondtam, Mara nyomtalanul eltűnt az életemből.

Akkor este, mikor ez a felismerés rám zuhant, már túl sok volt a teher. Bezártam az ajtót, ruhástól elvettem magam, és zokogtam a kimerültségtől. Hónapok óta bujkált bennem ez a gyengeség, s most jól esett beismerni végre, hogy szörnyeteg vagyok. Úgy hevertem ott a koszos, szemetes padlón, az üres lakásban, mint egy darab rongy. Vége volt, vége, vége örökre... Embertelenül fájt, hogy győztem. De hisz győzött ő is! Miért kellett? A szerelemmel összetörtem a térgeometriát is. Nem kell már. Nem lesz több Bolyai János.

– És a rendőrség soha nem kereste?

– Nem – felelte, és különös tekintetű vetett rám. – Voltaképp elég egyszerű lenne megtudni, mi történt valójában. Ha fölmennék a hegyre és megbolygatnám azt a helyet, kiderülne az igazság. De mi haszna volna? Ha rossz helyen keresném, ha nem találnám, kezdődne minden előlről: a viaskodás, és azok az álmok, amiket az utolsó időkben álmodtam. Nem, inkább nem. Én megtaláltam a lelkem nyugalma, és ő is megnyugodott végre. Ne zavarjuk az álmát; szentségtörés lenne. A földben nyár van, és ő nem hisz már a télben.

38

Tágra nyílt szemébe néztem. Tompán, rezzenéstelenül állta a pillantásomat. Szörnyű volt: akár a jácintkő.

Egy könnycseppet morzsoltam szét. Legszívesebben hangosan sírva fakadtam volna.

Közben kivilágosodott. A pitymallat barackszínét föl váltotta a hajnal előbb rózsás, majd lila-kék selyme, melyből Málta körvonalai bontakoztak ki. A jacht nyomdokvize felett fülsértő kiáltozással keringtek az örökké éhes vízimadarak.

– De sokféle is a szerelem! – sóhajtotta Sztavropulosz. – És mindre áhítozik az ember: a lángolóakra meg a csendesen szomorúakra egyaránt. Kezdetben kínlódás az egész. Később pedig ünneppé válnak, fekete hattyúvá Babilon és a halál vizein.

Begombolta az inge nyakát, újrakötötte a nyakkendőjét a tükörnek használt szalonablak előtt.

– A dolgok egyszerűek, mint mindig – tette hozzá szórakozottan. – Ha egy kor erkölce az ember ellen fordul, szembe kell szállni vele. Éljen a hűség! Éljen vele, aki élni tud. Minden elmulasztott megcsalás rangunk eleven cáfolata; és minden viszony oldozza – mert ízt vesz a telelés örömének – a hajókötelet.

– Tudja, én már vénséges vén vagyok, és mindez csupán játék a szavakkal. Boldog, aki nem fél a testétől! – Elmosolyodott. – Én megtanultam, mekkora és miféle hatalma lehet egyik embernek a másik fölött, mit és hogyan kellene csinálnom, hogy a süldőlányok szó nélkül kövessenek. Azóta semmit sem merek tenni. Csak ülök és gyönyörködöm bennük.

Elhallgatott. Nem válaszoltam én sem. – Ó, hogy félek a haláltól! – tette hozzá később, gyorsan és váratlanul. – De a szívük, a szívük... – Csettintett az ujjával. – Az kellene még.

*

Nem látszott rajta kimerültség. Egy darabig hallgatagon nézegette a vizet, melyen a napkelte fényei imbolyogtak, majd kurtán biccentett, azzal lement a dekk alá, ahol a matrózok már készülődtek a kikötéshez. Egyedül maradtam a sétafedélzeten. Galambraj körözött az öböl felett. A hullámtörőt jelző világítótornyocskán túl La Valletta várfalai lassan közeledtek, a tenger rónaságát felváltotta a kúpcserepes háztetők meg kupolák piros-szürke dombvidéke; én, Dárday Gyula pedig ott maradtam kettesben ezzel a bomlott cimbalommal, valakinek az életével, amire nem vallott többé más, csak egy üres nyugszék meg egy teli hamutál.

Vége

TARTALOM

<i>A varázsszőnyeg utasai</i>	1
<i>Magellán</i>	119

Vannak csónakok meg szálfák. Ha ezek jókor, jó helyen találkoznak, az egyikből árboc lesz, a másikkól vitorlás, holott eredetileg semmi közük egymáshoz. Ez a két rövid történet is azt firtatja, léteznek-e merőleges életrajzok, amelyek úgy elszakíthatatlanok egymástól, mint a szög két szára?

„Olyan volt az egész, mint egy rossz házasság, egy novellapár egymásban elrejtett megoldókulcsainak esete, amelyek tanulsága vagy indoka úgy van elrendezve, hogy egyszerre mindkét történet értelmes legyen, külön viszont egyik sem” — rágódott nem is oly régen Dárday Gyula, miközben a lehetetlennel való találkozásért küzdött. *A varázsszőnyeg utasai* az ő kalandjait folytatja, ezúttal egy harakiri nyomvonalát követve, miközben a látszat minden pillanatban csal, az idő pedig kölcsönhatásként viselkedik. Ezt a huszonegyedik századi történetet értelmezi át a *Magellán* ötven esztendővel korábbi világa, melynek felidőzésére egy különleges éjszakán kerül sor. Mindkettő felnőtteknek való olvasmány — megkerülhetetlenül mély is, játékos is, engedményeket azonban nem tesz.

Darányi Sándor (1951-) volt mérnök, ásatási munkás, diplomata, kutató, könyvtári informatikus és egyetemi tanár.

Megjelent művei:

Maszk és más (1990, *esszék*)

Aszterión háza (2008, *versek*)

Könyörtelen utazó (2010, *versek*)

Narvál és Mákvirág / Végleg most (2012, *versek*)

Utazások a tenger fenekén (2015, *versek*)

Kitörésről kitörésre (2016, *versek*)

Mirador / Áramlástani gyakorlatok középhaladóknak (2020, *regény*)

A varázsszőnyeg utasai / Magellán (2021, *két kisregény*)

Előkészületben: Lolli és a férfiak (2022, *regény*)